اسلامي نهضت

د
نادري
کورنۍ
له
راوستو
د
روسانو
ت
ایستو

Ketabton.com

حکمتیار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب له متنه

په نړۍ واله سطحه هم په دريو جبهو کی شديد تنافس او رقابت روان وو، له يوې خوا د غرب او کمونيزم ترمنځ، له بلي خوا د کمونيزم او اسلام ترمنځ او په دريیمی جبهې کي د غرب او اسلام ترمنځ د سرې جگړې سنگرونه تاوده وو، کمونيزم د ځوانۍ مرحلې ته رسېدلی وو، د نړۍ په دوو سترو هېوادونو، شوروي اتحاد او چين باندي مسلط او د نړۍ ترټولو ستر نظامي ځواك ترې جوړ شوی وو، هجومي حالت ئې درلود، غرب په دفاعي حالت کي وو، ورځ په ورځ شاته روان وو، يو په بل پسي ئې د شوروي اتحاد په گټه خپلي اډې له لاسه ورکولې، د وسلو د خرڅلاو بازارونه، او د مصنوعاتو تجارتي مارکيټونه ئې کمونستي بلاك ته تخليه کول. کمونيزم نه يوازي په آسيا، شرقي اروپا او افريقا کي په ډېره چټکتيا مخکي روان وو او د غربي حريف سنگرونه ئې فتح کول، بلکي په لاتيني امريکا کي هم د غربي ځواك د مشرتابه د غوړ تر څنگ ئې د خطر زنگونه اوچت وو، ټوله شرقي اروپا، شمالي کوريا، ويتنام، کمبوديا، يمن، سوريه، عراق، مصر، سودان، کيوبا، چلي، او گڼ شمير د بري په حال کي سياسي احزاب، د وارسا پکت سره تړلي او له مسکو نه خړوبېدل، پېښي د کمونيزم په گټه او د غرب د مزيد کمزورتيا په لور رواني وي، غرب د پېښو له مهار ولو عاجز وو، په ويتنام کي د امريکا شرمونکې ماتې د غرب روحيه په کلکه ځپلې وه، او د کمونيزم د مقابلې او په دې مقابلې کي د بري طمع ئې ترې سلب کړې وه.. د اسلامي نړۍ په سترو سترو مهمو هېوادونو د کمونيزم سلطه او په مصر، سوريې او عراق کي د اسلامي ډلو ځپل، کمونيزم ته له اسلام سره په منازعې کي هم د برلاسۍ احساس وربښلی وو.

د افغانستان سياسي جريانات لدغه نړيوال بهير نه په کلکه متأثره کېدل، شاهي کورنۍ چي د بريتانيا له زواله وروسته ئي خپل حامي له لاسه ورکړی وو، د مسکو لوري ته مخه کړه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

عنوان — صفحه

د ناشر وینا ---------- أ
سریزه ---------- ۱
نادري کورنۍ څنګه قدرت ته ورسېده؟ ---------- ۷
د نادر خان پاچايي ---------- ۲۱
د ظاهر خان واکمني ---------- ۴۱
شاهي نظام او د یموکراسی ---------- ۶۷
اساسي قانون او سیاسي احزاب ---------- ۸۲
د کمونستانو په وړاندې عکس العمل ---------- ۱۰۴
د مبارزې پرېکړه ---------- ۱۰۸
نشرات ---------- ۱۲۲
د پوهنتون سیاسي فضاء ---------- ۱۲۸
د تودو مناقشو بحثونه ---------- ۱۴۲
د قرآن بې حرمتی ---------- ۱۷۷
د محصلینو اتحادیه ---------- ۱۸۱
له موږ او نورو سره د دولت چلند ---------- ۱۹۴
د اسلامي نهضت قیادت ---------- ۱۹۶
کمونستانو د نښتو لار غوره کړه ---------- ۲۰۳
د توقیف شپې ورځې ---------- ۲۱۵
د سردار داؤد کودتا ---------- ۲۲۵
لومړۍ تصفیه ---------- ۲۳۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه تصفیه ---۲۴۳
د مات وزرو خيل کي---۲۵۲
بی رحمه گاونډی --۲۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناشر وينا

د افغانستان د اسلامي نهضت د ځلانده تاريخ د مينه والو لپاره مو دا ځل د ورور حکمتيار هغه مهم اثر غوره کړی چي د "ميثاق ايثار" درنې نشريې قسط وار نشر کړی او اوس ئې د يوه بېل کتاب په بڼه کي خپروي. پدې ارزښتناك اثر کي د هېواد د اسلامي نهضت ځلانده تاريخ د پېښو په لوړو ژورو کي څېړل شوی او د هېواد د لرغوني تاريخ هغه برخه احتوا کوي چي د انګريزانو په لاس د نادري کورنۍ له راوستو نه د روسي فوځونو تر ايستو پوري ئې دوام کړی.

ورور حکمتيار غوښتل چي لومړی همدا" ستاسو مخي ته پرته" برخه وليکي او بيا د روسي فوځونو له وتلو نه وروسته برخه تکميل کړي، خو له هېواد نه د روسي فوځونو له وتلو نه وروسته چي د روسانو او امريکائيانو د ګډ سازش په نتيجه کي کوم کړکېچن حالات راولاړ شول، د دې کړکېچن او حساس پړاو غوښتنه دا وه چي ورور حکمتيار لومړی د دغي مرحلې پېښي وڅېړي او افغان ولس له هغو خطرناکو توطئو خبر کړي چي د اسلام دښمنانو د اسلام په ضد او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان کي د مجاهدينو په لاس د يوه اسلامي حکومت له جوړېدو نه د مخنيوي په خاطر پيل کړې وې، هغه دې ته اړ شو چي د "پټي توطئې، بربنډې څېرې" تر نامه لاندې هغه کتاب وليکي چي همدا مرحله او د روسانو له وتو نه د طالبانو په لاس د کابل تر پرېوتو پوري د هېواد مهمي پېښې پکي څېړل شوې. بيا ئې لومړنۍ برخه پيل کړه خو متأسفانه دا لومړنۍ برخه لا نه وه تکميل شوې چي زموږ جنګ ځپلی هېواد له يوه بل ناورين سره مخامخ شو، امريکائيانو په افغانستان تېری وکړ او په خپل ناروا او وحشيانه تېري سره ئې افغانان له يوې بلي لويې ستونزي او يوه بل ستر الهي آزمېښت سره مخامخ کړل. ورور حکمتيار له حالاتو سره د مقابلې لپاره هېواد ته ستون شو او دا مهم کتاب ئې تکميل نکړی شو، موږ دا غوره وګڼله چي همدا برخه هم د يوه کتاب په بڼه کي خپره کړو. د هېواد د لرغوني تاريخ له مينه والو سره وعده کوو چي انشاءالله پاتې برخه به هم د دوی مخي ته ږدو.

د دې کتاب په پای کي به د ورور حکمتيار هغه دوه ادبي ټوټې هم ستاسو مخي ته کيږدو چي د هېواد د اسلامي نهضت تاريخ او له افغانانو سره د دوی د بدو ګاونډيو بد سلوك پکي انځور شوی.

هدف مو دا دی چي خپل ولس له حقايقو خبر کړو، د دښمن توطئو ته ئې متوجه کړو، د دښمنانو د سپکو او ذليلو ملګرو کرغېړني څېرې افشاء کړو او د افغان ولس راتلونکي نسل ته د مجاهدينو هغه ارزښتناکي تجربې انتقال کړو چي هره يوه ئې په ډېره ګرانه بيه او د زرهاوو سرتېرو د وينو په بيه ترلاسه شوې. پدې اميد چي ارحم الراحمين خدای مو د خپلي لاري د مجاهدينو په ډله کي قبول کړي.

اللهم ارنا الحق حقاً وارزقنا اتباعه

و ارنا الباطل باطلاً وارزقنا اجتنابه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

سریزه

د افغانستان د لرغوني تاريخ څلور وروستۍ لسيزي، له تاريخي او سترو پېښو نه ډکي او له ډېرو حساسو شېبو او لوړو ژورو نه ډك کلونه وو، دا لړۍ د ظاهرخان د څلويښت کلني استبدادي واکمني په وروستۍ لسيزي کي له ۱۳۴۰ هجري شمسي کال نه پيل شوه او تر نن پوري دوام لري.

شاهي نظام د هېواد د حالاتو له سمبالولو نه عاجز شوی وو، دې نظام نه د ملك د ادارې استعداد درلود، نه د منطقې د حالاتو سره جوړېدی شو او نه ئې د بين المللي سريع تحولاتو او نويو غوښتنو سره اړخ لگولی شو. د شاه د انحطاطي او استبدادي دور په لسو وروستيوکلونوکي پنځه صدراعظمان يو په بل پسې راوړاندي شول، خو هريو له لنډې مودې وروسته له کار نه گوښه او استعفا ته اړ شو او خپل ځای ئې د سلطنتي خاندان د خوښي بلي څېرې ته پرېښود. خو پدې سره شاه ونشو کړی چي حالات سمبال او وضعيت مهار کړي او د هغو پټو او ښرگندو خوځښتونو مقابله وکړي چي د شاهي نظام د نسکورېدو او د يوه اجتماعي بدلون لپاره پيل شوي وو. سياسي احزاب صحنې ته راووتل، له بين

(c) ketabton.com: The Digital Library

المللي جرياناتو نه متأثر ځوانان، منورين او د دنيا له وضعيت نه مطلع افراد چي د خپل هېواد له پرېشان سياسي، اجتماعي او اقتصادي حالت نه سخت ناراضه او د نورو هېوادونو په پرتله ئې ځان ډېر وروسته پاتې ليدو، شاهي منحط نظام ئې د دې انحطاط، اختناق، فقر، لوږې، جهل او بې سوادۍ عامل ګڼلو او دا ورته د پېغور خبره معلومېده چي د نورو هېوادو ولسونه دي د خپلي خوښې منتخب حکومتونه ولري خو په افغانانو دي د پرديو د خوښې يوه منحطه کورنۍ حکومت وکړي، داسي کورنۍ چي انګريزانو زموږ په هېواد مسلطه کړه. دا پداسي حال کي چي د بريتانيا امپراطوري ختمه شوې او ټوله منطقه د دوی له سلطې آزاده شوې، له موږ نه وروسته آزاد شوي ملکونه نن د خپل برخليك خاوندان دي او د خپلي خوښې حکومتونه لري، د خپل برخليك ټاکلو لپاره هر څو کاله وروسته د ټاکنو صندقونو په وړاندي ودرېږي، خپل زعيم ټاکي، باصلاحيته پارلمان جوړوي، خو په موږ لاتراوسه د رټل شوي زړې بريتانيا لاس پوڅې کورنۍ حکومت کوي، نورو ولسونو دا حق ترلاسه کړي چي د چارواکو کړه وړه وڅېړي، يو په بل تعويض کړي، نااهله واکداران لري او د خپلي خوښې باکفايته مشران راوړاندي کړي، خو زموږ په ولس يو داسي بې سواده پاچا او د ده کورنۍ حکومت کوي چي په کال کي يو دوه ځله د ده غږ له راډيو نه اوري ، هغه هم د څو دقيقو لپاره، ګوري چي د کاغذ له مخي هغه وينا په ډېر زحمت او په وار وار غلطېدو سره لولي چي درباري مشاورينو ورته جوړه کړې او ليکونکو د دې خيال هم ساتلی چي همدا بې محتوی او تکراري وينا په پاچا باندي ګرانه تمامه نشي او د ويلو په دوران کي ئې ستومانه نکړي!! ګورئ چي په غولوونکي سياسي قانون کي د همدې پاچا په هکله ليکل شوي: "پاچا غير مسئول او واجب الاحترام دی" که پاچا وفات شو، نو د ده زوی، د زوی د نشتوالي په صورت کي ښځه، د ښځي د نشتوالي په حالت کي د ده لور د پاچا ځای نيسي!! يعنی پاچايي د همدې کورنۍ موروثي حق دی، نه د پاچا په انتخاب کي ولس څه حق لري او نه د پاچا لپاره اهليت او کفايت ضروري دی !!! درباري ملايانو او پيرانو د همدې اساسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

قانون په پای کي گوتي لګولي، په منبر د همدي پاچا د تخت او تاج د بقا او د دوام لپاره دعا کوي، طبيعي ده چي د نړۍ پدي نوي فضاء کي روزل شوی نسل دا وضعيت ونه زغمي، له نورو ولسونو سره د سیالۍ هڅه وکړي او په خپل هېواد کي د بدلون لپاره ملا وتړي، نه نظام د ځوان نسل د قانع کولو جوګه وو او نه ئي حاميان او پلويان پدي توانېدل چي روانه وضع توجيه کړي، خلك دي ته چمتو کړي چي د سابق په شان روان حالت ومني، له مخالفت نه ډډه وکړي، سکوت غوره وګڼي او د مجهول مستقبل لپاره انتظار وکړي.

په نړۍ واله سطحه هم په دريو جبهو کي شديد تنافس او رقابت روان وو، له يوې خوا د غرب او کمونيزم ترمنځ، له بلي خوا د کمونيزم او اسلام ترمنځ او په دريمي جبهې کي د غرب او اسلام ترمنځ د مبارزې سنګرونه تاوده وو، کمونيزم د ځوانۍ مرحلې ته رسېدلی وو، د نړۍ په دوو سترو هېوادونو، شوروي اتحاد او چين باندي مسلط او د نړۍ ترټولو ستر نظامي ځواك ترې جوړ شوی وو، هجومي حالت ئې درلود، غرب په دفاعی حالت کي وو، ورځ په ورځ شاته روان وو، يو په بل پسې ئې د شوروي اتحاد په ګټه خپلي اډې له لاسه ورکولې، د وسلو د خرڅلاو بازارونه او د مصنوعاتو تجارتي مارکيتونه ئې کمونستي بلاك ته تخليه کول. کمونيزم نه يوازې په آسيا، شرقي اروپا او افريقا کي په ډېره چټکتيا مخکي روان وو او د غربی حريف سنګرونه ئې فتح کول، بلکي د خطر زنګونه ئې په لاتيني امريکا کي هم د غربی ځواك د مشرتابه د غوږ تر څنګ اوچت وو، ټوله شرقي اروپا، شمالي کوريا، ويتنام، کمبوديا، يمن، سوريه، عراق، مصر، سودان، کيوبا، چلي او ګڼ شمېر د بري په حال کي سياسي احزاب، د وارسا پکت سره تړلي او له مسکو نه خړوبېدل، پېښې د کمونيزم په ګټه او د غرب د مزيد کمزورتيا په لور رواني وې، غرب د پېښو له مهارولو نه عاجز وو، په ويتنام کي د امريکا شرموونکې ماتې د غرب روحيه په کلکه ځپلې وه او د کمونيزم د مقابلې او پدې مقابلې کي د بري طمع ئې ترې سلب کړې وه. د اسلامي نړۍ په سترو سترو مهمو هېوادونو د کمونيزم سلطه او په مصر، سوريې او عراق کي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلامي ډلو ځپل، کمونیزم ته له اسلام سره په منازعې کي هم د برلاسی احساس وربښلی وو.

د افغانستان سیاسي جریانات لدغه نړیوال بهیر نه په کلکه متأثره کېدل، شاهي کورنۍ چي د بریتانیا له زوال نه وروسته ئې خپل حامي له لاسه ورکړي وو، د مسکو لوري ته مخه کړه، ترڅو له مسکو نه د خپلي واکمنۍ د ادامې تضمین ترلاسه کړي، مسکو خاص شرایط درلودل، افغاني چارواکو د دغو شرایطو منلو ته ځان اړ ګڼلو، لدې نه پرته ئې بله چاره نه لیدله چي په سیاسي، نظامي او اقتصادي برخو کي روسانو ته د دوی د خوښې امتیازات و مني، د اردو د روزني او تجهیز کار ئې روسانو ته وسپارو، د هېواد په شمال، شرق او غرب کي ټولي پروژې لکه د تیلو او ګاز تفحصات، د معادنو استخراج، بند او انهار او د لارو جوړول د روسانو په واك کي ورکړی شوې، د تجارت لویه برخه مخصوصاً زراعتي او نساجي ماشین آلاتو، ترانسپورتي وسایلو او حربي تجهیزاتو اخیستل او د ګاز او پنبې پیرودل، د روسیي کمپنیو لاس ته ورغلل، خو روسانو دا امتیازات کافی نه ګڼل، افغاني چارواکي ئې تر فشار لاندې نیولي وو چي مزید امتیازات ورکړي، مخصوصاً د کمونستي افکارو خورېدو ته لاره آواره کړې او پرېږدي چي افغاني کمونستان سیاسي حزب جوړ کړي، آزاد فعالیت وکړي، آزاد نشرات ولري، په انتخاباتو کي د برخي اخیستلو حق ورکړی شي، له پارلمان نه د دوی د استازو غږ اوچت شي، شاهي منفوره کورنۍ چي له خپل ولس نه وېرېده او په اقتدار کي د پاتې کېدو لپاره ئې له بهرنۍ حمایې پرته بله هیڅ چاره نه لیدله، مجبوره وه د مسکو شرایطو ته غاړه کیږدي، د کمونستي ډلي د جوړېدو شرایط برابر او د ودي لار ئې آواره کړي او لازم امکانات او تسهیلات په اختیار کي ورکړي. پاچا غوښتل چي په هېواد کي داسي دوه حزبي سیستم رایج کړي چي دولتي حزب د شاهي نظام حامي وي او مخالف حزب د کمونستانو تر واکمنۍ لاندې وي خو د شاهي نظام درناوی وکړي. د "خلق دیموکراتیك ګوند" په همدې فضاء کي او له همدې روحیې سره جوړ شو، د خپلي ورځپاڼي په لومړۍ ګڼه کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې د مشروطه شاهي نظام ملاتړ اعلان کړ، د دولت د حمايې تر سيوری لاندې د دوی رسمي او څرگند فعاليت پيل شو، په کمه موده کې د کابل په پوهنتون مسلط شول، ورو ورو ئې لمن نورو علمي مؤسساتو ته خوره شوه او د يوه داسي سياسي حزب په څېر راڅرگند شو چې هرچا د هېواد راتلونکې د دوی په لاس کې گڼله او هيچا د دوی د مقابلې جرأت نشو کولی. شاه پرستان ونه توانېدل چې د "وحدت ملي" ترنامه لاندې دولتي حزب جوړ کړي، د دوی هلې ځلې ناکامې پاتې شوې.

په همدې داخلي او خارجي کړکېچنو شرايطو کې د هېواد اسلامي پاڅون، د څو با ايمانه زلميانو په لاس پيل شو، نه ئې داخلي حامي درلود او نه بهرنی مرستندوی، نه ئې وسايل او امکانات په اختيار کې وو او نه شرايط او حالات د دوی لپاره چمتو وو، نه چا دا انتظار درلود چې پداسي کړکېچنو ظروفو او شرايطو کې دې يو خپلواك اسلامي تحريك پيل شي او نه چا دا گمان کولو چې دا د گوتو په شمېر زلميان به پدې وتوانېږي چې د ځواکمنو سياسي جرياناتو مقابله وکړي، د داخلي او خارجي فشارونو په وړاندې خپل شته والی وساتي، مخکې لاړ شي، وده وکړي او يوه ورځ په يوه داسي ستر ځواك بدل شي چې د هېواد په روانو سياسي او اجتماعي جرياناتو کلکه اغيزه وکړي، د پېښو مسير بدل کړي، ستر ستر سياسي احزاب د هغه په وړاندې ماتې وخوري، د ده په لاس د کمونيزم تېغر ټول شي او د شوروي اتحاد ستره او وېروونکې امپراطوري په زوال محکومه شي.

راشئ وگورو چې دا کارونه څنگه ترسره شول؟ د هېواد اسلامي پاڅون څنگه پيل شو؟ د چا په لاس پيل شو؟ څنگه ئې وده وکړه؟ څنگه د سترو سترو تاريخي افتخاراتو د ترلاسه کولو جوگه شو؟ د تحريك له پيل نه وروسته تر نن پورې د افغانستان په لويو لويو پېښو کې د دې تحريك ونډه څومره وه؟ شاهي نظام څنگه نسکور شو؟ د سردار داؤد کودتا څنگه ترسره شوه؟ بيا ولې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمونستانو په لاس په قتل ورسېد؟ د ثور د کودتا لاملونه څه وو؟ اسلامي انقلاب څنگه او د چا په لاس پیل شو؟ روسانو ولې زموږ په هېواد تېری وکړ؟ ولې پدې ونتوانېدل چې مقاومت وټکوي، په اوضاع مسلط شي او افغانستان د مرکزي آسیا د نورو هېوادونو په څېر د تل لپاره اشغال کړي؟ ولې له افغانستانه وتلوته اړ شول؟ او څنگه د شوروي اتحاد دا وېروونکې امپراطوري په زوال محکومه شوه؟ د دې ځواکمني امپراطورۍ په زوال کې دافغانستان د اسلامي تحریك ونډه څومره وه؟

دا کتاب د همدې پوښتنو ځوابونو ته مختص شوی، په سر کې به د نادري کورنۍ د استبدادي واکمنۍ د مسلط کېدو په څرنگوالي او کوم نظام چې دې کورنۍ زموږ په هېواد مسلط کړی وو په اختصار سره بحث کوو او لدینه وروسته به د هېواد هغه سیاسي او اجتماعي پېښې څېړو چې د شاهي کورنۍ له نسکورېدو نه بیا د روسي فوځونو ترو تلو پوري زموږ په هېواد کې ترسره شوې.

هیله مې دا ده چې پدې لیکنې سره د افغانستان د لرغوني تاریخ د یوې ډېرې حساسې مرحلې هغه مهمې پېښې په صادقانه او منصفانه طور وڅېړلی شي چې د هېواد روان حالت د هغوی زیږنده ده او د افغان ولس په راتلونکې برخلیك باندې پرېکنده اثر لري.

و ما توفیقی الابالله علیه توکلت و الیه انیب.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادري کورنۍ څنګه قدرت ته ورسېده؟

افغانانو د خپل لرغوني تاريخ په اوږدوکي يوازې هلته ښه ورځ ليدلې او له يرغلونو خوندي پاتې شوي چې ګاونډيان ئې ضعيف او له داخلي ستونزو سره مخامخ وو او پدوی ئې د يرغل او د جګړو د تپلو توان او فرصت نه درلود. خو هر کله چې د دوی ګاونډي هېوادونه ځواکمن شوي او يا د لويو استعماری ځواکونو په اډو بدل شوي، افغانان ئې له ستونزو او ګواښونو سره مخامخ کړي، کله ئې جګړې ورباندې تحميل کړې، کله ئې لاس پوڅي حکومتونه ورباندې مسلط کړي او کله ئې د دوی هېواد اشغال کړی.

افغانستان په وروستيو پيړيو کي داسي حساس ستراتژيك موقعيت درلود چې د نړۍ سترو سترو فاتحانو هغه ته د مهمي اډې او حساس معبر په سترګه کتل، د افغانستان په لوړو تسلط ئې په ټولې منطقې د خپل تسلط لپاره مقدمه ګڼله او د دې هېواد له اشغال نه پرته په ټولې منطقې د خپل تسلط له ادامې نه نشو مطمئن کېدی.

ګورو چې له يوې خوا په ايران کي نادر افشار سر رااوچت کړ، په ټول ايران

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلط شو، فرانسوی توپونه په لاس ورغلل، دا توپونه پدې منطقې کې د لومړۍ ځل لپاره د ده له لوري استعمال شول، په هیڅا کې د هغوی مخې ته د مقاومت توان نه وو، دغو وسایلو او د شا او خوا سیمو د ولسونو ضعف او ناتوانې، دی دې ته وهڅاوو چې د خپلې واکمنۍ لمن خوره کړي، د افغانستان په لوري ئې مخه کړه، هرات او کندهار ئې له خاورو سره برابر کړل، هلته ئې د افغانانو له ککرو نه منارونه جوړ کړل، کندهار ئې خپله نظامي اډه وگرځولو، له هغه ځایه د شرق په لوري وخوځېدو، کابل، پېښور، لاهور او ډهلي ئې تصرف کړل.

همدا راز په اروپا کې انگریز ته باروت په لاس ورغلل، د جهازونو، ټانکونو او توپونو خاوند شو، په ټوله نړۍ کې ئې د ځان سیال نه لیدو، غوښتل ئې له همدې وسایلو نه په استفادې سره په ټولې نړۍ حکومت وکړي، د نړۍ گڼ شمېر هېوادونه ئې تصرف کړل، د شرق په لوري وخوځېد، د هند په نیمي وچې مسلط شو، لویه بریتانیا ئې جوړه کړه، خو په هند باندې د خپل تسلط د دوام لپاره ئې د افغانستان نیول ضروري گڼل، دې لوري ته ئې مخه کړه، له افغانانو سره درې ځله مخامخ وجنگېدل، هر ځل په زرگونو افغانان د دوی په لاس په قتل ورسېدل، خو پدې ونتوانېدل چې د افغانانو ټاټوبی د تل لپاره اشغال کړي، پس له لنډې مودې بېرته وتلو ته اړ شول، خو داسې وتل چې په ظاهر کې د دوی مسلح قطعاتو او فوځونو افغانستان پرې ایښی، خو خپل افغاني گوډاگیان ئې تر شا پرې ایښي، په ظاهرکې افغانانو خپلواکي ترلاسه کړې او اشغالگر ځواکونه ئې د هېواد له پولو ایستلي، خو حقیقی خپلواکي ئې نده ترلاسه کړې، د خپلې خوښې حکومت او نظام ئې ندی جوړ کړی، که څه هم په ظاهر کې کندهار یا کابل د هېواد پایتخت گڼل کېدو، خو په حقیقت کې دهلي او لندن د افغانستان پلازمیني وې، حکمرانه ډله بدلېده را بدلېده، خو د انگریزانو په خوښه، دا دوی وو چې یوه واکمنه کورنۍ ئې په بلې بدلوله، په ټولې هغې مودې کې چې انگریزانو د هند په نیمي وچې حکومت کولو، د افغانستان د سیاسي پېښو تر شا د انگریزانو لاس وو، د چارواکو د تعویض او یو په بل د بدلولو پرېکړه په دهلي او لندن کې کېده، نه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کندهار او کابل کې، اصلي واکمن به میکناټن وو او شاه شجاع به یو غولوونکی سمبول.

له نیمي وچې نه د بریتانیایي فوځونو له وتلونه بعد ، چې کله شوروي اتحاد د یوه سترځواك په څېر راڅرګند شو او د افغانستان تر شمالي پولو راورسېدو ، لدې نه وروسته د افغانستان د سیاسي جریاناتو لوري بدل شو او افغانستان د یوه داسي خطرناك سره سیلاب مخي ته پرېووت چې تم کول ئې هرچا ته محال برېښېدو. د بریتانیا د زاړه ښکیلاکګر ځواك د ختمېدو او د شوروي اتحاد د زبرځواك راوړاندي کېدو نه وروسته د افغانستان واکمنه کورنۍ چې د انګریزانو په لاس په افغانانو مسلط شوې وه، مسکو ته مخه کړه او دکرملین له واکدارانو نه ئې په واکمنۍ کې د پاتې کېدو د تضمین ترلاسه کولو هڅه پیل کړه. لدې نه وروسته د افغانستان ټولي خونړۍ پېښې، د واکدارانو په سیاستونو تغییر او یو په بل د دوی بدلول، د مسکو په لاس او د کرملین د واکدارانو په پرېکړه ترسره شوي.

له ډېرو افغانانو سره به دا پوښتني وې چې نادري کورنۍ څرنګه قدرت ته ورسېده؟ پداسي حال کې چې دا کورنۍ د انګریزانو په لاس په افغان ولس مسلط شوه څنګه د بریتانیا له زوال نه وروسته او د هند له نیمي وچې نه د انګریزی فوځونو له وتلو نه پس نسکوره نشوه؟ ولې په هند او پاکستان کې له انګریزانو نه د خپلواکۍ ترلاسه کولو نه وروسته منتخب حکومتونه رامنځته شول، خو په افغانستان یو منحط شاهي نظام او د یوې مستبدي کورنۍ واکمني په خپل حال پاتې شوه؟ اقتدار ته د دې کورنۍ د رسېدو او د اوږدې مودې لپاره د پاتې کېدو اصلي کیسه څنګه وه؟

نادري کورنۍ، د انګریزانو تر سلطې لاندې هند کې د اوږدې مودې تبعیدي ژوند تېرولو نه وروسته د امیر عبدالرحمن خان د واکمنۍ په وروستیو کلونو کې د انګریزانو په وینا کابل ته راستنه شوې وه، په هند کې د اقامت په دوران کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی مصارف انگریزانو ورکول، په کابل کي له اقامت نه وروسته د انگریزانو په وساطت د پاچا او نادري کورنۍ ترمنځ اړیکي ټینګي شوې، په دربارکي د دې کورنۍ د منل کېدو دوه مهم وجوهات وو: د انګریزانو وساطت او د نادرخان له خور سره په ۱۹۰۲ کال د حبیب الله خان نکاح، حبیب الله خان د انگریزی تاریخ لیکونکو د وینا له مخي ترسلو نه زیاتي نکاح شوې ښځي درلودې چي هر مازدیگر به ټولي د ده مخي ته لیکه کېدې او ده به د ټولو له منځ نه یوه د راتلونکې شپې لپاره انتخابوله. غلام محمد غبار افغان تاریخ لیکونکی پدې هکله لیکي: حبیب الله ته درباري ملایانو دا فتوی ورکړې وه چي پاچا کولی شي له څلورو نه زیاتي ښځي په نکاح کړي، مخصوصاً د نورستان له خلکو نه چي گواکي په جنگ سره د دوی سیمه نیول شوې، د اسیرانو حیثیت لري او ښځي ئې وینځي گڼل کېږي.

دغه سیاسي ازدواج دې کورنۍ ته موقع ورکړه چي لومړی په پاچایي دربارکي د پښو ځای پیداکړي او بیا اقتدار ته د رسېدو لپاره ځانته لار آواره کړي.

غبار د حبیب الله خان په دربارکي د دې کورنۍ د غړو د نفوذ په هکله لیکي:

امیر حبیب الله خان ورو ورو دې کورنۍ ته ارتقاء ورکړه، نه یوازې په دربارکي، بلکي د افغانستان په فوځ کي هم، محمد آصف خان او محمد یوسف خان د "مصاحبین خاص" تر نامه لاندې د پاچا ندیمان شول. محمدنادر خان او ورور ئې محمد علي خان د شاه د محافظي قطعې جنرال او غونډ مشر شول، د نادرخان دوه نور وروڼه، محمد عزیزخان او شاه ولي خان یو د "شاه آغاسی خارجه او رکاب باشي" ترنامه لاندې د خارجه چارو مسئول او بل ئې د شاهي کورنۍ د شاهزادگانو لپاره د آسونو د قطعې آمر (سرخان سپور) وټاکل شو.

همدا راز د نادر خان دوه ترونه، محمد سلیمان خان او احمد شاه خان، د نظامي شاه آغاسی او (سرمیرسپور) د امیر زادگانو د سورلۍ د قطعې آمران

(c) ketabton.com: The Digital Library

وټاکل شول، وروسته بیا احمد علي خان د دې کورنۍ بل غړی، په دربارکې وګمارل شو او محمد هاشم خان د نادر خان ورور هم د "سر، سراوسی" ترنامه لاندې د پاچا د حضور د خاصې ډلې آمر وټاکل شو. پدې ترتیب د حبیب الله دربار ورو ورو د دې کورنۍ لاس ته ورغی، خو دې نفوذ او درباري مقام، نه په ملت کې جرړې درلودې او نه څه وزن؛ خو یوه خاصه پېښه د دې باعث شوه چې د نادرخان شخصي وجاهت د دربار او کابل له محدودې نه د یوه زړه ور او باتور ولایت ترسطحی خور شو او هغه دا چې په ۱۹۱۳ ـ ۱۹۱۲ کې د پکتیا خلکو د دولتي فوځ د ظلم په خلاف پاڅون وکړ، د دولت ځواکونه ئې وځپل، شاه لالهانده شو، نادرخان د شاه د خوشحالولو لپاره د دې ملي پاڅون د ځپلو دندي ته داوطلب شو، په پکتیا ئې یرغل وکړ او د مقاومت په ټکولو بریالی شو او پاچا ورته د نایب سالاري رتبه ورکړه.

د دې ترڅنګ د حبیب الله خان د پاچایي په وروستۍ برخي کې د نادر خان ورور محمد هاشم خان ته د نظامي نائب سالاري رتبه ورکړی شوه او د دې ترڅنګ د هرات د فوځ قوماندان وټاکل شو او محمد سلیمان خان د نادر خان د تره زوی د هرات په شان د یوه لوی ولایت د والي په حیث توظیف شو او پدې سره د هېواد د غربي سیمو اوسېدونکو سره د دې کورنۍ اړیکي ټینګي شوې.

غبار د حبیب الله خان د استبدادي او مفسدي واکمنۍ د نسکورېدو په هکله لیکي: د مرکزي مطلق العنان دولت له ورځ په ورځ زیاتېدونکي فشار نه ولس ستومانه شو، دولت په خارجي سیاست کې د انګریزانو تر سلطې لاندې وو، ولس له بهرنۍ سلطې نه خپلواکي غوښتله او د مرکزي دولت له استبدادي سیاست نه متنفر وو، شاه چې د یوه مطلق العنانه واکمن په څېر د هېواد د ادارې واګی په اختیارکي درلودې، عملاً ئې د هېواد چارې بې مسئولیته او مفسدو درباریانو ته پرېې ایښې وې او پخپله د عیاشۍ او اخلاقي فساد په ډنډ کې ترستوني غرق وو، تر سلو نه زیاتې ښځې ئې په خپل حرمسرای کې راغونډې کړې وې او په لسهاوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غیر قانوني زامن ئې درلودل. مولوی عبدالرب کندهاری د کابل د معارف مدیر مکلف وو چې د شاه د حرم هري ښځې ته عربي القاب راپیدا کړي او د ده نامحدودو کوژدو ته شرعي فتوی ولټوي، دغو درباري ملایانو به شرعي حیلې جوړولې او ویل به ئی: له دارالحرب نه د هر شمېر ښځو ترلاسه کول او په خپل حرمسرای کي ساتل، شرعي مانع نلري. د پاچا پلار امیر عبدالرحمن خان د نورستان سیمه د یوه جهاد په ترڅ کي فتح کړې او د سیمي اوسېدونکي ئې مسلمان کړي، دا سیمه د دارالحرب حیثیت لري او د ده زوی امیر حبیب الله خان کولی شي لدې سیمي نه د خپلي خوښي په شمېر ښځېولري!!

د پاچا سلوك له عام ولس سره خو څه کوې حتی له نږدې درباریانو سره داسي وو لکه د یوه آقا او بادار معامله له خپل ذلیل او سپك مریی سره.

دربار ته معزز کسان به ئې په معمولي خبره سپکول، وهل او د سیالانو مخي ته رټل، پدې سره ئې غوښتل چې ټول تر رعب لاندې وساتي او هیڅوك د ده په وړاندي د عزت النفس احساس ونکړي. یو ځل په استالف کي خپل مېله ځای ته تللی وو، نادرخان له خپل معین وخت نه لږ وروسته وروسېدو، پاچا خپلو عسکرو ته امر وکړ چې هغه ته کرتۍ چپه وروا‌غوندي، په یابو ئې سپور کړي او د سورو عسکرو سره یوځای ئې د کابل په لوري وخوځوی، ترڅو ټول خلق دا منظره وګوري او د ده لپاره د عبرت سبب شي.

حبیب الله خان په ۱۹۱۹ کي د لغمان د کله ګوش په ښکارځي کي د شپې لخوا په خپلي خیمې کي په قتل ورسېدو، پهره کوونکي عسکر پداسي حال کي شجاع الدوله ونیو چې د شاه له خیمې نه راوتو، خو د قتل ځای ته د نادرخان په رارسېدو سره هغه پرېښودی شو، ویل کېږي چې د ده په قتل کي د شاهي کورنۍ غړو او د نادرخان په شمول ځینو درباریانو لاس درلود. د شاه له قتل نه وروسته سردار نصر الله خان په لغمان کي او امان الله خان په کابل کي د پاچایي د عوا وکړه، په جلال آباد کي مېشت دولتي قطعاتو لومړی د سردار نصرالله خان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاچايي ملاتړ وکړ خو درې ورځې وروسته ئې د پاچا د زوی امان الله خان ملاتړ وکړ او عنايت الله خان معين السلطنة او نصرالله خان نائب السطنه ئې د نادرخان په شمول ونيول او لاس تړلي ئې د کابل په لوري وخوځول.

همدا کار د هرات د فوځي قطعاتو له خوا له محمد هاشم خان او محمد سليمان خان سره وشو، دواړه ئې لاس تړلي او په يابو سپاره کابل ته ولېږل، دا کار د خلکو د هغې ژوري کرکې ښودنه کوي چې د دې کورنۍ د غړو په نسبت ئې پدې خاطر درلوده چې له انگريزانو سره ئې ژوري اړيکې وې.

امان الله خان، نايب السطنه نصرالله خان ترهغه په بند کې وساتو چې مړ شو، نادرخان ئې سره له کورنۍ لومړی د ارگ په محبس کې واچاوو او وروسته ئې خوشې کړ او د خپل فوځ سپه سالار ئې کړ او د ده ورونه هر يو شاه ولي خان او شاه محمود خان ئې په فوځ کې د جنرالانو په حيث وټاکل او خپلې دوې خويندې ئې هم دوی ته په نکاح ورکړې.

له انگريزانو سره د دريېمې جگړې په دوران کې نادرخان د ټل او شاه وليخان د وزيرستان د محاذونو قومندانان ټاکل شوي وو، د وزيرستان مجاهدين په شاه ولي خان شکمن شول او د محاذ له قومندانۍ نه ئې عزل کړ او لاس تړلی ئې له سيمې وايست او د نادرخان خواته ئې ولېږو .نادر خان د ټل به محاذ کې غوښتل چې جنگيالي په شا کړي، پدې نامه چې ده ته اطلاع رسېدلې چې د انگريزانو زيات شمېر تازه قطعات د جنگ ميدان ته رالېږل شوي، خو نورو ورسره دا خبره ونه منله، جگړه پيل شوه، په لومړی سر کې د ټل فوځي قلعه د افغاني جنگياليو لاس ته ورغله، خو وروسته د ده د متزلزل قيادت په وجه بېرته انگريزانو ونيوله، نادرخان د تېښتې په حالت کې وو چې له کابله ورته د افغانانو او انگريزانو ترمنځ د متارکې اطلاع ورکړی شوه.

له انگريزانو سره په ۱۹۲۱ کې د روغی جوړې معاهده امضاء شوه او امان الله ته موقع په لاس ورغله چې په داخل کې د خپلې سلطې ټينگولو ته توجه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي.

د هېواد شمالي او غربي ولایاتو ته ئې هيئتونه ولېږل، فیصله ئې وکړه چې د قطغن، مزار، هرات او کندهار لپاره د وزیرانو په سطحه چارواکي وټاکي، نادرخان ئې قطغن ته ولېږو، خو نادر خان هلته له لنډې مودې پاتېکېدو نه وروسته د ۱۹۲۲ کال په وروستيو کې کابل ته راستون شو. لدې نه وروسته شاه په هغه بې اعتماده شو، امان الله غوښتل چیله روسانو سره خپلې اړیکې ټینګې کړې، نادرخان چې له انګریزانو سره په پټو دوستانه اړیکو متهم وو د شاه په نوی سیاست کې مفیده پرزه نه بریښېده، باید له صحنې لرې کړی شوی وی، لومړی د ده ورونه او ورپسې دی له خپلو ټولو مهمو دندو کناره کړی شوو او بالآخره ئې په کال ۱۹۲۴ کې پاریس ته د وزیرمختار په حیث ولېږو او محمد هاشم خان ئې په مسکو کې سفیر وټاکو، خو په ۱۹۲۴ کې لدې دندو هم منفك کړی شول.

امان الله په داخلي اوضاع له مسلط کېدو او د ده پاچایي ته د ګواښ کوونکو څېرو له تصفیه کولو نه وروسته له نړی والو سره د اړیکو ټینګولو لپاره د اروپا دوره وکړه، ځوان، بې تجربه او د دنیا له حالاتونه بې خبره شهزاده د افغانستان په شان له یوه وروسته پاتې هېواد نه د اروپا په دوره وتلی، د مسکو، لندن او پاریس په شان د لویو لویو ښارونو د لیدلو موقع په لاس ورغلې، د دې هېوادونو له ظاهري وضعي نه هومره متأثره شوی چې د اروپا هر څه ورته مقدس او غوره او د خپل ولس هر څه ورته سپك او حقیر په نظر ورغلي، همالته ئې د خپل ملت له هر څه نه د مقاطعې او په هر څه کې د اروپا د تقلید فیصله وکړه. هېواد ته له راستنېدو نه وروسته هغه پخوانی امان الله نه وو، غوښتل ئې د اروپائیانو په پل ګام کیږدي، خو دی نه پوهېدو چې اروپائیان څنګه دې مرحلې ته رسېدلی، د دوی د ترقي لاملونه څه وو، د دوی هېوادونه څنګه سمسور شوي، د سمسورتیا لپاره ئې څومره مظلوم ملتونه له خاورو سره برابر شوي، د دوی د سوکالي او خوشحالي لپاره څومره ملتونه قرباني شوي. د استبداد، اختناق او

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهل له دور نه څنګه ژغورل شوي، خپلواکي، ديموکراسي او ترقي ته د رسېدو لپاره د هر هېواد ولس څومره قرباني ورکړې، څومره ويني توی شوې، څومره خولې تويې شوې، افغاني نازولی شهزاده پدې خبرو نه پوهېدو، هغه په اروپا کي لوڅ سرونه، بربنډې پونډۍ، نيکټايي، شپو، دريشي، د ښځو او نارينه وو اختلاط ليدلی وو، ګمان ئې کاوو چې که په خپل هېواد کي همدا شيان رايج کړي نو د اروپائيانو په شان به شي، د تمدن په کاروان کي به شامل شي، غوښتل ئې هرو مرو د اروپائيانو تقليد وکړي، که په بل څه کي تقليد نشي کولی کم له کمه په لباس کي خو بايد د دوی په شان شي، هېواد ته له راستنېدو سره سم، په يوې درباري غونډې کي د ده ميرمني ملکه ثريا د محمود طرزي لور خپل پړونی له سر نه لري کړ او آخواته ئې وغورځاوو او د ښځو او نارينه وو په ګډې غونډې کي لوڅ سر او چاك ګريوان څرګنده شوه، د درباريانو له ښځو نه هم وغوښتل شوو چې همدا کار وکړي، د ده د پلار بې شمېره ښځو لا د مخه په حرمسرای کي د اروپايي لباس مشق کاوو، مأمورينو ته ئې امر وکړ چي لدې نه وروسته بايد دريشي واغوندي، شپو په سر کړي او نيکټايي واچوي، د جمعې د ورځي په ځای يکشنبه د رخصتي ورځ اعلان شوه او د هلکانو او نجونو ګډ درس پيل شو، د ښځو پښتني او اسلامي حجاب او د نارينه وو ملي جامه په اروپايي لباس بدله شوه.

اکثر تاريخ ليکونکي محققان، د امان الله خان په خلاف د ملي پاڅون لويه وجه د ده همدا ماشومانه اقدامات ګڼي، چي ولس ئې راوپاراوو او د ده مخالفينو ته ئې موقع په لاس ورکړه، خو د ده د اقتدار په نسکورېدو کي د انګريزانو ونډې ته خاصه پاملرنه نکوي. پدې کي هيڅ شك نشته چي افغان ولس د ديني جذباتو په حکم او له ملي عنعناتو نه د دفاع په خاطر د امان الله خان په خلاف راولاړ شو، خو پدې ملي پاڅون کي د هغو کسانو فعاله ونډه، چي تل د انګريزانو په اشاره کله د يوه واکمن او کله د بل واکمن په څنګ کي ودرېدلي او د انګريزانو د لاس پوڅو واکمنانو ملګرتيا ئې کړې، دا خبره ثابتوی چي انګريزانو پدې خاطر د امان الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان د نسکورولو د هڅو ملاتړ کړی چي دوی په افغانستان د سابق په څېر داسي واکمن غوښت چي يوازې له لندن نه هدايت اخلي او له بل لوري مخصوصاً د انګريزانو له رقيبانو سره د دوستی شوق او هڅه نکوي. انګريزانو دا نشو منلی چي امان الله دي مسکو ته نږدې شي. هغه درباري روحانيون چي د امان الله خان د پلار په درباركي ټول اخلاقي فساد، عياشي د دين او پښتني دود دستور خلاف ټول كرغېړن كړه وړه ئې زغملي شو او په خپلو سترګو ئې د پاچا هغه اعمال ليدل چي د شريعت خلاف وو خو لدې سره سره ئې د پاچا د تخت او تاج د بقا لپاره دعا كوله، څنګه ومنو چي نن هغوی د اسلام په خاطر امان الله كافر ګڼي او د ملي پاڅون ملګرتيا كوي. امير حبيب الله د امان الله پلار تر ده نه ډېر غير اسلامي كارونه كول، خو درباري مفتيانو هغه ته "ظل الله" ويل!! متأسفانه د كومو كارونو له مخي چي ځينو چپي عناصرو امان الله ته د مترقي پاچا نوم وركړي، نورو بيا فقط د همدې كارونو له مخي هغه مرتد ګڼلی، شهزاده امان الله خان له ځينو شكلي كارونو نه پرته هيڅ ندي كړي، نه ئې ملت ته كوم خدمت كړی، نه ئې هېواد د ترقي په لار روان كړی، نه ئې په سياسي او اجتماعي نظام كي دولس په ګټه څه تبديلي راوستی او نه ئې ولس ته د خپل برخليك د ټاكلو او د خپل مشر د انتخاب حق وركړي، د يوه مفسد ديكتاتور پلار نه ئې تخت او تاج په ميراث وړی وو، د اقتدار لپاره ئې د خپل پلار په شمول د نږدې خپلوانو له ترور، وژلو او بندي كولو نه هم ډډه ونكړه، هر پاچا يو غاصب انسان دی چي د خپل ولس يو ستر او بنيادي حق ئې سلب كړی او په زور يا د بهرني سازش له لاري په ولس مسلط شوی، هر شاهي نظام د انساني حقوقو منافي نظام دی، د بې عدالتۍ مظهر دی، په حق تلفی، فردي او خانداني استبداد ولاړ دی، هيڅ پاچا ته نه عادل ويلی شو نه مترقي، مګر كوم غله ته عادل ويلی شو؟ مګر كومي باغی ډلي ته چي په كومي سيمي مسلطه شوې په دې خاطر چي له ښكول شوی كاروان سره ئې په ورين تندي معامله كړې او د كاروانيانو له وژلو، وهلو او ټكولو نه ئې ډډه كړې، يوازې د دوی شته ئې تالان كړي، د ښو غاصبانو او باغيانو خطاب كولی شو؟! څوك چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

امان الله پدې خاطر مترقي پاچا ګڼي چي د افغانانو ملي جامه ئې بدله کړه، شپو او دریشي ئې رایج کړه، د ښځو پړوني ئې لري کړل، د جمعې ورځې رخصتي ئې د یکشنبی په رخصتي بدله کړه، دا کسان باید د انګریزانو ملکه تر ثریا نه هم زیاته مترقي وګڼي، ځکه هغې او کورنۍ ئې تر امان لله نه ډېر د مخه دا کارونه کړي وو!!

حقیقت دا دی چي افغاني چپي عناصر یوازې پدې خاطر د یوه دیکتاتور پاچا ملاتړ کوي او هغه ته مترقي پاچا وایي چي د دوی له آقایانو (د کرملین له واکدارانو) سره د ښو اړیکو غوښتونکی وو. افغاني درباري مفتیانو هم پدې خاطر امان الله مرتد ګڼلو چي له لندن نه ئې خپله قبله د مسکو په لوري اړولې وه، نه پدې خاطر چي ده د اسلام په خلاف ګامونه اخیستي وو!!

د امان الله خان په خلاف لومړی د شنوارو زړه ور قوم قیام وکړ، شاه خپل خارجه وزیر غلام صدیق خان دې قبیلي ته ورولېږو، هغه د شنوارو له مشرانو محمد علم خان او محمد افضل خان سره ولیدل، دوی د خپلو نورو غوښتنو په ترڅ کي د ملکه ثریا طلاق او د دې د پلار محمود طرزي د حبس مطالبه وکړه. پاچا دا شرایط ونه منل خو د ۱۳۰۷ کال د جدي په میاشت کي ئې په یوه ۱۸ فقره ایز فرمان کي اکثر هغه بدلونونه لغو کړل چي یا د ده د لس کلني پاچایي په دوران کي ترسره شوي وو یا ئې پرېکړه کړې وه خو نه وو ترسره شوي، په ملت کي د شاه په ضد احساسات هومره راپارېدلي وو او د هېواد ګوټ ګوټ ته رسېدلي وو چي پدې فرمانو سره د هغه مخه نیول او د ولس کرکه او نفرت راکمول ممکن نه وو.

د پروان دیندار ولس چي په حساس موقعیت کي او کابل ته ترټولو نږدې وو، د رژیم په ضد پاڅون وکړ، متأسفانه د پاڅون قیادت د داسي کسانو لاس ته ورغی چي د یوه ملي پاڅون د لارښووني لپاره ئې لازمه وړتیا نه درلوده، نه ئې سواد درلود، نه تجربه، نه دیني معلومات، نه سیاسي پوهه او نه د افغانانو ملي جوړښت داسي وو چي دا ډله د ولس د اکثریت تائید ترلاسه کړي، د دې قیام مشري د حبیب الله خان کلکاني لاس ته ورغله، متأسفانه هغه صالح ملګری او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشاورین نه لرل، که نه نو دا لومړی ځل وو چي د ولس له متن نه راولاړ شوی یو زعیم، د بهرنۍ مرستي او ملاتړ نه پرته، د یوه مستبد او مطلق العنان شاهي رژیم په خلاف د ملي پاڅون قیادت کوي، قیام کوونکي د کابل په لور وخوځېدل، د څه مقاومت نه پرته د کابل شمالي دروازې ته ورسېدل، کابل د دوی په لاس کي پرېووت او پاچا د کندهار په لوري وتښتېدو چي هلته د لنډ تم کېدو او څه ناکامو هلو ځلو نه وروسته، د رټل شوو پاچایانو وروستۍ اډې "روم" ته ئې پناه یووړه.

روسانو غوښتل چي د امان الله خان مرسته وکړي، له غلام نبي خان چرخي سره ئې د روسي فوځ یوه اته سوه کسیزه قطعه د کولونل (کی، ام. پریماکوف) تر قومندې لاندې ملګرې کړه، د څو جازونو ترحمایې لاندې ئې د ده مختلط لښکر له آمو نه را تېر کړ چي مزار شریف بېرته د حبیب الله خان کلکاني له پلویانو نه ونیسي. دوی مزار تصرف کړ او د سمنګان په لوري وخوځېدل، حبیب الله خان تازه نفس فوځ د سیدحسین ترمشرۍ لاندې سیمي ته ولېږو، خو پداسي حال کي چي د غلام نبي خان لښکر مخ په وړاندې روان وو، ناڅاپی خبر شو چي د روسانو قطعه په شا شوې او له آمو نه بېرته د شوروي لوري ته اوښتی، له بلیخوا اطلاع ورکړی شوه چي امان الله خان هم له کندهار نه د روم په لوري خوځېدلی، مجبور شو له خپل لښکرسره د شوروي اتحاد خاوري ته په شا شي.

حبیب الله خان کلکاني ته چي کومو درباري مفتیانو د خادم دین رسول الله لقب ورکړی وو همدغو کسانو د نادرخان له سلطې نه وروسته هغه د یوه غله په نامه معرفي کړ او د شاهي کورنۍ په خدمت کي مزدور تاریخ لیکونکو همدا فتوی په خپلو تاریخي لیکنوکي رانقل کړه او د همدغو تورلمنو مفتیانو په متابعت کي ئې د ده د اقتدار دوره یوه توره تاریخي دوره معرفي کړه، حال دا چي د مخکنیو او وروستیو دورو په اړوند دې دورې ډېر غوره اړخونه لرل، که وطن پالونکو او صالح شخصیتونو د دې بدلون ملاتړکړی وی، پدې سره د بهرنیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلطه پای ته رسېده، د شاهي نظامونو ټغر د تل لپاره ټولېدو او د يوه ملي مقتدر حکومت لپاره لار آوارېده، خو انګريزان په کمين کي وو، يو ځل بيا ئي په کابل د خپلي خوښي لاس پوڅي ډلي د تېلو لپاره پټي او بربنډي هڅي پيل کړې، بيا ئې هغه کورنۍ چي دوی له هند نه افغانستان ته رالېږلې وې، ځينو ته ئې مذهبي او روحاني وجاهت وربخښلی وو او ځينو ته سياسي، اجتماعي او ملي وجاهت. دا کورنۍ وګمارل شوې چي د حبيب الله خان کلکاني په خلاف ملا وتړي او په ټول ملت، مخصوصاً د پښتنو په سيموکي د کابل د حکمراني ډلي په خلاف خلك راوپاروي، ځيني د امان الله خان د پلوي په پلمه او ځيني د ژبني تعصب په اساس او پښتنو ته د واکمنۍ د بيا انتقال په پلمه، انګريزانو نادرخان او د ده ورونه شاه ولي خان او محمد هاشم خان له فرانسې نه بمبئ ته او له هغه ځايه د لاهور او پېښور په لار افغانستان ته ولېږل، ترڅو د حبيب الله خان کلکاني په خلاف د قومي پاڅون مهار په لاس کي واخلي، محمد هاشم خان ننګرهار ته او نادر خان پکتيا ته داخل شو، دوی پښتنو ته داسي ښودله چي غواړي اقتدار بېرته د پښتنو په لاس کي پرېوزی، د امان الله خان پلويانو ته ئې هغه خط ورښودو چي د ده په نامه ئې له کندهار نه پاريس ته ورلېږلی وو او ورته ليکلي ئې وو چي د شوروي له لاري افغانستان ته داخل شي او د شمال له لوري د حبيب الله خان کلکاني په خلاف کار وکړي، د امان الله خان پلويان ئې پدې ليك غولول او ورته ويل ئې چي غواړي د امان الله خان واکمني بېرته اعاده کړي.

حبيب الله خان کلکاني ته ګرانه وه چي له بهرني ملاتړ نه پرته د داسي يوه حرکت په وړاندي مقاومت وکړي چي نه يوازې د ملت غالب اکثريت په هغه کي فعاله ونډه ولري، بلکي د انګريزانو ملاتړ هم ورسره وي.

نادر خان له پکتيا نه خپل عمليات پيل کړل، خو له مقاومت سره مخامخ شو، د حبيب الله کلکاني پلويانو د محمد صديق خان او سورجرنيل ترمشرۍ لاندې د ده ټول يرغلونه په شا وتمبول، مجبور شو له انګريزانو نه مرسته وغواړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر څو د سرحد آخوا قبایل لده سره ملگرى کړي، د وزیرو مشرانو د ده ملگرتیا وکړه، د ځاځیو او وزیرو گډ لښکر د دوبندي له لاري په لوگر برید وکړ، د لوگر له نیولو وروسته د تنگى واغجان له لاري د کابل په لوري وخوځېدل، د محمدگل خان ترمشرۍ لاندې د ننگرهار لښکر هم لدوى سره یوځاى شو، د کلکاني ځواکونو ته ئې په محمدآغه او تنگى واغجان کي ماتې ورکړه، د چهار آسیاب له لاري کابل ته ننوتل او د شیردروازي د غره لوري ئې تصرف کړ، حبیب الله خان کلکاني غوښتل چي په ارگ کي ترهغه مقاومت وکړي چي د هېواد له نورو ولایاتو نه د ده پلوي فوځونه کابل ته راورسېږي خو له یوې خوا د ارگ سلاح کوټ منفجر شو، له بلي خوا د ده پیاوړى قومندان پردل خان پداسي حال کي په قتل ورسېدو چي غوښتل ئې د ده د مرستي لپاره ارگ ته داخل شي، مجبور شو له کابل نه ووځي او چاریکار ته ولاړ شي، د نادر خان لښکرى کابل ته ننوتي او سملاسى ئې د درباري ملایانو یو ټولگى د امضا شوى قرآن سره حبیب الله کلکاني ته ورولېږو او د متارکې بلنه ئې ورکړه او هغه ته ئې ډاډینه ورکړه چي د جگړې د توقف په صورت کي ده او د ده ملگرو ته عفوه کوي، (دا قرآن د سیدحسین لمسى سیدمنصور د بغلان د ولایت د جهاد امیر په ۱۳۶۲ کال کي ماته وسپارو) حبیب الله خان کلکاني زړه نازړه وو، خو سیدحسین هغه تشویق کړ چي په امضاء شوي قرآن او د روحانیونو پدې هیئت اعتماد وکړي، ده هم باور وکړ او د سید حسین، شیرجان او خپلو وروڼو په شمول د ده ۱۷ کسیز هیئت کابل ته وخوځېد او نادرخان ته تسلیم شو، خو نادر خان خپلي ژمني تر پښو لاندې کړې او دوى ئې له ټولو ملگرو سره د ۱۹۲۹ کال د نومبر د میاشتي په لومړۍ نیټه په قتل ورسول او د مړو اجساد ئې څو ورځي د حضوري چمن په انگړ کي په دار ځوړند پرېښودل ترڅو د نورو لپاره د عبرت وسیله شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نادر خان پاچايي

د افغانستان په تاريخ کي دا يوه ډېره سپيره او بد مرغه ورځ وه چي کابل د نادرخان په لاس کي پرېووت او دی د پاچايي په گدی کښېناست او پدې سره په افغانستان يوه داسي مفسده او د پرديو لاس پوڅې کورنۍ مسلطه شوه چي نيمه پيړۍ ئي په افغانستان مطلق العنانه واکمني وکړه، نوميالي غازيان، ملي څېرې او لوی لوی شخصيتونه ئې يا اعدام کړل، يا ئې ترورکړل، يا ئې په زندانونوکي تر تعذيب لاندې ووژل، يا ئې له هېواده تبعيد او فرار ته مجبورکړل، افغانستان ئې بېرته د انگريزانو په يوې مستعمرې بدل کړ، اختناق، انحطاط، فقر، لوږه، جهل، د ترقي له کاروانه وروسته پاتې کېدل، د گاونډيو له سيالۍ نه لوېدل او د نړۍ تر ټولو وروسته پاتې، محتاج او ناتوانه هېواد باندې بدلېدل، د همدې کورنۍ د کرغېړني واکمنۍ نتائج وو.

نادرخان د ۱۳۰۸ کال د ميزان په ۲۳ کابل ته ننووت او مخامخ د سلام خانې ماڼۍ ته ولاړ، په سلام خانې کي د پکتيا او وزيرو د مشرانو ترڅنگ د کابل ځيني سپين ږيري او د سابقه دولت ځيني ارکان را بلل شوي وو، دا غونډه د دې لپاره جوړه شوې وه چي نادرخان به په هغې کي وينا کوي، هلته به د هېواد لپاره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

زعیم د ټاکلو پرېکړه کېږي، لومړی به نادر خان وینا کوي او د وینا په ترځ کي به د غونډې له برخه والو نه غواړي چي د لویې جرگې له جوړېدو او له هغې لیاری د هېواد د مشر له ټاکلو سره موافقه وکړي، خو د غونډې له منځ نه به ځیني کسان دا غږ اوچتوی چي همدا غونډه لویه جرگه ده، تاته د پاچا په حیث رأی درکوي، تا هېواد وژغورلو، ته تر بل هرچا د دې کار لپاره مناسب، وړ او مستحق ئی!! همداسي وشول، ده په خپلي لنډې وینا کي وویل: هېواد ته له راستنېدو نه زما یوازنی مقصد دا وو چي له غلو نه هغه وژغورم، دا مقصد ترسره شو اوس غواړم چي لویه جرگه دایره شي او د هېواد لپاره پاچا انتخاب کړي، د ده له همدې وینا سره سم مؤظفو کسانو د غونډې له منځ نه غږ وکړ چي د لویې جرگې رابللو ضرورت نشته، ته په خپله پاچا یې او موږ ټول تا د پاچا په توگه منو!! فیض محمد خان د اماني حکومت د معارف وزیر وویل: د امان الله خان د لویې جرگې اکثر غړي دلته موجود دي، ټول پدې ټینگار کوي چي باید تاسو دا دنده قبوله کړئ، موږ هم د جنوبي د مشرانو په څنگ کي تا د پاچا په حیث منو!! نادرخان له لنډ ځنډ نه وروسته وویل: ستاسو د ټینگار په خاطر دا دروند پیټی قبلوم!!

د لویې جرگې تر نامه لاندې د دغه خندوونکې ډرامې په ترځ کي هغه د پاچاېي په گدۍ کښېناست او پدې سره د افغان ولس هغه حرکت متوقف شو چي د سلطنتي رژیمونو نه د آزادۍ په لوري ئې پیل کړی وو او د نیمي پیړۍ لپاره نور هم د یوې بلې خانداني دیکتاتورۍ په منگولو کي اسیر پاتې شو.

کومه لویه جرگه چي نن ئې په غرب پوري تړلې ډلگۍ او د سلطنتي رژیم پلویان غواړي هماغه لویه جرگه ده چي د ظاهرخان پلار د کابل له نیولو وروسته دایرکړه او دی ئې د پاچا په حیث وټاکو، دوی غواړي چي د همداسي یوې خندوونکې ډرامې په ترځ کي یو ځل بیا دغه کورنۍ په افغانانو مسلطه کړي، خو دوی دې خبري ته متوجه ندي چي نادرخان د کابل له نیولو نه وروسته او پداسي حال کي د خپلو پلویانو غونډې ته د لویې جرگې نوم ورکړي چي د ده مسلح

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلويانو کابل فتح کړی وو، د کابل د هر کور مخي ته مسلح کسان ولاړ وو، د غونډي غړو د ده د اسيرانو حيثيت درلودو، خو دوی په روم کي له وطنه بهر او پداسي حال کي چي په ټول هېواد کي د پل ايښودو ځای نلري، لويه جرگه غواړي!! پدې نه پوهېږي چي نن نه د افغانستان حالت هماغه د پرون ورځي حالت دی، نه افغانان هماغه پروني افغانان دي او نه نړيوال وضعيت هماغه زوړ حالت دی، پدې نه پوهېږي چي د دوی د بيا مسلطولو لپاره د بريتانيا په شان يوه داسي بهرني حامي ځواك ته ضرورت دی چي په گاونډيو هېوادونو مسلط وي، کابل د دوی لپاره فتحه کړي، دوی کابل ته ورسوی او هالته ورته لويه جرگه جوړه کړي، دوی پدې نه پوهېږي چي شاهي نظامونه يا په ډېرو ناپوه او جاهلو قومونو حکومت کولی شي، يا په ډېرو ضعيفو او ذليلو قومونو، چېري چي ولس ويښ شي، ځان وپېژني، پدې پوه شي چي خلك برابر پيدا شوي، هيڅوك له مور پلار نه پاچا ندی پيدا شوی، واکداران بايد د دوی خادمان وي نه باداران، هيڅوك حق نلري پدوی حکومت وکړي مگر هغه چي په خپله دوی انتخاب کړي وي، هيڅ واکدار دا حق نلري چي خلك خپل غلامان وگڼي، لدوی سره د اسيرانو سلوك وکړي، ملي شتمني داسي وگڼي لکه "دغنيمت مال" او د هر راز تصرف حق ځانته ورکړي، يوه خاصه کورنۍ او ټبر په ټول ولس مسلط کړي، واکمني د خپل ټبر موروثي حق وگڼي او مريېتوب، غلامي او په پټو سترگو اطاعت د خلکو دايمي او لازمي دنده. دا ډله نه پوهېږي چي دا توره شپه تېره شوې، بېرته ئې راگرځول گران او محال دی.

پدې ترتيب نادرخان د تخت او تاج خاوند شو، ده د خپلي کورنۍ د مطلقه واکمنۍ د تحکيم لپاره ځو کارونه وکړل:

لومړی ئې داسي کابينه جوړه کړه چي د ده يو ورورمحمد هاشم خان ئې صدراعظم او بل ورور شاه محمود خان ئې د حرب وزير وو او د امان الله خان له وزراوو څخه فيض محمد خان او عليمحمد خان چي په هغي غونډي کي ئې د ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پاچا کېدو ټینګار کړی وو، د خارجه چارو او معارف وزیران، فضل عمر مجددي ئې د عدلیی وزیر او محمد ګل خان مهمند ئې داخله وزیر وو، کابینه داسي جوړه شوې وه چي اصلي واك د ده د کورنۍ په لاس کي وي او نور د دوی مأمورین وي. د ده حکومت په اصل کي د ده او د ده د ځلورو ورونو محمد عزیز خان، محمدهاشم خان، شاولي خان، شاه محمود خان او د دوی د اولادې حکومت وو، افغانستان ئې داسي ګڼلو لکه یوه مفتوحه سیمه او افغانان ئې داسي شمېرل لکه اسیران، پدې نظام کي د ده د ټبر هر محمدزايي ته سردار ویل کېدل، په مهمو دندو به له سردارانو نه پرته بل څوك په هغه صورت کي ټاکل کېدو چي په سردارانوکي به د دې دندي لپاره وړکس په نظر نه ورتلو او یا به هغه دومره د دې کورنۍ په وړاندي سپك او ذلیل وو چي د هر یوه په مقابل کي به لاس په سینه ولاړ وو. پیر، وزیر، جنرال او د ده د حکومت هر مأمور به د دې کورنۍ د هر غړي لاس ښکلاوو، درباري پیرانو به د سردارانو لاسونه ښکلول او بیا به دربار دې ته شرایط برابرول چي عام ولس او ساده زړي افغانان د دغو درباري پیرانو لاسونه ښکل کړي.

غلام محمد غبار پدې هکله چي د نادرخان د دولت ټولي داخلي او خارجي مهمي ادارې د ده د کورنۍ او د ټبر د غړو په لاس کي وې داسي لیکي:

"دغه حکومت د دولتي دندو په سپارلو کي لاندې مراتب په نظر کي نیول: د لومړی درجی دندي باید د شاهي کورنۍ د غړو په اختیار کي وي، بیا د دې کورنۍ د وړوکي محمدزايي قبیلې په لاس کي، وروسته هغه هندوستانیان چي د شاه د ملاتړ لپاره افغانستان ته لېږل شوي وو، وروسته د زیاتو ځمکو او شتمنیو خاوندان او په پای کي هغه روحانیون چي د دربار په خدمت کي وو، پاتې برخي باید په نورو مأمورینو ډکي شي. د مثال په توګه: د هېواد صدرعظم د پاچا یو ورور، د حرب وزیر شاه محمود خان د پاچا بل ورور چي وروسته د مخکني صدراعظم محمدهاشم خان په ځای وټاکل شو، د سلطنت د وکالت مقام د ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

دربیم ورور شاه ولي خان په لاس کې، چي وروسته په لندن او پاریس کي د افغانستان سفیر شو، د دربار وزیر د ده د تره زوی احمد شاه خان، د ده اخښی محمد اکبرخان د طب د مستقل ریاست رئیس چي یو بې سواده کس وو او وروسته په روم کي دافغانستان وزیر مختار وټاکل شو، د شاه بل ورور محمد عزیز خان په مسکو کي سفیر او بیا په برلین کي وزیرمختار، احمد علي خان او علي شاه خان د پاچا دوه د تره زامن یو په پاریس او لندن کي سفیر او بیا د دربار وزیر او بل د حربي ښوونځي قومندان او بیا د کندهار والي او وروسته د پکتیا افسر، د شاه خوریی اسدالله خان په ۱۹ کلنۍ کي لومړی د شاهي گارد قومندان او بیا د وزیر او سفیر په حیث توظیف شو. د پاچا دوه نور د تره زامن نعیم خان او داؤد خان یو په اتلس کلنۍ کي د خارجه چارو د وزارت د سیاسي مدیریت عمومي مدیر او بیا مختار وزیر په ایتالیا کي چه د نړۍ د دیپلوماسی په تاریخ کي ترټولو کم عمره سفیر وو، وروسته د معارف وزیر، د فواید عامې وزیر او د صدارت د لومړی معاون په حیث، داؤد خان د ده ورور لومړی د ننگرهار د فوځ قومندان، بیا د کندهار او فراه والي او نظامي قومندان او وروسته د پلازمیني د قول اردو قومندان او د حربیی وزیر، داخله وزیر او په پای کي صدراعظم. دا خبره مو باید په پام کي وي چي دا مهمي دندي، د تل لپاره شاهي کورنۍ ته مختص شوې وې، فقط د مرگ یا ډېر زړښت په صورت کي دا تل والی ختمېدو، لکه چي هاشم خان تقریباً ۱۷ کاله د هېواد صدراعظم وو، شاه محمود خان ۲۳ کاله د حربي چارو وزیر او صدراعظم وو، داؤد خان ۳۴ کاله نظامي قومندان، وزیر او صدراعظم وو.

همدا راز د ده، د ورونو واکمني یوه کلکه او بې رحمه نظامي واکمني وه، چي په ډېر قساوت او بي رحمۍ سره په ولس تطبیقېده، تقریباً د یوې مکملي پیړۍ تر دربیمي برخي پوري د نوموړي کورنۍ دې امتیازاتو او مطلقه واکمنۍ دوام وکړ او په پای کي د میراث په څېر د دې کورنۍ نارینه اولاد ته انتقال شوه"

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا راز غبار د هغو محمد زائیانو چې مهم مهم دولتي دندي ورکړی شوې یادونه داسي کوي:

"د محمد زائیانو له شجری نه چي مجموعی شمېریې له اوه زره کسانو نه تجاوز نکوي او د افغانستان د پنځلس ملیونه نفوس په نسبت د یو په دوه زره نسبت دی، لاندې کسان د دولتي اداراتو په سر کي گمارل شوي:

غلام فاروق خان عثمان د ننگرهار اعلی حاکم، د هرات والي، د کندهار والي او په پای کي داخله وزیر، فیض محمد زکریا خارجه وزیر، په ترکیه کي سفیر او وروسته د معارف وزیر. محمد عمر خان د کابلستان والي، محمد هاشم خان د ننگرهار والي او په روم کي سفیر. محمد عتیق خان د زراعت وزیر، نجیب الله خان د معارف وزیر او بیا لوی سفیر په هند او شمالي امریکا کې، عبدالرزاق خان د میمنې او فراه اعلی حاکم او په پای کي د شاه خاص مصاحب او ندیم، سردار عبدالحسین عزیز د روم سفیر، د مسکو سفیر، د معارف وزیر او د فواید عامه وزیر، سلطان احمد خان په ترکیه او مسکو کي سفیر او بالآخره خارجه وزیر، غلام احمد اعتمادي او شیراحمد خان په تهران کي سفیران، عبدالرسول خان په دهلي کي جنرل کنسل، محمد صدیق خان په مشهد کي جنرال کنسل، یارمحمد په تاشکند کي جنرال کنسل، محمد یحیی خان، محمد عثمان خان او حبیب الله خان په ترتیب سره لومړی، دوهم او درېیم معینان په خارجه وزارت کي چي وروسته سفیران شول، البته د هغو محمدزائیانو ذکر دلته لازم نه گڼل کېږي چي په دوهمه درجه دولتي وظایفو گمارل شوي او وروسته لوړو مراتبو ته رسېدلي، فقط غواړم دا څرگنده شي چي دې کورنۍ نه یوازې په افغانستان کي ډېر ثروت او شتمني ترلاسه کړې، بلکي داسي امتیازات ورپه برخه شوي چي فقط انگریزانو په خپلي هندي مستعمرې کي ترلاسه کړي، لدې نه وروسته اکثریت محمد زائیان له اقتصادي او سیاسي پلوه د ټولني ممتازه او پورتنۍ طبقه گڼل کېده."

(c) ketabton.com: The Digital Library

متأسفانه ځيني بې خبره تاريخ ليکونکي د دې کورنۍ واکمني د پښتنو واکمني ګڼي، وايي چي په افغانستان کي ملي ستم حاکم وو، پښتنو په نورو مليتونو حکومت کاوو، سلطه د پښتنو په لاس کي وه، حال دا چي د نادري کورنۍ د واکمنۍ په دوران کي زموږ هېواد د يوه خانداني - طبقاتی نظام شاهد وو، سياسي قدرت د يوه ټبر په لاس کي وو او نظام د ټولني د شتمنو او فيوډالانو حامي وو، د ځمکو لويه برخه د دوی په لاس کي وه، د ولس اکثريت د همدې طبقې په خدمت کي وو، د پښتنو نور قومونه، د پکتيا، ننګرهار، کنر، وردك او په ټول جنوب کي مېشت د پښتنو عام ولس د هزاره جات او بدخشان له عام ولس نه په هيڅ څه کي فرق نه درلود، دوی همدومره له لوږي او فقر سره مخامخ وو لکه د شمال خلك، دوی هم د دې کورنۍ د استبداد، اختناق، طبقاتی نظام، تبعيض او نابرابرۍ قرباني وو.

دغو تاريخ ليکونکو دا زحمت ندی ايستلی چي تر پکتيا، ننګرهار، کنر، غزني او وردك پوري تللي وی، په جنوب او غرب کي ئې د پښتنو پرېشانه او دردوونکی ژوند ليدلی وی او هغه ئې د هندوکش د غرونو له اوسېدونکو سره مقايسه کړي او بيا ئې د افغانستان د ټولنيز جوړښت او د هېواد د طبقاتی نظام په هکله د څه ليکلو جرأت کړی وی، متأسفانه دوی د بهرنيو منابعو مخصوصاً له روسي منابعو نه استفاده کړې او په پټو سترګو ئې تقليد کړی.

د ده دوهم کار دا وو چي په ولس کي ټول هغه با احساسه، پوه، مخور او با شخصيته کسان له خپلي مخي لري کړي چي يا ئې د حبيب الله خان کلکاني ملاتړ کړی، يا د امان الله خان په پلوي متهم وو، يا ئې د پرديو له سلطې نه د خپل هېواد په آزادولو کي فعاله او مؤثره ونډه درلوده او د خپلواکۍ په لوی جنګ کي ئې وجاهت ترلاسه کړی وو، مستقل او سرلوړی افغانستان ئې غوښت او د يوې کورنۍ له مطلقه واکمنۍ سره مخالف وو، د دوی لپاره مقتلونه جوړ شول، د محبسونو دروازې پرانستل شوې، په بالاحصار کي خاص توپونه د دې لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نصب شول چي د دولت همدا مخالفین د دغو توپونو خولې ته ورکړې، په سلگونو کسان په توپونو والوزول شول، ډېر له اعدام نه وروسته په دار ځوړند شول، ډېر نور په هېواد کي د ننه او بهر تبعید شول، مال او ځمکي ئې ضبط شول.

نادرخان کابل ته له ننوتلو سره سم لاندې کسان له محاکمې نه پرته اعدام او د دوی سینې ئې په گولیو سوری کړې:

جنرال پینن بیك خان، میرزا محمد اکبر خان، امرالدین خان، عبداللطیف خان کوهاتی، محمد نعیم خان کوهاتی، عیسی‌خان د قلعه سفید ، تازه گل خان لوگري، سلطان محمد خان مرادخاني ، محمد حکیم خان چهاردهی وال، احمد شاه خان کندك مشر ، دوست محمد خان غونډ مشر د پغمان او سید محمد خان کنډك مشر د کندهار اوسېدونکی.

او په هماغو لومړیو ورځو کي ئې لاندې مخور کسان یا محبسونو ته ولېږل او یا ئې تبعید کړل:

سید احمد خان آغا ، میر احمد خان، احمد جان خان او زوی ئې، نیك محمد خان، عبدالرحیم خان د محمد آغی، شیردل خان او نوردل خان لوگری، عبدالرحیم خان پیاروخیل او محمد ولي خان د امان الله خان په دربارکي د شاه وکیل.

محمدولي خان ئې وروسته له لاندې کسانو سره یوځای په دهمزنگ کي په دارکړل: جنرال غلام جیلاني خان چرخي، جنرال شیرمحمد خان چرخي، فقیرمحمد خان او میرزا محمد مهدي خان.

نادرشاه د یوه کم ظرفه او ذلیل فاتح په څېر د ټولو هغوکسانو د ځپلو فیصله کړې وه چي د تېرو حکومتونو پلوي ئې کړې، یا د ده له یرغلگر لښکر سره جنگېدلي او یا ئې لدوی نه وېره درلوده او د دوی په وړاندي ئې د حقارت احساس کاوو. د حبیب الله کلکاني د نږدې ملگرو په اعدام او وژلو ئې اکتفاء ونکړه، بلکي د شمالي له ټول ولس نه د غچ په فکرکي وو ، مناسب فرصت ته ئې انتظار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاوو او د مناسبي بهانې په لټه کې وو، دا بهانه د کلکان د مظلوم ولس هغه پاڅون په لاس ورکړه چې د محلي حکومت د نه زغمېدونکي ظلم او تېري په خلاف ئې پیل کړ، دوی د ۱۳۰۹ کال په دوبی کې د کوهدامن په محلي حکومت حمله وکړه، له کابل نه سیدعبدالله شاه جی او عبدالوکیل خان نایب سالار د یوې عسکري قطعې په سر کې دې سیمي ته ورغلل، خو دوی په جګړې کې ماتې وخوړله، نائب سالار په قتل ورسېد او هندوستاني شاه جی په تېنتېدو موفق شو، وروسته جنرال محمد غوث خان له تازه نفس فوځ سره د خلکو د ځپلو لپاره سیمي ته ولېږلی شو، ده د لارې په اوږدو کې کلاګانو ته اور واچاوو، اسیران ئې له جګو برجونو نه لاس تړلي لاندې واچول، پدې وخت کې محمد ګل خان مومند د شمالي د انتظامیه رئیس په توګه سیمي ته ورسېدو او ورپسې له پکتیانه د قومي لښکر ټولګي یو په بل پسې راورسېدل، دا جنګي ټولګي د شاه جي له خوا تنظیم او د سیمي په ولس د برید لپاره لېږل شوي وو. د اصلاح ورځپاڼې د اسد میاشتي په ګڼوکي ولیکل چې د دې قومي لښکر شمېر پنځه ویشت زره مسلح کسانو ته رسېدو چې د احمد زیو، کړوخیلو،ځاځیو، منګلو، طوطی خیلو، وزیرو، وردك، میدان او تګاب له سرتېرو نه جوړ شوی وو، دا د هغه دولتي منظم فوځ په قطعاتو سربېره وو چې د جګړې لپاره سیمي ته سوق شوي وو. دا عملیات هومره وحشیانه وو چې د کورنیو جګړو په تاریخ کې ئې سابقه نه درلوده، کورونه تالان شول، باغونه او کلاګاني وسوزېدلې، د ښځو له لاس، غاړې نه ګاڼې وایستل شوې، بې رحمانه مرګ ژوبله وشوه، د اصلاح ورځپاڼې د دلوی د میاشتي په ۵۸ ګڼې کې ولیکل: محمد ګل خان د کاپیسا او پروان له خلکو نه ۲۳۷۸ توپکونه، ۱۷۰ تفنګچې، ۳۹۳۸۴ د سرو زرو سکې، ۱۴۹۲۰۲ د سپینو زرو سکې ترلاسه او کابل ته را انتقال کړل "حتماً دا غیر له هغه څه وو چې د قومي لښکر جنګیالیو غارت کړي وو" ده پنځلس کسان په خپل شخصي حکم همالته اعدام کړل، ۲۱۷ کسه ئې لاس تړلي کابل ته ولېږل، ۳۲۰۰ کسان ئې په شاقه کارونو وګمارل، د ولایت سرکونه او د پنجشیر ترخاواك پوري اوږده لار ئې پدوی جوړه کړه، د دوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

زيات شمېر زلميان ئې اسير ونيول او په ۷ کنډکونو کي ئې تنظيم او نورو سيمو ته ولېږل، عسکري تهانې ئې پدوی جوړي کړې، يوه فرقه فوځ ئې هلته ځای په ځای کړ، د کلکان ځلور کلي ئې وسوزول، چا ته اجازه نه وه چي مړي دفن کړي، بايد همداسي په ډاك پاتې وي، وراسته شي، بوی وکړي اوسپي او مارغان ئې وخوري.

همدا کار په قطغن کي د شاه محمود خان تر مشرۍ لاندې وشو، دی د ابراهيم بيك د پلويانو د ځپلو لپاره سيمي ته ولاړ، ابراهيم بيگ لقی د روسانو په خلاف د ترکمن مجاهدينو مشري کوله او د مشهور انور پاشاه له ملګرو څخه وو، د بخارا د امارت له زوال نه وروسته ئې افغانستان ته هجرت وکړ، د کابل چارواکو د ده په خلاف جګړه پيل کړه، زيات شمېر فوځ ئې له قومي لښکرو سره سيمي ته ولېږو، ځای ځای ئې د ده په ملګرو بريدونه پيل کړل، په مېړانه ئې مقاومت وکړ، خو متوجه شو چي دلته د مقاومت دوام ورته ګران دی، مجبور شو له آمو سيند نه واوړي، روسان ورته په کمين کي وو، له بريدونو سره مخامخ شو، له کافی مقاومت نه وروسته د ده زيات شمېر ملګری په شهادت ورسېدل، دی اسير شو او لاس تړلی تاشکند ته ولېږلی شو.

شاه محمود خان د دې غازی ډلي د ځپلو ورځ ولمانځله او په خان آباد کي ئې د فتحی جشن جوړ کړ.

د شمال په خلکو ئې له ابراهيم بيگ سره د ملګرتيا په پلمه داسي محشر جوړ کړ چي چا د هغه تصور نشو کولی، ګڼ شمېر مشران ئې د نيولو سره سم اعدام کړل، ميرزا محمد يوسف خان د شاه محمود خان د قلم مخصوص مدير چي د عملياتو په دوران کي له شاه محمود سره وو، وايي چي په خان آباد کي د اعدام شوو کسانو شمېر له ۷۰۰ کسانو نه زيات وو.

شاه محمود خان د ترکمنانو زر کورنۍ د ښځو، ماشومانو او بوډاګانو په شمول د اسيرانو په څېر له خان آباد نه د يوې عسکري قطعې په نظارت کي يېلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتې او پیاده د کابل په لوري وخوځولې او عسکرو ته ئې امر وکړ چې هره ورځ به درې منزله وهي، هوا ډېره توده وه، د اسیرانو کاروان په لومړۍ ورځ یوازې یو منزل پلي کړ، محافظ افسر د شوراب له لومړي منزل نه شاه محمود خان ته احوال ولېږو چې محبوسین هره ورځ له یوه منزل نه زیات نشي پلي کولی، شاه محمود خان په ځواب کې ورته وویل چې حتماً به دوه منزله وهی، که څوك نشو تلای همالته ئې ووژني، سباته دا امر ټولو اسیرانو ته ابلاغ شو او کاروان د کابل په لوري وخوځېد، د آق چشمې دوهم منزل ته لانه وو رسېدلي چې محافظینو خپل افسر ته اطلاع ورکړه چې درې کسه سپین ږیري او علیل اسیران شاته پاتې دي او نشي تلی، افسر د شاه محمود خان امر محافظینو ته تلگرام کړ او هغوی درې واړه علیل اسیران په گولیو وویشتل او د ژوند له زحمت نه ئې وژغورل.

دا د اسیرانو ډله په ډېر دردوونکي حالت کابل ته راورسول شوه او په بت خاك کې ځای په ځای کړی شوه او لدوی نه د شاه محمود خان او د نورو سردارانو د ځمکو کرلو لپاره د غلامانو په څېر استفاده کېده.

همداسي یوه وحشیانه معامله په پکتیا کې د ځدرانو د قوم له دریخیلو سره وشوه، ځدران ډېر باایمانه او په خدای مین قوم دی، دوی د نادري کورنۍ له مفسدي واکمنۍ نه په تنگ شول، غوښتل ئې د حکومت په خلاف څه وکړي، غلام نبي خان چرخي د دوی له مشرانو سره لیدنه کتنه وکړه، دوی ته ئې اطمینان ورکړ چې د حکومت په خلاف به په گډه کار کوي، دوی په خپلي سیمي کي پاڅون وکړ، حکومت خپل د حرب وزیر شاه محمود خان له منظم فوځ او ډېرو پیسو سره گردیز ته ولېږو، هغه د پکتیا نور قومونه د ځدرانو پر خلاف له حکومت سره ملگرتیا ته چمتو کړل، دغو مشرانو د پښتني دود خلاف له حکومت سره د خپلو قومونو او په دریخیلو باندي د یوه گډ برید د چمتو کولو لپاره ملا وتړله، د احمدزیو، منگلو، طوطا خیلو، زرمتیانو او په خپله د ځدرانو ځینو قومونو د دولت له ځواکونو سره یوځای له شپږو خواوو د دریخیلو په درې لوی برید پیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړ، ټول کلي ئې تر سخت بمبارد لاندې ونیول، که څه هم کلي کورونه لاد مخه تخلیه شوي وو خو د بمباری په ترځ کي د دریخیلو ډېر کسان د ښځو، ماشومانو او زړو په شمول په قتل ورسېدل، کورونه او فصلونه ئې وران کړی شول، سل نفره د لیوني فقیر په شمول ونیول شول او لاس تړلي گردیز ته انتقال شول. که څه هم دولتي ځواکونو دا مقاومت وځپلو خو لا څو هفتی نوی تېري شوی چي دریخیلو د وزیرو په شمول د خوست په لوري نوی برید پیل کړ، دولت د دوی له تحرکاتو نه خبر وو، په خوست کي ئې پوره تیاری نیولی وو، له توپچی قواوو نه د زیاتي استفادې په وجه وتوانېدو چي برید په شا وتمبوی.

حکومت چي د پکتیاوالو په خلاف له کوم زور زیاتي نه کار واخیست، نه ئې د دوی سابقه خدماتو ته وکتل، نه دې ته چي نادر خان د دوی په مرسته کابل ته ورسېد، په کوهدامن او شمال کي د نظام د بقا لپاره وجنگېدل، دې کار پکتیاوال متوجه کړل چي د دې نظام بې مروته چارواکي د خپلي واکمنۍ د بقا لپاره هر څه کول جائز گڼي.

له غلزیو سره هم دې ته ورته معامله وشوه، دوی په ۱۳۰۹ کال کي د عبدالرحمن خان تره کي ترمشرۍ لاندې د حکومت له منلو نه سرغړونه وکړه، حکومت کافی شمېر فوځ او ملیشې د الله نواز هندوستاني ترقیادت لاندې د دوی د ځپلو لپاره سیمي ته ولېږل، عبدالرحمن تره کي مقاومت ونشو کړی، د سیمي پرېښودوته مجبور شو او له هېواد نه ووت.

نادري کورنۍ د مخالفینو په ځپلو کي خاص مهارت درلود، څو کاره ئې کول:

الف: د مخالفینو په ضد اقدام ته به ئې اسلامي رنگ ورکړ، د عدلیې وزارت پرېکړه او د درباري پیرانو او ملایانو فتوی به ئې ترلاسه او اعلان کړه، دوی به ئې عملاً له لښکر سره یوځای کړل او د عملیاتو سیمي ته به ئې ولېږل.

ب: د هر قومي پاڅون په خلاف ئې ژر اقدام کاوو، په خپل لومړي مورچل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي به ئي د هغه د ځپلو بندوبست کاوو او موقع ئې نه ورکوله چي هغه وده وکړي، خپور شي او نورو سيموته سرايت وکړي.

ج: له مخالفينو سره ئې په ډېره بي رحمۍ او قساوت چلند کاوو. د دوی د کورونو ورانول، د شتمنيو تالان، د مؤثرو مشرانو وژل او په دار خيژول، کليوته اور اچول، خپلوان ئې نيول او محبسونو ته لېږل او ترهغه دوی په زندان کي ساتل چي د بيا مخالفت تړول توان طاقت ئې وځپل شي، دا کار دوی له هر هغه چاسره کړی چي د دوی مخالفت ئې کړی که څه هم د دوی ملاتړی وو او قدرت ته د دې کورنۍ په رسولو کي ئې فعاله ونډه وه او دوی ئې د بې دريغه مرستو پوروړي وو.

د: د مخالفت کوونکو په خلاف د فوځي قطعاتو ترڅنګ د هغو قومونو له لښکرو نه استفاده کول چي د دوی مشران به ئې په پيسو واخيستل او د نورو په ضد به ئې جنګول، پدې سره به نه يوازې دوی روان پاڅون وځپلو بلکي په قومونو کي د دښمنۍ او عداوت راولاړولو له لاري به دوی د هرراز ملي قيام مخه نيوله او د دې امکان به ئې ختمولو چي قومونه يو بل ته لاس ورکړي او د دې کورنۍ ظالمانه واکمنۍ ته خاتمه ورکړي.

هـ: د مخالفينو په ضد په عملياتو کي برخه اخيستونکو قومي مشرانو ته به ئې ځمکي، پيسې او اعزازی رتبې ورکولې، پدې سره به ئې دوی له حکومت سره داسي وتړل او له نورو به ئې داسي را بېل کړل چي تل به د حکومت شا ته ولاړ او له هغه نه دفاع کولو ته اړ وو او نوری لاري وربانديي تړل شوې، دواکدارانو د جرم شريك.

حکومت ګڼ شمېر قيامونه داسي وځپل او د مختلفو سيمو د اوسېدونکو ترمنځ ئې د دښمنۍ او عداوت داسي فضاء را پيدا کړه چي د رژيم مخالفين له ملي پاڅون نه مأيوسه شي او لدې لاري د رژيم له پرځولو نه نا اميده شي او په نورو لارو فکر وکړي. په تشدد، زور زياتي او د مخالفينو په وژلو او تړلو هيڅ نظام خپله بقا نشي تضمينولی، دا د يوه نظام د نسکورېدو او زوال عوامل دی نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقا او دوام، له کفر سره نظام دوام کولی شي خو له ظلم سره نه، د ظلم او تېري پای تور او تریخ دی که څه هم وځنډېږي. حسیب خدای مهلت ورکوي خو هیڅکله له ظالم نه غچ او انتقام نه هیروی، دا کېدی شي چي ظالم او بې رحمه واکداران یو ځل، دوه ځله، لس ځله عدالت غوښتونکي وځپي او په ټولني کي داسي حالت راپیدا کړي چي د څه مودې لپاره هیڅوك د دوی پرخلاف د غږ اوچتولو جرأت ونکړي، په اوضاع داسي مسلط شي چي بادي الرأی او ساده لوح خلك گمان وکړي چي دا نظام نور د نسکورېدو ندی او په ټولني کي هیڅ داسي ځواك ندی پاتې شوی چي واکمن رژیم ته گواښ ثابت شي او د هغه اقتدار تهدید کړي، خو دا د الله سنت دی او د تاریخ په اوږدو کي په وار وار تکرار شوی چي د ظالمو واکدارانو اقتدار به خامخا د مظلومانو په لاس نسکورېږي او د دوی په لاس به له هغوی نه غچ اخیستل کېږي.

نادري کورنۍ پدې وتوانېده چي مؤقتاً د ملي قیامونو مخه ونیسي او په ټولني کي د وېرې او خوف فضاء راپیداکړي او د مخالفت هرغږ په سینه کي خفه کړي، خو د ټولني د عدالت غوښتني څپاند او نه خفه کېدونکي احساس بله لار غوره کړه، مجاهدو شخصیتونو، منورینو، ځورول شوو کورنیو او عدالت غوښتونکو، سري او پټي مبارزې ته مخه کړه، د واکمني کورنۍ د مهمو غړو د ترور سلسله پیل شوه، ګڼ شمېر هڅي وشوې خو یوازې په څو مواردو کي غشی په هدف لگېدلی:

د سردار محمد عزیز ترور

لومړی د نادرخان ورور سردار محمد عزیز د داؤد پلار چي په برلین کي د افغانستان له لوري مختار وزیر وو، دیوه افغان محصل په لاس په قتل ورسېد، د ده زړه ور قاتل چي د تحصیلاتو په پای کي د (ماکدی برگ) په فابریکه کي په کار مشغول شوي وو، له خپل یوه ملگري سره دا فیصله وکړه چي د انگریزانو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلطې نه د هېواد د آزادولو لپاره باید کوم مؤثر کار وکړي، دا ئې غوره وګڼله چې د انګریزانو د لاس پوخې کورنۍ یومهم غړی سردار عزیز ترور کړي او بیا د جرمني پولیس ته ځان تسلیم کړي او اعلان وکړي چې دا کار مو د دې لپاره وکړ چې نړۍ والو ته د افغان ولس په استازیتوب دا خبره ورسوو چې افغانان د انګریزانو سلطه نه مني، له واکمنې ډله نه کرکه لري، دا زموږ له خوا د انګریزانو په خلاف یو احتجاج وو، انګریزانو د دغې کورنۍ په لاس زموږ هېواد اشغال کړی او د افغانستان د تباهی باعث شوی، پدې کار سره دوی غوښتل ټوله نړۍ د افغانستان له وضعیت نه مطلع کړي او ټولو ته څرګنده کړي چې افغانان د انګریزانو له خوا تپل شوي حکومت نه مني.

د عملیاتو د څرنګوالي په سر او دا چې یوکس یا دواړه دا عملیات تر سره کړي، مناقشه وشوه، هر یوه غوښتل چې دا کار د ده په لاس تر سره شي، بالآخره د قرعی له لاري د دوی مناقشه حل شوه او دا افتخار د سید کمال په برخه شو، تفنګچه ئې راواخیسته، له ملګری سره ئې خدای پاماني وکړه او د سفارت په لوري وخوځېد، سفارت ته له رسېدو سره سم ئې زنګ وواهو، جرمني محافظ د کارت پوښتنه تري وکړه، هغه خپل کارت ورکړ او له سفیر سره د لیدني غوښتنه ئې وکړه، د انتظار په حالت کي وو چې سفیر پداسي حالت کي له پورتني منزل نه راکوز شو چې سردارعتیق الله او انورعلي د ده ترشا وو، سیدکمال ورمخکي شو، خپله تفنګچه ئې راوایستله او په سردار محمد عزیز ئې دوه ډزي وکړې، چې ځای په ځای ولوېدو او مړ شو، سیدکمال خپل هدف ته رسېدلی وو، تفنګچه ئې آخوا واچوله او د پولیسانو راتلو ته منتظر شو، پولیسان راغلل، دی ئې ونیو او محبس ته ئې واستاوو، دوستانو ئې هڅه وکړه چې هغه پدې خبره قانع کړي چې د تحقیقاتو په دوران کي د اقدام وجه سیاسي نه بلکي شخصي وښیي ترڅو د ده په مجازات کي تخفیف راشي او له اعدام او دائمي حبس نه وژغورل شي، خو ده د محاکمې په ورځ په ډېر جرأت او زړه ورتیا او پوره صراحت سره وویل: د افغانستان شاهي رژیم چې سردار محمد عزیز ئې سفیر او د شاهي کورنۍ غړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو، د انګریزانو لاس پوڅی رژیم دی، هېواد ورانوي او د تباهي په لوري ئي خوځوي، زه یو افغان یم، دا کار مي د دې لپاره وکړ او هغه مي وواژو چي پدې سره د دې کورنۍ په خلاف د افغان ولس کرکه او نفرت نړیوالو ته څرګند کړم.

په کابل کي د انګریزانو مختار وزیر، (فریزر تتلر) پدې هکله لیکي: د ۱۹۳۲ کال د جون په میاشت کي سیدکمال افغاني محصل، محمد عزیز وواژو او دا خبره ئې اعلام کړه چي: د ده دا عمل د انګریزانو د سلطې په خلاف یو پروتست او احتجاج وو.

نادري کورنۍ د دې په ځای چي دې ته ورته اقدامات د خپل وحشیانه سیاست نتیجه وګڼي، له ظلم نه لاس واخلي، د بې ګناه افغانانو تړل او وژل متوقف کړي، برعکس د خپلي وحشیانه تګلاري په دوام ټینګار کوي او د تشدد مضاعف کولو لار غوره کوي. د هغو کسانو شمېر چي په همدې مودې کي په قتل رسېدلي سلهاوو ته رسېږي چي ځیني ئې دا دي:

سید احمد خان نایب سالار، اعظم خان کندك مشر، محمداکبر خان اکبر، محمد یوسف خان حقیقی، جنرال پینن بیك خان، دوست محمد خان غنډ مشر، احمد شاه خان کنډك مشر، سیداحمد خان د شاهي فرقې کنډك مشر، جنرال غلام جیلاني خان چرخي، جنرال شیرمحمد خان چرخي، امرالدین خان، عبداللطیف خان، محمد نعیم خان، عبدالرحمن خان لودي، فیض محمد خان باروت ساز، تاج محمد خان پغماني، جنرال شیرمحمد خان چرخي، محمد ولي خان، میرزا محمد مهدي خان قزلباش، فقیر احمد خان، علي اکبر خان غونډمشر، خواجه هدایت الله خان، مولاداد خان هزاره، محمدعظیم خان منشي زاده، دوران خان، زمان خان د نجات ښوونځي زده کوونکی، محمدایوب خان د نجات ښوونځي معاون، عبدالطیف خان چرخي، قربان خان هزاره، یو محمود خان، بل محمود خان پداسي حال کي چي زده کوونکی وو، محمد زمان د بریښنا د شرکت کاتب، میرعزیز خان، میرمسجدي خان، عبدالحکیم خان رستاقی، میرزا محمد خان، امیر محمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان، میرعبدالعزیز خان او ډېر نور.

او هغه کسان چې په محبس کې د اوږدې مودې تکلیفونو، ستونزو، لوږو، وهلو او ټکولو او د راز راز تعذیبونو په نتیجه کې مړه شوي دا دي:

محمد سعید خان د محمدولي خان خوریی، نایب سالار جانباز خان چرخي، محمد اسعمیل خان د محمد صفرخان زوی، محمد عزیز خان غوربندي د شجاع الدوله ورور، دین محمد خان د فرانسی فارغ التحصیل، سیدغلام حیدر خان د کنر، محمد بشیر خان منشي زاده، میرزا عبدالله خان منصوری. محمد ابراهیم خان قاری زاده، اعظم خواجه د بریښنا د شرکت رئیس، خواجه میرعلم خان، میرزا شیرین خان چرخي، یحیی خان چرخي (څوارلس کلن هلك)، محی‌الدین خان انیس، محمد امین خان د ولي خان خوریی، شیرمحمد خان، محمد کریم خان منشي زاده، عبدالفتاح خان تلگرافی، مسجدي خان هزاره اوگڼ شمېر نور. ټولي بندي خانې په سیاسي بندیانو ډکي وی، په کابل کي د دولت وحشتناك محبسونه د ارگ محبس، د سرای موتی محبس، دهمزنگ، د کوټوالۍ محبس، دا محبسونه ټول د نادري کورنۍ د اقتدار په دوران کي له سیاسي بندیانو نه تر خولې ډك وو.

د غلام نبي خان چرخي وژنه:

په وژل شوو کسانو کي د غلام نبي خان وژنه ډېره دردوونکې او له مروت نه لري وه: نادرخان هغه ته بلنه ورکړه چي د لېدو لپاره ئې قصر ته ورشي. غلام نبي خان له خپل ورور جنرال غلام جیلاني خان او د ترو زامنو، نایب سالار جانباز خان چي له نادرخان سره ئې په لوگر کي د حبیب الله کلکاني له فوځونو سره د جنگ په دوران کي مرسته کړې وه او دی ئې له مرگ نه ژغورلی وو او له جنرال شیرمحمد خان سره د دلکشا مانۍ په لور وخوځېدو. نادرخان په قصرکي د ده د وژلو لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاص تدابیر نیولي وو او مسئولو کسانو ته ئې لازم هدایات ورکړي وو. له قصر نه بهر یوه عسکري منظمه قطعه درول شوې وه، نادرخان د دلکشا په ماڼۍ کي منتظر وو، غلام نبي خان له موټر نه راکوز شو او د گارد مخي ته په انتظار کي پاتې شو، نادرخان له څه ځنډ نه وروسته راڅرگند شو، د ده او غلام نبي خان چرخي ترمنځ موټر حایل وو، غلام نبي خان او ملگرو ئې احترام په ځای کړ، خو شاه له څه ځواب نه پرته هغه ته وویل:

غلام نبي خانه! له تا سره افغانستان څه بد کړي چي خیانت کوي؟

غلام نبي خان ورته وویل: افغانان پوهېږي چي څوك خیانت کوي؟!

د پاچا رنگ سور شو او په ډېر غصه ناك غږ ئې د گارد سپاهیانو ته وویل! وئي وهی! سپاهیان رامخکي شول او هغه ئې په ځمکه رانسکور او تر لنگتو، سوکانو او د کنداغونو تر برید لاندې ونیو، نادرخان بیا وربانديې غږ کړ: داسي ئې ووهئ چي ومري، پدې سره سپاهیانو د کنداغونو په ځای د توپك د میل په خولو سره په هغه مرگاني گوزارونه پیل کړل، هومره ووهل شو چي همالته ئې ساه وختنه، د ده مړی ئې چي ټول هډوکي او اندامونه ئې مات وو، کورنۍ ته ورولېږو.

د انگریزانو په سفارت کي مسلحانه عملیات:

دوهم مهم عملیات په کابل کي د انگریزانو په سفارت کي ترسره شول، محمد عظیم خان منشي زاده د منشي محمد نذیرخان زوی چي ابتدائی تحصیلات ئې د حبیبیې په لیسه کي او لوړ تحصیلات ئې په جرمني کي تکمیل کړی وو، با احساسه او هدفمند انسان وو، په انگریزی او جرمني ژبو ئې تسلط درلود، د هېواد د دردوونکې وضعي له لیدو نه سخت ځورېدو، د انگریزانو ناولې مداخلې او له شاهي کورنۍ نه د دوی حمایت ورته د زغملو نه وو، هوډ ئې وکړ چي د انگریزانو د سفیر په وژلو سره نړۍ والو ته څرگنده کړي چي افغانان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

انگریزانو سلطه او د دوی د لاس پوڅي کورنۍ واکمني نه مني.

د ۱۳۱۲ کال د سنبلې په پنځلسمه د پنجشنبې په ورځ د سفارت په خوا وخوځېد، تفنگچه ئې په لاسی بکس کي کېښوده، د سفارت وره ته ودرېدو، محافظ د ننوتلو اجازه ورنکړه، محمد عظیم خان د سفارت یوه مأمور ته وویل چي غواړي شخصاً له سفیر سره د یوې مهمي مسئلې په هکله خبري وکړي، د سفارت یوه مأمور د ستینجر په نامه ده ته خبر راووړ چي سفیر مشغول دی، ما ته خپله خبره وکړه چي سفیر ته ئې ورسوم، ده هم ورته وویل: سمه ده، صبر وکړه، زه خپل بکس خلاصوم، خپله تفنگچه ئې راوایسته، ستینجر په تېښته شو، خو محمد عظیم خان د تېښتي موقع ورنکړه او هغه ئې وویشت، ورپسې ئې دوه نفره د سفارت هندي او افغاني مأمورین هم وویشتل، بیا ئې تفنگچه لري واچوله او د سفارت محافظینو ته ئې ځان تسلیم کړ. د ډزو د ختمېدو او د محمد عظیم له تسلیمېدو وروسته سفیر له خپلي خوني راووت او محمد عظیم ته ئې وویل: زه داسي گڼم چي دا گولۍ زما په سینه لیگېدلې وې! هغه په ځواب کي ورته وویل: هو، دا کار مي د دې لپاره وکړ چي لندن پدې پوه شي چي موږ خپل اصلي دښمنان پېژنو.

د نادرخان انقلابي اعدام

د انگریزانو په سفارت کي د محمد عظیم منشي زاده له تاریخي او نه هیرېدونکي عملیاتو نه فقط یوه میاشت او یوه ورځ وروسته د ۱۳۱۲ کال د عقرب په ۱۶نیټه، د دلکشا د ماڼۍ په هغه چمن کي چي یوکال د مخه غلام نبي خان چرخي د نادرخان په امر او د ده د گارد د سپاهیانو د کنداغونو د مرگاني وارونو لاندې په ډېره بې رحمۍ په قتل ورسېد، پدې ورځ همدلته محصلینو ته د جوایزو د ورکولو لپاره خاص محفل جوړ شوي وو، جوایز د نادرخان په لاس وېشل کېدل، ډېرو لوړ رتبه نظامي او ملکي مأمورینو په غونډې کي شرکت کړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو ، کله چي نادرخان د غونډي ځای ته راغی او درباريان د احترام لپاره ودرېدل او دی د استقبال کوونکو د ليکي مخي ته تېرېدو ، ناڅاپی‌عبدالخالق نومي ځوان له دوهم صف نه راووت او په نادرخان ئې ډزی وکړي، درې ګولۍ د هغه په سينه ولګېدې او همالته په ځمکه راپرېوت او له هغه عاقبت سره مخامخ شو چي د ټولو مغرورو او ظالمو واکدارانو پای دی. عبدالخالق د غلام نبي خان چرخي په شمول د سلها وو مظلومو شهيدانو غچ له هغه نه واخيست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ظاهر خان واکمني

د نادر وژنه ستره حادثه وه، که د حکومت په لاس د لویو شخصیتونو له وژلو او په شمال او جنوب کي د قومونو له ځپلو نه څه موده مخکي دا کار شوی وی نو له شك نه پرته به په وضعیت کي ژوره تبدیلي راتله او په همدې ورځ به د نادرخان د مفسدي کورنۍ واکمني د تل لپاره پای ته رسېده، خو دې کورنۍ د نادرخان د واکمنۍ په لنډي مودې کي ملت داسي ځپلی وو چي د یوې غیر مترقبه پېښي په نتیجه کي راپاځېدل او د رژیم نسکورول ورته ممکن نه وو.

د نادر خان ځواکمنو ورونو فیصله وکړه چي د ده ۱۹ کلن زوی د پاچایي په ګدۍ کښېنوي، په ظاهر کي ظاهرخان د تخت او تاج وارث وګڼل شي خو په حقیقت کي ټول واك د دوی په لاس کي وي. د نادرخان په وخت کي هاشم خان د رژیم دوهم ځواکمن کس وو، خو اوس اصلي واکمن دی وو او ظاهرخان فقط د یوه سمبول حیثیت درلود، سیاسي چاري کاملاً د محمد هاشم خان په لاس کي وي او نظامي چاري د ده د ورور شاه محمود خان په لاس کي. څو کاله وروسته د ترونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای د ده دوه تربرونو نعیم خان او داؤد خان ونیو، دوی ته هم په سیاسي او نظامي برخو کي واکمني په میراث ورسېده، په واکمنۍ کي د دوی ګډون د ظاهرخان ټولواك کېدل وځنډول، دې سلسلې د نړیوالي دوهمي جګړې تر پایه دوام وکړ، نولس کلن ماشوم پاچا ته یوازې نوم کافی وو، د واك په معنی او د هغه د استعمال په څرنګوالي نه پوهېدو، اصلي ټولواکان د ده ترونه او بیا تربورونه وو، ده ورو ورو دا احساس کاوو چي د ارګ په خونو کي د ده د پاچاهۍ حیثیت داسي دی لکه په طلائی قفس کي بندي مرغۍ، حتماً به ئې غوښتل چي لدې حالت نه ووځي او ټولواك شي، خو په ابتداء کي ئې نه د دې کار جرأت درلود او نه توان. باید د مناسب فرصت رارسېدو ته ئې انتظار کړی وی، دا انتظار ډېر اوږد شو، هومره ئې دوام وکړ چي دی په عمر پوخ او څلویښت کلنۍ ته نږدې شو او ځواکمن ترونه ئې له مخي لري شول. ده غوښتل چي له تربرونو نه ده ته د واکمني انتقال د یوې لویې جرګې له لاري ترسره شي او دې کار ته قانوني بڼه ورکړی شي، دا زړه ورتیا ئې نه درلوده چي پخپله او د یوه شاهي فرمان له لاري سردار داؤد او سردار نعیم له قدرت نه ګوښه او ځان ټولواك اعلان کړي، خو د دې هدف د تر لاسه کولو لپاره ئې یو داسي اساسي قانون اعلان کړ چي پاچایي د ظاهرخان د کورنۍ او اولاد میراثی حق وګڼي، پاچا غیر مسئول او واجب الاحترام وشمېری او په دولتي چارو کي د پاچایي کورنۍ د غړوکارکول پای ته ورسوی. د اساسي قانون له اعلان نه د پاچا اصلي هدف دا وو چي پدې سره پاچا غوښتل ځواکمن تربورونه له مخي لري کړي. متأسفانه ځیني تاریخ لیکونکي داسي ګمان کوي چي د اساسي قانون د اعلان وجه یا دا وه چي د دوهمي نړۍ والي جګړي په پای کي اکثر استبدادي نظامونه رانسکور شول، د سلطنتي رژیمونو ځای دیموکراتیکو نظامونو او منتخبو حکومتونو ونیو، د رژیم اصلي بهرنی حامي په زوال محکوم شو او لدې نه وروسته د خپلو لاس پوڅو حکومتونو له حمایې نه عاجز وو، په انګریزانو پوري تړلي حکومت دې ته اړ شو چي د ولس د حمایت ترلاسه کولو لپاره څه وکړي،... دا تحلیل د ډېرو حکومتونو په هکله

(c) ketabton.com: The Digital Library

صدق کوي، په ډېرو هغو هېوادونو کي چي د دوهمي لويي جګړي نه مخکي د هغه وخت د طاقتورو ځواکونو مستعمرې وې او د جګړي په نتيجه کي د دغو ځواکونو زوال پدې منتج شو چي د دوی د مستعمرو سياسي جوړښت بدل شي او د زړو حکومتونو ځای نوی حکومتونه ونيسي، پدغو هېوادونو د استبداد او اختناق خورې توري وربځي ورو ورو لري شي او د تنفس نوې آزاده فضاء رامنځته شي، پدې کي هم شك نشته چي د افغانستان سياسي فضاء هم لدې عمومي نړۍ وال بهير نه حتماً څه ناڅه متأثره شوې وه، خو زموږ په هېواد کي دغه غولوونکي اصلاحات لکه د ظاهرخان د کورنۍ واکمني ته قانوني بڼه ورکول او له دولتي چارو نه د شاهي کورنۍ د غړو ګوښه کول اساساً پدې خاطر ترسره شوي وو چي ماشوم پاچا ځوان شوی وو، د ټولواك کېدو شوق ئې راپارېدلی وو او غوښتل ئې ځواکمن تربورونه له خپلي مخي لري کړي. د دې کار لپاره يو بل اساسي لامل هم په ګوته کولی شو او هغه دا چي:

د دوهمي نړيوالي جګړي په نتيجه کي د قواوو نړيوال مخکنی انډول متزلزل شو، جرمني مضمحل شو، د بريتانيا ځای امريکا ونيو او شوروي اتحاد د يوه نوی لوی ځواك په څېر سر رااوچت کړ، د اروپا لويه برخه د هغه ترسلطې لاندې راغله، د شرق په لوري د جاپان تر اوبو او په جنوب کي د افغانستان تر پولو ورسېد، د داسي يوه يرغلګر ځواك په وړاندي د افغانستان په شان وړوکي هېواد، له هغه منحط رژيم سره، نشو تم کېدای، واکداران له ولس نه وېرېدل، له خپلو خلکو سره ئې هغه څه کړي وو چي پدوی ئې اعتماد نشو کولی، د دې په ځای چي ولس ته رجوع وکړي، د نوی بهرني حامي په لټه کي شو، غوښتل ئې د مسکو حمايت ترلاسه کړي، مسکو خپل شرايط درلودل، مسکو اوس د داسي يوه استعماری ځواك پلازمينه وو چي د کمونيزم برلاسی ئې غوښتله او پدې باور وو چي کمونيزم بايد په ټولي نړۍ حکومت وکړي او د غرب پانګوال نظام په ختمېدو دی، ناچار به خپل ځای کمونيزم ته پرېږدي، د دنيا له هيڅ ځواك نه ئې سترګه نه سوه. د کابل واکمني کورنۍ فيصله وکړه چي مسکو په هري بيې راضی کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسکو خپل شرایط درلودل، واکمني کورنۍ د دغو شرایطو منلو ته ځان اړګڼلو، مسکو تر دې نه په کم شي نه راضی کېدو چې په افغانستان کې باید د دوی پلوي عناصر سیاسي حزب ولري، آزاد فعالیت وکړای شي. دولت د همدې لپاره داسي اساسي قانون اعلان کړ چې د سیاسي احزابو جوړول ئې مجاز ګڼل، له همدې قانوني جواز نه په استفادې سره سیاسي احزاب میدان ته راووتل. په عمومي توګه دا ډلي په دوو برخو وېشلی شو:

یوه هغه چې د روسانو په پانګه او د روسیی د سفارت تر مستقیمي لاربښودني او حمایې لاندې ئې خپل کار پیل کړ، کافی امکانات ئې درلودل، دولت هم حمایه کول، کم له کمه د هغوی مخه ئې نه نیوله او داسي څه ئې نه کول چې دا ډله روسانو ته د دولت له چلند نه شکایت وکړي.

بله ډله هغه وه چې د هېواد له رواني وضعي نه شاکي او د بدلون په لټه کي وو، خو نه ئې ځواکمن حامي درلود او نه خاصه مفکوره، ملي احساساتو راپارولي وو او د نړیوالو تحولاتو نه متأثر شوي وو. د دې ډلي پلویان په یوه او بله بهانه وځورول شول، بندیان شول، تبعید شول او له راز راز کړاوونو سره مخامخ شول، د یوې ټینګي اعتقادي زېرمي د نه درلودو په وجه ونتوانېدل د کړاوونو په وړاندې خپل شته والی وساتي او کار ته دوام ورکړي، د لاري په نیمایي کي متلاشي شول او له صحنې ووتل. خو کمونستان وتوانېدل چې ورو ورو وده وکړي او په یوه داسي ډلي بدل شي چې د هېواد په وروستیو پېښو کي قاطع ونډه ولري، د دې لپاره چې د هېواد د هغه وخت سیاسي او اجتماعي حالات په دقیقه توګه درك کړی شو د هغه مختلف اړخونه په تفصیل سره څېړو:

د شاهي کورنۍ وضعیت

د هاشم خان او شاه محمود خان له مرګ نه وروسته د دوی ځای داؤد خان او نعیم خان ونیو، داؤد د اقتدار لیوال وو، غوښتل ئې د روسانو په مرسته قدرت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترلاسه کړي، له کمونستانو سره ئې نږدې اړیکي وې، کمونستانو هغه د افغانستان د مترقي نهضت مؤسس ګڼلو، ظاهرخان له هغه نه ویره درلوده، په حکومت کي د داؤد د شته والي په صورت کي د ده د ټولواك کېدو هیله نه ترسره کېده، د اساسي قانون په پلمه ئې هغوی له قدرت نه لریکړل. پدې سره قدرت ټول د ظاهرخان په لاس کي پرېووت، ده ته دا موقع پداسي حالت کي لاس ته ورغله چي بې رحمه ترونو او تربورونو ئې افغان ولس داسي ځپلی وو او د ویری داسي وحشتناکه فضاء ئې راپیدا کړې وه چي د رژیم په خلاف د عصیان او بغاوت جرأت ترکلونو کلونو په ولس کي ختم شوی وو، مخصوصاً د نادرخان له قتل نه وروسته، دوی په سلهاوو کسان پدې قتل کي د لاس درلودو په پلمه یا اعدام کړل، یا ئې د محبس تورو خونو ته ولېږل او په لاسونو پښو کي ئې ځینځیرونه ورواچول، یا ئې یوې خوا بلي خوا تبعید کړل، دا تصفیې او دا وحشیانه عملیات هومره شدید او غضبناك وو چي تر ډېرو کلونو په افغان ولس ویره او هیبت مسلط وو، مؤثر شخصیتونه ځپل شوي وو، د دې تصفیې په دوران کي هر هغه څوك قرباني شو چي ولس ورباندي راغونډېدی شو.

په شاهي کورنۍ کي له سردار داؤد نه پرته بل داسي څوك نه وو چي د ظاهرخان ټولواکي له ګواښ سره مخامخ کړي.

روسانو نه غوښتل چي ظاهرخان له واکه لري کړي. روسانو هومره امتیازات ترلاسه کړي وو چي د ظاهرخان لریکول ئې بې فایدې ګڼل، برعکس په قدرت کي د ده پاتې کېدل ورته مفید برېښېدو.

د ظاهرخان د پاچایي د اوږدېدو اصلي لاملونه همدا وو، که نه نو په ده کي نه د مشرتابه مواصفات وو، نه د هېواد د اداري کفایت او نه د دولت د چارو د سمبالولو استعداد. د افغانستان په اوږده تاریخ کي شاید تر ده زیات نا اهله، بې کفایته، ناپوه او تنبل پاچا نه وي تېر شوی. د ده کار دا وو چي په کال کي به ئې درې، څلور ځله د اخترونو، جشن او د کال د لومړۍ ورځي په مناسبت د ولس په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه لنډه، بې محتوا او تکراري وينا کوله، هغه هم د کاغذ له مخې چې په هرې جملې کې به بند پډو او د الفاظو له سمې افادې نه به عاجز وو، د کال ډېری ورځې به ئې په ښکار او مېلو تېرولې، گڼ شمېر ښکارځايونه او د چرچو ځايونه ئې ځان ته جوړ کړي وو، هم په شرابو معتاد وو او هم په چرسو. په عياشۍ او اخلاقي فساد کې ترستوني غرق وو. نه ئې د دې پروا درلوده چې په ولس څه تېرېږي او نه ئې لدې شرم درلود چې نړۍ وال چېرې رسېدلي او موږ چېرې پاتې يو او افغانان څومره لدې کاروان نه وروسته پاتې شوي او له هيڅا سره د سيالۍ کولو ندي، لدوی سره د ولس غم نه وو، دا ورته مهمه نه وه چې ولس په فقر، لوږې، جهل، بيماری او احتياج کې ژوند کوي، نه د ولس پرې پرې جامې، ژېړ مخونه او بربنډې پښې او نه د هېواد غمناك او شرموونکی اقتصادي او اجتماعي وضعيت او نه دا چې نن افغانستان د نړۍ تر ټولو هېوادونو وروسته پاتې دی او په هرڅه کې نورو ته محتاج دی، دا مسائل هغوی ته مهم نه وو، د شاهي کورنۍ هرغړي ځانته د اروپا په سويه ژوند برابرکړی وو، د هېواد په هرې سيمې او هر ولايت کې ښه ځمکه د دوی وه، سمسور باغونه د دوی وو، لوی لوی قصرونه د دوی وو، چې هرولايت ته به ولاړې او سمسور باغ او آباده ښېرازه ځمکه به په نظر درغله، يا لويه قلعه او ستر قصر به دې تر سترگو شو او پوښتنه به دې وکړه چې دا د چا دی؟ نو د شاهي کورنۍ د يوه غړي نوم به ئې درته واخيست، د کابل په شا و خوا سيمو، لکه چهارآسياب، موسهی، چهلستون، بگرامي، پغمان، کاريزمير، ارغندي، لوگر، سروبی، جلال آباد، نورستان ... کې هر يوه ځانته د ځمکو او باغونو تر څنگ د چرچو او مېلو ځايونه جوړ کړي وو.

د خارجه وزارت مهمې دندې سردارانو ته مختص شوې وې، سفيران به يوازې په هغه صورت کې له سردارانو نه پرته بل څوك ټاکل کېدو چې مناسب سردار به ئې ورته نه وو موندلی. د حقوقو پوهنځي د ديپلوماسی شعبی‌کې يا د سردارانو زامن منل کېدل، يا د هغه اشرافو زامن چې د شاهي کورنۍ سره به ئې خاصې اړيکې وی. دا د اشرافو پوهنځی وو، لدې نه واکمنان او سياست مداران

(c) ketabton.com: The Digital Library

را وتل، سیاست او واکمني د پاچايي کورنۍ حق وو، دوی له مورنه واکمنان پيدا شوي وو او "عوام الناس" دا حق نه درلود چي د دوی په موروثي حق کي تشبث وکړي!!! دوی خپله نیك بختي د ولس په بدبختي کي لټوله، هاشم خان به ویل: که ولس محتاج او وږی وو ستا په شا او خوا به راغونډ ېږي او که موړ وو د تا پروا نکوي. ده د فيل مرغانو فارم درلود، د کورنۍ غړي ئې یوه ورځ په داسي حالت کي فارم ته بوتلل چي فيل مرغان وږی ساتل شوي وو، د دوی په ليدو سره ټول په زغاسته د دوی مخي ته را غونډ شول، خو بله ورځ ئې دوی ته دانه ورکړې وه، چي د کورنۍ غړي ئې فارم ته راوستل گوري چي فيل مرغان د مخکي ځل په څېر د دوی خواته نه رازغلي، هاشم خان ورته وويل: ولس هم همداسي دی، که دي وږی وساتو ستا لاس ته به گوري او ستا په شا او خوا به راغونډ ېږي، خو که په گېډه موړ شو له تا نه بې نیازه کېږي. دا د شاهي کورنۍ فلسفه وه، د همدې منطق په حکم دوی عملاً خلك په لوږه او فقر کي ساتل.

د پاچا، ملکې او د شاهي کورنۍ د نورو غړو لاسونه ښکلول په درباریانو فرض وو، ممکن نه وو چي څوك د ی لوړو مقامونو ته د رسېدو شوق وکړي پرته لدې چي د شاهي کورنۍ په وړاندي سرټیټ کړي او لاسونه ئې په سترگو وموښي، عزت ته د رسېدو لار همدا وه چي د عزتمندو په وړاندي سپك او ذلیل شي.

د هېواد اقتصادي وضعيت

لکه څنگه چي د هېواد سياسي قدرت د یوې کورنۍ او په هغې پوري د تړلو کسانو په لاس کي وو، همدا راز شتمني، ځمکي، شرکتونه او بانکونه هم د همدې ډلي په واك کي وو. سياسي نظام د داسي یوه اقتصادي نظام ساتونکی وو چي غريب مزيد غريب کړي او غني مزيد غني، د غريبانو په زبيښلو کي د اغنياوو لاس آزاد پرېښودل شوی وو، دوی د ناداره طبقې د استثمار لپاره هرڅه کولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی، نه سود حرام وو، نه احتکار او نه د بې وزلو له مجبوریتونو نه ناروا استفاده، نه د ځمکه وال او بزګر ترمنځ، نه د تاجر او مشتری ترمنځ، نه د بډای او نادار ترمنځ او نه د فابریکې د خاوند او کارګر ترمنځ د تعامل په هکله نه کوم قانون وو او نه کومه ضابطه، استخدام کوونکي له استخدام شوو سره هرڅه کولی او د دوی له اړتیا او مجبوریت نه ئې هره استفاده کولی شوی.

د نادري کورنۍ د واکمنۍ په دوران کي افغانستان تل یو زراعتي هېواد پاتې شوی، ځمکه د تولید اصلي او اساسي وسیله وه، ځمکه د محدودو کورنیو په لاس کي وه، دا ځمکي یا له مسلط او حاکم نظام سره د ملګرتیا په وجه دوی ترلاسه کړې وی او یا د کمو ځمکو د خاوندانو له مجبوریتونو نه په استفادې سره ئې لدوی نه اخیستی او ورو ورو ئې خپلي ځمکي زیاتي کړې وی، د زراعتي ځمکو زیاته برخه د هغو کسانو په لاس کي وه چي تر ۱۰۰۰ جریبه ئې زیاته ځمکه درلوده، که څه هم د میراث د ویش اسلامي قانون په یوه لاس کي د ځمکو د تراکم مخه نیوله او مسلسل ئې لویي ځمکي په وړو وېشلې خو په یوه غیر اسلامي ماحول کي یوازې لدې لاري د فیوډالي نظام او د هغه له خطرناکو عواقبو مخنیوی ممکن نه وو، بزګران یا په ځمکو پوري تړلې کورنۍ وې، چي هم د دوی دنده له پلار نه اولاد ته په میراث رسېده او هم په خپله دوی له ځمکه وال پلار نه د ده اولاد ته په میراث رسېدل او یا ئې ځمکه په اجاره کرله. دوی دې ته اړ وو چي د حاصلاتو تر اخیستلو پوري خپل ورځني مالي مشکلات د پور له لاري حل کړي، د ځمکو خاوندانو به یا د سود په مقابل کي دوی ته پور ورکولو او یا به ئې د ځمکي حاصلات مخکي له مخکي لدوی نه په کمه بیه واخیستل، بزګران تل د مالکینو پوروړي وو، دا پور به کال په کال زیاتېدو او خبره به دي حدته ورسېده چي بزګران خپله کمه ځمکه، د یوې (قلبې) غوایي او هرڅه وپلوري ترڅو د پور فشار راکم کړي. د کمو ځمکو خاوندان ورو ورو له صحنې نه وتل او خپلي ځمکي ئې د زیاتو ځمکو د خاوندانو په نفع له لاسه ورکولې. د دوی خوراك اکثراً تریخ چای او وچه مړۍ د اوربشو، جوارو او کله د غنمو وه، یوازې هغه کورنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي وزه يا غوا ئې ساتلی شوی، پدې توانېدل چي کله کله د شيدو، مستو او تروو خوند وڅکي. اکثراً پدې نتوانېدل چي په کال کي څو ځله هم د غوښي کټوه باندي کړي.

د اکثرو کورنيو وضعيت داسي وو:

يوه له تيږو يا خټو نه جوړه شوې توره کوټه چي لوړوالی ئې د انسان ترقد نه ټيټ وو، پدې خوني کي به ټولي کورنۍ ژوندکاوو، پخلی به د خوني منځ کي کېدو، په ژمي کي به د خوني يوې خوا ته د دوی مواشي، يوه کنج کي غله، بلي خوا ته د سوند لرگي وو، دېوالونه، مخصوصاً د خوني چت به له دوده تك تور وو، د باران او واورو په ورځو کي به خوني څڅېدې، د څڅوبي توري اوبه به پدوی را پرېوتې.

د پښتنو په سيموکي ئې جامو ته کالي ويل او دا د دې لپاره چي په کال کي به يو ځل بدلېدل، جامه به هلته بدلېده چي ورسته به شوه، په وار وار گنډلو او پيوندولو به نوره له استفادې لوېدلې وه، هغه خو بختور وو چي کالي ئې درلودل، په نورستان کي خلکو د وزو څرمني اغوستلې.

د مالدارۍ وضعيت هم همداسي وو، واړه مالداران ورو ورو له صحنې وتل او خپل هرڅه ئې د لويو مالدارانو په گټه له لاسه ورکول، د هېواد سياسي نظام د اقتصاد هره برخه په خپل رنگ کي رنگولې وه، تل همداسي کېږي، د ټولني د اقتصادي نظام جوړښت د سياسي نظام په لاس ترسره کېږي.

افغانستان د اوبو د زېرمو له ناحيې ډېر غني دی، شايد د دنيا کم هېوادونه له هغه سره پدې هکله سيالي وکړي شي، خو زموږ د اوبو زياته برخه بهرته درومي، زموږ ټول نهرونه طبيعي دي، مفسدو حکومتونو د اوبو مهارولو او د نهرونو کيندلو او د دښتو خړوبولو په هکله هيڅ څه ندي کړي. د افغانستان هم ځمکه د نفوس په تناسب زياته ده او هم د اوبو زېرمي، که دولت يوازې اوبه مهار کړي او د برق د توليد يا د بېدياوو د خړوبولو په برخه کي ترې کار واخلي نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازې د ټول افغان ولس لپاره کفایت کوي او د فقر او لوږې مخه نیول کېدی شي، بلکې موږ د سیمې له نورو هېوادونو سره پدې هکله مرسته کولی شو.

د ظاهرخان د واکمنۍ تر وروستیو شپېو له څو لویو ښارونو نه پرته چې د پخو سړکونو په ذریعه سره وصل شوي وو او هغه هم د بهرنیو هېوادونو د مرستو له لارې، د هېواد اکثر سړکونه خام او خاورین وو. د زراعت د ودې لپاره د نهرونو ترڅنګ لارو ته ضرورت دی چې یوه سیمه له بلې سره وصل کړي، له یوې نه بلې ته د زراعتي محصولاتو انتقال آسانه کړي، خو تر دې نیټې یوازې د ننګرهار، هرات، کندهار او مزار لوی ښارونه د پخو سړکونو په ذریعه له کابل سره وصل شوي وو، پاتې ولایات او د پخو سړکونو یوې خوا بلیخوا ته ټولې سیمې له پخو سړکونو او په ډېرو مواردوکې له خاورینو سړکونو نه هم محروم وو.

په همدې شلمې پیړۍ کې زموږ په مظلوم هېواد کې د انتقالاتو لپاره له اوښانو، آسونو او خرو استفاده کېده، په کابل کې له یوه ځایه بل ځای ته انتقالات د هغو کراچیو په ذریعه ترسره کېدل چې سړو به په زحمت کشولې.

د کابل په شمول له څو لویو ښارونو نه پرته چې څه ناڅه ئې اوسېدونکو برق درلود، د ټول افغانستان خلك د برېښنا له نعمت نه محروم ول، په ډېرو سیمو کې خلکو د رڼا لپاره له هغو څراغونو نه استفاده کوله چې له قرون وسطی نه په میراث پاتې وو، له پخې خټې نه جوړ شوو کودوړوکې د شرشمو تېل اچول او په هغه کې له پنبې نه په لاس اوبدل شوې فیلته کېښودل او د رڼا لپاره هغه بلول. پداسې حال کې چې که د افغانستان د اوبو له زېرمو نه د برېښنا د تولید په کار کې استفاده وشي نه یوازې د برېښنا له ناحیې د ټول هېواد مشکلات حل کولی شو بلکې خپلو ګاونډیو هېوادونو ته کافی مقدار برېښنا صادرولی شو، یوازې د کنړ له سیند نه کم له کمه ۱۰۰۰ میګاواټه برق ترلاسه کېدی شي، خو لدې مهم سیند نه هیڅ استفاده نه کېږي، ټولې اوبه ئې د پاکستان په لورې درومي. د کنر سیند خواته د ګمبېری لویه دښته پرته ده چې تقریباً شپېته زره جریبه د کرلو وړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځمکه لري خو د کنر له سیند نه نه د بریښنا د تولید په برخه کي کار اخیستل شوی او نه د همدې دښتي د خړوبولو په برخه کي.

د هندوکش د دنگو غرونو د واورو له سترو سترو زېرمو نه چي کومي اوبه د شمال په لوري بهېږي اکثراً له مناسبي استفادې نه پرته د مرکزي آسیا هېوادونو په لور درومي، حال داچی ترهمدې اوبو لاندې د دښت میرعلم او دښت اودان په شان پراخی وچي دښتي پرتی دي چي په سلهاوو زره جریبه د کر وړ ځمکه ترې جوړېدی شي، خو له نا اهله واکمنانو سره نه د هېواد د سمسورتیا فکر وو او نه د غم ځپلي ولس د اقتصادي ستونزو د حل کولو اندیښنه.

دې ته ورته وضعیت د هېواد په جنوب او غرب کي گورو چي د افغانستان په اوبو دې سیمو ته نږدې گاونډي هېوادونه سمسور شوي او د دې سیمي ولسونه ډېره کمه استفاده ترې کوي.

د افغانستان په اکثرو سیموکي د ځمکي لاندې د اوبو زېرمي ډېری ژوري ندي په کم مصرف سره لدې اوبو نه د ځمکو د خړوبولو په برخه کي استفاده کېدی شي، له کابل نه غرب او جنوب غرب ته پراته ولایات له وردك میدان نه بیا تر بادغیس پوري، پدې پراخی سیمي کي ستري ستري دښتي دي چي د ځمکي لاندې اوبه ئې له (۸) نه تر (۳۰) مترو پوري ژوري دي، لدې اوبو نه د واټرپمپ په ذریعه په آسانۍ سره استفاده کېدی شي، که دولت د دې سیمي خلکوته فقط بریښنا رسولې وی دا ټوله پراخه سیمه ورباندې سمسورېده.

د هېواد اقتصاد په طبیعي امکاناتو متکي وو، که کله به دا طبیعي امکانات د معمول په څېر ترلاسه نشول نو ولس به لداسي سخت او دردوونکي حالت سره مخامخ شو چي مقابله به ورته گرانه شوه، د ظاهرخان د اقتدار په وروستیو کلونوکي دوه کاله پرله پسې وچ کالي راغله، ولس لداسي قحطي سره مخامخ شو چي خپل زامن به ئې په جوماتونو کي د نورو په اسره پرېښودل، دولت لداسي حالاتو سره د مقابلې هیڅ بندوبست نه درلود، پداسي حال کي چي قرآن د

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوسف علیه السلام کیسه د دې لپاره زموږ مخې ته ږدې چې د احتمالي وچ کالي سره د مقابلې لپاره د واکمنانو په مسئولیت پوه شو، هغه د اوه کلني اوږدې مودې وچ کالي لپاره مخکې له مخکې تیاری ونیو او ولس ئې له لوږې او قحطې نه وژغورو.

د اسلام له نظره فقر او لوږه د انسان د ظالمانه تصرفاتو نتیجه ده نه په طبیعت کې د امکاناتو د کموالي نتیجه، اسلام هغه اقتصادي نظام عادلانه ګڼي چې په هغه کې ثروت د اغنیاوو ترمنځ لاس په لاس نشي، په اسلام کې حکومت د بې وزلو حامي دی نه د اغنیاوو استازی، دولت مکلف دی د اغنیاوو له شتمنیو نه معینه برخه واخلي او پدې سره د نادارو مشکلات حل کړي، دولت په ټولني کې د شتمن او نیستمن ترمنځ د تعادل وسیله ده نه د بې عدالتي او د غریب مزید غریب کېدو او د بډای د مزید شتمن کېدو عامل.

اسلام سود او احتکار پدې خاطر حرام کړي چې لدې نه غریبانو ته صدمه رسیږي، پدې سره د بې وزلو له مجبوریتونو نه ناروا استفاده کېږي، پدې سره یو د خپلو خولو او تناکو له حاصل نه محرومیږي او بل له کار او خولو تویولو نه پرته ګټه ترلاسه کوي.

د ظاهرخان د منحطي واکمنۍ په دوران کې دولت له بې وزلو نه د ښکولو وسیله وه، ټول بار د نادارو په اوږو وو، د سړکونو د جوړولو لپاره به دوی بیګار کېدل، مالیه به دوی ورکوله، د جومات ملا او طالب ته به د وظیفې په نامه دوی ډوډی ورکوله، عسکري خدمت به د دوی په غاړه وو، په جګړو کې به د دوی زامن د قرباني لپاره وړاندي کېدل، د مالیې او د ګمرکي محصولاتو نظام داسي وو چې ترهر چا زیات محرومه طبقه له هغه نه متضرر کېده، اسلام د ځمکي له حاصل نه یوه معینه برخه د بې وزلو حق ګڼي چې دولت به ئې ترلاسه کوي او د نیستمنو مستحقینو مشکلات به ورباندي حل کوي، دولت به دې ته هم جدي پاملرنه کوي چې دا حاصل د کومي ځمکي دی، د باران او سیند په اوبو خړوبېږي او خاوند ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځمکي په خړوبولو مصرف نکوي او که په خړوبولو باندي ئې مصارف کوي، په یوه صورت کي د حاصل لسمه او په بل صورت کي د حاصل شلمه برخه ترلاسه کولی شي. خو د ظاهرخان په نظام کي له ځمکي نه مالیه اخیستل کېده او هغه د بې وزلو نه؛ بلکه د واکمنانو حق ګڼل کېده، دا په اصل کي جزیه وه چي واکمني کورنۍ له افغان مظلوم ولس نه پدې خاطر ترلاسه کوله چي دوی اسیران وو او هېواد ئې مفتوحه سیمه.

افغانستان د ګاز او نفتو غني زېرمي لري، واکمنانو د دې زېرمو د تفحصاتو کار په سیاسي وجوهاتو روسانو ته وسپارو، دوی د شبرغان ګاز استخراج کړ، د ازبکستان له لاري ئې روسیې ته انتقال او اروپائي بازارونو ته عرضه کړ، د ګاز میتر د ازبکستان په خاوره کي او د روسانو ترکنترول لاندې وو، هم ئې بیه روسانو ټاکله او هم د انتقال شوي ګاز اندازه، د دې ګاز په مقابل کي روسانو د افغانستان حکومت ته هغه زړه وسله ورکړې چي نور د استفادې نه وه او د روسانو په ډیپوګانو کي ذخیره شوې وه، دې ته ئې تازه رنګ ورکاوو او په اوچته بیه ئې په افغانستان پلورله.

روسانو نه غوښتل چي د افغانستان له ځاګانو نه نفت استخراج شي، دا ځکه چي پدې کار سره د سرحد نه آخوا د روس تر کنترول لاندې سیمو په زېرمو باندي منفی اثر پرېوتو.

موږ په حاجي ګک کي د اوسپني هومره ستر معدن لرو چي په نړۍ کي ئې ساری نشته، موږ د مسو او طلا لویې زېرمي لرو د وروستیو تحقیقاتو په نتیجه کي معلومه شوې چي د کیان په درې کي د سرو زرو یو ستر معدن داسي دی چي له هر ټن تېږي نه تقریباً ۴۰۰ ګرامه طلا ترلاسه کېږي، حال داچی د نړۍ په هیڅ ګوټ کي داسي معدنونه نشو موندلی چي په ټن کي تر ۲۰ ګرامو زیاته طلا ورکړې.

موږ هومره قیمتی تېږي لرو چي په نړۍ کي ئې ډېرکم مثال پیدا کېږي، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرڅه ترڅمکي لاندې پاتې شوي، نا اهله او وطن پلورونکو حکومتونو دې ته هيڅ پاملرنه نده کړې، ظاهر خان همدومره کافی ګڼل چي تشناب ئې د لاجوردو په تيږو پوښل شوی وي او د ارګ په خزانه کي د ده د کورنۍ د ضرورت وړ قيمتي غمي موجود وي.

مذهب

چېري چي واك د فرعون په لاس کي وي او شتمني د قارون په اختيارکي، هلته به مذهب د ولس د استخفاف او تحميق وسيله وي، هلته به مذهبي پيشوايان سحره وي او د دې ډلي په سر کي به هامان وي، د فرعوني نظام بښی لاس. قرآن د يوه فرعوني نظام په هکله همداسي وايي:

هر استبدادي نظام درې برخي لري:

الف: هغه چي په ټولني حکومت کوي او د قدرت واګی ئې په لاس کي دی (فرعون او د ده ملأ او درباريان)

ب: هغه چي د ټولني د اقتصادي نظام مهار د دوی په اختيار کي دی، شتمني او د توليد وسايل ئې په واك کي دي او په بازار حکومت کوي (قارون)

ج: هغه ډله چي د همدې نظام د منلو لپاره خلك ذهناً تياروي، نظام ته ديني او مذهبي بڼه ورکوي، ولس غولوي، د دوی په سترګو کي خاوري اچوي، له واکمن نه يوه مقدسه څېره جوړوي، کله له هغه نه د خدای سيوری، جوړوي او کله ده ته خدايي مقام ورکوي او له ولس نه غواړي چي نه يوازې په ژوند کي د دې ځمکني خدای لمانځنه وکړي، بلکه له مرګ نه وروسته هم د ده مجسمې ته سرټيټ کړي (هامان او د ده ملګری سحره.)

"فرعون" د "موسی عليه السلام" د مقابلې لپاره ترټولو د مخه "سحره" راوړاندي کوي، لدوی نه د "موسی عليه السلام" د وژلو فتوی اخلي، د دوی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوله د "موسی علیه السلام" او د ده د الهي مأموریت او دعوت په هکله وایي: ده دین له گوابښ سره مخامخ کړی، د ټولني له غوره دین نه وتلی، فساد خوروي، اقتدار غواړي، دا هځه کوي چي ستاسو آرام او سوکاله ژوند پای ته ورسوي، تشنج او اختلاف راولاړکړي، امنیت ختم کړي او شرارت خورکړي.

زموږ د ټولني "فرعون" هم "هامان" درلود، د سحره وو مشر، هغوی به د ظاهرخان په هکله عوامو ته ویل:

د ده ملا اوه ولیانو تړلې، کومي سترگي چي په ده ولگېږي د دوزخ اور ورباندي حرام دی، پاچا په ځمکه کي د خدای سیوری دی، پاچا ته د ورځي اوه ناروا قتلونه جائز دي، څوك چي د پاچا نه بغاوت وکړي مباح الدم دی، پاچایي خدای ورکړې، د خدای په ورکړې باید قانع او راضي وو...

درباري روحانیونو به د ده لاسونه ښکلول د منبر په سر به په هري خطبی کي د ده د تخت او تاج د بقا او د سلطنت د دوام دعا کېده.

د دې خدمت په مقابل کي درباري روحانیونو ته خاص امتیازات ورکول کېدل، د هېواد دوهم درجه شتمن دوی وو، باغونه، قصرونه او پراخه سمسوری ځمکي ئې درلودې. له واکمنو نه ئې "اجوره" ترلاسه کوله او له عوامو نه "شکرانه"، دین او دینداران ئې د واکدارانو په پښو کي ذبح کول، هغه هم شرعي ذبح، "طاغوت" د دوی "معبود" وو، هماغه "طاغوت" چي ترڅو انسان د هغه په نسبت کافر نشي، په الله د ده ایمان نه منل کېږي، مذهب د واکدارانو په لاس کي د استخفاف وسیله وه او د درباري روحانیونو په لاس کي د پیسو د لاس ته راورو ذریعه، دین د دوی دکان وو، هغه دین چي له خپل حامل نه د قربانۍ غوښتنه کوي، د ظلم په خلاف د قیام بلنه ورکوي، د مظلومانو د ملگرتیا او د دوی د ژغورني په لارکي د مبارزې هدایت ورکوي، خو دین پلورونکو درباري ملایانو له ظالم نه د دفاع وسیله ترې جوړه کړې وه، دوی ظلم توجیه کاوو او له مظلوم نه ئې غوښتل چي په خپل مظلومیت قانع وي، د ظالم د سر دعا وکړي او د هغه سیوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خدای سیوری وګڼي.

اسلام د یوه صادق روحاني او درواغجن او تېګمار روحاني ترمنځ د تفکیک لپاره څو مهمي لارښودني او مشخص معیارونه د مسلمان مخي ته ږدي:

۱ـ وګوره چي هغه د ظالم ملګری دی که د مظلوم؟

۲ـ هغه له خدای نه وېرېږي که له واکدارانو نه؟

۳ـ خپل اجر له خدای نه غواړي که له خدای نه پرته له بل چا؟ طمعه ئې خدای ته ده که له خدای نه پرته بل ته ؟

۴ـ د دین په لارکي ځان قرباني کوي که دین د خپلو ګټو لپاره قرباني کوي؟

۵ـ د ظالم واکدار په دربار کي منلی دی که رټل شوی؟

۶ـ دین ئې د مبارزې سنګردی که دکان؟

۷ـ په دیني چاروکي له خلکو شکرانه او نذرانه غواړي که له خدای نه اجر او بدله؟

۸ـ ظالم ته وایي چي له مظلوم نه لاس واخله او که مظلوم ته وایي چي په خپل مظلومیت قانع او راضی اوسه او د ظالم د سردعا کوه؟

موږ په خپل اوږده تاریخ کي دغه دواړه نمونی روحانیون او علماء درلودل، یوه د دین د لوړتیا لپاره سر ورکړی او بل مذهب سپك کړی او د ظالمانو په پښو کي ئې ذبح کړی.

کمونستانو به له اسلام نه د ځوانانو د بېلولو او د اسلام په هکله د شبهاتو راولاړولو لپاره د درباري روحانیونو کړه وړه د دوی مخي ته کیښود ل، په خانقاه کي له عوامو سره د دوی سلوك او په دربارکي د واکمنانو سره د دوی معامله به ئې هغوی ته توضیح کړه او ورته ویل به ئې: اسلام همدغه دی، موږ د مظلومانو ملګری یو او دوی د ظالمانو، موږ انقلاب غواړو او دوی د موجوده نظام بقاء،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور عدالت او برابري غواړو، دوی نابرابري او تبعیض مقدس او الهي امر ګڼي، مور خلکو ته وایو چي د خپل حق د لاس ته راوړو لپاره قیام وکړي، دوی ولس ته وایي چي د خدای په ویش قناعت وکړي،.... که د دین له حقیقت نه بې خبره ځوانان د دا راز تبلیغاتو په نتیجه کي لداسي مذهب نه کرکه وکړي او کمونیزم ته ترجیح ورکړي دا نه د کمونستانو د زرنګی نتیجه ده او نه د کمونیزم د قوت او کمال ثمره، بلکي دا د هغو روحانیونو د غلطۍ نتیجه ده چي له دین نه ئې یو کرغېړن تصوېر وړاندي کړي، د حق او باطل ترمنځ د ده دریځ داسي دی چي د هر عدالت غوښتونکي او حق پالونکي کرکه راولاړوي.

په شاهي نظام کي دین سپك او عالم خوار وو، هغه ځوك به مدرسی ته د دیني زده کړي لپاره تلو چي بل کار ئې نشو کولی، اکثراً به ړانده، ګوډان، شل، معیوب او معلول کسان مدرسی ته تلل، هلته به دوی له دین نه فقط هومره څه زده کړل چي په یوه جومات کي امامت ورکړی شي، د اودس، لمانځه، نکاح او آذان په هکله د خلکو پوښتنوته ځواب وویلی شي، ټول هم او غم به ئې دا وو چي د فراغت پګړی ئې په سر وتړی او د کوم جومات امامت ترلاسه کړي، د درس په دوران کي به هغه د کلي له خلکو نه وظیفه ټولوله او په همدې به ئې شپه ورځ تېروله، د امامت په دوران کي به هم کلیوالو ته اړ وو، هغوی به ورسره مرسته کوله، اسقاط او خیرات ته به سترګي په لار وو.

د مدارسو درسی نصاب داسي جوړ شوی وو چي په هغه کي نه لیك لوست زده کول شامل وو، نه د اسلام او هېواد تاریخ شامل وو، نه قرآن او حدیث شامل وو، نه ورځنی ضروري علوم. پدې نصاب کي به طالب یوازې د عربي صرف او نحو زده کړه، هغه هم داسي چي نه به ئې په عربي خبري کولی شوی او نه لیکنه او بیا به ئې خلاصه او قدوری ولوستله او په ځینو ابتدایي فقهي احکامو به پوه شو، په مدارسو کي حاکمه روحیه دا وه چي فقه کفایت کوي، نباید په قرآن او حدیث د پوهېدو هڅه وکړو، مور په قرآن نشو پوهېدی، فقهاوو مور ته د قرآن او

(c) ketabton.com: The Digital Library

حدیث خلاصه په فقهي احکامو کي توضیح کړي، همدا کفایت کوي، که کوم طالب غوښتل چي لږ مخکي ولاړ شي، نو د یونان زړه فلسفه او بې فایدې منطق به ئې ویلو چي نه د ده په درد خوړلو او نه د ټولني، نه د ده د دنیا په خیر وو او نه د آخرت. لوی او معروف عالم هغه وو چي منطق ئې لوستلی وو، هغه ته ئې (منطقی ملا) ویل، خو هغه غریب به خپل ټول ژوند پداسي څه کي ضایع کړی وو چي نه ئې د ده دین ښیرازه کاوو او نه دنیا، نه به دی د عوامو په خبرو پوهېدو او نه عوام د ده په خبرو، د عوامو لپاره ئې د ویلو څه نه درلودل، هم به قرآن ورنه پاتې وو او هم حدیث.

زموږ ستر ستر علما به داسي وو چي د عادي خط له لیکلو او لوستلو به عاجز وو، د منبر په سر به ئې خبري داسي وې چي ستا به زړه وربانديي سوځېدو. که به کوم ملا جرأت وکړ چي خپلو طالبانو ته قرآن او حدیث تدریس کړي او یا به طالب غوښتل چي په قرآن او حدیث پوه شي، نو دا کار به د دوری په پای کي ترسره کېدو، خو داسي چي په قرآن د پوهېدو لپاره به ئې جلالین لوستو، جلالین یو مختصر تفسیر دی چي په هغه کي اکثراً د آیتونو نحوي جوړښت څېړل شوی، د جلالین د لوستلو معنی دا وه چي دوی په قرآن کي هم نحو زده کوله او د حدیث لپاره به مشکوة لوستل کېدو، خو له "کتاب الجهاد" نه پرته، طالب ته به ویل کېدل چي اوس د جهاد او هجرت ضرورت منتفی دی، جهاد د صحابه وو کار وو او هجرت د مکې له فتحی نه وروسته ختم شوی، د دې باب لوستل او په معنی ئې پوهېدل ضروري ندي.

چي دین په ټولني باندي حاکم نه وي او اقتدار د دین په واك کي نه وي، طبیعي ده چي د دین عالم به د مشرتابه له مقام نه عزل کېږي او په ټولني کي د ده له پرېوتی حیثیت سره متناسبه دنده به ورته سپارل کېږي. د شاهي نظام په دوران کي علماوو ته د نکاح تړل، د ماشوم په غوږ کي آذان کول، د مړی جنازه او د جومات امامت پاتې وو. پدې کي دی د دود دستور تابع وو، ناچار وو هماغه څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي چې په ټولني کې رائج وو.

ده به نکاح تړله خو د نکاح هرڅه به د شریعت خلاف وو، لور له "مهر" نه محرومه وه، "مهر" د ښځی حق نه بلکې د پلار حق وو، د مهر په نامه به پلار خپله لور خرڅوله، "ایجاب" او "قبول" حتی د کونډو په باب هم نه مراعات کېدل، کونډې داسي ګڼل کېدی لکه د میراث مال چې له یوه نه بل ته په میراث رسېدې، کونډې پدې نه وې پوه کړی شوې چې شریعت دوی ته دا حق ورکړی چې په خپله خوښه ځانته خاوند انتخاب کړي، هیڅوك حق نلري هغه په زور نکاح کړي او د اخیستل شوې مینځې په څېر ورسره معامله وکړي، داسي نکاح تړل دې ته ورته ده چې څوك د سود په معامله کې شاهد، کاتب او ضامن شي.

کمونستانو به دا ټول د اسلام په حساب نیول، دوی به ځوانانو ته ویل: اسلام د روان دردوونکي وضعیت حامي او حتی باعث دی، اسلام نه زموږ پوښتنی ځوابولی شي او نه موغوښتنی ترسره کولی شي. اسلام له قرون وسطی نه په میراث پاتې مذهب دی. د شلمې پیړۍ له غوښتنو سره اړخ نشي لګولی، اسلام د حاکم استبدادي نظام په خدمت کې دی!!

ځوانان او منورین د خپل راتلونکي مسیر د انتخاب په درشل کې د کمونستانو تر شدید فکری هجوم لاندې دې ته اړکېدل چې دین ته شاکړي او اسلام د دې پیړۍ له مقتضیاتو سره متناسب ونه ګڼي. دوی د خپلو پوښتنو ځواب نه په جوماتو کې اورېدو او نه په خانقاه کې، د ده او جوماتو ترمنځ هومره ژور او عمیق خلیج حایل وو چې له هغه نه تېرېدل ورته ډېر ګران وو. ملا ته هرمکتبی مرتد برېښېدو او مکتبی ته هر ملا له دنیا بې خبره او د موجوده نظام مدافع او حامي. مکتبی پدې نه پوهېدو چې ملا تر ټولو زیات مظلوم او محروم انسان دی، لدې بې خبره وو چې اسلام پدې وضعي همدومره اعتراض لري او هغه په کلکه محکوموي چې دی ئې تصورکوي. اسلام د دې لپاره راغلی وو چې خلك لدې حالت نه وژغوری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملا لدې نه عاجز وو چې له ځوان نسل سره د پخلا کېدو لاري چاري ومومي، د دوی پوښتنو ته ځواب ووايي او د دين په حقيقت ئې پوه کړي.

اسلامي امت د خپل لرغوني تاريخ په اوږدو کي په فکری او اعتقادي لحاظ څلور مهمي مرحلې درلودې:

الف: په قرآن د ترکيز مرحله

هغه مرحله چي قرآن د ټولو فکری هڅو محور وو، چي چا به د پيامبر عليه السلام د ملګرتيا اراده وکړه نو له لومړۍ ورځي نه به له قرآن سره آشنا شو، مخامخ به ئې د قرآن زده کړه پيل کړه، تل به له قرآن سره مشغول وو، که څه هم پيامبر عليه السلام به يوې داسي "امي" ټولني کي مبعوث شو چي په ليك لوست نه پوهېدل، خود قرآن همدا لومړيو مخاطبانو د قرآن په مطلب د پوهېدو په اړه نه يوازې څه مشکل نه درلود بلکي قرآن د دوی د الهام لومړۍ او وروستۍ منبع وه، د قرآن ترڅنګ ئې د بل هر څه ضرورت منتفی ګڼلو، پدې باور ول چي قرآن يوازې کفايت کوي، پيامبر عليه السلام په قرآن هومره ترکيز کولو چي چا ته ئې د دې اجازه نه ورکوله چي د قرآن ترڅنګ په بل څه ځان مصروف کړي. حتی د احاديثو د ليکلو اجازه ئې چا ته نه ورکوله. قرآن يوازنی لارښود وو، بلنه د قرآن په لوري وه، د مشاجراتو د حل او فصل مرجع قرآن وو، په هر محفل کي به قرآن زمزمه کېدو، يوازې د تلاوت او حفظ لپاره نه؛ بلکي د استدلال لپاره او د دعوت لپاره. کوم نسل چي پدې مرحله کي د قرآن په غېږ کي روزل شوی، مجاهد نسل وو، تل له دښمن سره د منازعې او مبارزې په حال کې. دا مرحله د پيامبر عليه السلام له بعثت نه پيل شوه او د اسلامي خلافت تر پايه ئې دوام وکړ.

ب: په احاديثو د ترکيز مرحله

که څه هم د احاديثو د ليکلو او غونډولو کار د عمر رضی الله عنه په وخت کي پيل شو، خو عمر رضی‌الله عنه پدې هکله جدي اهتمام کولو او د احاديثو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

روایت خبره ئې ډېره جدي نیوله، چي چا به وویل: ما له پیغمبرصلی الله علیه وسلم نه اورېدلی، له هغه نه به ئې د شاهد غوښتنه کوله او ویل ئې چي څوك له پیغمبر علیه السلام نه د کوم حدیث د روایت ادعا وکړي، هرومرو به شاهد وړاندي کوي که نه نو دروته دي چمتو شي، د ده په مبارك دورکي د دې جدي اهتمام په وجه صرف هومره احادیث ولیکل شول چي شمېر ئې ۱۲۰۰ ته رسېدو.

د ابوبکر رضی الله عنه په هکله روایت کېږي چي یوه شپه ډېر مشوش وو، سبا ته عایشې رضی الله عنها ورنه تپوس وکړ، پلاره تېره شپه پرېشانه وې، ولې؟ هغه ورته وویل : هو ما څه احادیث لیکلي، له ثقه او معتبرو کسانو نه مي رانقل کړي، خو پدې نه پوهیږم چي دوی له چا اورېدلي او څومره ثقه دی، وېرېږم چي زه ومرم او دا احادیث له ما نه پاتې شي او پدوی کي داسي خبره پیغمبر علیه السلام ته منسوب شوې وي چي هغه نده کړې او پدې سره زه د هغه عذاب مستحق شم چي رسول الله صلی الله علیه وسلم د هغه چا لپاره بیان کړی چي ده ته غلطه خبره منسوب کړي، رسول الله صلی الله علیه وسلم ویلي: چا چي ما ته هغه خبره منسوب کړه چي ما نده کړې په جهنم کي دي ځانته ځای ولټوي. ولاړه شه هغه احادیث ما ته راوړه چي وئی سوزم، ټولي پاڼی ئې وسوزولې.

خو وروسته د احادیثو د راغونډولو لړۍ خوره شوه او ورو ورو ئی لمن پراخه شوه، لوی لوی کتابونه ولیکل شول، په لکهاوو احادیث راغونډ شول، که څه هم د احادیثو راغونډوونکو ستر خدمت کړی، ډېر زحمتونه ئې گاللي، د حدیث د موندلو په کار کي د ډېر زیار او زحمت ترڅنگ ئې کافی اهتمام او دقت کړی خو د دې کار څو پایلي وې:

۱ـ په قرآن مخکنی ترکیز راکم شو، د احادیثو لمن هومره خوره وه چي پدې خور میدان کي مصروفیت بلي خوا ته د پاملرنی مجال له منځه یووړ، ورو ورو خبره دې ځای ته ورسېده چي قرآن هیر شي، مخکي به په هر محفل کي قرآن زمزمه کېدو، د شپې او ورځي به په هره غونډه کې، یوازې یوازې او د نورو سره یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای، له دوست او دښمن سره د قرآن خبري کېدې، خو اوس د ده ځای احادیثو ونیو.

۲ـ مخکې قرآن یوازنۍ مرجع وه، قرآن له یوې خوا مختصر وو او هر چاته دا کار آسانه وو چې په هغه پوه شي، له بلې خوا په قرآن کې نه چا څه زیاتولی شوی او نه کمولی، حرف حرف ئې خوندي وو، خو د قرآن په نسبت د احادیثو لمن ډېره خوره وه، شمېرئی ډېر زیات وو، هر څوك پدې نتوانېدو چې پدې خور او پراخ میدان احاطه حاصله کړي، د اسلام دښمنانو ته د دې موقع په لاس ورتله چې جعلي احادیث جوړ کړي، په مسلمانانو کې شکوك او شبهات راولاړکړي او د فتنو باعث شي، ځینو نورو د خپلو شخصي اغراضو لپاره هري هغې خبري ته د حدیث رنګ ورکاوو چې د دوی د دریځ په ګټه وې، چارواکو نه یوازې دا چې د خلفاوو په څېر ئې د احادیثو بلکې د روایت په هکله هغه مخکنی جدي اهتمام نه کاوو هغه کسان ئې تشویقول چې د دوی په ګټه او د دوی د مخالفینو په ضد جعلي احادیث خواره کړي. ګورو چې پدې مرحله کې په لکهاوو جعلي احادیث جوړ او خواره شول، امت د فکری تشنج او اضطراب له یوه سخت دور سره مخامخ شو، اختلافات راولاړ شول او امت په ډلو ډلو ووېشل شو.

۳ـ د "فقه" د تدوین مرحله:

پدې مرحله کې یوه نوې سلسله پیل شوه، چې هغه د مخکنۍ مرحلې طبیعي او حتمي پایله وه، د لکهاوو صحیح، ضعیف او جعلي احادیثو خورېدل خلکو ته دا خبره ګرانه کړه چې د دیني احکامو په هکله په کوم حدیث عمل وکړي او په کوم نه؟ کوم ومنی او کوم نه؟ هرڅوك د دې پېچلې او ستر کار له عهدې نشو وتلی، څو د لوړ همت خاوندان راوړاندې شول، د دې ستونزې د حل کولو لپاره ئې ملا وتړله، احادیث ئې وچڼل راویان ئې وڅېړل، غوره ئې له ضعیف او جعلي نه او ثقه ئې له ناثقه نه بېل کړل، فقهي احکام ئې له قرآن او غوره احادیثو نه استنباط کړل او د عوامو غوښتنو او پوښتنو ته ئې ځواب ووایو. پدې کار سره که څه هم ډېرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستونزي حل شوې او په ځينو ديني احکامو د پوهېدو کار ئې خلکو ته آسانه کړ، خو څو غير مترقبه عواقب ئې درلودل:

الف: خلکو په فقهي احکامو اکتفاء وکړه او قرآن او حديث ته رجوع ورنه پاتې شوه، پدې سره د قرآن ترڅنگ حديث هم هيرشو.

ب: په فقه کي د اسلام يوازې يو اړخ څېړل شوی او صرف د ورځنی ژوند احکام توضيح شوي، لکه اودس، حيض، نفاس، غسل، لمونځ، روژه، زکات، حج، نکاح، طلاق ... خو په نورو بنيادي او اساسي مسائلو بحث کول او د اسلام نور اړخونه څېړل نه د فقه د بحث موضوع وه او نه خلکو پدې باب د څېړنی او بحث غوښتنه کوله او نه چارواکو له ورځنيو ديني احکامو نه پرته په نورو اساسي او حياتی مسائلو بحث خوښولو، عملاً گورو چي په فقه کي د امام د انتخاب د څرنگوالي په هکله، د ده د صلاحيتونو په هکله، د ده په انتخاب کي د عام ولس د ونډي او وظيفی په هکله، د شوری په باب، په بيت المال کي د چارواکو د تصرف په باب، د جهاد او هجرت په هکله، يا هيڅ ندي ويل شوي يا ډېرکم ويل شوي. په قرآن کي د اودس په هکله صرف يو آيت راغلی او د شوری په هکله درې آيتونه، په فقه کي بايد د شوری په هکله بحث او حيرنه د اودس په نسبت درې برابره زياته وی، خو خبره برعکس ده، د اودس په هکله مفصل او د قيق بحثونه گورو، هر فقيه خپله رساله په همدې بحث پيل کړې، خو د شوری په هکله يا اصلاً بحث ندی شوی يا ډېر سطحی او ضمنی اشاره شوې.

ج: مخکي دين ولسی بڼه درلوده، هرچا هڅه کوله چي په خپله مخامخ له قرآن نه د دين حقيقت درك کړي، دا کار هرچا ته آسانه او ممکن وو، دين د کومي خاصي ډلي په انحصار کي نه وو، داسي نه وه چي ځيني کسانو به خلکو ته دين ښودو او خلکو به لدوی سره مالي مرسته کوله، ترڅو د دوی ورځنی مالي مشکلات حل کړي، نه چا په امامت له خلکو پيسې غوښتلې، نه په آذان او تدريس، هر چا هم په خپله د دين زده کړه کوله، هم ئې نوروته ښودو او هم ئې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مالي مشکلات په خپله حل کول، خو دا حالت ورو ورو بدل شو، آذان او امامت د حرفې بڼه غوره کړه او دا کار په هماغو خطرناکو عواقبو منتج شو چې نن ئې ترخه نتائج گورو. مخکې به د خلکو امام او ديني مشر هغه څوك وو چې تر نورو به ئې د دين په لار کې زياته قرباني ورکړې وه، زياتې ستونزې او کړاوونه به ئې گاللي وو، خو اوس دا مقام په هر لاس کې پرېوت، ډېرو لدې آسان کار نه د امرار معاش لپاره حرفه جوړه کړه او دا کار اکثراً د داسې کسانو لاس ته ورغی چې له دين نه ئې ځانته دکان جوړ کړ، د ظالمو واکدارانو ملگري او حاميان وو او دين ئې د واکدارانو په پښو کې ذبح کاوو.

متأسفانه اسلامي فقه په داسې دوران کې تدوين شوې چې اقتدار د ظالمو او مفسدو واکدارانو په لاس کې وو، د اختناق او استبداد په سختو شرايطو کې دا کار گران او حتی محال وو چې زموږ فقها له عباداتو او معاملاتو نه علاوه د سياست، اجتماع، نظام، جهاد، هجرت، شورى، د خلکو حقوق، د واکدارانو مسئوليتونه او صلاحيتونه، د امير د انتخاب طريقه، د بيعت څرنگوالی او اهميت او دې ته ورته مسايل وڅېړي. چا چې پدې هکله د څه فقهي تحقيقاتو هڅه کړې، يا ئې خپل سر خوړلی، اعدام شوی، تبعيد شوی او د محبس تورو خونو ته لېږل شوی او يا ئې مدرسه او مسجد تړل شوي.

۴ـ د تصوف د زېږېدو مرحله

د فقهي مباحثو لوري ته پاملرنه پدې منتج شوه چې د اسلام معنوي او اخلاقي اړخ ته د تشريعي او قانوني برخې په نسبت اهتمام او اعتناء کمه شي، ځينو زړه سواندو داعيانو وغوښتل چې دا خلا ډکه کړي او د مسلمانانو پاملرنه يو ځل بيا معنوي لوري ته راواړوي او د دغو دواړو برخو ترمنځ مخکنی تعادل احياء کړي، له همدې ځايه د تصوف بنياد کيښودی شو، دوی پدې خبرې ټينگار کولو چې په عباداتو کې اصلي او مهمه برخه د خدای ذکر، له الله سره مينه او تعلق بالله ده، شکلي عبادات که هرڅومره په ظاهر کې د فقهي احکامو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضوابطو مطابق وي خو چي لدې ناحيې ناقص وي هيڅ اعتبار او ارزښت نلري، دا خبره په خپل ځای کي صحيح وه، خو په تصوف باندي ترکيز ورو ورو خبره هغه ځای ته ورسوله چي قرآن، حديث او فقه له صحنې گوښه کړی شي او ځای ئې د ذکر حلقی ونيسي، يوازې دا نه بلکي پير او مرشد د خدای او بنده ترمنځ داسي واسطه وگڼل شي چي خدای ته د رسېدو هره لار د ده له اړخه تېرېږي او د قرآن د هغي خبري په ځای چي وايي: خدای ستا د غاړي تر رگ تا ته درنږدې دی، چي چېري يې خدای همالته دی، که ته يو يې دوهم دي خدای دئ، که تاسو دوه ياست دريم مو خدای دئ، عبادت او لمانځنه مو بايد خاص خدای لره وي او دعا مو خاص خدای ته، خو په تصوف کي دي خبرو رخنه وکړه چي:

که غواړې خدای ته ورسېږې د مرشد لمن ونيسه، نه ته مخامخ خدای ته رسېدی شې او نه ستا دعا، عبادت او لمانځنه، ته واسطې ته ضرورت لري، مرشد ستا شفيع دی، د ده له لاري ستا غږ تر خدايه رسېدی شي او ستا دعاگانی د خداي په دربار کي منل کېدی شي.

تر ټولو خطرناکه خبره دا وه چي د قرآن د صريحو نصوصو خلاف په تصوف کي دوه خبري راولاړې شوې:

- مرشد په غيب پوهېږي او په هر ځای او هر حال کي تا ته رسېدی شي.
- خدای د ځمکي ځيني چاري متصرفينو ته سپارلې، ځيني د يوه ملك، ځيني د يوې لويې برخي او ځيني د ټولي نړۍ متصرفين دي، که غواړې ستا چاري تر سره شي نو مجبور ئې د دغو متصرفينو لمن ونيسي. دغو مشرکانه تصوراتو، مرشد ته هغه مقام ورکړ چي قرآن ئې يوازې د ځمکي او آسمانونو رب ته ثابتوي او له بل هر چا نه ئې نفی کوي، دا هماغه خبري وې چي د مکې مشرکينو به د "لات"، "منات"، هبل" او"عزی" په هکله کولې او پيامبر عليه السلام مأمور شوی وو چي دا بتان رانسکور کړي او دا مشرکانه تصورات پای ته ورسوي او خلکوته ووايي چي: خدای شريك نلري، له خدای نه پرته په ځمکي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

آسمانونوکي هيڅوك په غيب نه پوهېږي، عبادت مو بايد خاص خدای لره او استعانت مو بايد خاص له خدای نه وي. د خدای تر څنګ مه د بل عبادت کوئ او مه له بل نه مرسته غواړئ.

که د ملتونو د عروج او زوال عواملو او د اديانو د ودي او ضعف تاريخ ته توجه وکړو نو په هري ټولني کي د مذهب په اړه همدا څلورمرحلې په څرګنده موندلی شو، په افغانستان کي هم همدا څلورمرحلې يوه په بل پسې تېره شوې، د نادري کورنۍ د واکمنۍ په دوران کي زموږ د ټولني په مذهبي جوړښت کي د درېيمي او څلورمي مرحلې آثار په څرګند طور موندلی شو، په مدرسه کي د درېيمي مرحلې آثار او په خانقا کي د څلورمي مرحلې.

شايد يو مثال له تاسو سره د دېمرحلې په وضعيت د پوهېدو په هکله ښه مرسته وکړي:

د درباري روحانيونو د کورنۍ يو غړی دائم الخمر وو، تل نيشه، اکثراً له ځانه بې خبره، ږيره ئې خرييله او ظاهر ئې د يوه اروپائی، نه ئې يوازې لمونځ کاوو او نه په جمع، خو د دې کورنۍ جاهلو مريدانو به ويل: زموږ د زړه سترګي ړندې دي ځکه نو د ده ږيره نه وينو، دی هر لمونځ کعبی ته رسوي، چي څوك د يقينمرحلې ته ورسېږي له عبادت نه معاف کېږي، عبادت د هغه چا کار دی چي لا د "يقين"مرحلې ته نه وي رسېدلی، شيرآغاجان، د وصل پوړي ته رسېدلی، دی د "شراب ان طهور" په شرابو مست دی، دی چي د شرابو په نامه څه څښي هغه د دنيا شراب نه بلکي د جنت شراب "شراباً طهورا" دي !!!

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاهي نظام او د يموكراسي

نادري كورنۍ د بې شمېره وژنو، شديد اختناق او په پوره بې رحمۍ او قساوت سره د هر مخالف جريان له ټكولو نه وروسته، د هېواد داخلي حالت او په نړۍ واله سطحه د سياسي او اجتماعي تحولاتو وضعيت داسي وموند چي ناچار بايد د رژيم مخكنۍ كرغېړنه او وېروونكې بڼه بدله او داسي وضعيت غوره كړي چي له يوې خوا د هېواد دننه ورځ په ورځ زياتېدونكی ولسی مخالفت راكم كړي او له بلې خوا په منطقه او ټوله نړۍ كي د استبدادي نظامونو په خلاف د راولاړ شوي طوفان له څپو نه خوندي پاتې شي. شاهي نظام چي پدې اړه كوم اقدامات كړي، پدې هكله څو مهمو خبرو ته پاملرنه په كار ده:

۱ـ شكلي او غولوونكي اصلاحات د مجبوريت په وجه عنوان شوي نه په افغان ولس د پيرزوينی په وجه، د دې اصلاحاتو هدف يوازې دا وو چي د نادري كورنۍ د مطلقه واكمنۍ په خلاف د بغاوتونو مخه ونيسي او په قدرت كي د دې كورنۍ د پاتې كېدو شرايط برابر كړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ لومړی گام دا وو چي سردار هاشم خان له صحنې لري او د ده په ځای بل سردار، شاه محمود خان را وړاندي کړي، هاشم خان په واکمني کورنۍ کي د وحشت، قساوت او بې رحمۍ سمبول وو، ده د خپل صدارت په اوږدې مودې کي په افغان ولس هومره ظلمونه کړي وو چي نور نو په قدرت کي د ده پاتې کېدل نه ممکن وو او نه مفيد، شاهي کورنۍ غوښتل د ده په لري کولو سره خپله لمنه د وينو له داغونو پاکه کړي او ولس ته داسي وښيي چي نور نو د ظلم او وحشت دور پای ته رسېدلی، د اختناق او استبداد اصلي عامل له صحنې لري شوي او واکمني کورنۍ په ولس د زړه سوي په وجه هغه گوښه کړ. د سردار هاشم د لري کولو يوه بله وجه دا وه چي ظاهرخان له ماشومتوب نه وتلی او د عمر هغې مرحلې ته رسېدلی وو چي غوښتل ئې د ملك واگی د ده په لاس کي وي، هاشم خان د ده د ټولواك کېدو په لاره کي لوی خنډ وو، د ده په لري کېدو سره ظاهرخان ته د ټولواك کېدو لار پرانستل شوه.

۳ـ دولت غوښتل چي د سياسي ډلو او جرياناتو مهار ئې په لاس کي وي او د سياسي احزابو په سر کي داسي کسان راشي چي شاهي کورنۍ ته وفادار وي، د احزابو په مرکزي شوری گانو کي بايد داسي کسان داخل کړي چي له يوې خوا د احزابو له داخلي جرياناتو نه ورځ په ورځ دقيقه اطلاع ترلاسه کړي له بلې خوا د رژيم په خلاف د څه کولو په ځای ئې تفاهم او ملگرتيا ته چمتو کړي او د دوی له لاري هغه کسان تشخيص کړي چي نه پخلا کېدونکي دي او د نظام ړنگول غواړي، تر څو د هر يوه لپاره مناسبه چاره ولټوي.

۴ـ له ځينو داسي ډلو نه دولت په خپلو خارجي ارتباطاتو کي د استفادې کولو اراده درلوده، د دوی په واسطه ئې هغه ځواکونه قانع کول چي په فکری بنيادونو جوړ شوي وو او په مختلفو هېوادونو کېد نفوذ په لټه کي وو او هلته ئې په خپله گټه د انقلابونو راوستل غوښتل، د دغو ځواکونو تر منځ د رقابتونو لړۍ هغه حد ته رسېدلې وه چي د نړۍ هيڅ هېواد ترې خوندي نشو پاتې کېدی، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروپائی هېوادونو مختلفو ځواکونو غوښتل چي په آسیائی او افریقایي هېوادونو کي نفوذ وکړي، له روسیی سره ئې پدې هکله شدید رقابت درلود، د امریکا متحده ایلات د دې رقابتونو یو مهم لوبغاړی وو، د روس په خلاف د اروپائی هېوادونو په ځنګ کي ولاړ وو، د آسیایي او افریقایي هېوادونو جریانات لدې رقابتونو نه په جدي توګه متأثره کېدل، دلته د دې ځواکونو په پلوي مختلف سیاسي جریانات راولاړ شوي او د دوی ترمینځ شدیده منازعه روانه وه، په افغانستان کي هم د دې استعماری ځواکونو په پلوي یو په بل پسې سیاسي جریانات صحنې ته راووتل، رژیم ته د دې لړۍ مخنیوی په خپل مخکني اسلوب، د ځپلو او ټکولو په زاړه سیاست، ممکن نه وو، دا دور نور تېر شوی وو، ناچار باید له نوي اسلوب نه کار واخلي، د شاهي کورنۍ د نوي سیاست او په اقتدار کي د مزید پاتې کېدو لپاره نوي اسلوب له همدې لاملونو نه راولاړ شوی وو.

۵. کومي سیاسي ډلي چي پدېمرحلې کي صحنې ته راووتلې، څو ځانګړتیاوي ئې درلودې:

الف: د "اصلاح" او "ترمیم" په فکرکي وو، نه د بنیادي "تغییر" او "انقلابي بدلون" په فکر کې، ډېر انقلابي او وطن پالونکي ئې هغه وو چي د حکومت په کړو وړو به ئې اعتراض کاوو او د "اصلاح" او "تعدیل" غوښتنه به ئې کوله، د دوی د اعتراض او انتقاد مخه به حکومتی چارواکو ته متوجه وه، نه شاهي کورنۍ او د دې کورنۍ په لاس مسلط شوي نظام ته، دوی غوښتل چي وښیي حکومت او سلطنت سره بېل دي، پاچا غیر مسئول او واجب الاحترام دی، د هېواد د حالاتو مسئولیت د حکومتی چارواکو په غاړه دی، لدوی نه باید تپوس وشي او پدوی باید اعتراض او انتقاد وشي، شاهي کورنۍ ته دې خبري خاص اهمیت درلود او د دې نظریی د خوروونکو په اړه ئې خواخوږۍ ښودله، طبیعي ده چي پاچا پدې خبري خوشحاله کېدو چي ولس ئې هم د "ټولواک" په حیث ومنی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم ئې د ناخوالو په اړه "غير مسئول" وګڼې، ځوك پده د اعتراض کولو حق ونلري او د هېواد هر وګړی مخصوصاً "د سياسي احزابو کارکوونکي" ئې واجب الاحترام وګڼي.

ب: د دې مرحلې اکثر احزاب هم په فکری لحاظ په استعماری ځواکونو پوري تړلي وو او هم د توجيه او تمويل له پلوه.

۶ـ پدې فضاء کي لومړی علنی ډله د "ويښ زلميانو" په نامه راڅرګنده شوه، د دې ډلي د تأسيس په لومړی غونډې کي سردار داؤد د شاهي کورنی په نمايندګی برخه واخيسته، عبدالروف بې نوا د دې ډلي مشري په غاړه درلوده، د "انګار" تر نامه لاندې يوه جريده ئې راوايسته چې د امتياز خاوند ئې فيض محمد انګار وو او د دې ډلي د افکارو او غوښتنو ترجماني ئې کوله، د دې حزب مهم او معروف غړي دا وو:

عبدالروف بې نوا، ګل پاچا الفت، فيض محمد انګار، نورمحمد تره کی، غلام حسين صافی، محمد رسول پښتون، عبدالشکور رشاد، عبدالهادي توخی، محمد انور اڅکزی، قاضی بهرام خان، فتح محمد ختګر، محمد موسی شفيق، غلام محمد پوپل، قيام الدين خادم، صديق الله رښتين ـ که څه هم "ويښ زلميانو" له دولت مخصوصاً شاهي کورنی سره همکاری درلوده او دې ډلي د يوه مؤيد "اصلاحی حرکت" حيثيت درلود، خو دولت "اصلاحی انتقاد" هم نشو زغملي، د دې ډلي شته والی او مستقل فعاليت ئې د اوږدې مودې لپاره ونه زغملو، د "انګار" نشريه ئې توقيف کړه، د "انګار" ځای د "ولس" په نامه بلي خپرونی ونيو چې د امتياز خاوند ئې ګل پاچا الفت وو، د سردار داؤد د صدارت په وخت کي د دې ډلي ځيني کسان بنديان شول، ځينو له سياسي فعاليت نه لاس واخيست او له دولت سره ملګری شول او ځيني نور له حزب نه ووتل او پدې ترتيب د دې ډلي ټغر ټول شو او په وړوکو وړوکو ټولګيو ووېشله شوه.

۷ـ شاهي کورنی د "ديموکراسي ملي" تر نامه لاندې د يوه دولتي حزب

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړولو هڅه وکړه، دا ډله د پاچا د لیکلې اجازې له مخې د سردار داؤد له خوا جوړه شوه، مهم غړي ئې دا وو:

۱ـ سردار داؤد ، د حزب مؤسس

۲ـ عبدالمجید زابلي

۳ـ سردار فیض محمد ذکریا

۴ـ علي محمد بدخشانی

پدې ډلي کي د فوځ جنرالان، د هېواد شتمن، تجار، د ځمکو خاوندان، وزراء او د دولت لوړ رتبه مأمورین شامل شول، د حزب اصلي مرام له شاهي نظام نه دفاع او د نظام د مخالفو ځواکونو مقابله وه.

دا دولتي ډله پس له هغه منحل شوه چي سردار داؤد د دفاع له وزارت نه د صدارت مقام ته ارتقا وکړه.

۸ـ په ۱۳۲۹ کي غلام محمد غبار د وطن په نامه د یوه حزب د جوړولو رسمي مطالبه وکړه، ده خپل وړاندیز پاچا ته وړاندي کړ او د کابل په ښار کي ئې خپل فعالیت پیل کړ، د حزب مؤسسین دا وو:

غلام محمد غبار، سرور جویا، میرمحمد صدیق فرهنگ، فتح محمد میرزاد ، نورالحق هیرمند ، برات علي تاج او عبدالحی عزیز. دوی د "وطن" په نامه نشریه درلوده، پس له کمي مودې نشراتی فعالیت نه دا ډله خوره وره شوه، د صدیق فرهنگ په شان ځیني کسان ئې له دولت سره یو ځای شول او مأموریتونه ئې قبول کړل، غلام محمد غبار بندي شو او په همدې سره ډله منحل شوه.

۹ـ همدا راز ډاکتر عبدالرحمن محمودي د لاندې کسانو په مرسته د یوې ډلي د جوړولو هڅه وکړه:

محمد نعیم شایان، مولوي خال محمد خسته، مولوي فضل الربی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالحمید مبارز، ډاکتر عبدالله واحدي، محمد یوسف آئینه او نورعلم مظلومیار.

دوی د "ندای خلق" ترنامه لاندې نشریه درلوده، د دوی حزب "د خلق" په نامه مشهور شو، خو د لنډ فعالیت نه وروسته، نشریه د حکومت لخوا متوقف شوه او محمودې سره له خپلو ګڼ شمېر ملګرو بندي شو او په همدې سره دا حزب ختم شو.

۱۰ـ د دغو ډلو یوه خاصه ځانګړتیا دا وه چي د دوی په تکوین کي د فکر او ایدیولوژی په ځای د مشر شخصیت اساسي ونډه درلوده، د مشر په موندلو سره صحنې ته راوتلې او په تلو سره ئې ختم شوې. د مشر په مرګ سره د ډلي جنازه هم اخیستل شوې.

۱۱- شاهي کورنۍ د لنډې مودې لپاره قلابي دیموکراسي وآزمویله، نتیجه ئې دوی ته په زړه پوري نه وه، دوی په دیکتاتوری او مطلق العنانی عادت شوي وو، دا ئې نشوی زغملي چي په ولس کي ځوك د هغه څه ویلو جرأت وکړي چي دوی ئې نه خوښوي او داسي کسان په ټولني کي تبارز وکړي چي د خلکو پام ورته واوړي، د شاه او د ده له کورنۍ نه پرته داسي ملي شخصیت باید سر رااوچت نکړي او له آزادي فضاء نه په استفادې سره په ولس کي شهرت پیدا نکړي چي د دې کورنۍ واکمني له ګواښ سره مخامخ کړي. د قلابي دیموکراسي ټغر ئې ټول کړ او د اختناق یوه بله توره دوره ئې په مظلوم افغان ولس تحمیل کړه.

دا دوره تر ۱۳۴۳ کال اوږده شوه، سردار شاه محمود او سردار داؤد د خپل سلف سردار هاشم خان په لار روان شول، هم ئې دولتي احزاب ختم کړل او هم ئې شاهي کورنۍ ته وفاداري مستقلي ډلي.

۱۲ـ په سیاسي جریاناتو کي د پوهنتون او محصلینو ونډه ډېره څرګنده وه، د افغانستان اجتماعي جوړښت داسي وو چي له پوهنتون نه پرته د سیاسي فعالیت لپاره بل میدان نه موندل کېدو، نه فابریکې او شرکتونه وو چي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارګرانو لويي لويي ټولني را منځته کړي او په هغوی کي د سياسي فعاليت شرايط برابر شي او نه بله داسي منظمه، پوه او متراکمه ټولنه چي د سياسي فعاليت لپاره مستعده وي او د رژيم په خلاف د څه کولو توان ولري. پوهنتون او د هېواد علمي مؤسسات چي ورو ورو ئې لمن خورېده او د زده کوونکو شمېر ئې زياتېدو او د دې ټولنو د غړو سياسي شعور د ودي په حال کي وو، د هېواد له اجتماعي او اقتصادي حالت نه ځورېدل، شاهي منحط نظام ئې د هېواد د انحطاط عامل ګڼلو، د نړۍ د نورو هېوادونو له حالاتو نه خبرېدل، دولت نشو توانېدی چي د دې ټولني خوځنده بهير مهار کړي، د دوی د سياسي شعور د ګړندۍ ودي مخه ونيسي او د ټولني د نورو پرګنو په څېر ئې په تياره کي وساتي.

په ۱۳۲۹ کي د لومړی ځل لپاره د پوهنتون محصلينو د يوې اتحاديی د جوړولو هڅه وکړه، دا يو مهم ګام وو، د هېواد په راتلونکو پېښو کي ئې خاصه ونډه درلوده، د ښوونځيو زده کوونکو هم د دوی ملاتړ وکړ، د محصلينو صحنې ته راوتل شاهي کورنۍ ته يو خطرناك ګواښ وو، پدې پوهېدل چي که دا حرکت ونه ځپی په يوه خطرناك بهير بدلېږي. د همدې لپاره ئې نوموړې اتحاديه وځپله، د اتحاديی ځيني مؤثر غړي ئې د تل لپاره له تحصيل نه محروم او له پوهنتون نه اخراج کړل، ځيني نور ئې د مؤقتی مودې لپاره او ځيني نور ئې له اخراج نه وروسته محبسونو ته ولېږل او پدې ترتيب دا اتحاديه ختمه شوه. د نوموړې اتحاديی د اجرائيه کميتی غړي دا وو:

مير علي احمد شامل، سيد محمد ميوند، محسن طاهری، حبيب الله صافی، حيدر خان نورس، عظيم طاهری، شاه علي اکبر شهرستانی او اخترخان برکي.

۱۳ـ د سردار شاه محمود او سردار داؤد د صدارت لس کلنه وروستۍ دوره د شديد اختناق، استبداد، رکود، مطلقه واکمني، د اعتراض کوونکو او نووښتون غوښتونکو د ټکولو او ځپلو توره دوره وه، ټول ځرګند سياسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه متوقف شول او د دولت په هر راز اجراءاتو د اعتراض او انتقاد مجال پای ته ورسېدو، مغرورو سردارانو فیصله وکړه چي په افغانستان کي د هاشم خان سیاست گټور دی، فقط د زور له لاري پدې ولس حکومت کولی شي، افغانانو ته د آزادي ورکولو معنی دا ده چي د شاهي کورنۍ مطلقه واکمنۍ به پای ته رسېږي، دوی غوښتل چي په خپلو گاونډیو کي د استالین په لار روان شي، د استالین په شان دیکتاتوری ئې په افغانانو د حکومت کولو لپاره گټوره گڼله.

۱۴ـ سردار داؤد د صدارت په دوران کي روسانو ته ډېر نږدې شو، مسکو پداسي یوېمرحلې کي وو چي غوښتل ئې د افغانستان له لاري د هند سمندر ته ځان ورسوي، افغانستان ته ئې خاصه توجه وه، پدې هېواد کي د سردار داؤد په شان یوه کس ته ئې ضرورت درلود، د دې نږدې والي څو اړخونه د توجه وړ دي:

الف: خروشوف د کرملین واکمن، د بولگانین په شمول د ۱۹۵۸ کال د دسمبر له ۱۲ تر ۱۸ پوري د افغانستان دوره وکړه، د ده د تاووده استقبال لپاره خاص ترتیبات نیول شوي وو او پراخ تبلیغات وشول، دا دوره پداسي وخت کي ترسره شوه چي د امریکا او شوروي ترمنځ رقابت ډېر حساس پړاو ته رسېدلی وو، لدې دوری نه د غربی ځواکونو انتباه دا وه چي مسکو د افغانستان له لاري د هند سمندر په لوري د مخکي تگ اراده لري.

ب: په کابل کي د غربی هېوادونو سفارتونو، مخصوصاً د انگلستان سفارت، خپل ځیني زاړه افغاني ملگری وهڅول چي د دې سفر په خلاف څه وکړي، کم له کمه باید دا سفر وغندي، خو سردار داؤد هغوی ته مجال ورنکړ، وئی نیول او محبس ته ئې ولېږل.

ج: پدې موده کي له روسانو سره د کابل د واکمني کورنۍ اړیکي په ټولو برخو کي پراختیا وموندله، د ملي اردو روزنه او تجهیز روسانو ته وسپارل شو، دا هغه خطرناك اقدام وو چي د هېواد ټولي وروستۍ خونړۍ پېښي د همدې غلط

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خائنانه اقدام زیږنده او د کمونستي کودتا او د روسي فوځونو د یرغل مقدمه وه. په همدې سره لومړی د افغانستان اردو او بیا ټول هېواد د روسانو په لاس کې پرېووت، دا طبیعي خبره ده چې د افغانستان په شان د یوه کمزوری او وړوکي هېواد له یوه ستر او توسعه غوښتونکي ښکیلاکګر ګاونډي ځواك سره نظامي اړیکي او د فوځ د روزنی او تجهیز حساس کار دې ځواك ته د سپارلو نه بله معنا کېدی شوی او نه بله نتیجه. ولې ترکیه او ایران د روسانو له سلطې نه خوندي پاتې شول او افغانستان د دوی په منګولو کې پرېووت؟ دا ځکه چې د دې هېوادونو د فوځ روزنه او تربیه د روسانو په لاس کې نه وه او زموږ واکدارانو زموږ د فوځ مهار د روسانو په لاس کې ورکړ، د فوځ ترڅنګ د نفت او ګاز په ساحه کې تفحصات، د لویو لارو پرانستل، بند او انهار، د معادنو استخراج او ګڼ شمېر نورو حساسو برخوکي له روسانو سره پراخی او طویل المدت معاهدې وشوې، د روزنی تر نامه لاندې روسیی ته د فوځي افسرانو او افغاني محصلینو د لېږلو لمن خوره شوه، افغانستان ته د روسي نظامي او ملکي مشاورینو، انجنیرانو او استادانو راتګ پیل شو او پدې سره د افغانستان ټول ورونه او دړی د روسانو پرمخ پرانیستی شوې او د نفوذ ټول مساعد شرایط برابر کړی شول، دا کارونه پداسې وخت کې شوې چې کرملین په ټولو حریفانو د برلاسی احساس کولو، د دنیا په ګوټ ګوټ کې په ډېر سرعت مخکې روان وو، د کمونیزم لمن په خورېدو وه، غرب د کمونیزم په وړاندې دفاعی دریځ غوره کړی وو او تر شدید هجوم لاندې وو، یو په بل پسې ئې خپل ملګری له لاسه ورکول، د وارسا پکت لمنه به چټکتیا خورېده، نوي غړې ئې موندل، په آسیا، افریقا او لاتینی امریکا کې یو په بل پسې انقلابونه ترسره کېدل، غرب پلوه زاړه رژیمونه نسکورېدل او له کمونیزم نه متأثره انقلابې حکومتونه صحنې ته راوتل او د مسکو د ملګرو په صف کې ودرېدل.

جاه طلبه سردارانو ته نه د دې نږدیوالي راتلونکي خطرناك عواقب مهم وو او نه دا چې روسان په نړۍ واله سطحه څه کوي او د افغانستان په هکله څه عزایم

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري، دوی ته فقط دې خبرې اهميت درلود چې څو ورځي نور په اقتدار کې پاتې شي، پرون د انګريزانو د حمايې ترسيورى لاندې او نن د روسانو.

د: روسانو غوښتل چې لومړى د سردار داؤد له لارې او په مختلفو برخو کې د پراخو معاهدو په ذريعه په افغانستان کې خپلې ريښې وزغلوي او د خپلو پښو د ټينګولو نه وروسته لدې هېواد نه د جنوب په لورې د مخکې تګ لپاره د يوې اډې او معبر په حيث استفاده وکړي، غوښتل ئې دا هدف لدې لارې ترلاسه کړي چې افغانستان له پاکستان سره جګړې ته تشويق کړي، افغانستان د خپلو متو په زور له پاکستان سره د جګړې توان نه درلود، ناچار به ئې روسانو ته پناه وړه، پدې سره به هم د جګړې مهار د روسانو په لاس کې پرېووت او هم د کابل د واکمنانو، پدې جګړې سره نه يوازې افغانستان د دوی لاس ته ورتلو بلکې پاکستان درې ورې کېدو، په څو ايالتونو وېشل کېدو او پدې منطقې کې د غرب يوه خطرناکه اډه له منځه تله. روسان پوهېدل چې پدې جګړې کې به دهلي هم د دوی مرسته کوي، پاکستان ته ډېره ګرانه او حتی محال وه چې له دوو لورو د روس او هند په شان د لويو ځواکونو د ګډ بريد مقابله وکړي.

هـ: سردار داؤد د مسکو د مزيد توجه جلبولو او د روسانو د حمايت ترلاسه کولو لپاره دا ضروري ګڼله چې د پښتونستان قضيه مطرح کړي او له پاکستان سره په جګړې تأکيد وکړي، د همدې لپاره هغه د **۱۹۵۵** ميلادي کال د مې د مياشتي په **۴** له پاکستان سره د جګړې لپاره د احتياطی فوځيانو د غونډېدو امر وکړ، دا پرېکړه پداسي وخت کې اعلان شوه چې ظاهرخان شمال ته د ښکار لپاره تللی وو، د شاه په غيابت کې د "سفربري" فوق العاده فرمان صادرولو معنی دا وه چې روسان دا د سردار داؤد شخصي کار وګڼي او د مسکو په وړاندې د ده اهميت لازيات کړي. په کابل کې د پاکستان په سفارت او په جلال آباد او کندهار کې د دې هېواد په کنسلګريو د حملي او د پاکستان د بيرغ نسکورولو اقدام هم د همدې لپاره تر سره شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۹۲۱ کال کي د جندول او ښار د خانانو ترمنځ د نښتي په دوران کي د کابل واکمني کورنۍ د جندول د خانانو مرستي ته له کنړ او ننگرهار نه د قومي لښکرو ترڅنگ حکومتی فوځي قطعات د جگړي لپاره هغي سيمي ته ولېږل چي نه يوازې له ماتي سره مخامخ شول او په تېښته له ساحی راووتل، بلکي پراخه مرگ ژوبله ئیلپه برخه شوه . دې ته ورته اقدامات ټول د روسانو او هندوانو د خوشحالولو لپاره ترسره کېدل، نه له پښتونستان سره د مرستي او د پښتونستان د آزادي لپاره، د پښتونستان په نامه له هند او روسيی نه دولت کافی امکانات ترلاسه کول چي ډېره کمه برخه ئې پدې لار کي مصرفېده.

له دې حوادثو نه روسانو کم له کمه دا گټه ترلاسه کوله چي افغانستان تر زيات نه زيات په روسانو تکيه کولو ته اړ شي او له نورو نړۍ ئې اړيکي وشلېږي، هند غوښتل چي د کشمېر له لانجی د نړۍ والو پام بل لوري ته واړوي او پاکستان له افغانستان سره پداسي جگړي کي ښکيل کړي چي د کشمېر په هکله د څه کولو امکانات د تل لپاره له لاسه ورکړي.

څنگه ومنو چي نادري کورنۍ د پښتنو د يووالي او د پښتونستان د آزادي لپاره دا کار کولو، مگر د گندمك معاهده چي پښتانه ئې په دوو برخو ووېشل، د سردار يحيی زوم سردار محمد يعقوب له انگريزانو سره امضاء نکړه؟ هغه کورنۍ چي د اقتدار لپاره ئې زموږ د ستر هېواد له تجزيی سره موافقه وکړه او د ديورند کرښه چي د پښتنو په زړه کي ئې د يوه خنجر حيثيت درلود، د ده په ذريعه په پښتنو تحميل شوه، څنگه ومنو چي د همدې کورنۍ لمسی نن د پښتونستان آزادي او د پښتنو بيا يووالی غواړي؟ هغه مستبده او ظالمه کورنۍ چي د افغانستان له پښتنو سره ئې هغه څه کړي چي انگريزانو نه وو کړي، څنگه د پښتونستان د ولس حقوق غواړي او د پنجابيانو له سلطې نه د دوی د ژغورلو لپاره له پاکستان سره د جگړي ليواله دی؟ مگر روس او هند د پښتنو د ژغورلو لپاره د سردارانو مرسته کوله؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

و: پدې لسيزه کې د نادري کورنۍ او روسانو ترمنځ د نږدې اړيکو ژوروالی لدې نه هم درك کولی شو چې شاه، صدراعظم او د وزراوو په سطحه عالي رتبه هيئتونه يو په بل پسې د مسکو دوری کولې، شاه د ۱۹۵۷ کال د جولای او د ۱۹۶۲ کال د اګست په مياشت کې او صدراعظم څلورځله د ۱۹۵۶ کال د اکتوبر، د ۱۹۵۸ کال د جون، د ۱۹۶۰ کال د مې او د ۱۹۶۱ کال د اپريل په مياشت کې د روسانو مېلمانه ول!!

ز: ظاهر خان د سردار داؤد له زياتېدونکې سلطې او له روسانو سره د ده له زيات نږدې کېدو نه ترهه درلوده، د ده په مقابل کې ئې خپل زوم سردار ولي د سردار شاه ولي زوی ته په فوځ کې وده ورکړه او هغه ئې د قوای مرکز قومندان وټاکو، د ظاهرخان وېره په ځای وه، دا ځکه چې د سردار داؤد د صدارت په اوږدې مودې کې ټول ملکي او نظامي اختيارات د ده په لاس کې وو، د دفاع وزارت، د داخله چارو وزارت او د پلان وزارت هم د صدارت ترڅنګ مستقيماً د ده په واك کې وو او د خارجه چارو وزارت د ده د ورور سردار نعيم په اختيار کې.

بلآخره دې ته اړ شو چې د دې خطر د منتفی کولو لپاره سردار داؤد له صدارت نه لرې کړي، دا کار ئې مخامخ او د يوه فرمان له مخې نشو کولی، دې مقصد ته د رسېدو لپاره ئې بله لاره غوره کړه، د نوي اساسي قانون د تصويب او د دې قانون له مخې په دولتي چارو کې د شاهي کورنۍ د غړو د کار نه کولو د پرېکړې په اساس ئې د سردار داؤد د ګوښه کولو اراده وکړه.

متأسفانه ځيني کسانو چې د هېواد د پېښو له اصلي او د پردې شاته لاملونو نه دقيقه اطلاع نلري يا د دولتي حلقو د تبليغاتو تر تاثير لاندې تللي، د نوي اساسي قانون د تصويب او له دولتي چارو نه د شاهي کورنۍ د غړو د ګوښه کولو قضيه ئي ، په افغان ولس د ظاهر خان د يوې پيرزوينی په څېر څېړلې او دا هڅه ئې کړې چې دا کار نه د شاهي کورنۍ د داخلي اختلاف نتيجه وګڼي، نه ئې په ملت کې د استبداد، اختناق او مطلقه واکمنۍ په خلاف د ورځ په ورځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیاتېدونکي مخالفت زېږنده معرفي کړي او نه ئې د بهرنی فشار محصول وګڼي، دوی دې ته ندي متوجه چې شاهي کورنۍ هر کار د خپلې واکمنۍ د دوام په نیت کړی، د اقتدار لپاره ئې له هیڅ جنایت نه دریغ ندی کړی، دا د دیموکراسیغوښتنی اکتونه د ملت د اغفال او تحمیق لپاره او د شاهي رژیم په خلاف د قیامونو د مخنیوي په نیت ترسره شوي.

زموږ د ځینو تاریخ څېړونکو مشکل دا دی چې د پېښو ظاهري بڼې ته ئې کتلي، د داسي یوې ژوري ایدیولوژی خاوندان نه وو چې د آزادي، عدالت، برابري او انسانی حقوقو په هکله واقعی معیارونه د دوی په لاس کي ورکړي او د همدې معیارونو په اساس هر جریان وڅېړي او د هغه په هکله قضاوت وکړي، ځینو د نادرشاه په مقابل کي امان الله شاه ته ترجیح ورکړې، هغه ئې یو مترقي شاه ګڼلی، ځینو نورو د هاشم خان په مقابل کي د شاه محمود ملاتړ کړی او هغه ئې د دیموکراسي پلوي معرفي کړي، ځینو د سردار داؤد د دوران ټول وحشیانه او ظالمانه اجراءات د ده شخصي کارګڼلی، ظاهرخان ته ئې برائت ورکړي او د سردار داؤد د لړي کولو اقدام ئې د ملت په نسبت د ظاهرخان یوه پیرزوینه ګڼلی او دا هڅه ئې کړې چي ظاهرخان د یوه داسي پاچا په حیث معرفي کړي چې غوښتل ئې ملت ته آزادي ورکړي، استبداد او اختناق پای ته ورسوي او مطلقه واکمني په مشروطه شاهي بدله کړي، خو د شاهي کورنۍ نورو قدرتمندو غړو دا موقع نده ورکړې!! دوی پدې نه پوهېږي چې شاهي نظام له انسانی حقوقو او د انسانانو ترمنځ د عدالت او برابري له تصور سره تصادم کوي، چېري چې شاهي نظام مسلط وي او یوه کورنۍ په ولس حکومت کوي، هلته انسانی حقوق تر پښو لاندې شوي او هلته د عدالت جنازه اخیستل شوې، ښه پاچا په اصل کي یو ظالم واکمن دی.

که تاسو د غلام محمد غبار او صدیق فرهنګ او د دوی په شان د ځینو نورو تاریخ لیکونکو آثار مطالعه کړئ دا لوی عیب به په څرګنده وګورئ، غلام محمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

غبار د نادري كورنۍ د معرفي كولو په كار كي ډېر موفق وو او د قدر وړ كار ئې كړی. خو متأسفانه ده په خپل كتاب (افغانستان در مسير تاريخ) كي تل د امان الله خان په څېر د يوه نازولي شهزاده ملاتړكړی، د ده هر كار ئې ستايلی او د ده هره غلطي ئې توجيه كړې. صديق فرهنگ هم چي د ظاهرخان په واكمنۍ كي ئې په حساسو پستونوكي كاركړی، د پښتو په څېړلوكي د همدې عامل تر تاثير لاندې تللی، هځه ئې كړې چي په خپل كتاب (افغانستان در پنج قرن اخير) كي د ظاهرخان په نسبت خپل زړه سوی څرگند كړي.

د دغو تاريخ ليكونكو اصلي مشكل دا وو چي د يوي صالح واكمنۍ او سالم نظام لپاره ئې واضح معيار او مشخص "مثال" نه درلود ، همدا چي يو واكمن ئې په ځينو چارو كي داسي موندلی چي تر بل نه ده ته غوره معلوم شوی، له هغه ئې دفاع كړې، د دغو ليكوالانو د "قصو اتلان" پاچايان دي، نه عام خلك او نه د عام ولس له غيرِ نه راولاړ شوي " اتلان"، دوی د "اسوه" او "قدوه" د نه موندلو له مشكل سره مخامخ وو، د دې خلا د ډكولو لپاره ئې ناچار د واكمنو كورنيو په چاپيريال كي ځانته قدوه" او "اسوه" لټولي.

ح: د سردار داؤد د صدارت توره دوره د ده او د ده د ورور سردار نعيم په استعفا پای ته ورسېده، شاهي مكاری كورنۍ وغوښتل چي يو ځل بيا د خپلي واكمنۍ د دوام لپاره د سردار شاه محمود د صدارت د دوران په څېر د قلابي ديموكراسي يوه بله مرحله وآزمويي، د سردار داؤد په ځای ئې ډاكتر يوسف د صدراعظم په حيث وټاكو ، د ده د انتخاب په هكله څو خبري د توجه وړ دي:

- دی د سردار داؤد په كابينی كي د معادن او صنايع وزير وو.
- د شاهي كورنۍ په غيرِ كي ستر شوی وو، شاهي كورنۍ ته وفادار او د پاچا په وړاندي ډېر خاضع او مطيع وو.
- څومره چي د سردار داؤد په صدارت كي ټول دولتي اختيارات د صدراعظم په واك كي وو او شاه صرف يو سمبول وو، د ډاكتر يوسف په صدارت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي د دې برعکس، ظاهرشاه ټولواك وو او صدراعظم يو بې اختياره لاس پوڅی سمبول، د هاشم خان او داؤد خان مطلقه صدارتونو چي په ظاهر خان کي کومي عقدې را پيدا کړې وې، د دغو عقدو د چولو لپاره هغه د ډاکتر يوسف په شان يوه مطيع صدراعظم ته ضرورت درلود ، عجيبه ده چي شاهي کورنۍ ته وفادار تاريخ ليکونکي د ډاکتر يوسف ټاکنه د ديموکراسي په لوري يو مؤثر ګام او په دولتي چارو کي د شاهي کورنۍ د غړو د توظيف پای ګڼي، حال دا چيخبره کاملاً برعکس ده، د ډاکتر يوسف د صدارت په دوران کي شاه "ټولواك" وو ، هر کار د ده د سترګو په اشاره ترسره کېدو ، حکومت د شاهي کورنۍ له ولکې نه د داسي صدرعظم په وسيله نشي ايستل کېدی چي د شاه له خوا د ده د ضعيف شخصيت او شاهي کورنۍ ته د وفادارۍ په وجه ټاکل شوی وی، ترڅو چي د حکومت په سر کي يو داسي ځواکمن صدراعظم رانشي چي ولس ئې تر شا ولاړ وی او ټاکنه ئې د ولس له لوري تر سره شوې وی، په دولتي چاروکي د شاهي کورنۍ د لاس وهنو مخنيوی نشي کېدی، دغو تاريخ ليکونکو هڅه کړې چي د خلکو په سترګو کي خاوري واچوي او دا خبره د خلکو له نظره پټه وساتي چي د ډاکتر يوسف په صدارت کي د شاهي کورنۍ يو بل مهم غړی او د پاچا زوم، سردار ولي، خپل هغه موقعيت خوندي ساتلی وو چي د ده له صدارت نه مخکي ئې په اختيار کي وو .

ط: د دولت لومړی کار دا وو چي د نوي اساسي قانون لپاره يو داسي کميسيون وټاکي چي غړي ئې شاهي کورنۍ ته وفادار وي او هماغه څه په سياسي قانون کي ځای کړي چي پاچا ئې غواړي، دا اساسي قانون بايد د يوې داسي انتصابی جرګې له لوري تصويب شي چي اکثريت غړي به ئې انتصابی او شبه انتصابی وي او د غونډې افتخاری رياست به هم د شاه په غاړه وي.

د کميسيون غړي دا وو:

۱ـ سيد شمس الدين مجروح د عدليی وزير د رئيس په حيث.

۲ـ سيدقاسم رښتيا د مطبوعاتو وزير، غړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- میرنجم الدین انصاری غړی.

۴- عبدالصمد حامد غړی.

۵- محمد موسی شفیق غړی.

۶- میرمحمد صدیق فرهنگ غړی.

د اساسي قانون به مسودې کي د شاه او شاهیکورنۍ په هکله لاندې مهم ټکي ذکر شوي وو:

۱- شاه غیر مسئول او واجب الاحترام دی.

۲- د مسلح قواوو اعلی قوماندان دی.

۳- په هېواد کي د اضطراری حالت د اعلان صلاحیت لري، حکومت او شوری منحلولی شي.

۴- دی به د صلحی او جنگ حالت اعلانوي.

۵- صدراعظم او کابینه به د ده له لوري او د ده په موافقې شوری ته د اعتماد رأی ترلاسه کولو لپاره معرفي کېږي.

۶- پاچا دائم العمره ټولواك دی، د ده د مړینی په صورت کي پاچایي د ده زوی ته او د زامنو د نشتوالي په صورت کي د ده ښځي او لور ته په میراث رسېږي.

۷- د شاهي کورنۍ غړي په دولتي چاروکي نشي توظیف کېدی.

ی: په اساسي قانون کي د انساني حقوقو په هکله ځیني څرگندونی گورو، لکه د بیان آزادي، د اجتماعاتو او ټولنو د جوړولو حق، د منتخب پارلمان ضرورت او ولس ته د خپلو استازو د انتخابولو اختیار ورکول، د باصلاحیته محکمې د حکم له مخي د چا حبس او مجازات، د کار او مسکن د انتخاب حق، په داخلي او خارجي سفرونو د سابقه بندیزونو الغاء، د تعلیم حق...

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو په سیاسي او اجتماعي برخو کي د اساسي قانون دا فقرى په داسي فرعی قوانینو پوري مربوطي شوي وي چي هیڅکله تصویب نشول. د سیاسي احزابو مربوط قانون ترپایه تصویب نه شوو.

ك: اساسي قانون د قواوو د تفکیك غوښتنه کوله، باید مقننه قوه، اجرائیه قوه او قضاء مستقلي او له یوې بلي جلا وي، شاه د مشرانو د جرگې یو ثلث غړي په انتصابی توگه ټاکل، د ستري محکمې د رئیس او قضاء ټاکل، د افسرانو ترفیع.... ټول د ده په اختیار کي وو، خو لدې سره سره دی غیر مسئول او واجب الاحترام وو.

ل: د اساسي قانون د ۴۲ مادې په اساس د هېواد مقننه قوه له دوو جرگو نه جوړه شوې وه، ولسی جرگه او د مشرانو جرگه، د ولسی جرگې غړي انتخابی وو، چي د هري ولسوالۍ او علاقه دارۍ نه به د آزادو انتخاباتو له لاري انتخابېدل، خو د مشرانو د جرگې غړي یو ثلث انتخابی ول چي د هر ولایت نه یو کس د خلکو له خوا ، یو ثلث د ولایتی جرگو له خوا او پاتې دریېمه برخه ئي د شاه له لوري غوره کېدل.

م: د اساسي قانون د تصویب لپاره د لویي جرگې د انعقاد پرېکړه و شوه چي د ۱۹۶۴ کال په منی کي دائر شوه، د جرگې ترکیب داسي وو:

د یوولسمي دوری د ملي شوری ۱۷۶ غړي

د انتخاباتی حوزو نه ۱۷۶ غړي

د مجلس اعیان ۱۹ غړي

د کابینی ۱۴ غړي

د تمییز د عالي محکمې له اعضا وو نه ۵ غړي

د اساسي قانون د تسوید د کمیسیون ۷ غړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشورتی کمیسیون ۲۳ غړي

د شاه له لوري انتصابی اعضاء ۳۴ غړي

جمعاً ۴۵۴ غړي

نوموړې لویه جرگه د ۱۹۲۴ کال د سپتمر په ۹ نیټه د سلام خانی په مانی کي د شاه له خوا افتتاح شوه او د څو ورځو بحث په نتیجه کي ئې د اساسي قانون مسوده له معمولي ترمیم او تعدیل نه وروسته تصویب کړه.

ن: د ۱۹۲۵ کال د اگست له ۲۲ نه د سپتمبر تر ۹ نیټی د مشرانو د جرگې لپاره انتخابات تر سره شول او ۲۷ غړي ئې له ولایاتو نه غوره شول او لدې نه وروسته د ولسی جرگې ۱۱۲ غړي انتخاب شول، د دې انتخاباتو څو خاصي ځانگړتیاوي وې:

۱ـ د هېواد په تاریخ کي د لومړی ځل لپاره یو نسبتاً منتخب پارلمان جوړ شو.

۲ـ غوره شوي غړي اکثراً خانان، اربابان، ملکان، بډایان او د ځمکو خاوندان ول.

۳ـ که څه هم د سیاسي احزابو ضمیمه قانون لا نه وو تصویب شوی، خو دریو ډلو پدې انتخاباتو کي په حزبی توگه برخه واخیستله: د وحدت ملي حزب، افغان ملت او د خلق دیموکراتیك گوند.

"د ملي وحدت" حزب د استاد خلیلي له خوا جوړ شوی وو، دی د شاه مشاور او دربار ته منلی شاعر وو، د ده حزب په اصل کي شاه پلوه حزب وو، د دولت په مرسته وتوانېدو چي کافی شمېر د دولت طرفدار استازی شوری ته ولېږي. خو دا حزب له همدې انتخاباتو نه او په بغداد کي د سفیر په حیث د خلیلي له تاکلو نه وروسته متلاشي شو.

"د افغان ملت" گوند چي انجنیر غلام محمد فرهاد جوړکړی وو، د افغان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملت په نامه ئې نشریه درلوده، په پښتنو کي د هغه فعالیت محدود شوی وو، د پښتنو د یووالي او برلاسی داعیه ورسره وه، د شاهي نظام حامي او د دولت ملګری وو، پدې موفق نشو چي کوم غړي شوری ته ولېږي. خو "د خلق دیموکراتیك" ګوند پدې و توانېدو چي خپل درې غړي، ببرك کارمل، اناهیتا او نوراحمد نور شوری ته ولېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اساسي قانون او سياسي احزاب

شاه غوښتل چې په هېواد کي دوه حزبه نظام رایج کړي، خو مخالف او موافق حزبونه باید مشروطه شاهي نظام ته وفادار وي، دواړه باید د شاهي نظام د ښی او کیڼ لاس حیثیت ولري، د موافق حزب لپاره ئې استاد خلیلي د مشر په حیث ټاکلی وو، ده د ملي وحدت په نامه د یوه حزب د جوړولو هڅه وکړه، د دولت لوړرتبه مأمورینو، د هېواد تاجرانو او شتمنو د دې حزب د اندراج په کتابونو کي خپل نومونه ثبت کړل. محصلینو ته د بورسونو، مأمورینو ته د ترفیع، تاجرانو ته د تجارتي امتیازاتو او بډایانو ته د دولتي حمایت وعدې ورکړی شوې.

د کیڼ لاس حزب په هکله د شاه اراده دا وه چې دا حزب باید له هغو کسانو نه جوړ شي چې له مسکو سره د ملګرتیا لیوال دي، پدې سره به مسکو قانع کړی شي او د رژیم د نسکورولو په ځای به د رژیم حمایې ته ترجیح ورکړي، د ده ګمان دا وو چې کمونستان په افغاني ټولني کي د نفوذ مجال نلري، د افغاني ټولني مذهبي جوړښت داسي دی چې په کمونستي افکارو ولاړ حزب په هغې که نفوذ نشي کولی، د منورینو شمېر کم دی، که ټول هم د کمونستانو په څنګ کي ودرېږي د ده واکمني له جدي ګواښ سره نشي مخامخ کولی، د ولس له مذهبي احساساتو نه په استفادې سره د هغوی مخنیوی آسانه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده گمان کاوو چي که د دې ډلي په سر کي د راديکالو عناصرو په ځای معتدلي څېرې راوړاندي کړی شي، نو د دې حزب شته والی پدې خاطر د ده په ګټه دی چي د مسکو مزيد مرستي او ملاتړ ترلاسه کولی شي.

د خلق ديموکراتيك ګوند

په حقيقت کي د شاهي کورنۍ د غلطو سياستونو زېږنده دی، دې کورنۍ په لاندې توګه د نوموړي ګوند په جوړولو او ودي کي فعاله ونډه اخيستی:

الف: له روسانو سره ژوري اړيکي قائمول.

ب: روسيی ته هر کال زيات شمېر زده کوونکي لېږل.

ج: د افغاني فوځ د افسرانو روزنه روسانو ته سپارل.

د: هرکال په زرهاوو روسي مشاورين، په نظامي، اقتصادي، تخنيکي او تعليمي برخو کي په هېواد کي منل.

هـ: د معادنو د استخراج، د نفت او ګاز د تفحصاتو، د بندونو او نهرونو جوړولو او د لويو لارو د پرانستلو په برخو کي له روسانو سره پراخ قراردادونه او د دوی د نفوذ ټولي لاري پرانستل.

و: د کرملين د واکدارانو د حمايې جلبولو لپاره د شاهي کورنۍ د غړو ترمنځ شديد رقابت او مسابقه، له يوې خوا سردار داؤد د دې هڅه کوله چي له کمونستانو سره د ملګرتيا له لاري د کرملين توجه ځانته جلب کړي، له بلي خوا ظاهرخان کوشش کاوو چي کمونستانو ته د امتيازاتو ورکولو له لاري مسکو له ځانه راضی کړي.

په دې کي شك نشته چي د نړۍ په کچه د کمونيزم تهاجمي حالت او د کمونستي خوځښت چټکه پراختيا او د نړۍ په پېښو د هغه ژوره اغيزه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په کورنيو حالاتو خاصه اغيزه درلوده، مخصوصاً چي زموږ هېواد د شوروي اتحاد د لوی څواك نږدي گاونډی وو او د افغانستان په څېر يوه وړوکي هېواد ته گرانه وه چي د شوروي څواك د نفوذ مخنيوی وکړي. خو د کمونيزم د خورېدو لپاره چي کوم اقتصادي او اجتماعي شرايط په کار دي او د کمونيزم فلسفه ئې لازمي او حتمي شرايط گڼي، په افغانستان کي نه يوازې نه موندل کېدل بلکي د دې فلسفې له نظره زموږ هېواد په فيوډالي مرحلې کي وو او له کمونستيمرحلې نه ډېر لري او وروسته وو، بايد د سرمايه داري او بورژوازي مرحله ئې پلي کړې وی ترڅو د کمونستي افکارو او تګلارو منلو ته چمتو شوی وی.

که زموږ په هېواد باندي د کمونستانو د سلطې څرنگوالي ته لږ ځير شو نو پدې حقيقت په ډېره آساني پوهېدی شو چي کمونيزم په افغانستان کي له روسانو سره د شاهي کورنۍ د سازش او د کرملين د واکدارانو د توجه جلبولو په لار کي د دې کورنۍ د څواکمنو غړو ترمنځ د مسابقې او رقابت ناولی مولود دی. مگر نه گوری چي کمونستان د يوې داسي کودتا له لاري قدرت ته ورسېدل او د خپلې کاملي سلطې لپاره ئې لار آواره کړه چي د شاهي کورنۍ د يوه غړي تر مشرۍ لاندې د هغو افسرانو په لاس ترسره شوه چي په روسيې کي روزل شوي وو. کمونستان د خپلې فلسفې له مخي بايد د يوه کارگري انقلاب له لاري قدرت ته رسېدلی وی او د دوی قيادت هم بايد د کارگرانو د ټولنې له منځ نه راولاړ شوی وی، نه په يوه فيوډالي نظام کي د شاهي کورنۍ د يوه جنرال له کورنۍ نه او يا د دولتي مأمورينو له ډلې نه، د "پرولتريا د يکتاتوری" خو د "پرولترياېي مشرتابه" غوښتنه کوله!! دا څنگه په افغانستان کي د "پرولترياېي انقلاب" مشري د ببرك په شان د يوه جنرال زاده او د تره کي په شان د يوه بيروکرات او د يوه "بډای" د منشي لاسته ورغله؟ او دا ولې د دې انقلاب مدعيان د داسي عسکري کودتا له لاري قدرت ته ورسېدل چي د سردار داؤد په شان يو مستبد او مطلق العنان واکمن او د شاهي نظام يو قسی القلبه او بې رحمه صدراعظم د هغې په سر کي وو؟!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د "خلق دیموکراتیك گوند" د ۱۹۲۵ کال د جون په میاشت کي د هغي غونډي په ترڅ کي جوړ شو چي د نورمحمد تره کي په کورکي جوړه شوې وه او لاندې کسانو په کي برخه درلوده:

نورمحمد تره کی، ببرك کارمل، صالح محمد زیری، سلطانعلي کشتمند، دستگیر پنجشیری، ظاهر افق، نوراحمدنور، ډاکتر شاه ولي، شهپر، عبدالکریم میثاق، عبدالحکیم شرعي جوزجانی، سلیمان لایق، اناهیتا راتب زاد، بارق شفیعی، نظام الدین تهذیب، عبدالقدوس غوربندي، هادي کریم، عبدالحکیم هلال، طاهر بدخشي، ډاکتر ظاهر، یاور شیرزی، اسمعیل دانش، آدم خان ځاځی.

په دې غونډي کي د گوند اساسنامه تصویب شوه او د پلینوم په نامه یوه اتلس کسیزه کمیته جوړه شوه، نوموړي پلینوم د گوند مرکزي کمیته چي اوه اصلي او څلور علی البدل غړي ئې درلودل تأسیس کړه، د مرکزي کمیتې اصلي غړي دا وو: تره کی، ببرك، زیری، بدخشي، کشتمند، پنجشیری او شهپر او علی البدل غړي ئې دا وو: ډاکتر شاه ولي، ظاهر افق، ډاکتر ظاهر، نور احمد نور.

مرکزي کمیتې نورمحمد تره کي د منشي په حیث او ببرك کارمل د ده معاون وټاکلو.

د دې گوند د بنه پېژندنی لپاره لاندې ټکي د توجه وړ دي:

الف: کمونستي افکار ئې درلودل، له مسکو نه ئې الهام اخیستو، توجیه او تمویل ئې د روسانو له خوا کېدو.

ب: د ایران د "حزب توده" له خوا لیکل شوي او یا ترجمه شوي آثار د دې گوند فکری مراجع گڼل کېدل، گوند له فکری شخصیتونو نه محروم وو، لیکوالان ئې د نورو د آثارو ترجمانان وو، یوازې تره کي څو "کیسی" لیکلې، چي د محتوی او حجم له لحاظه ډېره ټیټه مستوی لري، د ده "کیسی" د جهاد په دوران کي د راځرگند شوو لنډو کیسو له عادي لیکوالانو سره هم د مقایسی وړ ندي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده په کیسو کي د افغاني ټولني د ملا ، ملك، بزگر او ختګر څېرې انځورشوې خو په عامیانه ژبه او پربوتی مستوی. دې گوند په کابل کي دفتر درلود او د "خلق" ترنامه لاندې ئې یوه اونیزه خوروله چي د هغې څو خصوصیات وو:

الف: په مارکسیتی فرهنگ کي استعمال شوي اصطلاحات، له ترجمې نه پرته او په لاتینی ژبه کي د دې نشریې په هر مضمون کي په پراخه پیمانه د لوستونکي پام ځانته اړولو.

ب: اکثر مضامین ئې له روسي ورځپاڼو او "حزب توده" له خوا ترجمه شوو آثارو نه اقتباس کېدل.

ج: په ټولو نړۍ والو پېښو کي د مسکو د دریځ په کلکه ملاتړ او د امریکا غندنه.

د: له مشروطه شاهي نظام نه حمایت او له ملي دیموکراسي او د پراختیا له غیر پانگه وال اسلوب نه دفاع.

دوی د افرادو د جلب او جذب لپاره داسي کړنلاره خپله کړې وه چي مهمي برخي ئې دا وې:

الف : په ملایانو او پیرانو کلك گوزارونه او لدوی نه داسي یوه څېره وړاندي کول چي نه یوازې د دوی په هکله په ځوانانو کي کرکه او نفرت راولاړ کړي بلکي دین ته هم شا کړي، د ملایانو په هکله به ئې ویل: دوی له نفاس، اسقاط، خیرات، زکات، د ماشوم په غوږ کي آذان، د مړی جنازه او دې ته له ورته مسائلو نه پرته څه د ویلو لپاره نلري، د ټولني موجوده وضعه هغه ته سل په سلوکي د دین مطابق او د خدای د رضا وړ بریښی، د ده له نظره عدالت همدا دی چي زموږ په ټولني حاکم دی، هغه خوارکی نه په سیاست پوهېږي، نه د نړۍ له حالت نه خبر دی، نه د فقر او لوږي اصلي عوامل پېژندی شي، نه په ټولني کي د بې عدالتي، طبقاتی نظام، د یوه د شتمن کېدو او د بل د نیستمن کېدو په کارکي د نظام او واکدارانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

له اغیزی نه واقف دی، د هغه ټول هم او غم دا دی چي د کلي له خلکو "وظیفه" ترلاسه کړي او د مړی په ورځ د اسقاط برخه ورکړی شي. دا مفت خواره دي، د نورو په "وظیفو" ستر شوي، د بل دسترخوان ته ئې سترګي وي، د خانانو نوکران دي، د واکمنانو د سر دعا کوي، د پاچا د تخت او تاج د بقا خطبی وايي، دا یوه ارتجاعی ډله او د انقلاب ضد ځواك دی، د دین په نامه خلك غولوي، خلکو ته وايي چي په روانی وضعي شکر وکړي، دا د خدای له لوري په موږ مسلطه شوې، تقدیر همداسي تللی، د تقدیر مخالفت له خدای نه بغاوت دی، هرڅه خدای ته پرېږدئ، په فیصلو ئې راضی اوسئ، اعتراض مه کوئ، د وضعي د بدلون هڅه مه کوئ، تر قیامته پوري به همداسي هره ورځ تربلي بدتره وي، که په ټولني کي نابرابري ده خدای راوستی، یوه ته زیات یوه ته کم خدای ورکړي، وینئ د ده له لوري دی، د دین حقیقت همدا دی، که دین غواړې نو نه به په روانی وضعي اعتراض کوئ، نه به په نظام کي تبدیلي غواړئ، نه به د عدالت او برابرۍ غوښتنه کوئ او نه به له ظلم او ناروا سره د مخالفت لپاره ملاتړئ. خو که غواړئ چي ولس لدې دردونکي حالت نه وژغورلی شي، فقر، لوږه، غربت او نادارای پای ته ورسېږي، خلکو ته کور، کالي، ډوډۍ ورسېږي، دبډای او نادار، شتمن او نیستمنن، بزګر او ځمکه وال، کارګر او سرمایه دار، حاکم او محکوم ترمنځ تفاوت له منځه ولاړ شي، حکومت د غریبی طبقی او کارګرانو په لاس کي وي، هېواد مو ترقي وکړي، نو راځی زموږ ملګری شئ، دین ته شا کړئ، له ملا او پیر نه رابیل شئ، مارکسیزم لینینزم ستاسو ټولي هیلي تر سره کوي، ستاسو ټولو پوښتنو ته ځواب وايي، باید د یوه سوسیالیستی انقلاب راوستو لپاره ملا وتړو، دا فیوډالي نظام پای ته ورسوو، دین د فیوډالي نظام زیږنده او د همدې نظام د بقا لپاره صحنې ته را ایستل شوی. کومو ولسونو چي دین پرېښی ترقي ته رسېدلی، دین او ترقي، مذهب او علم له یوه بل سره اړخ نه لګوي، یا به دا غواړې یا هغه !! د دې لپاره چي د بډایانو او فیوډالانو ژوند د جنت په څېر وي او بزګران او کارګران د دوزخ په څېر ژوند کي قانع او راضی وي، ملا خلکو ته همدا وايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آخرت جنت ستا دی او د دنیا جنت د نورو. اعتراض مه کوه هغه تر دې غوره دی!! دا هغه خبري وې چي د ماکسیم گورکي او جك لندن په شان ناول لیکونکو په کیسوکي د هر مخاطب مخي ته ایښود ل کېدې، ځوانانو د دین حقیقت یا د ملا او پیر په کړو وړو کي لټولو او یا پداسي ناولونو کې. دې ته نه وو متوجه چي دا ناولونه په غربی ټولني کي "دیندار" طبقه تمثیلوي، دا د کشیش او کلیسا په هکله لیکل شوي، پدې هم نه پوهېدل چي دین باید په دین کي ولټوو نه د دیندار په کړو وړو کې، که د دین مدعی منحرف شو، له دین نه ئې ځانته دکان جوړ کړ او دین ئې د حاکمانو په پښو کي ذبح کړ، باید په همدې کس اعتراض وکړو نه په هغه دین چي په خپله د همدې کس په لاس قرباني شوی، نه په هغه دین چي خلکو ته وایي: ورانه دنیا د وران آخرت ښنه ده، دنیا د آخرت مزرعه ده که دي کښت خوار وو، د سمسور آخرت هیله مه کوه، هیڅوك حق نلري د دین په نامه له نورو نه څه ترلاسه کړي، بې عدالتي، فقر او لوږه، ستا د کړو وړو او ستا د غیر عادلانه ویښ نتیجه ده، نه په بندگانو د مهربان خدای د نه پیرزویني، دین د ظلم دښمن دی او له ظالم نه بیزار، دین راغلی چي د ظلم ټغر ټول کړي، مظلومان له ظلم نه وژغوری، خلکو ته ووایي چي له الله نه پرته بل ته سر ټیټ نکړي، ټول برابر پیدا شوي یاست، له یوه مور پلار نه، هیڅوك په بل د لویي حق نلري، کوم ملا چي د ظالم واکمن په څنگ کي ودرېدو هغه یو ټگمار دیندار دی چي دین د دنیا لپاره د حاکمانو په پښوکي ذبح کوي. د داسي دیندارانو په عمل باندي د خدای د دین همدومره اعتراض لري چي د دین دښمنان ئېورباندي لري.

کمونستانو به په خپلو حزبی غونډو کې، د نجونو او هلکانو د گډی نڅا او رقص محفلونه جوړول، د ودکا جامونه به ئې وېشل او پدې سره به ئې ځوانان جذبول، نورمحمد تره کي یوه ورځ پیغلو ته مخ کړ او ویی ویل: د بلغاریی پیغلو په خپلو سپینو لیچو انقلاب بري ته ورساوو، له تاسو نه همدا انتظار لرو.

زما په یاد دي چي یوه ورځ د پوهنتون په انگړ کي د پرچمیانو د یوې غونډې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنګ ته تېرېدم، یوې پیغلې چې سر، غاړه، سینه او لاسونه ئې بربنډ وو د ستیج په سر ئې شعر وایو او ځوانانو ته ئې خطاب کاوه چې: که انقلابي شوې او انقلاب دی بري ته ورساوو، بیا راشه زما شونډې وزبیښه. دا د دوی اسلوب وو او د دعوت او بلنې مواد.

ماته د دوی د اکثرو کتابونو او لیکنو د لوستلو فرصت په لاس راغلی، له کپیټال نه تر ناولونو پورې، د مارکس، لینن، استالین او ماکسیم ګورکي له کتابونو نه د مائوتسیتون او جك لندن تر لیکنو پورې. پدې لیکنو کې د عقل په ځای احساسات پارول شوي، د فلسفی په ځای په کیسو ترکیز شوی، د "دین" په ځای "ملا" تر برید لاندې نیول شوی او لدې لارې دین ټکول شوی.

دا ګوند د تأسیس په لومړیو کلونو کې ډېر سریع مخ په وړاندې روان وو، ډېر ځوانان ئې بې لارې کړل، په اکثرو علمي مؤسساتو مسلط شو، پوهنتون د دې ګوند په مهمې اډې بدل شو، له یوې خوا د ټولنې بد وضعیت، فقر، لوږه، جهل، له دین نه بې خبرې، استبدادي نظام، د یوې کورنۍ واکمنې په ټول ملت او شدید اختناق او له بلې خوا په نړۍواله سطح د کمونیزم سریع او چټك خوربدل او غربی پانګه وال نظام ته د دنیا په ګوټ ګوټ کې ماته ورکول او په اروپا، آسیا، افریقا او لاتیني امریکا کې یو په بل پسې ستر ستر انقلابونه او بدلونونه راوستل د دې باعث شو چې افغاني ځوانان د دوی په لومو کې پرېوزی، له ځوانانو سره چې د هېواد داخلي وضعیت او نړۍ والو پېښو کوم سوالونه را پیدا کړی وو، د دې ځواب ئې نه په مسجد کې موندو او نه په خانقا کې، دوی غوښتل چې هېواد لدې دردناك او شرموونکې حالت نه وژغورل شي او له نورو هېوادونو سره د سیالۍ وړ شي، که پدې هیله جومات یا خانقا ته تلل نو نا امیده او خالي لاس راګرځېدل.

خو د دې حالت عمر ډېر لنډ وو، د خلق ګوند ډېر ژر په ګڼ شمېر ډلو ووېشل شو، لومړی انشعاب د ۱۹۶۷ کال د جولای په میاشت کې د حزب د منشي او د ده د معاون ترمنځ تر سره شو، له کارمل سره د خلق ګوند هغه غړي ملګری شول چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مرفه او شتمنو کورنیو پوري مربوط او غیر پښتانه وو او له تره کي سره هغه کسان پاتې شول چي پښتانه ول او د ټولني په محرومي طبقې پوري تړلي وو، تره کي د گوند لومړی نوم له ځان سره وساتو او کارمل له خپلو ملگرو سره د پرچم په نامه نشریه راوایستله او ډله ئې په همدې نامه معروفه شوه.

په دوهم قدم کي دستگیر پنجشیری له گوند نه ووت او د"خلق کارگر" په نامه ئې ځانته ډله جوړه کړه.

وروسته طاهر بدخشي له گوند نه بېل شو او ډله ئې د ستم ملي په نامه مشهوره شوه. د ده ډلي په ملي ستم باور درلود او ویل ئې چي د پښتنو په خلاف باید نور ملیتونه متحد شي او د دوی سلطه پای ته ورسوي، دې ډلي د کمونستي فلسفی خلاف د طبقاتی ستم په ځای د ملي ستم مفکوره وړاندي کوله. اکثر غړي ئې د تخار او بدخشان وو، شمېرېې هومره محدود وو چي تر پایه ئې د کومي لویي غونډې د جوړولو او د کومي نشریې د خورولو توان ونه موند.

د اختلاف او په څو ډلو د وېشل کېدو لاندې لاملونه وو:

الف: د زعامت فکری او اخلاقي ضعف.

ب: قومي او ژبني تعصبات او په همدې بنیاد د گوند په منځ کي د مختلفو ډلو جوړېدل او په پای کي د هر سمت او سیمي مربوط غړي په بېل بېل گوند کي را غونډېدل: پښتانه له تره کي سره، تاجکان له کارمل سره، د بدخشان او تخار خلقیان له طاهر بدخشي سره او شمالي وال له دستگیر پنجشیری سره.

ج: له دولت سره د اړیکو په اړه بېل بېل نظریات، کارمل او ملگرو ئې د تفاهم او عدم تشدد د مفکوری پلوي کوله او د تره کي پلویانو د شاهي کورنۍ له غړو، مخصوصاً سردار داؤد سره د کارملیانو په نږدې اړیکو اعتراض درلود.

د: په نړیواله سطحه په کمونستي بلاك کي د روسیی او چین ترمنځ د شدید رقابت او په کمونستي جریان کي د بنسټ پالو او اصلاح طلبانو تر منځ تودې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منازعې د افغانستان د کمونستي جریان په وضعي دا اغیزه درلوده چي دلته هم مختلفی ډلي را منځته شي. ځینو د مسکو له هغي تګلاري سره ځان عیارکړ چي د خروشوف په دوران کي رامنځته شوه او د استالین د دوران له سیاستونو او تګلارو سره ئې ژور اختلاف درلود، ځینو نورو دا تجدید نظر په کلکه محکومولو او هغه ئې ناجائز ګڼلو او د کرملین نوې تګلاره ئې د کمونیزم له اصلي خط نه انحراف شمېرو او نوي واکداران ئې په لیبرالیزم او نفاق متهمولو، ځینو نورو دا وپتییله چي حق لري د کموړم په هکله خپل ځانګړی نظر ولري او د کمونستي افکارو په چوکات کي ځانته د خپلو خاصو شرایطو له تقاضا سره سم تګلاره وضع کړي. د کرملین د واکدارانو تر منځ اختلاف د مسکو د سیاستونو په هکله په نورو هېوادونو کي هغه مخکنی تصور او تعامل بدل کړ چي له آخوا صادر شوي تحلیلونه او لارښووني به مقدس شمېرل کېدې او له هر راز تصرف او تجدید نظر نه پرته به په کار وړل کېدې.

هـ: د اختلاف یوه وجه دا وه چي تره کی، حفیظ الله امین چي نوی له امریکا نه راغلی وو، په حزب کي ومانو او هغه ته ئې ارتقاء ورکړه، د ګوند سابقه دارو غړو ته دا د منلو وړ نه وه، امین ته ئې د شك په نظر کتل او دا تبلیغات ئې کول چي دی د (سی، آی، ای) له خوا ګمارل شوی دی.

شعله جاوید:

د دې ډلي اصلي نوم "جمعیت دیموکراتیك نوین" وو، خو د نورو ډلو په څېر د خپلي خپروني "شعله جاوید" په نامه مشهوره شوه، د دې ډلي په هکله په اختصار سره ویلی شو چي:

الف: پداسي وخت کي راپیدا شوه چي له یوې خوا د "خلق دیموکراتیك ګوند" له انشعاباتو سره مخامخ شوی وو او له بلي خوا په نړۍ واله سطحه چین د "مائوتستون" مشرتابه لاندې د مسکو په خلاف نوې، خو توده جبهه پرانستلې وه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمونستي جریان د مشرتابه ادعا ئې کوله، کرملین به ئې په ریویزیونیزم او له مارکسیزم لیننیزم نه په انحراف متهم کاوو، تقریباً په ټولو هېوادونو کي ئې د مسکو پلوه احزابو تر څنګ، پیکنګ پلوه ډلي جوړي کړې وې، په افغانستان کي د "شعله جاوید" په جوړلو موفق شو.

ب: دې ډلي په مسلحانه، نه پخلا کېدونکې او انقلابي مبارزې باور درلود، پارلماني مبارزه، سوله ایز بدلون، له ارتجاع او امپریالیزم سره روغه جوړه ئې د مارکسیزم لیننیزم له کرښلاري سره معارض ګڼله، د چین کمونستي انقلاب د دوی قدوه او د مائوتستون کتابونه د دوی لارښود وو، دوی د خپلو چیني مشرانو په څېر، د کارګری انقلاب په ځای د بزګرانو په انقلاب تأکید کولو، ویل ئې چي افغاني ټولنه لا د بورژوازي او سرمایه داری مرحلې ته نده رسېدلې، کارګری ټولني نلري، د تولید اصلي منبع ځمکه ده، زموږ کارګران بزګران دي نه د فابریکو کارګران، د کارګری انقلاب شعارونه دلته بې ځایه او بې محتوی شعارونه دي، باید بزګرانو ته سیاسي شعور ورکړو، د نظام د نسکورلو لپاره ئې متحد کړو. دوی دا تحلیل پداسي حال کي وړاندي کاوو چي مسکو او پلویان به ئې په ریویزیونیزم متهم کول، حال دا چي د کارګری انقلاب په ځای د بزګری انقلاب عنوانول پخپله په مارکسیزم لیننیزم کي یو تجدید نظر وو!! مارکس او انګلس د کمونستي انقلاب لپاره د بورژوازی مرحله ضروري ګڼله او پدې باور وو چي دا انقلاب د کارګرانو په لاس تر سره کېږي، د دوی په مسلك کي د بزګرانو د انقلاب تصور نشو موندلی.

ج: د ی ډلي اکثراً په اهل تشیع کي نفوذ وکړ، له اهل تشیع نه بهر په نورو پرګنو کي د دوی نفوذ له هیڅ سره برابر وو، تر پایه پدې ونتوانېدل چي په نورو ساحو کي نفوذ وکړي، وجه ئې دا وه چي د لومړی کچې مشران ئې په شیعه کورنیو پوري مربوط وو.

د: مهم غړي ئې دا وو: ډاکتر عبدالرحیم محمودې، ډاکتر عبدالهادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمودي، انجنير عثمان لنډی، صادق ياری او اكرم ياری او د دوهمي كچې غړي ئې دا: حيدر علي لهيب، شاكر، عبدالاله رستاخيز، مجيد كلكاني، قيوم رهبر، مينا كشور كمال، ليلا فيض.

هـ: دې ډلي د تبارز په لومړيو كلونو كي سريع وده وكړه، په ځوانانو كي ئې نفوذ ډېر تند او چټك وو، د خلق ديموكراتيك گوند او له هغه نه بېلي شوې ډلي ئې له جدي گواښ سره مخامخ كړي، په پوهنتون او علمي مؤسساتو كي د دې گوند مخكنۍ سلطه ئې پای ته ورسوله. لكه څومره چي پيكنگ د مسكو لپاره پدې مرحلې كي په جدي گواښ بدل شوی وو "شعله جاويد" د مسكو پلوه جريان لپاره همداسي گواښ وو. خو دا ډله له هغه وروسته له شديدو داخلي ستونزو سره مخامخ شوه او په گڼ شمېر ډلگيو ووېشل شوه چي د "مسلمانو ځوانانو" له اسلامي نهضت سره ئې د كابل پوهنتون په انگړ كي څو نښتي درلودې او په هري نښتي كي ئې ماتې وخوړه.

و: دوی به د مائوتستون كتابونه لوستل، د چين سفارت به دا كتابونه په ډېره پراخه پيمانه خورول، د ده كتابونه اكثراً د جاپان له سلطې نه د چين د آزادۍ د تاريخي جگړې او بيا د چين د انقلاب د بېلابيلو برخو په هكله ليكل شوي وو، كه څه هم له علمي او فكری لحاظ ئې خاص څه نه درلودل خو د يوه انقلابي جريان د مختلفو اړخونو په څېړلو او معرفي كولو كي د نورو كمونستو ليكوالانو تر ليكنو ډېر غني وو.

د "شعله جايد" ځينو غړو د مائوتستون له افكارو نه لاس واخيست او د البانيا مشر "انور خواجه" ئې ځانته قدوه غوره كړ. ځينو نورو د افغانستان شرايط، نه د چين په شان د يوه بزگری انقلاب لپاره مساعد گڼل او نه د روسيې او البانيا په شان د انقلابونو لپاره، د دې په ځای ئې د "چگوارا" په څېر د پارتيزاني مبارزې ملاتړ كولو، دې متضادو تگلارو هم د دې ډلي په وېشلو او انشعاب كي خاص تاثير درلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز: په ځوانانوکي د دې ډلي د لومړيو ورځو د چټك نفوذ يو اساسي لامل دا وو چي دوی په نړۍ واله سطحه هم د امريکا امپرياليزم غندلو او هم د روس سوسيال امپرياليزم او د هېواد د ننه ئې د حاکم نظام د ړنګولو او د يوه انقلابي بدلون غوښتنه کوله. له دولت سره سازش، روغه جوړه او سوله ايز تعامل ئې محکومولو، اصلاح طلبی ئې د نظام په ګټه او د يوه انقلابي بدلون په وړاندي خنډګڼلو. د يوې محرومي او محکومي ټولني کوم ځوان نسل چي د استبداد او اختناق، فقر، لوږي او بې عدالتي په غېږ کي سترکېږي، انقلابي افکار او د يوه تند او انقلابي بدلون تګلاري تر غير انقلابي افکارو او اصلاح طلبه تګلارو ژر خوښوي، يوازې په مرفه ټولنو او د حاکمو کورنيو په غېږ کي ستر شوي ځوانان د رفورمستی او اصلاح طلبه حرکتونو ملاتړکوي، زموږ په ټولني کي د داسي کسانو شمېر ډېر کم وو. که د افغانستان د سياسي احزابو جوړښت ته لږ ځير شو په څرګند طور ګوروچي: د پرچم له ډلي سره د کابل د مرفه کورنيو او په حاکمي طبقی پوري تړلي کسان يو ځای شول، د دوی اجتماعي وضعيت د دې تقاضا کوله چي اصلاح طلبه تګلاره غوره او په انقلابي افکارو او تګلارو هغې ته ترجيح ورکړي، په مقابل کي ئې د تره کي پلويان که څه هم د دواړو د الهام منبع يوه وه او د سياسي اړيکو په اساس بايد د پرچميانو په څېر وی خو پدې خاطر چي په غريبو کورنيو پوري تړلي وو، له پرچميانو نه ئې په تګلارو کي انقلابي تمايلات زيات وو او شعله جاويد د همدې عامل په اساس د دواړو خلاف د سوله ييزي مبارزې په ځای په انقلابي او مسلحانه مبارزې ټينګار کولو، په همدې خاطر په ځوانانو کي د دوی نفوذ تر نورو چټك وو.

لومړۍ ډله چي له شعله جاويد نه بېله شوه د " ګروه انقلابي خلق افغانستان" تر نامه لاندې ئې خپل کار پيل کړ، دا ډله ورو ورو تقويه شوه، د مجيد کلکاني ډله هم لدوی سره يوځای شوه، خو په ۱۳۵۴ کي د "اخګر" ترنامه لاندې يوه ډله لدوی نه بېله شوه او د اوم ثور له کودتا نه وروسته د مجيد کلکاني ډله لدوی نه بېله شوه او ځانته ئې د "سازمان آزادی بخش مردم افغانستان" په نوم بېله ډله

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړه کړه، گروه انقلابي خلق افغانستان ځانته نوی نوم غوره او د سازمان رهايي تر نامه لاندې ئې فعاليت پيل کړ. د سردار داؤد له کودتا نه وروسته د دې ډلي گڼ شمېر غړي د دولت سره يوځای شول، دا کسان وروسته بيا له خلق او پرچم سره ملگری شول او لدوی سره د شعله جاويد د ځينو نورو غړو د يوځای کېدو واسطه شول، د سردار داؤد د اقتدار په دوران کي شعله جاويد د هغو سياسي ډلو لار غوره کړه چي ځيني غړي ئې له دولت سره يوځای شول، ځينو ئې له مبارزې نه لاس واخيست او ځينو نورو مناسب فرصت ته د انتظار کولو فيصله وکړه. د دوی هغو کسانو چي غوښتل ئې د خپلي ډلي شعارونو ته وفادار پاتې شي، دا پرېکړه وکړه چي د پاکستان پيپلز پارتی له حکومت نه د مسلحانه مبارزې لپاره مرسته ترلاسه کړي. پيپلز پارتی له چين سره ډېری تودې اړيکي درلودې او پدې حزب کي يوه فعاله ډله داسي وه چي له شعله جاويد سره ئې په فکری لحاظ خواخوږی درلوده او د دوی په شان د مائوتستون د افکارو پلويان وو.

د شعله جاويد هيئت د جمعيت الله جلال تر مشرۍ لاندې پاکستان ته ولاړ، د بوتو حکومت، جنرال محمد موسی چي په خټه هزاره وو، لدوی سره د تفاهم او تماس لپاره توظيف کړ، د ده په لاس دې هيئت ته د مالي مرستي تر څنگ څو ميله وسله او څه منفجره مواد ورکړ شول او د مؤثر کار په صورت کي د کافی مالي او نظامي مرستو وعده ورکړی شوه، د پيپلزپارتی هغه اړخ چي چينائی کمونستي افکار ئې درلودل، دې ارتباط ته خاص اهميت ورکولو او دا ډله ئې له فکری لحاظه ځانته ډېره نږدې گڼله او دې ته ئې ترجيح ورکوله چي دا ډله وپالي، وده ورکړي او د مؤثر کار شرايط ورته برابر کړي، خو شعله يانو څو ستر مشکلات درلودل:

• له شديد داخلي اختلاف سره مخامخ ول، په گڼ شمېر متخاصمو ډلگيو وېشل شوي وو، لداسي مشرتابه نه محروم وو چي د دې ډلي اکثر غړي پری راغونډ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

• وسله وال فعالیت له کافي ولسي ملاتړ او په ملت کي له ژور نفوذ نه پرته ممکن ندی. دا ډله د ولسي ملاتړ له ناحیې پداسي موقعیت کي نه وه چي د رژیم په خلاف مؤثر کار وکړي شي، پاکستان د هغو انفجاراتو په مقابل کي لدې ډلي نه د فوری اقداماتو انتظار درلود چي د داؤد د حکومت له خوا په ټول پاکستان کي ترسره کېدل او لمن ئې ورځ په ورځ خوربده. که دا ډله پدې توانېدلې وی چي مؤثر کار وکړي، د بوټو د حکومت انتظار تر سره کړي او د کابل له لوري د هغه وخت د فشار په راکمولو کي له اسلام آباد سره مرسته وکړي، شاید د بوټو حکومت بلې افغاني ډلي ته مخصوصاً داسي ډلي ته چي اسلامي هویت ولري، هیڅکله له پاکستان نه په افغانستان کي د څه کولو موقع او فرصت نه وی ورکړي، خو د شعله جاوید په ډلي کي دا توان نه وو چي لدې شرایطو نه استفاده وکړي.

په ۱۹۸۱ کي دې ډلي یو ځل بیا هڅه وکړه چي له اسلام آباد سره هغه تت شوې زړه رابطه راژوندی کړي، د رهائي ګروپ مشر ډاکتر فیض احمد د یوه هیئت په مشری له هماغه جنرال موسی سره لیدنه کتنه وکړه، څه تحفې او هدیې ئې هم نوموړي جنرال ته له ځان سره درلودې، جنرال صاحب تحفې په ورین تندي ومنلې خو هیئت ته ئې داسي وعدې ورنکړی شوې چي هیئت انتظار درلود.

دغه عوامل باعث شول چي افغاني چینائي کمونستان د اسلامي انقلاب په دوران کي فعال او څرګند حضور ونلري، په داخل کي د جنګ د مستقلي جبهې له پرانستلو نه عاجز پاتې شي او په لاندې شکلونو کي فعالیت وکړي:

• په هغو ډلو کي نفوذ وکړي او د دوی له نوم او بیرغ نه په استفادې سره کار وکړي چي یا التقاطي افکار لري، هر څوك په خپلو لیکوکي منلی شي، وسایل او امکانات لري خو افراد نلري او یا په هغو ډلو کي چي نه تنظیم لري، نه د سیاسي کار تجربه او نه د کمونستانو په هکله معلومات. د شمالي د سیمي غړي ئې په شوری نظار کي ننوتل، د هرات غړو ئې د حرکت انقلاب اسلامي ډله

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوره کړه، د مرکزي صفحاتو او په شيعه ټولني پوري مربوط غړي ئې په شيعه تنظيمونو کې او ځيني کسان ئې له جبهه نجات او محاذ ملي سره يوځای شول.

د: د سازمان رهايي ډلي دا وپتيبله چي خپلي مخکنۍ تګلاري بدلي کړي او نوې تګلاره غوره کړي، نوې تګلاري دا غوښتنه کوله چي: د مجاهدينو په شان بايد له ښارونو نه د کليو په لوري مخه کړي او د خپلي مبارزې لپاره د ښارونو په ځای کلي غوره وګني.

افغان ملت

دا ډله د انجنير غلام محمد فرهاد په لاس جوړه شوې، هغه خپل تحصيلات په جرمني کي ترسره کړي وو. د جرمني د سوسيال ديموکرات ګوند له افکارو او تګلارو نه متأثره وو، خپل ګوند ئې د افغان سوسيال ديموکرات په نامه ياد کړ، د "افغان ملت" په نامه ئې نشريه درلوده، ډله ئې په همدې نامه مشهوره شوه، دا ډله د طاهر بدخشي د ستم ملي ډلي مقابل ډله ګڼلی شو، په نشنليزم ئې باور وو، د پښتنو برلاسی ئې غوښتله، د پښتونستان د داعيی کلکه پلوي او پدې هکله ئې د دولت ملګرتيا کوله، د شاه له خوا نومول شويو صدراعظمانو ته ئې تل د اعتماد رأی ورکوله. انجينر غلام محمد فرهاد هلته شهرت ترلاسه کړ چي د کابل ښاروال وټاکل شو او پدې وتوانېدو چي د کابل ښار بڼه تر ډېره حده بدله کړي، په ښاروالۍ کي د ده برياوو ده ته نه يوازې کافی شهرت ورپه برخه کړ، بلکي د يوه حزب د جوړولو موقع ئې په لاس ورکړه، د دې ډلي غړي اکثراً مشرقي وال وو، په ځوانانو کي ئې نفوذ ډېرکم رنګه او له هيڅ سره برابر وو. ويلی شو چي تر ټولو سياسي ډلو وروسته وه، مهم غړي ئې دا وو:

غلام محمد فرهاد، قدرت الله حداد، علي احمد ملت يار، حبيب الله رفيع او فدامحمد فدائی. دا ډله هم ډېر ژر له انشعاباتو سره مخامخ شوه، لومړی د ملت او افغان ملت په نامه دوو ډلو او وروسته په نورو ډلګيو ووېشل شوه، زيات شمېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

غړي ئې د سردار داؤد او د كمونستانو د اقتدار په دوران كي له دولت سره يوځاى شول.

صداى عوام

د عبدالكريم فرزان تر مشرۍ لاندې يوه ډلگۍ د خپلي نشريې "صداى عوام" په نامه مشهوره شوه، عبدالقيوم وردك او ښځه ئې معصومه عصمتي او ذبيح الله عصمتي ئې مهم غړي وو.

عجيبه دا ده چي پد ېمرحلې كي هيڅوك داسي پيدا نشو چي د يوه اسلامي گوند د جوړولو لپاره د سياسي مبارزې ډگر ته راووځي، د بې دينه او لائيك گوندونو په مقابل كي د اسلام پالو سياسي حزب جوړكړي او د هېواد د سياسي، اجتماعي او اقتصادي ستونزو د حل اسلامي تگلاره وړاندي كړي او ځوان نسل د دښمنانو په لوموكي له لوېدو وژغوري!! له چا نه چي د داسي يوه حركت د پيلولو هيله كېده هغوى يا د نظام په خدمت كي او د موجوده وضعي د دوام او بقا غوښتونكي وو او يا د روان وضعيت له خطرناكو عواقبو نه بې خبره وو او يا په هېواد حاكم نظام ورته د اسلام له غوښتنو سره سم او د الله د رضا مطابق معلومېدو، دوى له اسلام نه همداسي يو ناقص تصوېر په خپل ذهن كي انځور كړى وو، روان وضعيت دوى ته خاص امتيازات ور په برخه كړي وو، هره تبديلي ئې د خپلو امتيازاتو لپاره گواښ گڼلو، له واكمني طبقى سره لدې لحاظه ورته ول، د دواړو گټى سره غوټه شوې وې، دوى د هماغي ډلي غړي وو چي شاه ئې په سر كي وو. دوى حتى د يوې دولتي ډلي له جوړولو نه هم ډډه كوله. كه تاسو د هېواد د سياسي احزابو تاريخ ته لږ ځير شئ په ځرگنده به وگورئ چي د "مسلمانو ځوانانو" د پاڅون تر پيل پوري د سياسي مبارزې ډگر غير اسلامي ډلو ته تش پاتې وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمونستانو په وړاندي عکس العمل

د کمونستانو سریع او چټکي ودي څو ځانګړی نتائج درلودل:

× مغرور شول، د لومړیو ورځو هغه احتیاط ئې شا ته وغورزاوو چي د ولس له مقدساتو سره د تصادم په اړه ئې درلود او لدې نه ئې ډډه کوله چي خپل الحادي ماهیت بربنډ کړي او د خلکو په مقدساتو تېری وکړي. دوی په ځوانانو کي خپل سریع او چټك نفوذ داسي تعبیر کړ چي ځوان نسل له دین نه بیزاره او کمونستي افکارو منلو ته چمتو دي، کمونیزم په خپلي اصلي بڼې کي وړاندي کول نه یوازې اشکال نلري او دوی ته خنډونه نه راولاړوي بلکي په ځوانانو کي د دوی د مزید نفوذ باعث ګرځي. د ټولني د وضعیت په هکله د کمونستانو غلط تشخیص او ناسم تصور دوی دې ته وهڅول چي له دیني شعائرو سره په خپل چلند کي په پوره بې باکۍ سره عمل وکړي او له عکس العمل نه بې پروا وي.

× د کمونستانو تهاجمي حالت او سریع ودي په ځینو کي وېره راپیدا کړه، ځیني ئې د هېواد د راتلونکې په هکله مشوش کړل او ځیني نور ئې راوپارول چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دين او هېواد نه د دفاع په خاطر په مختلفو لارو چارو غور وکړي. پدغو کسانو کي ځيني داسي وو چي غوښتل ئې څه وکړي؛ خو يا د څه کولو په موقعيت کي نه وو، يا ئې د څه کولو جرأت نه درلود، يا د وضعيت له دقيق تشخيص او د کمونستانو د پيدا ابنت د لاملونو له پېژندني نه عاجز وو او د کمونيزم د مقابلې په غلطو لارو چاروئی غور کاوو او غوښتل ئې د دولت په مرسته د کمونستي خطر مقابله وکړي. له پوهنتون او علمي مؤسساتو نه پرته د ټولني په نورو برخو کي د يوه منظم او ځواکمن سياسي تحريك روانول ممکن نه وو، د پوهنتون او علمي مؤسساتو په زده کوونکو کي ډېر کسان داسي وو چي د يوه اسلامي جريان په روانولو کي ئې هم د خوځنده او فعالي ونډې اخيستو جرأت درلود او هم کفايت او استعداد. دوی د کمونستانو له تحرکاتو، جلسو، تظاهراتو، د ځوانانو د جلب او جذب له جدي هلو ځلو او په خپل دين او ايمان د دوی له بې باکانه او پاروونکي تېري نه ځورېدل، له ډېرو سره دا آرمان وو چي د کمونستانو د سرو بيرغونو په مقابل کي شنه بيرغونه اوچت شي، د کمونيزم په غيږ کي د افغاني ځوانانو د پرېوتو مخنيوی وشي، داسي فعال اسلامي حزب صحنې ته راووځي چي دا ځوانان په خپلو ليکو کي تنظيم کړي او د هغه خطر مقابله وکړي چي کمونيزم زموږ دين او هېواد ته متوجه کړي. زه يو له دغو کسانو څخه وم، د کندز د شيرخان ليسی په لسم ټولگی کي وم چي دا احساس راسره پيدا شو، قصه داسي وه: له ۱۳۴۵ نه وروسته د کمونستي ډلو لمن له کابل نه اطراف ته خوره شوه، په ولاياتو کي د دوی فعاليتونه ورځ په ورځ گړندي کېدل، دا کار اکثراً د هغو کسانو په لاس ترسره کېدو چي له ولاياتو نه د زده کړي لپاره کابل ته تللي او هلته د کمونستي ډلو په لوموکي لوېدلي او له ځان سره ئې کمونستي افکار اطراف ته انتقال کړي وو او يا د هغو کسانو په لاس چي له مرکز نه اطراف ته منتقل شوي وو.

په ۱۳۴۲ کي چي زه د لسم ټولگی زده کوونکی وم، زموږ ليسی ته له کابل نه ځيني داسي متعلمين راغلل چي له کمونستي افکارو نه متأثر شوي وو او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

"خلق" او "شعله جاوید" غړي وو ، د دوی حرکات او سکنات، ناسته پاسته، یوه بل ته لاس ورکول، خبري، تبصری.. هرڅه له نورو متعلمینو نه فرق درلود ، لدې نه مخکې به له مرکز نه راتلونکو کسانو له ځان سره د لباس نوی موډ ، د ویښتانو د جوړولو نوې طریقه، دشقیقو او بریتونو نوې اندازه، د پتلون د پایڅو او د بوټونو د څوکو او تلو نوی شیپ د اطراف پیغلو او ځوانانو ته له ځان سره هدیه راوړل، خو کمونستانو د دې ترڅنګ څه نور شیان هم له ځان سره اطراف ته راانتقالول، نوې او پردې اصطلاحات لکه بورژوازی، فیوډالیزم، امپریالیزم، سوسیالیزم، پرولتریا او دې ته ورته ډېر نور اصطلاحات چې د اطراف ځوانانو ته نوې او جالب وو ، دوی له ځان سره د مبارزې د فرهنګ ډېر اصطلاحات خپلو اطرافی ملګرو ته هدیه کول، اعتصاب، مظاهره، انقلاب، سوله ایزه مبارزه، مسلحانه مبارزه، له رژیم سره د مقابلې لپاره په سیاسي احزابو کې شاملېدل... اطراف ته د دوی په راتلو سره دلته د سیاسي مناقشې نوی باب پرانیستل شو ، د لوړو ټولګیو په زده کوونکو کې د ی مناقشې جدي رنګ غوره کولو ، هره ورځ به په ټولګیو کې مخصوصاً د ښوونکي د غیرحاضری په صورت کې او د تفریح په وخت کې د دوی ترمنځ سختی مناقشې روانې وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مبارزې پرېکړه

له کابل نه د راغلو متعلمينو په ډلي کي د حفيظ الله امين وراره اسدالله امين زموږ د لسم ټولگی په زده کوونکو کي شامل شوی وو، د ده پلار د کندز د سپين زر شرکت د رئيس غلام سرور ناشر سکرتر وو، تره ئې د خلق گوند د منشي معاون وو، دی د حفيظ الله امين د اقتدار په وخت کي د "واد"، وزارت امنيت دولتي رئيس شو او د روسانو د تېري په ورځ له امين سره يوځای په قتل ورسېدو، لده سره مي يوه ورځ جدي مناقشه پيل شوه، دې مناقشې د هغي ورځي په ټولو فارغو ساعاتوکي دوام وکړ، چي د ښوونځي د رخصتي زنگ ووهل شو او کورونو ته روان شوو، په لاره مو بياهم بحث او مناقشې دوام وکړ، چي کله زه د هغه سرای خولې ته نږدې ورسېدم چي په کرايي اطاق کي ئې اوسېدم نو اسدالله امين ما ته مخ کړ او وئی ويل: ما ته اجازه راکړه چي يوه ورځ ستا اطاق ته راشم او ته ما ته خدای ثابت کړه، دا لومړی ځل وو چي ما په خپل ژوند کي له چا نه د خدای(ج) په هکله داسي خبره اورېده، ما گمان نه کاوو چي کمونستان به واقعاً خدای نه مني او دا مي په خيال کي نه گرځېده چي په افغاني ټولني کي به څوك له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدایه انکار کوي او له بل نه به د اثبات دلایل غواړي، د اسدالله امین پدې خبري سره سخت تحریك شوم، نږدې وه زما او د ده نښته وشي خو نورو متعلمینو مداخله وکړه او د نښتي مخه ئې ونیوله. زه خپل اطاق ته ولاړم خو ډېر پارېدلی، حساس او مشوش، ما او زما په شان ډېرو نورو کسانو دا گمان کولو چي د دولت ضد مبارزین د اجتماعي بدلون لپاره مبارزه کوي، غواړي شاهي نظام په یوه جمهوری نظام بدل شي، هېواد ترقي وکړي او ولس له فقر او لوږې نه وژغورل شي، هیچا دا گمان نه کاوو چي د دې په ځای دي له عام ولس سره مبارزه پیل شي، د دوی د مقدساتو او دیني شعائرو په خلاف دي مبارزه وشي او دا مبارزه دي له خدای نه د انکار له نقطی شروع شي.

له اسدالله امین سره زما دغي مناقشې زما د ژوند مسیر بدل کړ، لدغي شپې نه وروسته ما د مبارزې فیصله وکړه، خو داسي مبارزه چي هم د رژیم په ضد وي او هم د هغو جریاناتو په ضد چي زما دین او عقیده تهدیدوي، د اجتماعي بدلون لپاره، خو د ربښتني اسلام په چوکاټ کې، د نظام د نسکورولو لپاره، خو د هغه په ځای د یوه اسلامي نظام د قائمولو په خاطر، له دغي شپې نه وروسته چي زه کله هم د موسی علیه السلام د ژوند په هکله د قرآن هغه تبصره لولم چي د یوه مظلوم اسرائیلي د ژغورني لپاره ئې له قبطی سره نښته درلوده، هغه ئې په څپېړه وواهو او همدا څپېړه د قبطی لپاره مرگانی گوزار وو او له همدې پېښي نه وروسته موسی علیه السلام له استبدادي نظام سره د مقاطعی فیصله وکړه او وئی ویل:

فلن اکون ظهیراً للمجرمین: لدې نه وروسته به هیڅکله د مجرم او ظالم ملاتړ ونکړم. چي کله دا قصه په قرآن کي لولم نو د هغي ورځي پېښه او له هغې وروسته د مبارزې پرېکړه مي مخي ته ودرېږي او د دې قصی په هېنداري کي د خپلي مبارزې د پیل ځرنگوالی گورم.

ما د مبارزې په لاري د سفر فیصله وکړه خو یوازې وم، نه مي همسفر

(c) ketabton.com: The Digital Library

درلود، نه زاد راه، نه لارښود، نه د سفر د څرنګوالي او لوړو ژورو په هکله معلومات، نه سیاسي پوه، نه تجربه او نه مطالعه، ما باید د دې مبارزې لپاره کافی مطالعه کړې وی خو کتاب مي نه موندلو، ما باید پدې خطرناکي لاري د روانېدو لپاره ملګري پیدا کړي وی او د مبارزې لپاره مطمئن سنګر، خو نه هغه مطمئن سنګر موجود وو چي زه ئې په لټه کي وم او نه هغه ملګري په نظر راتلل چي له ما سره پدې لار د تلو لپاره تیار وي، له ځان سره مي ویل: که هر چاته د دې راز مبارزې بلنه ورکړم راته وایي به: رهبر مو څوك دی؟ ډله مو څه نومېږي؟ مرام مو څه دی؟ اهداف مو کوم دي؟ کوم کتاب لري چي مطالعه ئې کړم؟ هره سیاسي ډله ترشا یو حامي قوت لري، مسکو د خلق او پرچم ملاتړی دی، پیکنګ د شعله جاوید مرسته کوي، موږ به د کوم هېواد په مرستي او ملاتړ حساب کوو؟ که څه هم زه دغو پوښتنو ته د ډاډمن ځواب ورکولو په دریځ کي نه وم، خو ما لدې سره سره د مبارزې فیصله او په خپلي پرېکړې د ټینګ پاتې کېدو عزم وکړ. له ځان سره مي ویتییله چي ځوانانو ته ووایم: له کمونستانو سره د یوځای کېدو نه باید ډډه وکړي، دوی په پردیو پوري تړلي دي، زموږ د دین او عقیدې دښمنان دي، باید له یوې اسلامي ډلي سره د یوځای کېدو په لټه کي وو، دا ډله شته خو اوس د ځمکي لاندې فعالیت کوي، ظروف او شرایط ورته ندي برابر شوي چي راڅرګنده شي، باید انتظار وکړو او ځوانان لداسي ډلي سره د یوځای کېدو لپاره چمتو کړو.

په کندز کي د متعلمینو له خوا څو مظاهرې وشوې، ما پدې مظاهروکي فعاله ونډه واخیسته، د همدې ونډې په وجه څو ورځي له ښوونځي نه اخراج شوم، دا مظاهرې په اصل کي له کابل نه خړوبېدې، فیصله ئې په کابل کي کېده او د هغو سیاسي فعالیتونو یوه کړۍ وه چي سیاسي احزابو د ملت په مختلفو پرګنوکي د نفوذ او د نویو غړو د جذبولو او د هېواد په جریاناتو کي دمؤثري ونډې درلودو لپاره پیل کړي وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکتور محمود حبیبی د کندز والي وو، ده له پرچمیانو سره خواخوږی درلوده، د مظاهراتو لاربښوونکي ئې ولایت ته وغوښتل، زه هم پدې ډله کي وم، غوښتل ئې موږ ته څه توصیی وکړي، چي یوازې خپلو درسونو ته متوجه وو او له مظاهرو ډډه وکړو او یو څه مو تهدید کړي، ما ته په هغې غونډې کي د خبرو موقع په لاس راغله، د هغه وخت د پوهی او احساساتو په محدوده کي مي څو خبري وکړي، د غونډې نتیجه دا وه چي بېرته خپلو ټولګیو ته ستانه شو.

زه په لسم ټولګی کي د صنف اول نمره وم، له لسم نه یوولسم ته هم اول نمره کامیاب شوم، له فارسی نه پرته چي نه نیمي نمرې مي پکي اخیستې وې په نورو ټولو مضامینوکي مي نمرې ۱۰ او په زیاتو کي له تحسین او آفرین سره یوځای وې. د ریاضی له مضامینو سره مي ډېره علاقه وه، په خپلو استادانو ګران وم او همزولو راته په درنه سترګه کتل، په داسي یوه موقعیت کي له کمونستانو سره زما د مخالفت نتیجه دا وه چي دوی په هغې لیسی کي د جلب او جذب په کارکي ناکامه وي او پدې ونه توانېږي چي د پاملرني وړ کسان جذب کړي.

د دغه دوران او په کندز کي زموږ د اوسېدو په اړه څو خبري د یادولو وړ ګڼم:

× یوه ورځ د کندز د فوټبال میدان په لوري له څو همصنفیانو سره روان وم، د یوه سردار د کور له مخي تېرېدو، د کور له منځه مو د اوچتی موسیقی غږ تر غوږ شو، ملګرو راته وویل: دا پدې ولایت کي د پرچمیانو د مشر کور دی، هره هفته دلته د پرچمیانو غونډه وي، دی ورته آرمونیه وهی، یوه خور ئې په غونډې کي نڅا کوي او بله ئې ساقی وي او د غونډې برخه والو ته د شرابو جامونه وړاندي کوي، د کمونستانو اکثره غونډې همداسي وې، قمار، شراب او نڅا د هري غونډې ضروري او لازمي برخي وې، په همدې سره دوی ځوانان جلبول او په اخلاقي او فکری لحاظ ئې په حزب کي د غړیتوب لپاره تیارول.

× زه له لسم ټولګی نه مخامخ دولسم ته ولاړم، د یوولسم صنف مي داو

(c) ketabton.com: The Digital Library

طلبی امتحان ورکړ، د یوولسم صنف درسونه ما د ژمي په رخصتي کي ولوستل، د روژی د میاشتي هر سهار به مي له سیمي (پیشلمي) نه وروسته تر لمرختو پوري خپل کتابونه لوستل، تر ټولو آسانه مضامین راته د ریاضی، فزیك او کیمیا مضامین وو، د راتلونکي کال په شروع کي مي امتحان ورکړ، نتائج ئې راته راکړل، که ګورم چي زما نمرې د دولسم ټولګي تر اول نمره نه زیاتي وې.

× د داوطلبی امتحان په ورځو کي د الجبر معلم درمحمد خان راته سوالونه راکړل، زه ئې په صنف کي یوازې پرېښودم، دی مخامخ ټولګی ته ننوت او د دولسم صنف زده کوونکو ته ئې درس شروع کړ، ما سؤالونه ځواب کړل، پارچه مي ورته وسپارله، له ما نه ئې وغوښتل چي په دولسم ټولګی کي کښېنم او د ده درس واورم، په تخته ئې یو سوال ولیکو، ټولو ته ئې مخ کړ چي څوك ئې حل کولی شي؟ هیچا لاس اوچت نکړ، ماته ئې مخ کړ، ما ته د ده سوال ډېر آسان برېښېدو، لاس مي اوچت کړ، وئی غوښتم، تباشیر ئې راکړ، سوال مي له څه ځنډ او اشتباه نه پرته حل کړ، زه هم ډېر خوشحاله شوم خو تر ما نه استاد ډېر خوشحاله شو.

× د دولسم ټولګی په آخری میاشتو کي د کانکور په هکله مشوش وم، یوه شپه مي خوب ولید چي د کانکور امتحان مي ورکړی، نتائج د یوه دیوال په مخ اعلان شوي، لستونه ګورم، خپل نوم مي د یوه لست په سر کي ولید او خواته مي ۷۹ نمرې، دا طمع مي په زړه کي راولاړه شوه چي شاید زه په ټول افغانسان کي اول نمره کامیاب شوی یم، له خوبه راویښ شوم، خپل د اطاق ملګری عبدالله ته مي وویل چي ما په کانکور کي ۷۹ نمرې اخیستی، خپل خوب مي هغه ته تېرکړ، دوه میاشتي وروسته مي د کانکور امتحان ورکړ، په انجنیري کي مي د شاملېدو پرېکړه وکړه، د پری انجنیري کورس لپاره کابل ته ولاړم، هغه کورس هم پای ته ورسېدو او زه له هغه کورس نه اول نمره فارغ شوم، د کورس په پای کي د کانکور نتیجی اعلان شوې، لستونه د حقوقو د پوهنځي په دیوالونو نصب شوي وو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلته ورغلم، که گورم چي د یوه لست په سر کي زما نوم لیکل شوی او مخي ته ئې هماغه ۷۹ نمرې، ژر ژر مي ټول لستونه وکتل چي وگورم دا ترټولو اوچتی نمرې دي که نه، آیا زما هغه د خوب طمع صحیح وه که نه؟ خو ومي لیدل چي ترټولو اوچته نمره ۸۱ وه او د ټولو هغو کسانو شمېر چي له ۷۹ نه تر ۸۱ پوري نمرې ئې اخیستې وې جمعاً یوولس کسان وو.

× ما ته خپل شهید پلار په نوې ځوانۍ کي واده وکړ، په لسم ټولگی کي زه د واده خاوند وم، د واده په شپه مي فقط څو شېبې د سحر له لمانځه نه مخکي خوب کړی، چي سترگي مي پټې شوې په خوب کي گورم چي د تره له یوه زوی سره مي چي سپین ږیری وو او محمد نذیر نومېدو، یوځای د آسمان په لوري اوچت ولاړو، د ستورو ځای ته ورسېدو، ستوری راکد وو، خو زما په رسېدو سره وخوځېدل، له شرق نه د غرب په لوري روان شول، ناڅاپي زرینه ټوټه ورنه جوړه شوه، دا زرینه تکه په خپله په زرینو خولیو بدله شوه، له مانه څو گامه آخوا د دغه زرینو خولیو یوه وړه کوټه جوړه شوه، هغي خوا ته ورروان شوم چي وگورم دا څنگه خولۍ دي، ناڅاپي څه نور کسان چي شمېر ئې تر څلورو پنځو زیات نه وو، را پیدا او له یوې خوا بلي خوا د خولیو په لور راروان شول، هر یوه لدې کوټې نه یوه خولۍ په لاس کي واخیسته پرته لدې چي په خپل سر ئې کښیږدي، ماهم یوه خولۍ را واخیسته او په خپل سرمي کیښوده او له همدې سره له خوبه راویښ شوم. په ابتداء کي مي گمان کولو چي د دې خوب به زما له واده سره ارتباط وي، شاید ما ته الله پاك نیك اولاد راکړي چي سر مي ورباندي لوړ وي، خو ډېر وروسته کله چي زه د ورونو له خوا د امیر په حیث وټاکل شوم او دا هغه وخت وو چي زموږ مجاهدین به له شرق نه د غرب په لوري، د غرونو او سردرو، لوړو ژورو نه تېرېدل، په داخل کي به ئې خلك تنظیمول، په پاکستان او ایران کي گڼ شمېر ډلي جوړې شوې، ډېر کسان د مشرتابه لپاره کاندید شول او غوښتل ئې د قیادت پگړۍ په سر وتړي، پدې وخت کي پوه شوم چي زما د هغه خوب تعبیر څه وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

× د پرچم له یوه غړي سره مې په امام صاحب کې مناقشه وه، هغه آغاشیرین نومېدو، د سردارانو له جملې نه او د حقوقو د پوهنځي محصل وو، په مناقشې کې ئې د ماتې احساس کاوو، د بحث د ختمولو لپاره ئې ما ته وویل: ستا افکار د دغه وروسته پاتې محیط افکار دي، چې پوهنتون ته راشي او د هغه ځای نوې او مخکې تللې فضاء وګورې ناچار به دا افکار شا ته غورځوې، ما ورته وویل: ته خو له هغه محیط نه راغلی یې او د هغې فضاء او محیط نمایندګی کوي، مهربانی وکړه زما ځواب ووایه، زما د نظریاتو د تردید دلایل ووایه!!

په اطراف کې دا خبره مشهوره وه چې په پوهنتون باندې کمونستان مسلط دي، په هغه محیط کې نه څوك ملي لباس اغوستی شي او نه په خپلو دیني شعائرو د نورو له تمسخر او استهزاء نه پرته عمل کولی شي، له آغاشیرین سره په هغې مناقشې کې که څه هم له خپل برلاسی نه خوشحاله وم خو د ده وروستۍ خبرې ډېر تشویشونه او سوالونه راته پیدا کړي وو، له ځان سره مې ویل: آیا په رښتیا د پوهنتون محیط داسې دی چې هلته باید محصلین خپل دین، ملي عنعناتو او فرهنګ ته شا کړي، باید د پردیو فرهنګ او کلتور قبول کړي، باید خپل دین او عقیده د وارداتی افکارو په پښو کې ذبح کړي!! که زه لمونځ کوم، روژه نیسم او خپلې ملي جامې اغوندم او هغه څوك په ما اعتراض کوي او اعتراض ئې د تمسخر او استهزاء شکل غوره کوي چې په خپله د پردیو مقلد دی، په خپل شکل، جامه، اخلاق او افکارو کې د پردیو د تقلید کوي او له خپل ولس، تاریخ او فرهنګ نه پردي شوي، زه به د دې تېرې په مقابل کې څه کوم، څنګه به د دوی مقابله کوم !! له همداسې یوه ذهني تشویش سره زه د پوهنتون په لوري وخوځېدم.

× د شیرخان په لیسی کې مرحوم مولوي سراج الدین زموږ د دیني علومو استاد وو، زما د امتحان پارچه ئې هومره خوښه شوې وه چې هغه ئې له ځان سره اخیستې وه او د تخارستان د مدرسې طلابو ته ئې لوستلې وه او هغوی ته ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویلي وو: راشئ خپله دیني پوهه د لیسی لدغه متعلم سره مقایسه کړئ! مولوي صاحب چي په کندز کي د ډېر اعتبار او حیثیت خاوند وو او د کندز ولس په ډېره درنه سترګي ورته کتل، دی او د ده ټوله کورنۍ او ټول مخلصین ئی، د جهاد په دوران کي له موږ سره یوځای شول، د ده مشر زوی قاضی محمود الحسن په حزب اسلامي کي د اجرائیه شوری د عضویت تر پوړي ارتقا وکړه، شاید د دې اصلي وجه زما هماغه د امتحان پارچه وه چي د مرحوم مولوي صاحب ډېره خوښه شوې وه.

× دا باید توضیح کړم چي زه د ۱۳۲۷ کال د میزان په میاشت کي د کندز د ولایت د امام صاحب د ولسوالۍ د ورته بز په کلي کي زیږېدلی یم، زما کورنۍ په همدې کال له غزني نه کندز ته انتقال شوه، والد مي شهید حاجي عبدالقادر خان د شاه جوی اوسېدونکی او مور مي د قره باغ اوسېدونکې وه، مخکي زموږ کورنۍ کوچیانی ژوند درلود، غزني، ګومل او دیره اسمعیل خان زموږ مېلي وې، د دغي سیمي کوچیانو به تر هند پوري تګ راتګ کولو، په دوبی سړو سیمو ته او په ژمي کي تودو سیمو ته.

زما کورنۍ د نائب الحکومه شیرخان په وخت کي له غزني نه کندز ته انتقال او په امام صاحب کي مېشت شوه، پلار مي له خپلو دوو ورونو حاجي غلام سرور او حاجي غلام قادر سره په یوې کلا کي یوځای اوسېدو. بل تره مو عبدالمالك خان نومېدو، چي د شاه جوی ولسوالۍ د بازرګانو په کلي کي پاتې شو او زامن ئې له هغه ځایه د هلمند ولایت نهر سراج ته منتقل شول.

دومره زراعتي ځمکه مو درلوده چي ګزاره مو وربانديي کېده، دوه دکانونه، دوه او بیا درې لویې باروړونکې لارۍ او دوې ژرندي مو درلودې، اقتصادي وضعه مو ښه وه، پلار مي له ښکار سره ډېره مینه درلوده، دا مینه لده نه موږ ته په میراث پاته ده، زه وړوکی ماشوم وم چي له ځان سره به ئې ښکار ته بوولم، مور مي راته وایي چي ته ترټولو زامنو وربانديي ګران وې، چي کله به امام صاحب ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاه، صدراعظم او وزیران د تفریح لپاره راتلل نو زما والد به یو له هغو کسانو څخه وو چي په مېلمستیاوو او بیا ښکار ته د تلو په قطار کي به شامل وو، زما په یاد دي چي شاه محمود خان د خپل صدارت په وخت کي امام صاحب ته راغلی وو، له پلار نه مي وغوښتل چي ما هم له ځان سره ښکار ته بوځي خو هغه لدې کار نه ډډه وکړه او له ما نه پټ له کوره ووت او له مېلمنو سره ښکار ته ولاړ.

یو ځل د زراعت له وزیر محمد حسن خان او غلام سرور ناشر سره ګډ ښکار ته تللی وو، په ځنګله کي ئې چرګ مخي ته والووت، په هوا کي ئې وویشت، درې سره یوځای ولاړ وو او ده خپل لاس د توپك په خوله ایښی وو چي ناڅاپی ډز وشو او د ده د لاس رغوی په چرو سوری شو، د کندز شفاخانې ته انتقال شو، غوښتل ئې ما همالته روغتون ته ورولي، ډېر مشوش وم، د روغتون په بسترکي د ده په لیدو په لومړی سر کي وارخطا شوم، خو وروسته له هغه چي پوه شوم یوازې د ښی لاس رغوی ئې زخمي شوی، تشویش مي راکم شو.

زما څلور ورونه او درې خوندي وې، مشر ورور مي اخترمحمد، ترما نه وروسته شهاب الدین، ورپسې نورالدین او کشری ورور مي نظام الدین نومېدو، پلار مي له دوو ورونو (اختر محمد او نورالدین) سره د کمونستانو په لاس په زندان کي په شهادت ورسېدل، چي د شهادت څرنګوالی او د دفن ځایونه ئې څرګند ندي، خو یوه سرباز راته وویل چي ستا پلار ئې له زندان نه وایست، د آودان دښتي ته ئې یووړ، هلته ئې په جیپ پسې وتاړو او جیپ ئې په هغي لویي دښتي کي په ډېر سرعت روان کړ او پدې ترتیب ئې هغه په بې رحمۍ سره په شهادت ورساوو.

ما تر پنځم ټولګی پوري د امام صاحب په متوسطی کي زده کړه وکړه، د ښوونځي د زده کړي تر څنګ مي، ابتدائی دیني زده کړه له مرحوم مولوي قربان محمد څخه کړي چي د چاه آب د ولسوالۍ مشهور عالم او زما خصوصی استاد وو، ما د ښوونځي د درسونو ترڅنګ، دیني کتابونه له هغه نه لوستل. مولوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب قربان محمدخان د نورو علماوو خلاف ښه تاریخي معلومات درلود، په لیك لوست پوهېدو، ښه خط ئې درلود او ښایسته مشق ئې کولو، پدغو برخو کې هم ما له هغه نه ډېر څه زده کړي.

له پنځم ټولگی نه د حربي ښوونځي لپاره غوره شوم، د حربي ښوونځي په هکله مې خاص معلومات نه درلود، خو لدې انتخابه خوشحاله وم، شهید اختر محمد له ما سره کابل ته ولاړ چې حربي ښوونځي ته مې ورسوي، چې کله د لیسی اوسپنیزی دړی مخې ته ورسېدو او پهره داران مې ولیدل، لیسه مې د یوه جگ دیوال په احاطی کې ولیده او زده کوونکي مې په خړو عسکري جامو کې ولیدل، هرڅه د زندان په څېر راته معلوم شول، ورور ته مې مخ کړ چې زه دا لیسه نه وایم، دا خو د محبس په څېر ده، هغه هڅه وکړه چې ما قانع کړي، ما په ژړا ژړا هغه ته ویل چې زه دا لیسه نه وایم، یا مې په کومې بلې لیسی کې شامل کړي یا بېرته کورته ځم، هغه راته وویل: مورِ خو د دې کار واك او اختیار نلرو، ته خو هیئت غوره کړی یې، د هیئت فیصله ځنگه بدله کړو، دا ښه لیسه ده، روښانه راتلونکې لري، ته شامل شه، یوکال درس ووایه، که دي خوښه نه شوه، پلار ته به ووایم چې په بلې لېسې کې دي شامل کړي، په همدې خبري مو توافق وکړ او زه له اوښکو ډکو سترگو سره لیسی ته داخل شوم. د شپږم اووم او اتم ټولگی درسونه مې په همدې لیسه کې ولوستل، پدې کلونوکې زه تل اول نمره وم، خو له اتم نه نهم ټولگی ته زما یو بل همصنفی چې محمد آصف نومېدو اول نمره شو او زه دوهم نمره. دی د میدان اوسېدونکی وو، تره ئې لومړی بریدمن عاشق الله خان په همدې کال په لیسه کې د یوه ټولگی د قومندان په حیث وټاکل شو، ما داسې گمان کاوو چې محمد آصف د تره په وجه اول نمره شوی او زما په حق کې بې انصافی شوې، هسې هم د لیسی عسکري وضعیت زما له سلیقی سره اړخ نه لگاوو، فیصله مې وکړه چې نور نو دا لیسه پرېږدم، کورنی ته مې وویل چې باید په خپلې وعدې وفا وکړي او ما په بله لیسه کې شامل کړي، هغوی زما خبري ته اعتناء ونکړه، ما له لیسې نه خدای پاماني وکړه، له کور نه مخامخ شاه جوی ته د خپلې مشري خور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کور ته ولاړم، پدې سره کورنۍ مجبوره شوه چې له ما سره موافقه وکړي، د حربي ښوونځي قومندان جنرال عثمان د اسنادو د راکولو په وخت کي ډېره هڅه وکړه او ډېری تشویقی خبري ئې وکړي چې زه په همدې ښوونځي کي زده کړي ته دوام ورکړم، خو ما دا خبره ونه منله، اسناد مي ترلاسه کړل او له څه ځنډ نه وروسته د شیرخان لیسی په نهم ټولگی کي شامل شوم.

× یوه ورځ له کوره راووتم، د ښار په لوري روان شوم، چې کله عمومي سړك ته راورسېدم گورم چې د قوای کار د عسکرو یوه ټولگی یوه لاری ودرولې او ډریور ځوروي چې دوی حتماً تر خپل ځای پوري ورسوي، هغه ورته عذر کوي چې زه نشم توانېدی خو دوی ئې نه پرېږدي او گواښونه ورته کوي، ما ته لدې صحنې همداسي بې اعتناء تېرېدل بې مروتی معلومه شوه، مداخله مي وکړه او عسکرو ته مي وویل چې لري شئ، دا سړی پرېږدئ او له بې ځایه ځورولو ئې لاس واخلئ، تاسی حق نلرئ چې د خلکو موټرې ودروئ او په زور ئې له ځان سره رواني کړئ، خو دوی چې عسکري دریشي مغرور کړي وو او هیڅ گمان ئې نه کاوو چې پداسي یوې سیمي کي څوك دوی ته دا راز خبري وکړي، له یوې خوا بلي خوا ئې په ما حمله وکړه، د کمربندونو په هغي خوایي په ما گوزارونه وکړل چې د اوسپني سر لري، یو گوزار مي د غوږ بیخ ته ولگېدو چې مات شو او ويني ترې وبهېدې، پدې سره عسکرو زما له وهلو لاس واخیست او له صحنې خواره شول، زه ئې د بې هوشۍ په حالت کي ډاکتر ته ورسولم خو هلته نه روغتون وو او نه د معاینې داسي وسایل چې زما د پرهار چاره وکړي، ډاکتر توصیه وکړه چې ما کندز ته ورسوي. هماغه روغتون ته چې یو وخت مي پلار پکي بستر وو، هلته زه د ده بستر خوا ته ولاړ وم او دی په زخمي حالت کې او اوس زه ټپی وم او دی مي خواته ولاړ وو او ډاکتر زما د روغېدو ډاډینه ورکوله، خو فرق دومره وو چې دی له حکمرانانو سره په ملگرتیاکي په خپل ټوپك ټپی شوي وو او زه د واکمنو په خدمت کي عسکرو پدې خاطر زخمي کړی وم چې د دوی د ظلم مقابله او د یوه مظلوم دفاع مي کړې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پری انجنیري په کورس کې

د شیرخان له لیسی نه له فارغېدو وروسته زه د پری انجنیري کورس لپاره کابل ته ولاړم، دا کورس د هغو محصلینو لپاره وو چي د انجنیري پوهنځی ئې غوره کړی وو او د انجنیري پوهنځي لپاره مقدماتې دوره وه، پدې دوره کې محصلین د انجنیري پوهنځي لپاره تیارېدل او لازمي زده کړې ئې کولې. ما ته د دې کورس څو خبرې د یادوني وړ بریښي:

× زموږ لیلیه په ثانوي تخنیك کې وه، په واړه اطاق کې اته کسان اوسېدلو، دوه منزله کټونه مو درلودل، دوه کسان چې یوه ئې له پرچم سره او بل ئې له ستمیانو سره اړیکې درلودې، یو سلطان نومېدو چې د امام صاحب اوسېدونکی او بل عبدالحی د تخار او سېدونکی وو، پدې اطاق کې له موږ سره یوځای شول، په لومړیو ورځو کې مي لدوی سره مناقشې وې، خو دوی ډېر ضعیف وو، په څه نه پوهېدل، د مناقشې نه وو، سلطان له مناقشې نه لاس واخیست او عبدالحی وویل چې زه کافی مطالعه نلرم، بل څوك د مناقشې لپاره راولم، بدیع الزمان د ستمیانو یو فعال غړی ئې له ځان سره راووست، په همدې اطاق کې زموږ مباحثه پیل شوه، د اطاق ملګرو او ځینو نورو محصلینو زموږ د مناقشې څارنه کوله، که څه هم زما معلومات ابتدایي او محدود وو خو پدې مناقشې کې مي پوره سرلوړي او برلاسی په برخه شوه، هومره چې بدیع الزمان دې ته اړ شو چې ووایي: زه ستا د ځینو خبرو او سؤالونو ځواب نلرم، د دغو مسائلو په هکله زما معلومات کم دي، پدې اعتراف کوم، خوکه ته تیار یې زه له ځان سره راتلونکې هفتې ته یو معروف استاد، انجنیر عثمان لنډی راولم، ما موافقه وکړه او د راتلونکې اونۍ یوه شپه مو د مناقشې لپاره وټاکله او په همدې توافق سره زموږ هغه مناقشه پای ته ورسېده، له غونډې نه وروسته زما دا حالت وو چې له یوې خوا پدې خبري خوشحاله وم چې د بدیع الزمان په څېر یو معروف او فعال کمونست ته مي ماتې ورکړې او اوس د دوی له یوه داسې کس سره د مناقشې وعده لرم چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمونستانو د لومړۍ پوړي له رهبرانو څخه دی او پدې معروف دی چې په ټول هېواد کې د ده په کچه په ساينس کې پوه او په کمونستي افکارو کې وارد شخص ډېر کم موندل کېږي، له بلې خوا پرېشانه وم چې مبادا له ده سره په راتلونکې مناقشې کې له ماتې سره مخامخ شم او پدې سره د پرې انجنيري ټول هغه محصلين لدوی سره ملگری شي چې تر ننه ئې زما په وجه د دوی له ملگرتيا ډډه کوله. خو هغه شپه راورسېده، زه او نور محصلين د دوی راتلو ته منتظر وو، خو هغوی په خپلې وعدې وفا ونکړه او انجنير عثمان لنډی په آخری شېبو کې له راتلو نه ډډه وکړه.

د پرې انجنيري کورس څو نورې خبرې هم د يادونې وړگڼم:

انجنير سيف الدين نصرتيار او انجنير عثمان زما اطاق ته څېرمه اوسېدل، د دواړو اطاقونو ترمنځ بنده ور وو، دوی به د همدې دړې له چولو نه زموږ بحثونه څارل اودس او لمانځه ته په تلو راتلو کې به مو يو بل ليدل، ما هم غوښتل چې کومه ورځ لدوی سره کښېنم او دوی هم، خو متأسفانه دا فرصت ميسر نشو، د کورس په پای کې کله چې پوهنتون ته ولاړو او په ليليه کې شامل شوو، ناڅاپې زه او دوی د ليليې په گډ اطاق کې مېشت شوو، هلته ما دوی ته وويل چې د پرې انجنيري کورس په دوران کې مې ډېرځله غوښتل چيکومه ورځ له تاسو سره کښېنم او دوی راته وويل چې له کمونستانو سره مو ستاسو مباحثې د دروازې له چولې تعقيبولې.

زه له نوموړي کورس نه اول نمره فارغ او د انجنيري پوهنځي په لومړۍ ټولگۍ کې شامل شوم.

ما د انجنيري پوهنځی د دې لپاره غوره کړی وو چې غوښتل مې له فارغېدو نه وروسته د دولت د مأمور په حيث کار ونکړم او په شخصي کار ځان مصروف کړم. د دولت په اداراتو کې له کارکولو نه مې کرکه درلوده، ما ته د دولت د مأمور په څېره کې داسې څوك مجسم کېدو چې په ظلم، خيانت او رشوت لړل شوی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلك څوروي، له مظلومانو نه شوكي كوي او په حرامو پيسو پرېږ شوي. غوښتل مي د خپل لاس له تنڼاكو نه حلاله روزي ترلاسه كړم او له يوه مفسد او ظالم سره له مرستي نه په ډډه وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نشرات

په دې وخت کي د ورځپاڼو بازار ډېر تود وو، ګڼ شمېر نشريې خپرېدې چې مشهوري ئې دا وې:

افغان ملت

دا د افغان سوسيل ديموکرات ګوند جريده وه چې د **۱۳۴۵** کال د **حمل** په مياشت کي راووته، د امتياز خاوند ئې انجنير غلام محمد فرهاد او مسئول مدير ئې ملت يار وو، ليکوالان ئې پښتانه ول، د لوستونکو شمېر ئې کم وو، د پښتونستان د داعيی کلکه پلوي ئې کوله، اصلاح طلبه نشريه وه، په دولت ئې دوستانه اعتراضات کول، په مهمو او بنيادي مسائلو کي ئې د دولت ملاتړ کولو، د شاه له خوا نومول شوي صدراعظمان ئې تائيدول.

پرچم

د جمعيت ديموکراتيك خلق افغانستان د پرچم ډلي نشريه وه. مسئول مدير

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې سليمان لايق وو، هره هفته خپرېده، په لومړي سر کي ئې لوستونکي زيات وو، خو ورو ورو کمېدل، مسکو ته وفاداري، د روسي ورځپاڼو مهمي مقالې ترجمه کول، د ايران حزب توده له خپرونو نه اقتباسات، د پارلماني مبارزې ملاتړ، د شاه تائيد او د شاه له خوا د نومول شويو حکومتونو مخالفت، په شعله جاويد او چين کلك او مسلسل گوزارونه، ... د دې نشريې ځانگړتياوي وې.

شعله جاويد

د جمعيت ديموکراتيك نوين نشريه وه، جمعيت د نشريې په نامه مشهور شو، د امتياز خاوند ئې دکتر رحيم محمودي او مسئول مدير ئې هادي محمودي وو، هره هفته خپرېده، مصارف ئې د چين سفارت ورکول، مائويستی افکار ئې خورول، د مائو له کتابونو نه اقتباسات، د چينايي ورځپاڼو د مهمو مقالو ترجمه، د مسکو په ريوزيونيستی تگلارو کلکي نيوکي، دسوله ييزي او پارلماني مبارزې مخالفت، په انقلابي، نه پخلا کېدونکې او قهرجني مبارزې ټينگار، د شعله جاويد د اونيزی ځانگړتياوي وې، د پرچم په څېر دې نشريې هم د کمونستي فرهنگ لاتيني اصطلاحات په پراخه پيمانه کارول، لوستونکي ئې ځوانان وو، په ابتداء کي ئې د ځوانانو په مختلفو اقشاروکي لوستونکي او مينه وال درلودل، خو د دوی شمېر ورو ورو کمېدو او په پای کي د شيعه ټولني په منورينو کي ئې لوستونکي رامحدود شول.

گهيځ

دا يوه مستقله اونيزه وه، اسلامي تمايلات ئې درلودل، شهيد منهاج الدين گهيځ ئې مؤسس او د امتياز خاوند وو، د ۱۳۴۷ کال د ميزان په مياشت کي د مطبوعاتو ډگر ته راووته، کمونستانو هغه ځانته جدي گواښ گڼلو، ما گمان کاوو چي دا نشريه به هم د نورو نشراتو په څېر د کومي سياسي ډلي نشراتی ارگان وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محمدجان خان واټ په هغه اپارتمان کي د ګهيځ دفتر ته ورغلم چي د پرچم دفتر هم پکي وو، له مرحوم ګهيځ سره مي تفصيلي خبري وکړي، پدې پوه شوم چي هغه يوازې دی او په خپل همت سره دا نشريه خپروي، نه کوم سياسي حزب لري او نه مبارز ملګری، څه کسان ورسره قلمي مرسته کوي، اکثر ئې د حق الزحمې په مقابل کې، له هغو کسانو نه ئې سخته ګيله وه چي ځان ورته عالم او په دين پوه معلومېږي، د څه ويلو او ليکلو توان هم لري، خو لده سره د دې نشريې په خپرولو کي قلمي مرستي ته چمتو ندي، ما ورته څو مقالې ولېږلې چي په امانت او له کوم تصرف نه پرته ئې نشر کړې، پدې سره زما علاقه ورسره زياته شوه، يوه ورځ مي ورته وويل چي يوازې په نشراتی فعاليت که هرڅومره پراخ او د واقعيتونو په انعکاس کي موفق وي، څه نه جوړېږي او پدې سره په هېواد کي مثبته تبديلي نشي راتلای، نشراتی فعاليت يوازې د سياسي فعاليت په څنګ کي په زړه پوري نتائج ورکولی شي، زه نه پوهيږم چي موږ ولې نشوتوانېدی د نورو په څېر داسي منظم حزب جوړکړو، چي ګهيځ ئې نشراتی ارګان وي، کمونستان له خپلو وارداتی افکارو او داسي نظراتو او شعارونو سره کار کولی شي چي د ولس له معتقداتو سره تصادم کوي او د ولس اکثريت ته د منلو وړ ندي، خو موږ مسلمانان دا کار نشو کولی؟! هغه په افسوسناکه لهجه راته وويل: ما ډېره هڅه وکړه خو پدې کار موفق نشوم، له چانه چي د دې کار توقع کېدی شي هغوی دې ته تيار ندي، ملايان له وضعيت نه بې خبره دي او د سياسي مبارزې توان او جرأت نلري، پيران د دولت ملګری دي او ځوانان د کمونستانو په لوموکي لوېدلي.

خبري مو پدې پای ته ورسېدې چي دی به يو ماښام خپل هغه ملګری په خپل دفتر کي راغونډ کړي چي لده سره د دې نشريې په خپرولو کي مرسته کوي، زه به هم راشم، پدې هکله به تفصيلي خبري وکړو چي څنګه کولی شو يو سياسي جريان جوړ او روان کړو.

په هغه ماښام زه د ده دفتر ته ورغلم، څلور کسان نور ورسره په ځمکه ناست

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو، له روغبړ نه وروسته ئې خپل ملگری رامعرفي کړل: مولوي صاحب محمد یونس خالص، بسم الله کمکی، غفوری صاحب او والد ئې مدیر صاحب عبدالغفور، زما نظر ئې دوی ته تشریح کړ او هغه ئې ضروري وگاڼو، په همدې سره بحث پیل شو، له دوستانو نه یوه ماته وویل: ته څنگه حزب غواړې؟ ما ورته وویل: لکه دا نور حزبونه، چې واضح مرام لري، خط مشی لري، رهبر او شوری لري، غړي او ارکان لري، سیاسي فعالیت کوي، خلك خپل حزب ته رابلي او په ټولنه کي د تبدیلي راوستو هڅه کوي. یوه بل خپله رأیه وړاندي کړه، د دوی له نظراتو نه زما انتباه دا وه چې دا ورونه د یوه سیاسي جریان د روانولو په موقعیت کي ندي، شهید گهیځ راته مخ کړ او وئی ویل: معلومېږي چې د ورونو له نظراتو سره موافق نه ئی؟! ما ورته وویل: هو، زه دغه کارونه چې ورونه ئې وړاندیز کوي کافی نه گڼم. غونډه مو له تفصیلي بحث نه وروسته پدې پای ته ورسېده چې بله غونډه به کوو او زه به خپل لیکلي نظرات ورونو ته وړاندي کوم. خو دا غونډه بیا دائره نشوه.

گهیځ په ډېر حساس وخت کي خپل کار پیل کړی وو، اعتبار ئې ورځ په ورځ زیاتېدو، په ځینو حلقو کي ئې خواخوږی او لوستونکي زیاتېدل، د دې نشریې اعتبار هلته خپل اوج ته ورسېدو چې د "جوانان مسلمان" له جریان نه ئې په ډاگه او جدي توگه ملاتړ پیل کړ. په وروستیو کلونو کي ئې د پاکستان له جماعت اسلامي سره ارتباطات ټینگ شول، جماعت یو شمېر هغه کتابونه ورکړل چې د جماعت باني مرحوم ابوالاعلی مودودي لیکلي او په پښتو ژبی ترجمه شوي وو. د دې کتابونو په خورولو او له "جوانان مسلمان" نه کلك ملاتړ گهیځ پداسي حساس موقعیت کي ودراوو چې دین دښمنه حلقو ته د ده تحمل گران شوی وو، په همدې خاطر مرحوم منهاج الدین گهیځ په ۱۳۵۱ کال کي په گذرگاه کي د خپل کور مخي ته پداسي حال کي په شهادت ورسېدو چې بې نمبر پلیټ روسي جیپ ئې د محقر کور مخي ته و درېدو، یو کس راکوز شو، د کور ور ئې وټکولو، مرحوم گهیځ ورته راووت، چې سم د لاسه ئې پده ډزی وکړي او همالته په شهادت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسېدو او قاتل په خپل روسي جيپ کي وتښتېدو، دا افواه خوره شوه چي شهيد ګهيځ د صمد اظهر په لاس په شهادت رسېدلی، ځينو حلقو ويل چي صمد اظهر دا کار د دولت په اشاره کړی، ځينو نورو ويل چي د پرچميانو په اشاره ئې کړی، خو دولت نه پدې ارتباط څوك ونيول او نه ئې څه وويل، هغه ئې يو مرموز قتل وښودو او په هغه ئې برغولی کېښود . د شهيد منهاج الدين ګهيځ په شهادت سره د ګهيځ نشريه متوقف شوه.

مساوات

دا د جمعيت ديموکراتيك مترقي ګوند نشريه وه چي محمد هاشم ميوندوال د هغه لارښودنه کوله، ګوند ئې د همدې نشريې په نامه مشهور شو، د امتياز خاوند ئې پوهاند عبدالشکور ارشاد او مسئول مديران ئې پوهاند عبدالرحيم الهام او عبدالغني ميوندي وو. په لومړيو ورځو کي ئې زيات لوستونکي درلودل، له پرچم او شعله جاويد سره ئې رقابت کولو، خو ورو ورو ئې لوستونکي کم شول، ليبرالي افکار، د دين او سوسياليزم تلفيق، د دولت په اداري کړنلاري نيوکي، د اجتماعي عدالت غوښتنه، د ديموکراسي ملاتړ، مشروطه شاهي ته وفاداري، د غرب په نسبت تمايل او له روسانو سره محتاطانه چلند او په ځينو مواردو کي د مسکو د توجه جلبولو لپاره هڅه، د دې نشريې ځانګړتياوي ګڼلی شو.

مساوات خپله لومړۍ ګڼه د ۱۳۴۵ کال د سرطان په درييمه بازار ته وايستله، تر شپږو مياشتو منظمه خپرېده، خو د نور احمد اعتمادي حکومت پدې خاطر د هغې د توقف فرمان صادر کړ چي د ده په حکومت ئې سختی نيوکي کولې، خو اتلس مياشتي وروسته او د اعتمادي د حکومت له ړنګېدو پس ئې خپل نشرات بېرته پيل کړل. د محمد هاشم ميوندوال له اعدام نه وروسته د مساوات نشريه متوقف شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاروان

دا یوه خپلواکه او بې طرفه نشریه وه، په کومي سیاسي ډلي پوري تړلې نه وه، د امتیاز خاوند ئې صباح الدین کشککي د هغه وخت د مطبوعاتو وزیر او مسئول مدیر ئې عبدالحق واله وو، د سردار داؤد ترکودتا پوري خپرېده.

همدا راز د ترجمان، پیام وجدان، صدای عوام، پروانه، پیام امروز، خیبر او کمك په څېر ځیني نوري وړې نشریې هم خپرېدې چي نه ئې زیات شمېر لوستونکي درلودل او نه ئې په پېښو باندي خاصه اغیزه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنتون سياسي فضاء

پوهنتون د سياسي مبارزې په تود او متشنج انګړ بدل شوی وو، د کال په پيل کي به سياسي ډلو د نويو محصلينو د جلبولو لپاره له يوه بل سره په شديد رقابت لاس پوري کاوو، نن به د يوې ډلي غونډه، اجتماع او ميټنګ وو او په هغې‌کي به ئې د خپل قدرت او نظم مظاهره کوله، خپل اهداف او مقاصد به ئې بيانول، په خپلو رقيبانو به ئې کلکي نيوکي کولې، تر نورو ډلو به ئې ځان انقلابي، با دسپلينه، قدرتمن، د مظلومانو خواخوږی، د استبداد او اختناق دښمن، د اجتماعي عدالت غوښتونکی او د هېواد د استقلال، خپلواکۍ او ترقي جدي مدافع معرفي کولو، سبا به بلي ډلي همدا کار کاوو او د حريف نيوکو او اعتراضاتو ته به ئې ځواب وايو، يوه به دا ډله له دولت سره په ملګرتيا او پټو اړيکو متهم کوله او بل به هغه. شعله يانو به خلقيان او پرچميان د سوسيل امپرياليزم لاس پوڅي ګڼل او خلقيانو، پرچميانو به د شعله جاويد په هکله ويل

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي دوی د دولت په لمسون راپورته شوي، غواړي په بې محتوی انقلابي شعارونو او جنون آمیزه پوچو نعرو سره د سیاسي مبارزې فضاء مکدره کړي، دولت ته د دې بهير د ټکولو موقع په لاس ورکړي او د سوله ییزي قانوني مبارزې امکانات ختم کړي!! هره ورځ به د پوهنتون د انګړ په یوې او بلې ګوښې کې غونډه وه، سره، سپین او تور بیرغونه به اوچت وو، چا به دا او هغه توره ورځ غندله او چا به دا او هغه تاریخي پېښه لمانځله، یوه به په سوله ییزي مبارزی ټینګار کولو، د شوروي اتحاد ستاینه به ئې کوله، د بین المللي کارګری انقلاب د قدرتمن لاربنود لقب به ئې ورکولو، د افغانستان نږدې مطمئن او رښتوني دوست به ئې ګڼلو، د چین اقدامات به ئې غندل او هغه به ئې د امپریالیزم په ګټه او د بین المللي مترقي نهضت او کارګری خوځښت په زیان او پدې پکت کې د تفرقې او اختلاف راولاړولو عامل ثابتولو. په ځواب کې به بل ورته ویل: شوروي اتحاد خپل مارکسیستی ماهیت له لاسه ورکړي، په کمونستي تګلارو کې ئې تجدید نظر کړی، مرتد شوی، په ریویزیونیزم مبتلا شوی، شوروي ځواك د امریکا په څېر یو امپریالیستی ځواك دی، له نورو ملکونو سره هماغه څه کوي چي امریکا ئې کوي، د دوی په تګلارو کې هیڅ تفاوت نشته، شوروي ځواك یو سوسیل امپریالیستی ځواك دی، پر نورو هېوادونو خپله برلاسی غواړي، پدوی پوري تړلې ډلي ارتجاعی او سازشکاره ډلي دي، په هېواد کې د یوه انقلابي بدلون د راتلو مانع ګرځي، له دولت سره پټې اړیکي لري، د کابل او مسکو ترمنځ د یوې پټې معاملې په نتیجه کې رامنځته شوې، غواړي ځوانان د سوله ییزي مبارزې په غولوونکو شعارونو سره تخدیر کړي، له انقلابي او نه پخلا کېدونکې مبارزې نه ئې مخ بل لوري ته واړوي، روسیه او امریکا یعنی ژیړ سپی د لیوه ورور. یوه به د خروشوف د سیاستونو ستاینه کوله او د ده په اوږدو ویناګانو به ئې استتناد کولو او له هغې نه به ئې اقتباسات کول او بل به د مائوتستون د اوږدې انقلابي مبارزې ستاینه کوله، د هغه د جنګونو کیسی به ئی کولې او د هغه له سرو کتابونو نه به ئې اقتباسات کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غونډو له وضعیت نه په ډاګه معلومېده چي د شعله جاوید ډله تر نورو مخکي ده، وروسته د پرچمیانو ډله او لدوی دواړو وروسته خلقیان وو، نوری ډلي ډېری کمزوری وې او د پاملرني وړ فعالیت ئې نه درلود.

موږ د دغو غونډو وضعیت، ویناګاني، شعارونه، د ګډون کوونکو شمېر او د دوی قومي او ژبني جوړښت، په ډېر غور او دقت سره څېړلو، یوه مو له بلي سره مقایسه کوله، پدې ډېر خواشیني وو چي ولې د مسلمانانو کوم ټولګی نشته، ولې د سرو بیرغونو ترڅنګ شنه بیرغونه نه ګورو، ولې په کومي غونډي کي نه د ستیج په سر اسلامي وینا اورو او نه کوم اسلامي شعار ګورو، آیا په ټول کابل کې، مخصوصاً په پوهنتون کي داسي څوك نشته چي مسلمانان راغونډ کړي، د اسلام بیرغ اوچت کړي!! دا ولې د شرعیاتو د پوهنځي استادان او محصلین دا کار نکوي؟ آیا دوی خطر ته متوجه ندي که د دې کار جرأت نلري؟ دې حالت له ځینو ځوانانو سره دا سوالونه راولاړول چي شاید د اسلام دور تېر شوی، شاید په اسلام کي دا توان ندی پاتې چي په دغو ظروفو کي مسلمانان د مبارزې ډګر ته راوباسی، شاید هغه کسان چي په اسلامي شریعت د پوهېدو دعوا لري او سره لدې په رواني وضعي اعتراض نلري او د مبارزې ډګر ته نه راوځي له اسلام نه سم پوه شوي وي، شاید اسلام دوی ته همدا ویلي وي!! که خبره داسي وي نو نباید د کومي مبارزي اسلامي ډلي د جوړېدو او د اسلامي شعارونو د پورته کېدو انتظار وکړو!! که د پیر، حضرت، نقیب، ملا، مولوي او آخوند په هکله د کمونستانو خبره رښتیا وي چي دا ارتجاعی ځواکونه دي، د نظام په خدمت کي!! که لدوی نه د یوې سوچه اسلامي مبارزې د پیل کولو توقع نشو کولی نو له چا نه به دا توقع کوو؟! دا سؤالونه په استدلال سره نشو ځواب کېدی او دا خلجانات په شفوي ځوابونو نشو رفع کېدی، یوه عملي حرکت ته ضرورت وو. له هغه چا نه د دې حرکت د پیل کولو انتظار ډېر بې ځایه او بې بنیاده انتظار وو چي په هغه کرغېړن محیط کي ئې عمر خوړلی وو، د هغي متعفني فضاء په مقابل کي ئې حساسیتونه مړه شوي او له وضعیت سره عادي شوي وو، هرڅه ورته طبیعي

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومېدل، چا چي په ځواني کي د يوه ظالم او فاسد اجتماعي او سياسي نظام په خلاف د څه کولو توفيق ترلاسه نکړ او د ځواني شپې ورځي ئې د همدې نظام په غېږ کي له کوم عکس العمل او حساسيت ښودلو نه پرته تېري کړې، په هغه کي حساسيتونه ورو ورو مري، له وضعيت سره د روغي جوړې او سازش احساس په کي وده کوي، سکوت، سازش او له حاکمي وضعي سره سر خوځول ورته منطقي او معقول برېښي او له روان حالت سره تصادم ورته جنون او ليونتوب برېښي. دا چي په هر اجتماعي پاڅون او انقلاب کي د ځوانانو ونډه تر بل هر قشر او پرګني نه، تل ځلانده او رغنده وي او محوري رول دوی تر سره کوي او دا چي د تاريخ په اوږدو کي د هر پيامبر او مصلح په څنګ کي ځوانان ودرېدلي، دا يو طبيعي بهير او د الهي سننو مطابق جريان دی، د افغانستان اسلامي نهضت هم بايد د تاريخ د نورو نهضتونو په څېر د ځوانانو په لاس پيل شوی وی.

مسلمان محصلين مشوش او لالهانده ول، له يوې خوا په پوهنتون د کمونستانو سلطې او د غير اسلامي سياسي ډلو ورځ په ورځ خورېدونکو هڅو او په ديني شعائرو د کمونستانو بې باکانه تېري ځورول، له بلي خوا د يوه اسلامي جريان نشتوالي ځورول، په پوهنتون کي چا ملي جامه نشوی اغوستی، په ديني شعائرو عمل کول ګران وو، بدسترګو کمونستانو به هغه څوك د تمسخر او استهزاء تر بريد لاندې نيول چي يا به ئې ملي جامه اغوسته او يا به ئې په ديني شعائرو عمل کولو، شايد د شرعياتو د پوهنځي وضعيت تاسو ته د ټول پوهنتون د هغه وخت فضاء ښه انځورکړي شي: پدې پوهنځي کي له استادانو څخه هيڅا ږيره نه درلوده، په محصلينو کي يوازې هغو محدودو کسانو ږيره درلوده چي يا به د اطراف له محلي مدرسو نه غوره شوي وو، يا به ئې په کابل کي د کوم مسجد امامت په غاړه وو او يا به په داسي کورنيو پوري تړلي وو چي په ديني چارو کي ئې تساهل نشو منلی. د دغو کسانو شمېر ډېر کم وو، لسو کسانو ته ئې شمېر نه رسېدو، دوی به هم ورو ورو د پوهنتون د مسلطې فضاء تر تأثير لاندې خپله وضعه بدلوله، په لومړيو اونيو کي به ئې خپلي ږيري ورو ورو کمولې، وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

به ئې یا فرانسوي شکل ورکړو، یا داسي چي له خرییلو نه وروسته فقط دوه دري ورځيورباندي تېري شوې وي!! کمونستانو به د ډوډی خوړلو په ځای کي د شرعیاتو د پوهنځي هغه محصلین له یوې خوا بلي خوا د وچي مړی له مغز نه جوړي شوو غونډارو باندي ویشتل چي یا به ئې ږیري درلودې او یا به ئې پګړۍ په سر وې. کمونستانو د لیلیی هغي برخي ته د "هندوګذر" نوم ورکړی وو چي د شرعیاتو د پوهنځي محصلین په کي مېشت ول. یو کال مخکي لدې چي موږ پوهنتون ته راشو، ځینو دیندارو محصلینو د لیلیی مدیر دې ته اړکړ چي د لمانځه لپاره دوی ته کوم ځای خالي کړي، د دوی د ټینګار په وجه د دریم منزل یو داسي ځای چي مخکي به کله کله د کنسرتونو لپاره ورنه استفاده کېده، د لمونځونو لپاره تخلیه شو، پدې کار کي غلام سخی د خان آباد اوسېدونکي او صوفی قربان د بدخشان اوسېدونکي لویه برخه وه، که څه هم دي جومات ته به ډېر کم کسان د لمانځه لپاره راتلل، خو د اسلامي نهضت په پیل کېدوکي د همدې مسجد لویه ونډه وه، همدلته هغو کسانو یو بل سره وپېژندل چي وروسته دا نهضت د دوی په لاس پیل شو.

زه تل پدې لټه کي وم چي جومات ته د راتلونکو کسانو په ډله کي هغه څېرې وپېژنم چي د اسلامي مبارزې روحیه لري، د یوه منظم صف جوړولو ضرورت احساسوي، روان وضعیت ئې ځوروي او عواقب ئې ورته وخیم برېښي، له حالاتو سره د مقابلې جرأت لري او قرباني ته چمتو وي، کله به مي یو له لاس نه ونیو، یوې ګوښي ته به ولاړو، د وضعیت په هکله به مي له هغه سره خبرې پیل کړې او کله به مي بل ته وویل چي له تاسو سره څه کار لرم، د جومات په یوه کنج کي به ورسره کښېنستم، له تفصیلي خبرو نه وروسته به راته معلومه شوه چي روحیه ئې څنګه ده او څه طمع ورنه کېدی شي، پدې ترڅ کي له شهید مولوي صاحب حبیب الرحن سره آشنا شوم، هغه د ډېر قوي ایمان خاوند وو، حساس، جدي، زړه ور او هري قرباني ته چمتو وو، د ده په څېرې، خبرو، ناستي پاستی، د لمونځ څرنګوالي او له نورو سره مخامخ کېدو کې، ما هغه څه لیدل چي زه ئې په لټه کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وم، ما د ده په څېر ملګرى لټول، يو له هغو کسانو چي د ملګرتيا له لومړۍ ورځي نه بيا تر هغي شېبې چي د ده شهادت له يوه بل نه بېل کړي يو، ميني ئې زما په زړه کي ځاى نيولى او ورځ په ورځ زياته شوې، شهيد مولوي صاحب حبيب الرحمن وو، په کومه ورځ چي ما د ده د دردوونکي شهادت غمناك خبر واورېدو، دا خبر زما د اعصابو لپاره داسي سخت ګوزار وو چي تر اوږدې مودې ئې زما په ټولو حواسو پرده غوړولې وه، داسي احساس مي کاوو چي له لاسو پښو مي دمه وتلې وي.

د شهيد مولوي صاحب حبيب الرحمن له لاري د شرعياتو د پوهنځي له څو نورو ورونو سره آشنا شوم، د معرفت حلقه ورو ورو خورېده، د الله (ج) اراده داسي تللې وه چي زه او سيف الدين نصرتيار شهيد د ليليې په يوه اطاق کي مېشت شو، همدا اطاق زموږ د ليدنو کتنو، دعوت او سياسي فعاليتونو په مرکز بدل شو. شهيد سيف الدين نصرتيار ډېر با احساسه، ديندار، هوښيار، زړه ور او د ښه استعداد خاوند وو، له کومي ورځي چي له يوه بل سره آشنا شوو او د ګډې مبارزې فيصله مو وکړه بيا تر هغي ورځي چي د دهمزنګ په محبس کي د خپلو ګڼ شمېر زنداني ملګرو په څنګ کي په شهادت ورسېدو، د دعوت او مبارزې په کار کي په دومره انهماك او اخلاص مصروف وو چي د اسلام لپاره ئې هرڅه ته شا کړې وه، غوښتل ئې يوه شېبه ضايع نکړي، يوه لحظه آرام او وزګار پاتې نشي او هيڅ فرصت له لاسه ورنکړي. زه پوهېږم چي که هغه ژوندى پاتې شوى وى، څومره ستر شخصيت به ترې جوړ شوى وو.

د ځينو ليدنو کتنو نه وروسته مو پرېکړه وکړه چي د يوه منظم سياسي کار د روانولو لپاره چېري د بحث لپاره کښېنو او ټول هغه ورونه راوبلو چي د دې کار لپاره مو وړ تشخيص کړى وو، د هماغه پسرلي په يوې داسي شپې کي چي باران ورېدو او د پوهنتون په انګړ کي هيڅوك نه ليدل کېدو، د تعليم او تربيې د پوهنځي په يوه صنف کي لاندې کسان راغونډ شوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. شهيد عبدالرحيم نيازی

۲. شهيد مولوي حبيب الرحمن

۳. شهيد سيف الدين نصرتيار

۴. شهيد عبدالقادر توانا

۵. شهيد غلام رباني عطيش

۶. شهيد سيد عبدالرحمن

۷. شهيد استاد گل محمد خان او

۸. زه

په دې غونډې کي مو له اوږدو خبرو آترو نه وروسته فيصله وکړه چي منظم کار روان وو، ځوانان اسلام ته رابلو، ولس راويښوو، د کمونستانو مقابله کوو، د دوی لخوا چي زموږ هېواد ته کوم جدي گواښ متوجه دی او د دوی د سياسي هلو ځلو په ماهيت خلك خبروو. فيصله وشوه چي دا کار د يوې داسي "شب نامې" په ذريعه پيلوو چي له يوې خوا د حاکم نظام غير اسلامي ماهيت او د کمونستي ډلو په پيدا ښت کي د دې نظام ونډه په گوته کړي او له بلي خوا د کمونستي ډلو ماهيت بربنډ کړي او له ځوانانو نه وغواړي چي د اسلام تر بيرغ لاندې د اسلامي بدلون راوستو لپاره ملا وتړي. هماغه شپه دا شب نامه تياره او تصويب شوه، د "شب نامې" په پای کي وليکلی شو: "جوانان مسلمان"، شب نامه د يوه ورور په مرسته چي د ملل متحد په کوم دفتر کي ئې مأموريت درلود، ټيپ او تکثير شوه او بيا د شپې لخوا په پوهنتون، د کابل په ټولو ليسو او د خلکو د گڼي گوڼې په ډېرو ځايونو کي خوره شوه.

دې "شب نامې" په ټول کابل کي مخصوصاً په ځوانانو کي لويه انگازه خوره کړه، په هر ټولگی کي د مناقشاتو وسيله شوه، هري خوا ته به دې ليدل چي څوکسان راغونډ شوي، يو کس دا شب نامه لولي، نور ورته غوږ دی، پوښتنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي چې دا د چا لخوا خوره شوې، "جوانان مسلمان" څوك دي؟ د دوی رهبر څه نوم لري؟ مهم او معروف غړي ئې څوك دي؟ مرام ئې څه دی؟ مرکز ئې چېري دی؟ دفتر ئې په کوم ځای کي دی؟! کمونستانو به له ځانه دفاع کوله، يوه به ويل: دا شب نامه دولت خوره کړې، بل به ويل: دا د حضرتانو له خوا خوره شوې؟! په همدې سره حرکت پيل شو، با ايمانه ځوانان وخوځېدل، په چا کي چي څه ايماني شيمه وه، له وضعي ځورېدل او د يوه اسلامي صف د جوړېدو ضرورت ئې احساسولو او په همدې لټه کي وو، دغي شب نامې وهڅول، په حقيقت کي همدې "شب نامې" هغه هوا وخوځوله چي ورو ورو په يوه ستر طوفان بدله شوه، طوفانونه همداسي پيل شي، په سر کي د سحار د ملايم نسيم په څېر وخوځيزی، څو ميله آخوا او پس له لنډې مودې ستر طوفان ترې جوړ شي. د دغي شب نامې په هر سطر کي ځينو خپل احساسات او تمنيات انځور شوي ليدل، د دې او هغه په وړاندي ئې لوستله او د کمونستانو په وړاندي ئې له هغې دفاع کوله او پدې ترتيب د مبارزې ډګر ته راوتل او همدغه کار دې ته اړ کول چي وګوري څوك ورسره موافق دي او څوك مخالف، دا کار چا روان کړی، دا شب نامه چا خوره کړې، دا د کومي منظمي پټي ډلي ترځمکي لاندې فعاليت نتيجه ده !! لدې نه وروسته له کمونستانو سره زموږ د مناقشاتو يوه نوې او توده لړۍ پيل شوه.

د لومړۍ غونډي څو ځانګړتياوي

- که څه هم پدې غونډې کي پدې هکله نه بحث شوي او نه کومه پرېکړه چي مشر به څوك وي، زموږ د حرکت د پيل کېدو څرنګوالي دا تقاضا کوله چي د مشرتابه فيصله به ئې په طبيعي طور، د مبارزې په ترڅ کي داسي ترسره کېږي چي د دې مقام لپاره اهل کس به په خپله، د خپل استعداد، کفايت، اهليت او عملي کار په نتيجه کي تبارز کوي، نور به د ده قيادت مني او دی به د دې کار لپاره اهل ګڼي. زموږ په ډلي کي شهيد عبدالرحيم نيازی ورو ورو داسي راڅرګندېدو چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول ئې د قیادت لپاره اهل وګڼي، د ده دیني پوهه، آفاقی معلومات، درونـد شخصیت، د افادې ښه استعداد، جدیت، نشاط، جرأت، قوي استدلال او ډېرو نورو صفتونو ده ته امتیازی مقام ورکړی وو. زه ټولو هغو کسانو ته چې د ډله ایز سیاسي کار ضرورت احساسوي د خپلو تجاربو په رڼا کې دا مشوره ورکوم چې پرېږدي د دوی د ډلې مشر، په طبیعي طور او د کار په ترڅ کې تبارز وکړي، په عملي ډګر کې د شخصیتونو د تبارز نه وروسته ترټولو غوره کس انتخاب کړي.

- مبادا دا طبیعي چلند پرېږدي او د مشرتابه لپاره، د خپلې ډلې له شخصیتونو نه بهر، داسې څوك غوره کړي چې د غولوونکي او کاذب شهرت خاوند وي او د عمل په ډګر کې نه وي آزمویل شوی.

- موږ ټول محصلین وو او تقریباً همزولي، زموږ له اته کسیزی ابتدایي غونډې سره څلور لاندې وروڼه په بېل بېل وخت کې یوځای شول:

۱. شهید انجنیر حبیب الرحمن

۲. شهید ډاکتر محمد عمر

۳. شهید عبدالحبیب حناني

۴. شهید خواجه محفوظ منصور

لکه چې ګوری د دې تحریك د ۱۲ مؤسسینو نه ۱۱ غړي په شهادت رسېدلي او یوازې زه لدې سعادت نه محروم پاتې شوی یم، دوی عملاً او په خپل شهادت سره ثابته کړه چې له خپل رب سره په خپل تعهد کې رښتوني وو، د هغې لومړۍ شپې تعهد ئې صادقانه وو، د زړه له کومې ئې له خدای سره تعهد کړی وو او خپل سر او وینې ئې پدې لار کې قرباني کړې. دوی خپله نذرانه وړاندې کړه او زه د منتظرینو په لست کې، امید دی ټول د دې آیت مصداق وو:

مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صدَقُوا مَا عَٰهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُم مَّن قَضى نَحْبَهُ وَ مِنهُم مَّن يَنتَظِرُ وَ مَا بَدَّلُوا تَبْدِيلاً *

(c) ketabton.com: The Digital Library

الاحزاب: ۲۳

له مؤمنانو نه ځینو میړنو خپلي هغه ژمني رښتوني کړې چي له خدای سره ئې کړې وې، د دوی ځینو خپلي نذرانې ترسره کړې او ځیني نور ئې انتظار کوي، پداسي حال کي چي "په خپلو ژمنو کي ئی" هیڅ تبدیلي نده راوستلې.

دا مناسب گڼم چي دلته د اسلامي نهضت د نورو مؤسسینو لنډي سوانح هم وړاندي کړم:

شهید انجنیر حبیب الرحمن:

د نجراب اوسېدونکی او د پولي تخنیك د پوهنځي محصل وو، د دروند شخصیت او ډېر اوچت استعداد خاوند وو، په ډېر کم وخت کي ئې ځان اوچتی پوړي ته ورساوو او د دیني پوهی د ژوري زېرمي خاوند شو، په خصوصی او څرگندو غونډو کي به هرچا د ده خبري په ډېر غور سره اورېدلې، په خبرې کي ئې د قوي ایمان او عمیق اخلاص او صداقت نښی له ورایه برېښېدې، له هر چا سره په روغبړ او ملاقات کي ډېر صمیمي وو، له ضرورت نه پرته به ساکت او خاموش وو، له خپلو ملگرو سره په ناسته پاسته کي هومره حیاناك وو چي د ده په څېرکسان پدې زمانه کي او بیا د پوهنتون په سطح کم موندلی شو، خو له مخالفینو سره په مناقشاتو کي به ډېر جدي وو، له کومي ورځي چي ده د اسلامي مبارزې فیصله وکړه او بیا ترهغي ورځي چي د داؤد جاني نظام په اعدام محکوم کړ او په شهادت ورسېدو، له هري شېبې نه په استفادې سره د دعوت او مبارزې په کار کي په ډېر شور، شوق او انهماك لگیا وو، د ده شهادت د اسلامي نهضت لپاره ډېر سخت گوزار وو:

استاد غلام رباني عطیش:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پغمان اوسېدونکی او د شرعیاتو د پوهنځي محصل وو، د جذابې څېرې او جالب شخصیت خاوند وو، د دیني پوهې ترڅنګ ئې آفاقی معلومات هم درلودل، تل پدې هڅه کې وو چې له فکری او علمي لحاظه ځان ورسوي او یوازې په رسمي دروسو اکتفاء ونکړي، د ستیج په سر ئې وینا تر ډېره حده جالبه وه، له فارغېدو نه وروسته ئې د استادي دنده غوره کړه، پوهېدو چې د دعوت او مبارزې لپاره ترټولو غوره دنده معلمي ده، د ده په څېرې کې هر چا د یوه سیاستمدار آثار په څرګنده توګه لیدلی شو، د داؤد استبدادي نظام په لاس زنداني شو او تر هغه په محبس کې پاتې شو چې د کمونستانو له مسلط کېدو نه وروسته له ۱۴۲ کسانو سره یوځای په شهادت ورسېدو.

شهید استاد ګل محمد:

د میدان اوسېدونکی او د شرعیاتو د پوهنځي زده کوونکی وو، د ده کلك ایمان، زړه ورتیا، اخلاص، قاطعیت، هیبتناکې څېرې او دنګی وني هرچا ته بلال رضی الله عنه ور په یاداووه، په ټولو ښنتو کې به دې هغه په لومړی خط کې لیدو، بې همته انسان ئې نه خوښېدو، په خپلو خبرو کې صریح او سپین وو. له فارغېدو وروسته ئې د استادي دنده غوره کړه، د داؤد له کودتا وروسته کله چې د نهضت د غړو نیوني پیل شوې او موږ له نظام سره د نظامي مقابلې فیصله وکړه، استاد ګل محمد خان پاکستان ته ولاړ، د عملیاتو لپاره هېواد ته راستون شو، د پاکستان او افغانستان په پولې ودرېدو او درې تېرې ئې د پاکستان په لوري ګوزاری کړې او خپلو ملګرو ته ئې وویل: دې خوا ته بیا راتلو ته په دریو تیږو طلاق ورکوم، ربښتیا ئې ویلي وو، په عملیاتو کې ئې برخه واخیسته، ونیول شو او په محبس کې له خپلو نورو زنداني ورونو سره په شهادت ورسېدو.

شهید ډاکتر محمد عمر:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د طب د پوهنځي محصل او د کشم اوسېدونکی وو، د ډېرو اوچتو استعدادونو او ژور فکر خاوند وو، د دعوت او مبارزې له کار سره ئې ژوره مینه وه، تل به دي یا د دعوت په کار کي مصروف لیدو، یا په مطالعی کي یا په لیکني کې، د ده په ویناوو او بحثونو کي به هر چا داسي احساس کاوو چي لده نه به ستر متفکر جوړ شي، په یوې درنې دینداري کورنۍ کي روزل شوی وو، دروند با شخصیته پلارئی وکیل عبدالقدوس او څلور ورونه ئې د اسلام په لاره کي په شهادت ورسېدل، دی د سفاك داؤد پولیسو، د ملیشو په مرسته ونیوو، په اعدام محکوم شو او په شهادت ورسېدو او پدې سره د روسانو لاس پوځي رژیم زموږ ولس له یوه ستر شخصیت او لوی متفکر نه محروم کړ.

شهید استاد عبدالحبیب حناني:

د بتي کوټ اوسېدونکی او د ساینس د پوهنځي محصل وو، په خپلي اسلامي مبارزې کي ډېر نشیط او جدي وو، له دښمن سره ئې په روغی جوړې، مداهنت او سازش باور نه وو، د اسلام په لارکي هري قرباني ته چمتو وو، د سردار داؤد د واکمنۍ د هغي تصفیوي لړۍ په ترځ کي ونیول شو چي د اسلامي نهضت د ټکولو لپاره پیل شوې وه او له خپلو نورو زنداني ورونو سره یوځای په شهادت ورسېد. وروریې جګتورن غلام حبیب حناني هم د اسلامي انقلاب په دوران کي د ده په لار ولاړ او خپل سرئی د الله په لارکي قرباني کړ.

شهید عبدالقادر توانا:

د مزار شریف د مارمول د سیمي اوسېدونکی او د شرعیات د پوهنځي محصل وو، د اسلامي نهضت په روانولو کي د ده مخلصانه هلي ځلي د ډېری ستاینې وړ دي، هڅه ئې دا وه چي هر هغه چا ته ځان ورسوي او د مبارزې بلنه ورکړي چي د ایمان څه نښې او له اسلام سره د مینې او تعهد څه آثار ئې په کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیدل، په ټولو اجتماعاتوکي ئې فعاله ونډه وه، د لومړۍ شب نامې په خورلو کې د ده سهم تر ټولو زیات وو، دی هم د داؤد د واکمنۍ د هماغه تصفیوي اقدام په ترڅ کي بندي شو او له نورو سره یو ځای په شهادت ورسېدو.

شهید سید عبدالرحمن آغا:

د تخار اوسېدونکی او د شرعیاتو د پوهنځي محصل وو، په یوې درنې او متدینې کورنۍ کې پیدا شوی وو، په اخلاص او تقوی کې د ځلانده ستوری په څېر وو، که څه هم له خپلو ایماني وروڼو سره په چال چلند کې ډېر حیاناك او مهربان وو، په نرمه لهجه به ئې خبرې کولې، خو د دښمنانو په نسبت شدید او قاطع وو، له دوه مخي او نفاق نه ئې کرکه درلوده، په ټولو تحرکاتو کې ئې فعاله او خوځنده ونډه وه، د سردار داؤد د واکمنۍ په وخت کي زموږ یوه مهمه غونډه د ده په کور کي دائره شوه، دی هم د هغې تصفیې په ترڅ کې ونیول شو او زندان ته ولاړ چې د اسلامي نهضت د ټکولو لپاره پیل شوې وه او د تره کي له کودتا نه وروسته د نورو ورڼو په څنګ کې په شهادت ورسېدو.

شهید خواجه محفوظ منصور:

د پلخمری اوسېدونکی او د ساینس د پوهنځي محصل وو، مصمم، صبور او د متین شخصیت خاوند وو، له کومې شېبې نه چې له اسلامي تحریك سره یو ځای شو او د مبارزې فیصله ئې وکړه بیا د شهادت تر ورځې په ډېر اخلاص او جدیت او سترپیا نه منونکې توګه په کار بوخت وو، د مسلحانه مبارزې مفکوره ئې ډېر ژر او له ځنډ او تردید نه پرته قبوله کړې او د دې نظریې له ډېرو جدي حامیانو څخه وو، د لومړنیو مجاهدینو لوی شمېر د ده په لاس روزل شوي، د نفاق او د وه مخي توب سخت دښمن وو، جبن او وېره ئې د نفاق نښه ګڼله، د قرآن د هر آیت په اورېدو سره به د ده له څېرې نه څرګندېده چې د زړه دړه ئې ورته پرانستله او د زړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دماغ په تل کي ئې د اسی خوندي کړ چي په هیڅ صورت کي ترې هیر نشي.

د نظامي روزني په کورسونو کي د خپلو مجاهدینو لپاره نه یوازې یو تکړه نظامي روزونکی وو، بلکي یو غوره دیني لارښود هم وو. په **۱۳۵۴** کي د هغو عملیاتو قومنده د ده په لاس کي وه چي په پنجشیر کي ترسره شول، عملیات موفقانه وو، د پنجشیر ولسوالۍ د مجاهدینو په لاس فتحه شوه، خو له عملیاتو نه وروسته داسي خواشینوونکی حالت راولاړ شو چي د دې ستر قهرمان په تیپی کېدو او نیول کېدو منتج شوو، چي وروسته په اعدام محکوم او د سردار داؤد د جلادانو په لاس په شهادت ورسېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تودو مناقشو بحثونه

له نومورې "شب نامې" نه وروسته چې په پوهنتون او نورو علمي مؤسساتو کې د ځوانانو ترمنځ د کومو مناقشو لړۍ پیل شوې وه، پدې کې د کمونستانو هغه خبرې چې مورږ ئې ځوا ب ویلو ته اړ وو دا وې:

خدای نشته، په خدای ایمان د هغه وخت زیږنده ده چې انسانانو ته د طبیعي پېښو عوامل نه وو څرګند شوي، طوفان، باد، باران، زلزله او دې ته ورته طبیعي پېښې ئې نامرئی موجود ته منسوبولې، همدغه نامرئی موجود ته ئې د خدای نوم ورکړ.

مورږ به هغوی ته وویل:

د دې عالم هرڅه د خدای په شته والي شهادت ورکوي، په خدای له ایمان نه پرته نه د دې ستر او خور عالم عظمت او په ډېر دقت سره د هغه ساتنه او پالنه تعبیرولی شو او نه پدې عالم کې نظم، ښایست او هدفمندي تفسیرولی شو. دلته مورږ د "ربوبیت" او پالنې آثار ګورو چې د "رب" او "پالونکي" په شته والي شهادت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکوي، گورو چي هرڅه له هيڅ نه پيل شي، ورو ورو وده کوي، پالنه او روزنه ئې ترسره کېږي، اړتياوو ته ئې ځواب ويل کېږي، د خپلي ودي او تکامل آخری پوړي ته ورسېږي، په هغه سره يوه خلاء ډکه شي، يو ضرورت رفع شي، د خپل مأموريت په پای کي د هغه زوال پيل شي، د ضعف او ناتوانۍ په لوري وخوځېږي، په زړښت محکوم شي او عمر ئې پای ته ورسېږي، نابود شي، خپل ځای نوي ځوان توکي ته پرېږدي، زموږ عقل د دې بهير تر شا د يوه داسي پالونکي ذات، د قدرت لاس احساسوي چي د هرڅه پالنه او روزنه د ده په لاس ترسره کېږي.

موږ د دې خور عالم په پراخی غېږ کي داسي شي نشو موندلی چي پيدا ايښت ئې بې مقصده او بې هدفه وي، داسي شی نشو په گوته کولی چي ځای ئې خالي وي، هرڅه ښه پيدا شوي او د واضح هدف او مقصد لپاره پيدا شوي، په پيدا ايښت کي ئې د "علم"، "حکمت" او "قدرت" څرگند آثار گورو.

موږ پدې عالم کي د "رحمت" او " پيرزويني" څرگندي نښی گورو او د ښو تر شا د داسي ذات نامرئی لاسونه چي په پوره زړه سوي او خواخوږی د هرڅه پالنه او روزنه کوي. "انسان" لا د ځمکي په سر قدم نه وی ايښی چي د مور په تی کي ده ته داسي شيدې برابري شوې وي چي ټولو اړتياوو ته ئې ځواب وايي، دا کار څوک کوي، د چا په اراده د راتلونکو پېښو لپاره تياری نيول شوی، کوم مهربان ذات د انسان اړتياوي په پام کي نيولې او د ده له پيدا ايښت نه مخکي ئې د مهرباني مور په تی کي ورته تياری کړې؟ چي کله انسان، حيوان او نبات باران ته اړ شي دا څوك دی چي د هغه په اراده باران ورېږي، چي کله رڼا او حرارت ته اړ شي دا څوك دی چي لمر ئې ورته پيدا کړی چي د دوی مېشت ځای روڼ او تود کړي، چا په دوی کي د هري بيماری او د هر مکروب د مقابلې استعداد ايښی؟! موږ گورو چي د دې عالم هر څه د خاصو سننو او ضوابطو محکوم دی، هري خواته د سننو او ضوابطو د حاکميت شاهد يو، هرڅه د دغو سننو مطابق تر سره کېږي، موږ ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووایاست چي دغه ضوابط چا وضع کړي، د چا اراده د دغو سننو په څېر څرگنده شوې او هرڅه د ده په وړاندي خاضع او محکوم شوي؟!

همدا راز هر "مخلوق" او "مصنوع" د "خالق" او "صانع" په شته والي شهادت ورکوي، د "بی خالقه" مخلوق او "بی صانع" مصنوع تصور د انسان عقل نشي قبلولی. د هر "رسم" په لیدو سره زموږ عقل فیصله کوي چي دا حتماً یو ماهر رسام لري، هر "تصویر" خپل مصور موږ ته را په یادوي . که تا ته څوك ووايي چي دا "رسم" له "رسام" نه پرته په خپله جوړ شوی، دا "تصویر" د "مصور" نه پرته په خپله ترکیب شوی، دا "کتاب" د لیکوال نه پرته لیکل شوی، ستا عقل حتماً پداسي خبرو تمسخر کوي، نه پوهیږو چي ستا "عقل" څنگه مني چي دا ټوله هستی، پدې کي بې شمېره ښکلي او ښایسته مخلوقات، په هري برخي کي ئې د "علم"، "هنر"، "دقت" او "هدف والي" خوري نښی، له "علیم"، "قدیر" او "حکیم" خالق نه پرته پیدا شوي؟! په یوه "مصنوع" او "جوړ شوي" شي کي د "علم" او پوهی نښی موږ دې ته هدایت کوي چي پیداکوونکی ئې پوه دی، د "دقیق" او "ظریف" انځورني نښی موږ ته وايي: پیداکوونکی ئې ماهر رسام دی، په ظرافت پوه دی، که څه هم موږ د دې توکي "پیداکوونکی" او "رسام" ندی لیدلی، فقط د ده په "پیدا کړي" شي کي مو د ده د لاس آثار لیدلي، زموږ عقل له آثارو نه د خالق، صانع، رسام او مصور په شته والي باور کوي.

د "مصنوع" هر "صفت" د صانع صفت په گوته کوي. که مصنوع سترگور وي صانع به ئې حتماً بصیر او سترگور وي، په مخلوق کي د علم او پوهی صفت پدې شهادت ورکوي چي پیدا کوونکی او خالق ئې حتماً پوه او علیم دی. بې سترگو طبیعت سترگور انسان نشي پیدا کولی، مړ طبیعت ژوندی موجود نشي پیدا کولی، کوڼ طبیعت غوږور مخلوق نشي پیدا کولی، د هیڅ انسان عقل دا خبره نشي منلی چي ړوند، کوڼ، مړ او بې عقله طبیعت دي داسي مخلوق پیدا کړی چي سترگي لري، غوږونه لري، ژوندی دی، خوځېږي، د عقل او ارادې خاوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی، د همدې طبیعت مهار په لاس کې نیسي او د خپلې خوښې مطابق په هغه کې تصرف کوي!!

۲- کمونستانو به ویل: څه چې په سترګو نه لیدل کېږي او د انسان حواس ئې نشي درک کولی، موږ ئې شته والی نه منو.

موږ د دوی په ځواب کې ویل:

د انسان "حواس" د "شته والي" لپاره معیار نشو منلی، زموږ حواس محدود دي، ډېر کم شیان درک کولی شي، د هستی ډېری برخې داسې دي چې زموږ حواس د هغوی له درک څخه عاجز دی. موږ په خپلو حواسو فقط په هغه صورت کې د مادې شته والی درک کولی شو چې د "جامد" او " مایع" په حالت کې وي، خو چې کله د "ګاز" حالت غوره کړي او یا په انرژی بدله شي، موږ ئې له درک نه عاجز شو، د مادې هر توکی چې په خپلې شا او خوا کې د جذب کومه ساحه لري، موږ ته دا ساحه قابل درک نده. دا ټول حقایق له نښو او آثارو څخه درک کوو، د کمونستانو دا ادعا ډېره بې بنیاده او غیر منطقي ده چې د انسان محدود حواس د شته والي لپاره معیار ګڼي.

۳ـ کمونستانو به ویل:

دین د ملتونو افیون دی چې د بډایانو له خوا د نیستمنو د غولولو لپاره جوړ شوی، دین محرومې طبقی ته وایي چې د شتمنیو د ویښ په ځرنګوالي به اعتراض نه کوي، بډای، خدای بډای کړی او نیستمن، خدای نیستمن کړی. که دنیا دي خرابه ده، له فقر او لوږې سره مخامخ ئی، پدې حالت شکر کوه، مه په حاکم نظام اعتراض کوه او مه د وسایلو د ویښ ځرنګوالي ته د انتقاد ګوته نیسه او مه په اقتصادي او اجتماعي نظام کې د تبدیلي هڅه کوه، په تقدیر رضایت په کار دی او د الله په ویښ قناعت.

موږ به ویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دین په هکله ستاسو دا قضاوت ډېر ظالمانه او د واقعیت خلاف دی، هر دیني حرکت په ابتداء کي د مظلومانو د ژغورني لپاره د ظالمانو په خلاف پیل شوی، تاریخ شهادت ورکوي چي دین د "فرعون" او "نمرود" مقابله کړې، مستضعفانو د مستکبرینو له سلطې نه د نجات لپاره دین ته پناه وړې، راشئ د نړۍ د موجوده لویو ادیانو تاریخ ته لږ ځیر شئ، قرآن مطالعه کړئ، د تورات او انجیل هغه برخي وګورئ چي ندي تحریف شوې، نه به د ظالم په خلاف مظلوم ته د سکوت سپارښتنه وګوری، نه له ظالم سره د ملګرتیا توصیه، نه به د "قناعت" او "صبر" هغه تعبیر ومومي چي تاسو ئې وړاندي کوي او نه د "تقدیر" هغه ترجمه چي معنا ئې له "عمل" نه لاس اخیستل او د پېښو په وړاندي لاس تر زنې کښېناستل دي. قرآن خو خلکو ته وایي:

خدای د هیڅ قوم وضع نه بدلوي تر څو هغوی خپل حالت بدل نکړي.

إِنَّ اللَّهَ لا يُغَيرُ مَا بِقَوْمٍ حَتى يُغَيرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ

قرآن لومړی له "طاغوت" نه د انکار غوښتنه کوي، بیا په الله د ایمان دعوا قبلوي، "طاغوت" هغه واکدار دي چي خلك خپلي بندګی ته اړکوي.

فَمَن يَكْفُرْ بِالطغُوتِ وَ يُؤْمِن بِاللَّهِ فَقَدِ استَمْسك بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لا انفِصامَ لَهَا وَ اللَّهُ سمِيعٌ عَلِيمٌ * البقرة: ۲۵۶

نو څوك چي د طاغوت نه منونکی شي او په الله ایمان راوړي، پداسي کړۍ ئې منګولي لګولې چي شلېدل ئي نشته او خدای اورېدونکی پوه ذات دی.

دا تاسو چي دین د ملتونو افیون ګڼئ او ادعا کوئ چي دین د بې وزلو د تخدعی لپاره د بډایانو په ګټه جوړ شوی، کوم دین ته ګوته نیسئ؟ د دین په کوم اړخ استناد کوئ؟ کوم دین خپلو پلویانو ته ویلي چي په ظلم او بې عدالتي اعتراض مه کوئ، د آخرت په طمع په خپلي خرابی دنیا قناعت وکړئ؟! تا ته چا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویلي چي د دین له نظره "صبر" د "سکوت" او "سازش" هغه حالت دی چي د ظلم او بې عدالتي په وړاندي غوره کېږي؟ د قرآن له نظره خو "صبر" هغه "ثبات" او استقامت ته وايي چي د بې عدالتي او ظلم په خلاف د جهاد په سنگرونو کي باید غوره شي، صبر یعنی دا چي د مبارزې په دوران کي مأیوسه نشو، بې حوصلې نشو، د ستوماني احساس ونکړو او مبارزه په نیمايي کي پرې نږدو.

دین خو مونږ ته وايي: دنیا د آخرت مزرعه ده، ښه دنیا د سمسور آخرت ننبه ده، چا چي له حرامو لارو خپله دنیا سمسوره کړه، په آخرت کي ئې ځای دوزخ دی، جنت د هغه چا ځای دی چي په دنیا کي ئې له الله نه پرته بل چا ته سر ټیټ نکړ، طمع او وېره ئې یوازې له یوه خدای نه وه، عمل ئې صالح وو او روزی ئې له حلالي لاري ترلاسه کړې وه.

دین خو مونږ ته وايي: انسانان د یوې کورنۍ غړي او د یوه بل ورونه دي، خدای ئې یو دی او مور پلار ئې یو، د دوی په رگونو کي د یوه نسل وینه جاري ده، نه به یو په بل د لویي احساس کوي او نه به یو د بل په وړاندي د حقارت احساس، چا چي ظلم ته سر ټیټ کړ، په حقارت راضی شو، د بل لویي ئې ومنله، له ذلت نه د نجات لپاره ئې کم له کمه دومره هم ونکړل چي د ظلم کورگی پرېږدي او داسي سیمي ته ولاړ شي چي هلته سرلوړی ژوند وکړي، د داسي کس ځای دوزخ دی، قرآن پدې هکله په واضحو الفاظو وايي:

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَئِكَةُ ظالمِی أَنفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنتُمْ قَالُوا كُنَّا مُستَضعَفِينَ فِی الأَرْضِ قَالُوا أَ لَمْ تَكُنْ أَرْض اللَّهِ وَسِعَةً فَتهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئك مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ ساءَت مَصِيرا* النساء:۹۷

بی شکه هغه کسان چي ملائکي د دوی روح پداسي حال کي قبض کوي چي په ځان ئې ظلم کړی، ورته وايي: تاسو په څه حال کي وی؟ وايي: مونږ مستضعف وو "ضعیف گڼل کېدو" ملائکي به په ځواب

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي ورته وايي: آيا د خداى ځمکه پراخه نه وه چي په هغې کي مو هجرت کړی وی؟! نو د دوی ځای جهنم دی څومره بد ګرځنځی.

دين خو خلکو ته وايي: انسان د ځمکي په سر د خداى خليفه او نائب دی، ځمکه د ده په وړاندي مسخر شوې او د ده په واك کي ورکړی شوې، دا د ده کار دی چي لدې ځمکي نه ځانته د جنت مقدمه جوړوي که د دوزخ پيلامه. د ځمکي ټول نعمات د ده لپاره پيدا کړی شوي، وېش ئې ده ته سپارل شوی، که وېش ئې عادلانه وو، نو دا نعمات د ټولو لپاره کفايت کوي، فقر د ده د ناعادلانه وېش نتيجه ده، نه په بندګانو د الله د نه پيرزويني نتيجه.

د "قضاء" او "قدر" معنا دا نده چي انسان بې اختياره او بې ارادې مخلوق دی، چي نه د انتخاب اختيار لري او نه په خپل تقدير او برخليك کي د ده اراده او عزم څه اغيزه لري. دا د قضاء او قدر ډېر غلط او ناسم تعبير دی، "قدر" يعنی دا چي دلته د هر څه لپاره خاصه او تغيير نه منونکې اندازه ټاکل شوې او "قضاء" يعنی دا چي دلته هرڅه د ثابتو سننو او ضوابطو مطابق ترسره کېږي، دا هماغه خبره ده چي نن ئې ساينس کوي، انسان ته د همدغو سننو او مقدراتو په محدودې کي د انتخاب واك او اختيار ورکړی شوی، په سم انتخاب ئې سم نتائج مرتب کېږي او خراب انتخاب ئې خراب نتائج ورکوي، دا داسي وګڼې لکه چي د کوم ستر داسي باغ خاوند چي جګ جګ ديوالونه لري، د خاوند له اجازی پرته هيڅوك هغه ته نشي ننوتی، د راز راز ميوو ونې لري، خپل کوم ګران دوست ته د باغ کلي ورکوي او ورته وايي: دې باغ ته لدې کلي نه په استفادې سره ننوتی او هر راز ميوې خوړی شي، لدې نه وروسته د دې باغ اختيار ستا په لاس کي دی، خو متوجه اوسه چي د دې باغ يوه لوري ته داسي ونې دي چي ميوې ئې ستا لپاره مضري دي، که دا ميوه دي وخوړله تا ناروغه کوي او زما د نارضايتی باعث ګرځي. باغ ته له ننوتو وروسته چي نوموړی کس هرڅه کوي مسئوليت ئې د ده په خپله غاړه دی، هم مفيده ميوه خوړی شي او هم مضره، د انتخاب واك ورکړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی، د خپل انتخاب نتائج به ګالي، ښه انتخاب ئې ښه نتائج لري او بد انتخاب ئې بد. د ځمکي په سر د انسان خلافت او د قضاء او قدر په وړاندي د هغه محکومیت او ده ته د "اختیار" او "انتخاب" صلاحیت ورکولو معنا همداسي ده.

۴ـ کمونستانو به ویل: "ماده" تل وه او تل به وي، نه چا پیدا کړې او نه ئې څوك ختمولی شي.

موږ ورته ویل: د "مادې" په هلکه دا تصور د نولسمي پیړۍ زوړ او غیرواقعی تصور دی. اوس خوساینس نه اتم ته جزء لایتجزا وایي او نه ماده داسي هستی ګڼي چي نه پیدا شوې او نه ختمېدونکې ده او نه ماده د کائناتو د ستري ماڼۍ لومړۍ خښته ګڼي، بر عکس د "مادې" په هکله وایي چي هغه د هستی یو متحول او مؤقتی حالت دی، پیدا کېږي او ختمېږي، له انرژی جوړه شوې او په انرژی بدلېږي، کمونستانو به ویل: تجربی دا خبره ثابته کړې چي په کیمیاوي تعاملاتو کي نه څه خلق کېږي او نه له منځه ځي، بلکي شکل ئې له یوه حالت نه په بل بدلېږي، پدې خاطر دا خبره کولی شو چي ماده نه خلق شوې او نه له منځه ځي، تل وه او تل به وي!! خو دوی دې ته متوجه ندي چي د انساني علومو د دې پرېکړي اطلاق یوازې د انسان په "توان" او قدرت کېدی شي، یعنی انسان نشي کولی څه خلق کړي یا ئې له منځه یوسی، دې پرېکړي ته عمومیت ورکول نه معقوله خبره ده او نه علمي، نه ساینس دا خبره کړې او نه د انسان عقل دا خبره مني. همدا اوس اوس انسان ته دا خبره ثابته شوې چي په نویو کشف شویو کهکشانونو کي "انرژی" په "ذراتو" د بدلېدو په حالت کي ده او همدا ابتدائی ذری ورو ورو د مادې شکل غوره کوي او ستوری ترې جوړېږي.

علم نه یوازې دا خبره ثابته کړې چي "ماده" "خلق" شوې، مخکي نه وه، په یوې خاصي مرحلي کي پیدا شوې، بلکي د مادې تل پاتې تصور هم تکذیبوي، علم د لاوازیه هغه نظریه تردید کړې چي ویل ئې: "د کتلې مجموعي مقدار ثابت دی، نه کمېږي نه زیاتیږي" دا یوه زړه بې بنیاده نظریه وه چي ډېر د مخه تکذیب

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې، انشتين دا خبره ثابته کړه چې که ماده د نور د سرعت په اندازه حرکت وکړي په انرژی تبديليږي او کتله ئې لايتناهي کيږي. د ده دا نظريه د فزيك په لاندې منل شوي فورمول کي توضيح شوې:

$$E=MC^{2} \qquad M= M_O / \sqrt{1-(V/C)^{2}}$$

په لومړي فورمول کي E د انرژي لپاره، M د کتلې لپاره او C د نور د سرعت لپاره او په دوهم فورمول کي M_0 د لومړۍ کتلې لپاره، V د جسم د سرعت لپاره، C د نور د سرعت لپاره او M د وروستۍ کتلې لپاره راوړل شوی.

دا فورمولونه ثابتوي چي که د مادې سرعت يوه معين مقدار ته ورسيږي په انرژی بدليليږي او کتله ئې لايتناهی کيږي، د انسان عقل همدا حکم کوي چي که ماده متکاثفه انرژی وي او له انرژی نه جوړه شوې وي، لابد به د تجزيی په صورت کي بېرته په انرژی بدليږي، ماده په انرژی له بدلېدو وروسته خپل مادي ظواهر له لاسه ورکوي، لدې وروسته نه کتله لري، نه حجم او نه وزن، نه د مکان په درلودو مقيد ده او نه د "زمان" په مراعات، له ټولو مادي محدوديتونو نه ووځي.

ساينس د شلمي پيړۍ تر نيمايي پوري د مادې په هکله ويل چي هغه د انرژی متکاثف حالت دی، ماده له الکترون، پروتون او نيوترون نه جوړه شوې، خو وروسته ورته معلومه شوه چي اتم له الکترون، پروتون او نيوترون نه علاوه ګڼ شمېر نور اجزاء لري، د اتم د مزيد تجزيی په بهير کي هغه ځای ته رسېدلی چي د "مقناطيسی ميدان" او "ساحی" نوم ورکوي، داسي څه چي نه "حجم" لري، نه "وزن"، نه "کتله" او نه د "مکان" او "زمان" تابع.

ماده په خپل هر شکل کي د اجزاوو له ترکيب نه جوړه شوې او عقل وايي: هر مرکب بايد د پيدايښت يوه معينه نيټه ولري او حتماً به د ختمېدو او بېرته تجزيی ثابته نيټه ورته انتظار کوي، د يوه "مرکب" په هکله دا خبره کول چي تل وو او تل به وي، د عقل خلاف او غير علمي خبره ده.

که د انسان علم دې نتيجی ته ورسيږي چي وايي: انسان نه څه پيدا کولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي او نه ئې نابودولی شي. دا هماغه خبره ده چې قرآن ئې کوي او وايي:

أَمَّن يَبْدَؤُا الخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ

هغه څوك دی چې پيدا ينبت ئې پيل کړی او بيائې اعاده کوي.

خو د انساني علم دې پرېکړې ته عموميت ورکول او دا ادعا کول چې: که انسان نشي کولی څه پيدا کړي يا ئې له منځه يوسی، نو موجود شيان نه پيدا شوي او نه له منځه تلونکی دي، يوازې شکل ئې بدلېږي رابدلېږي، دا يوه نامعقوله ادعا ده، د واقعيت خلاف او يوه محدود او مشروط اصل ته عموميت ورکول.

۵. کمونستانو به ويل: ژوندون د مادې د طبيعي تکامل نتيجه ده.

موږ ورته ويل:

ستاسو دا ادعا "علم" نه مني، د ژوند په هکله د علم وروستۍ پرېکړه د دې ادعا خلاف ده، علم وايي: هر ژوندی شي له بل ژوندي شي نه پيدا کېږي. د بيولوژی مشهور عالم پاستور دا خبره ثابته کړه چې ژوندی له ژوندي پيدا کېږي، مړه توکي په خپله په ژونديو توکو نه بدلېږي، بلکې ژوندی توکی له ژوندۍ نطفې را پيدا کېږي او ژوندي شيان له مړو توکو نه خپله نطفه جوړوي. د پاستور د تجربی له مخې د هر ژوندي شي د پيدا کېدو لپاره ژوندۍ غيږ پکار ده. هغه د خپلې خبري د ثبوت لپاره د (S) په څېر يو ټيوب غوره کړ، په منځ کې ئې تعقيم شوې غوښه کښېښودہ، د ټيوب دواړه خولې ئې داسي بندي کړې چې د ژوندي شيانو تېرېدل ترې ممکن نه وو، خو هوا ترې تېرېدی شوه، د ټيوب داخلي جدار ئې په داسي سرېښناکي مادې غوړ کړ چې د هوا د تېرېدو په دوران کې هر ژوندی توکی جذب کړي او غوښې ته د رسېدو مخه ئې ونيسي، پدې ترتيب هغه د ټيوب داخلي فضاء داسي جوړه کړه چې د ژوندون لپاره مساعده وه، که مړه توکي په خپله په ژونديو بدلېدلی؛ نو د پاستور په ټيوب کې به حتماً له هغې غوښې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوندی موجود جوړ شوی وو خو دا ثبوت تر اوسه د پاستور په لابراتوار کي پاتې دی، خو هغه غوښه په ژوندي موجود نده تبدیله شوې. د پاستور لدې مهمي تجربی سره ټولو بیولوژی پوهانو توافق وکړ او د ده خبره ئې د یوه قاطع علمي اصل په حیث قبوله کړه، تر ننه د پاستور همدا تجربه عملي کاروړنه لري او د خوراکي موادو ساتنه د همدې علمي اصل له مخي تر سره کېږي، غوښه، شیدې او نور خوراکي مواد هومره واېشوي چي ژوندی نطفې پکي ختمي کړي، بیا ئې پداسي ظروفو کي ځای په ځای کړي چي ژوندي موجودات ورننوتی نشي، پدې عملیی سره د خوراکي موادو د د ورستېدو مخه نیسي، دې عملیې ته پاستوریزه وایي، د پاستوریزی د عملیې بنسټ پدې مفکورې ولاړ دی چي ژوند له ژوند نه را پیدا کېږي.

همدا راز موږ هغوی ته وېل: که ژوندون د مادې د تدریجي تکامل نتیجه ومنو له څو سترو اشکالاتو سره مخامخ کیږو:

دا مفکوره موږ دې ته اړکوي چي له یوې خوا د مادې د پیدایښت په یوې ثابتي نیټې باور وکړو او له بلې خوا د مادې ابتدایي سکون ومنو!! دا ځکه چي د مادې مایل ګراف حتماً د زماني له افقی ګراف سره د تقاطع یوه نقطه په ګوته کوي چي د مادې د پیدایښت او د حرکت د پیل نقطه ده، ګراف باید په لاندې شکل وي:

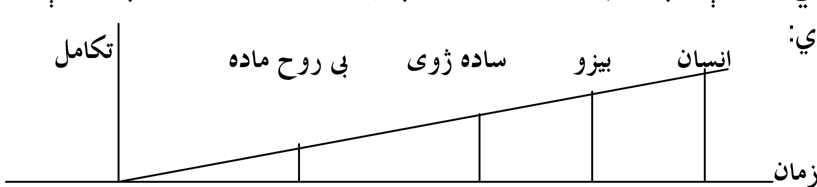

که موږ د اوسنی زماني له انسان نه شروع وکړو او ورو ورو مخکي زمانې ته په شا ولاړ شو او وګورو چي د ماتریالیستی فلسفی له مخي باید په انسان کوم مراحل تېر شوي وي، پدې سفرکي باید هر څو ملیونه کاله د مخه، انسان په داسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بڼه کي وګورو چي اوسنی شکل ئې د زمانې د تېرېدو په تناسب تر هغه شکل نه مخکي تللی او متکامل دی، یعنی د ده تکامل د زمانې په فکتور پوري تړلی دی، هر څومره چي زيات وخت ورباندي تېرېږي زيات تکامل کوي، د غیرمتکامل او بسیط حالت یوازنی وجه ئې دا ده چي د متکامل حالت په نسبت کم وخت ورباندي تېر شوی، پدې سفرکي خامخا باید داسي پړاو ته ورسېږو چي ماده ساکنه ده او "صفر" زمانه ورباندي تېره شوې، خو کمونستان نه د مادې "سکون" مني او نه ئې د پیدایښت نیته، خو لدې نه عاجز دی چي د تدریجی تکامل نظریه څنګه د مادې د دائمي حرکت او په لایتناهی کي د مادې د پیدایښت له غلط تصور سره تلفیق کړي.

۲- کمونستانو به ویل: د "مادې تکامل" د اضدادو تر منځ د دائمي نزاع نتیجه ده، د مادې هر توکي په خپل زړه کي دوې برخي لري، یوه د بل ضد ، "تز" او "انتی تز" چي په مسلسل او انقطاع نه منونکې توګه په خپلو کي په دائمي نزاع بوخت دي، همدا دائمي نزاع ماده د تکامل په لوري خوځوي.

موږ ورته ویل: د مادې په هکله ستاسو دا تصور هم د نورو غلطو تصوراتو په څېر بې بنیاده او غیر علمي دی، عالم د اضدادو مجموعه نه؛ بلکي د ازواجو مجموعه ده، یوه برخه ئې د بلې برخي ضد نه بلکي مکمّله ده، هر ترکیب د ازواجو له یووالي څخه جوړېږي او د ازواجو د ګډ کار په ترڅ کي وده کوي، د عالم هر لوري ته چي سترګي واړوئ او د هر "تکامل" لاملونه چي ولټوئ، حتماً به دې نتیجې ته ورسېږئ چي د مادې هر توکی له داسي برخو جوړ شوی چي یو د بل زوج او یو د بل مکمل دي، همدا ازواج یوه بل ته لاس ورکوي او د مادې د تکامل موجبات برابروي.

په حیواناتو او نباتاتو کي ګورو چي زوج زوج پیدا شوي، نر او ښځه لري، یو د بل مکمل، همدا ازواج د یوه بل د دفع کولو او نفی کولو په ځای یو بل جذبوي، یوه بل ته لاس ورکوي، د دوی د یووالي په نتیجه کي نوی، ځوان او

(c) ketabton.com: The Digital Library

متکامل موجود پیدا کېږي او د زړو ځای نیسي، د دوی په هکله د "اضدادو" فلسفه اصلاً صدق نکوي او د واقعیت کاملاً خلاف او د "تکامل" د لاملونو له توضیح نه عاجز ده.

همدا راز په عناصرو کي گورو چي یو په خپل آخری مدارکي داسي اضافی شیان لري چي له بل سره ئې شریکولی شي او بل په آخری مدارکي داسیخلا لري چي د ډکولو لپاره ئې د بل مرستي ته اړ دی، همدا دواړه د یوه بل زوج شي، یو بل جذب کړي، آخری مدار سره شریك کړي، د دې عملیی په نتیجه کي نوی ترکیب جوړ شي، موږ د عناصرو په دنیا کي هم د اضدادو په ځای ازواج گورو او په ځرگند طور گورو چي تکامل د زوجینو د یوځای کېدو او دوستانه تعامل په نتیجه کي ترسره کېږي، کوم عناصر چي د یوه بل زوج نه وي نه په خپلو منځونوکي تعامل کولی شي او نه د نوي توکي په څېر ځرگندېدی شي او نه د تکامل مقدمه کېدی شي.

۷ـ کمونستانو به ویل: "انسان" د مادې د طبیعي تکامل نتیجه ده، د ده تکامل او د انسان په څېر راځرگندېدل ئې له "یوه سلولي" حیوان نه پیل شوی، بېلا بېلي مرحلې ئې پلي کړې، کله د یوه حیوان په څېر او کله د بل حیوان په څېر، له موجوده حالت نه مخکي د بیزو په بڼه او په پای کي د "کامل انسان" په شکل کي راځرگند شوی.

موږ ورته ویل: د انسان د پیدایښت په هکله دا نظریه نه علمي بنیاد لري او نه هغو گڼ شمېر سؤالونو ته ځواب ویلی شي چي ورسره مخامخ ده، سؤالونه دا دي:

- باید د مادې له ساده توکي نه تر انسان پوري ټول نباتات او حیوانات په یوه ثابت مسیر کي یو په بل پسې د تدریجی تکامل په حال کي وی او له معمولي او بسیط تفاوت سره، باید ټول د انسان په بڼه کي د بدلېدو په لوري خوځېدې!!
- دا نظریه د ژوندیو موجوداتو د بې شمېره تنوع له توضیح نه عاجزه ده، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنوع معنا دا ده چي هر صنف له ځانګړې او مستقلي نقطی پیل شوی او وده او تکامل ئې په خپل ځانګړی مسیر کي دي.

• د ژوندیو موجوداتو او جامدي مړی مادي ترمنځ هومره ژور او عمیق تفاوت ګورو چي د یوه "فوق مادي" ذات له تصرف نه پرته په ژوندي موجود د هغې بدلېدل د انسان عقل نشي منلی، ژوندي موجودات؛ احساس، شعور، عقل، علم، ابتکار، انتخاب، مینه، دښمني، خندا، ژړا او ګڼ شمېر نور داسي صفات لري چي باید له "فوق مادي" مرجع نه ئې ترلاسه کړي وي. دغو صفاتو ته مادي مبنا نشو پیدا کولی، ناچار باید دا ومنو چي په ژوو کي نوموړي صفات له بهر نه تعبیه شوي او د دوی پیدا کوونکي ذات د دوی په خټه کي دا صفات ایښی او په همدغو صفاتو د متصف کېدو لپاره ئې هغوی ته خاص جوړښت ورکړی، د انسان پیدایښت او د ده خاص صفات داسي وګڼې لکه یو مجهز کمپیوټر چي ټولي برخي ئې مکملي او فعالي وي، په هغه کي د جمع، ضرب، تقسیم، د غړ ضبطول، د لیکنو اساسي ساتنه او د ګڼ شمېر نورو عملیو خاص پروګرامونه تعبیه شوي، دا کمپیوتر هغه عملیه ترسره کولي شي چي مربوطه پروګرام او SOFT WARE ئې په حافظه کي نصب شوی وي، که نه نو د نوموړې عملیی له اجراء نه عاجز پاتې کېږي. د انسان په کروموزم کي ۳۰۰۰۰ ژنه دي، هر ژن د یوه WARE SOFTحیثیت لري، چي هر یو ئې د انسان د یوه خاص صفت او کړني اصلي لامل دی. موږ ته وواياست چي دا ژنونه، چي هر یو ئې د خاص صفت حامل دی او انسان ته خاص خصوصیت ورکوي او د انسان د خاصو کړو وړو لامل دی، چا په انسان کي ایښی؟

۸ـ کمونستانو به ویل: مرګ د ژوندون پای دی، له مرګ نه وروسته بل ژوندون نشته، نه قیامت شته او نه حساب او کتاب او نه جنت او دوزخ.

موږ ورته ویل: تاسو د بیا ژوندون د نفی کولو لپاره څو خبري کولی شي:

یوه دا ده چي انسان ومری، هډوکي ئې وراسته شي او په خاورو بدل شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنگه به بېرته را ژوندی کېږي؟

زموږ ځواب دا دی: هماغسی به راژوندی کېږي لکه چي په ابتداء کي له خاورو را پيدا کړی شو، مجدد پيداينښت تر لومړی پيداينښت آسانه دی، هماغسی به را ژوندی کېږي لکه چي د هر ژمي په پای او د پسرلي په راتلو سره د ځمکي تر قشر لاندې توکي راژوندي شي. هغه ذات چي انسان ئې د لومړی ځل لپاره را پيدا کړي بيا به ئې را پيدا کوي.

- دوهم دا چي: له بيا ژوندون نه وروسته حساب او کتاب، مکافات او مجازات نه منو او د دې لپاره عقلي دلايل نلرو.

- په دې ارتباط زموږ ځواب دا دی: که انسان د هري پېښي او صحنې په اړه خامخا قضاوت کوي، يوې ته په بلي ترجيح ورکوي، يوه تائيدوي، بله ترديدوي، دوه کسان د دوو بېلا بېلو کړو وړو په حال کې گوري، يوه ته ښه او بل ته بد وايي، دوه کسان د جگړي په حالت کي گوري، يو ظالم او بل مظلوم، د يوه په نسبت په خپل زړه کي ترحم او زړه سوي احساسوي، غواړي دهغه مرسته وکړي، د بل په نسبت په خپل زړه کي کرکه محسوسوي، غواړي د هغه مخنيوی وکړي، که ئې له وسه پوره وه حتماً د مظلوم مرستي ته راوړاندي کېږي او د ظالم مقابله کوي، ظالم ته د خپل ظلم جزا ورکوي. موږ ته ووایاست: په انسان کي دا د قضاوت استعداد چا ايښی، دا د مکافات او مجازات تصور چا ورکړی، دا د ښه او بد د تفکيك او تمييز فهم ئې له کومه کړی؟ ته څنگه دا مني چي په انسان کي دي دا صفت وي او د ده پيدا کوونکي ذات دی پدې صفت متصف نه وي؟ د عقل تقاضا خو دا ده چي د انسان پيداکوونکی او خالق بايد په اتم او اکمل صورت کي د "قضاوت" او مکافات او مجازات په صفت متصف وي.

- متأسفانه تاسو د مکافات او مجازات هغي سلسلې ته پاملرنه نلري چي همدا اوس اوس په پوره قوت سره د انسان په انفرادي او ټولنيز ژوند حاکمه ده، نه دې ته اهميت ورکوي چي اکثر مجرمان د خپل جرم جزا گوري، چي بد گرځي بد

(c) ketabton.com: The Digital Library

به پرځي، په خپل شخصي ژوند کې د هر انحراف او له خپلو طبيعي حدودو نه د هر تېري بد عواقب ګالي. او نه دې ته توجه لري چي يو په بل پسې د ظالمو واکدارانو د اقتدار مانۍ نسکورېږي، د استبدادي نظامونو جرړې قطع کېږي، مستکبرين له منځه ځي، ځای ئې مستضعفينو ته تخليه کېږي، که پدې عالم کې د مکافات او مجازات سلسله حاکم نه وی نو ظالم واکداران به تل په واك کې پاتې کېدل او مظلومان به تل د محروميت اوضعف ګاللو ته اړ ول، نه به د دوی مرسته کېده او نه به له هاغه بل نه غچ اخيستل کېدو، د مکافات او مجازات همدا سلسله به په قيامت کې تکميل شي، هغه نقيصه به رفع شي چي انسان ته د نسبي اختيار او واك ورکولو په وجه د ده فوری او مکمل مجازات او مکافات ځنډول شوي، فوری جزا د انسان اختيار سلبوي، ده ته د اختيار او واك ورکولو غوښتنه دا وه چي کامل مکافات او مجازات ئې د څه مودې لپاره وځنډول شي.

۹ـ کمونستانو به په انساني ټولني کې د بې عدالتۍ او ظالم او مظلوم په شته والي د خپلي الحادي عقيدې لپاره د دليل په توګه استدلال کاوو او ويل به ئی: خدای څنګه پدې "بی عدالتي" راضی کېږي، د دې بې عدالتي له شته والي سره سره څنګه د "عادل خدای" په شته والي باور وکړو؟

موږ د دوی په ځواب کې ويل: په انساني ټولني کې بې عدالتي او ظلم د انسان د غلطو تصرفاتو نتيجه ده، د دې اعتراض په خپله انسان ته راجع دی چي له خپل "اختيار" او "واك" نه غلطه استفاده کوي، نه هغه ذات ته چي انسان ئې بااختياره پيدا کړی، که انسان په نورو ظلم کوي، د نورو په حقوقو تېری کوي، يوه ډله په بلي ډلي د خپلي خوښي داسي نظام تحميلوي چي هغه له خپل حق نه محروم کړی او ده ته امتيازات ورکړي او که محرومان او مظلومان ظلم ته غاړه ږدي، د بل لوبي مني، په خپل حق د بل د تېري په وړاندي عکس العمل نه ښيي، مسئوليت ئې انسان ته متوجه دی، نه خدای ته چي انسانان ئې برابر پيدا کړي، هرڅه ئې د ټولو لپاره پيداکړي، په عدالت امر کوي او ظلم حرام ګڼي او خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بندګانو ته وايي: مه په بل لويي کوي او مه د بل لويي مني، مه ظلم کوي او مه مظلوميت مني، ټول ورونه ياست، له يوه نژاد نه، له برابرو حقوقو سره.

د انسان امتياز په نورو مخلوقاتو پدې سره دی چي هغه "خپلواك" پيدا شوی، له دوو لارو نه يوه غوره کولی شي، په څو شيانو کي يو انتخابولی شي، ابتکار لري، د انتخاب او غوره کولو توان لري، که له هغه نه دا امتياز سلب شي، بيا ئې نه ښه کار د ستايلو دی او نه بد کار د غندلو، نه د ښه کار په کولو سره د مکافات مستحق دی او نه د بدکار په مقابل کي د مجازات وړ، په هر کار کي ئې هغه چا ته ګوته نيول کېږي چي دی ئې هغه کار ته اړکړی. ترافيك په هر تصادم کي ډريور مجازات کوي نه موټر، دا ځکه چي ډريور د واك خاوند دی او موټر محکوم او مجبوره وسيله. په انساني ټولني کي د بې عدالتي اعتراض يوازې په هغه صورت بل چا ته راجع کېدی شوی چي انسان د موټر په شان محکوم او مجبور وی او مهار ئې د بل په لاس کې.

عادل خدای نه يوازې په بې عدالتي او ظلم ندی راضی؛ بلکي هم ظلم حرام ګڼي او هم ظلم ته تسليمېدل. د مظلومانو د ژغورني لپاره ئې پيامبران رالېږلي، له ظلم نه د نجات لاري ئې هغوی ته ښودلې، دوی ئې د ظلم د ختمولو او د عدالت د تأمين لپاره په جهاد مکلف کړی، که دوی د ظلم په خلاف ملا وتړی او د عدالت د تأمين لپاره د جهاد لاره غوره کړې، خامخا د دوی مرسته کوي او خپل تائيد او نصرت پدوی پيرزو کوي، د الله سنت همدا دی او د عدالت تقاضا همدا او د انسان د "واك" او "اختيار" غوښتنه همدا، که خدای له انسان نه د ګناه کولو واك سلب کړی، لده نه هغه "اختيار" بېرته واخلي چي له همغه نه په استفادې سره د بل په حق تېری کولی شي، پدې صورت کي انسان له نورو مخلوقاتو نه خپل اصلي امتياز له لاسه ورکړی او په مجبور مخلوق بدل شوی، بيا نه د ده "ښه" ارزښت لري او نه ئې "بد" د تقبيح او غندلو وړ دی.

۱۰ـ کمونستانو به ويل: انسان هرڅه په خپله "خوښه" او خپله "اراده" کوي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي نامرئی ذات شته والی نه محسوسوي چي د انسان په "ارادې" اغیزه وکړي او د ده د عمل مخه ونیسي، ځینو به په ډېره بې باکۍ ویل: که خدای وي نو زما دا غزېدلی لاس دي راغونډ کړي!

موږ د دوی په ځواب کي ویل: ستاسو دا خبره د مخکنۍ خبري خلاف ده، د یوې قضیی په اړه دوه متناقضی خبري کوي، که انسان هر څه په خپله "خوښه" او خپله "اراده" کوي نو د ده د فردي او اجتماعي حالت مسئولیت په خپله د ده په غاړه دی، د "ظلم" عامل دی دی، د بې عدالتي موجبات ده برابر کړي او اعتراض ئې ده ته متوجه دی.

که څه هم دا خبره چي انسان هر کار په خپله "خوښه" او "اراده" کوي په اصل کي سمه خبره ده خو نه پدې بڼه کي چي کمونستان ئې وړاندي کوي، پدې خبري هغه نتیجه مرتب کول چي دوی ئې ادعا کوي، د حیرت وړ مغالطه ده. انسان نه کامل "واکمن" دی او نه مطلق "محکوم"، د اختیار خاوند دی خو محدود اختیار، انتخاب کولی شي؛ خو له څو ممکنو کارونو نه یو. د ده دا محدودیت ثابتوي چي د بل د ارادې په وړاندي محکوم دی. قرآن دا حقیقت په څومره دقیق انداز بیانوي او وایي:

> فلو لا ان کنتم غیر مدینین ترجعونها ان کنتم صادقین.
>
> که تاسو (د خدای د ارادې په وړاندي "محکوم" نه یاست خپله روح مو هغه وخت" بېرته وګرځوی "چي ستاسو ستوني ته راورسېږي" که صادق یاست.

ستا مرګ پدې شهادت ورکوي چي ته د یوه داسي ذات د ارادې په وړاندي محکوم ئې چي په تا او پدې ټولي هستۍ د ده حکم نافذ دی، ته نه غواړې زوړ شي، استعدادونه دي ضعیف شي، توانمندي دي کمه شي، په مرض اخته شي او په مرګ محکوم شي، خو دا ټول ستا د خوښي خلاف ترسره کېږي. دنیا ته ستا د راتلو او تلو نیټه بل ټاکلې، ستا وده او زوال د بل په اراده ترسره کېږي، نه د خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرګ مخنیوی کولی شي او نه ئې نیته ځنډولی شي.

دا سمه ده چي تا ته د خپل لاس د غزولو او غونډولو توان درکړی شوی او د دې اختیار ستا په لاس کي دی، خو که د همدې لاس د غزولو او غونډولو د کنترول هغه مرکز صدمه وګوري چي ستا په مغز کي تعبیه شوی او سویچ ئې ستا د ارادې تر ګوتي لاندې ده، بیا نه خپل لاس غزولی شې او نه ئې غونډولی، ته بې تنفسه ژوند نشې کولی، ناچار به سا باسې چي ژوندی پاتې شې، د ژوندي پاتې کېدو لپاره به ناچار هماغه څه کوې چي ستا خالق او پیداکوونکي ذات مقرر کړي.

۱۱ـ کمونستان پدې باور وو چي انسان خپل افکار او عقاید له خپل محیط نه اخلي، دا د تولید وسایل دي چي د انسان د اجتماعي نظام څرنګوالی تعینوي، اقتصاد بنسټ دی او اجتماعي نظام، سیاست او فرهنګ د هغه زیږنده او پدې بنسټ ولاړ دیوالونه، اقتصاد "زیر بنا" ده او نور هرڅه "روبنا"، د ټولني هر څه له "اقتصاد" نه رنګ اخلي، د انسان د ټولو کړو وړو محرك اقتصاد دی، دوستی او دښمني ئې اقتصادي انګیزه لري، ښه او بد عمل ئې له اقتصادي تمایلاتو نه راولاړیږي. د تولید د وسایلو د تدریجی تکامل په وجه د انسان اجتماعي نظام هم په تدریج سره له یوه حالت نه بل ته ارتقاء کړې. دوی تاریخ په لاندې پنځو مرحلو ویښي:

۱ـ لومړنۍ ټولنه "کمون اولیه " پدې‌مرحلې کي د تولید له وسایلو نه په ګډه استفاده کېده، نه فردي ملکیت وو او نه د یوه انسان په لاس د بل استثمار.

۲ـ مریيتوب "بردګی": د لومړۍ مرحلې برابري او مساوات او د یوه انسان په لاس د بل نه استثمار له منځه ولاړ، فردي ملکیت رامنځته شو، شتمنو نیستمن، زورورو کمزوری په اسارت ونیول، مریيتوب پیل شو. مریی د تولید وسیله ګڼل کېدو او بازار ته د خرڅلاو لپاره عرضه کېدو.

۳ـ فیوډالیزم "د پراخو ځمکو د خاوندانو نظام": پدې مرحله کي کرهڼه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تولید مهمه او اساسي وسیله وه. د پراخو ځمکو خاوندان راڅرګند شول، مریبی په بزګر بدل شو، یعنی د کر په ځمکي پوري تړلی مریبی.

۴۔ کپټلیزم " پانګه وال نظام": د تاریخ پدې پړاو کي د تولید د مخکنیو وسایلو ځای ماشین ونیو، فابریکي رامنځته شوې، فیوډال د فابریکې په خاوند بدل شو او بزګر په کارګر، فابریکو کارګران راغونډ کړل، د ګډی مبارزې شرایط ئې ورته برابر کړل، کارګری اتحادیی جوړې شوې او د کارګرانو مبارزه پیل او جدي بڼه ئې غوره کړه.

۵۔ کمونیزم: بورژوازی د کارګرانو "پرولتاریا" په لاس نسکوریږي، فابریکې، ځمکي او د تولید ټول وسایل د کارګرانو په لاس کي پریوزی، د بډایانو سلطه پای ته رسیږي، قدرت د کارګرانو لاس ته ورځي، کارګری ټولنه جوړیږي، د فردي ملکیت په ځای ټولنیز ملکیت رامنځته کیږي، د ټولني هرڅه د ټولو په ګډ ملکیت بدلیږي، هماغه د انساني تاریخ لومړنی مرحله "کمون اولیه" په خپلي مترقي او متکاملي بڼي کي بیا تکراریږي، دولت او دولت ته ضرورت ورو ورو له منځه ځي او بې دولته ټولنه جوړیږي، همدا د انسان د ټولو ستونزو د حل یوازنی لاره ده. کمونستانو به ویل: دا تاریخیمرحلې او یوه په بل پسې د هغوی راتګ د تاریخ حکم او غوښتنه ده، خامخا به راځي، هیڅ څوك ئې مخه نشي نیولی، هیڅوك ئې مخي ته نشي و دریدی، دا د تاریخ جبر دی....!!

موږ د دوی په ځواب کي ویل:

د انسان د ځینو خاصو کړو وړو انګیزه اقتصادي وي، نه د ټولو، د ده د ټولو فعالیتونو د لاملونو په هکله ستاسو نظریه غیر واقعی او بې بنیاده ده. هیڅ عاقل انسان له هغې سره توافق نشي کولی، ډیر فعالیتونه داسي دي چي نه یوازې اقتصادي انګیزه نلري بلکي انسان د هغه لپاره خپل اقتصادي تمایل ترپښو لاندې کوي او له خپلو مادي امتیازاتو نه لاس اخلي. که یو مبارز انسان د عدالت لپاره ملا تړی، د جهاد لار غوره کوي، زندان ته ځي، هجرت ته اړکیږي، له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مأموريت نه محروم کېدل مني، له خپلي شتمنۍ، اجتماعي اعتبار، سوکالي او آرامي نه لاس اخيستو ته چمتو کېږي، له مظلومانو او محرومانو نه د دفاع په لارکي شهادت ته تيارېږي، په هغه وخت کي چي گوري د دار کړۍ ئې په غاړه کي لوېږي، په خپل دريغ ټينگارکوي، نه له مبارزې لاس اخيستو ته چمتو کېږي او نه د دښمن په وړاندي سر ټيټولو ته، ستاسو دا فلسفه د دغه شان کارونو له توجيه نه عاجزه ده. د انسان دا راز اقدامات ستاسو په نظريې د بطلان خط کاږي، که يو انسان د يوه بې وزلي همنوع په ليدوسره په خپل زړه کي ترحم او عاطفه احساسوي، تحريك کېږي، له هغه سره مرستي ته راوړاندي کېږي، د هغه لاس نيوى کوي، د مظلوم په څنگ کي ودرېږي، له خپل اولاد سره مينه کوي، د دوى لپاره خولې تويوي، خطر قبلوي، که مور د خپل اولاد په نسبت زړه سوي لري، د ده د روزني او ساتني په کار کي بې خوبى گالي، هر زحمت په ورين تندي زغمي، د هر خطر مقابلې ته چمتو کېږي، که يو کس د شهرت لپاره د مرگ تر پولي مخکي درومي، په اسرارو د پوهېدو لپاره سختى ستونزې گالي، ... دې ته ورته د بې شمېره نورو اقداماتو له توجيه نه ستاسو فلسفه کاملاً ناتوانه او عاجزه ده.

همدا راز ستاسو دا ادعا د منلو نده چي انسان خپل افکار او عقايد له محيط نه اخلي، که داسي وى، نو هغو کسانو به حتماً ورته عقايد او افکار درلودل چي په ورته محيط کي ژوند کوي، بايد د يوې کورنۍ د غړو ترمنځ هيڅ فکرى اختلاف نه وى. د يوې ټولني د ټولو غړو افکار بايد يوه بل ته ورته وى. بايد د جوزيف استالين، د کمونستانو د ستر مشر او د ده د لور ترمنځ هومره ژور اختلافات نه وى پيدا شوي چي له روسيې وتښتى او امريکا، د روسيې ستر دښمن ته پناه يوسى او هلته په يوه مطبوعاتى کنفرانس کي خپل پلار متهم کړي او هغه ته د قاتل او جاني خطاب وکړي؟!

مور عملاً گورو چي د توليد وسايل نه فقط د انسان د افکارو او عقايدو زيربنا نده، بلکي په خپله د انسان د افکارو زيربنده ده، دا انسان دى چي د توليد

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسایل جوړوي، په هغوی کي تبدیلي راولي، وده ورکوي، تر مخکي حالت نه غوره والی ورکوي، نن د یوه کس کار تر سره کولی شي، سبا ئې داسي جوړ کړی چي د دووکسانو کار وکړي او بله ورځ د څلورو، لسو او شلو... انسان ابتکار لري، پټ اسرار کشفوي، نوي نوي وسایل اختراع کوي، د انسان همدا استعداد د تولید د وسایلو او د ټولني د اقتصادي وضعي د ښیرازه کېدو اصلي عامل دی، په انسان کي د "ابتکار" او "اختراع" استعداد ته نه یوازې دا چي ستاسو ناکاره فلسفی اعتناء نده کړې بلکه هغه ئې نفی کړې.

په دې کي شك نشته چي انسان له خپل محیط نه متأثره کېږي، په عقیدې، فکر، اخلاق، دود دستور او اجتماعي نظام ئې محیط اثر کوي، خو دې خبري ته هومره عمومیت ورکول چي له انسان نه د یوه مجبور او محکوم توکي څېره انځور کړي، داسي چي خپل هر څه له محیط نه اخلي، جهت ئې محیط ټاکي، افکار او اخلاق ئې د محیط زیږنده ده، نه "ابتکار" لري، نه "اختراع" کولی شي او نه د محیط د غوښتنو خلاف قدم اوچتولی شي، دا غلطه انگیرنه ده او د انسان د عملي ژوند له واقعیتونو سره ټکر کوي. که داسي وی نو ټولو انساني ټولنو به یو شانته اجتماعي نظام درلود، ټولو به یو شانته وده کوله، د تولید وسایل به ئې ورته وو او اجتماعي نظامونه به ئې د یوه بل شبیه . ستاسو فلسفی تحلیل دې سؤال ته له قانع کوونکي ځواب نه عاجز دی چي ولې د دې او هغي ټولني تر منځ د تولید د وسایلو مستوی فرق کوي، دا وروسته پاتې دی او هغه مخکي تلی او ولې د دې ټولني اجتماعي نظام له هغي بلي نه فرق لري؟! د انسان له "ابتکار" نه پرته بل کوم عنصر دی چي دا "تفاوت" توجیه کړی شي؟! مخصوصاً چي تاسو په "تاریخیجبر" باور لري او هغه داسي ځواکمن بهیر گڼي چي هیڅوك د هغه مخي ته نشي ودرېدلی او هیڅوك دا حتمي بهیر نشي بدلولی.

د کمونستانو په "تاریخي دورو" او "تاریخي جبر" لاندې اعتراضات لرو:

- دوی په تاریخي پېښو کي یوازې د تولید د وسایلو اغیزه څېړلی او هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې يوازنی مؤثر عامل گڼلی، ټول نور عوامل ئې له نظره غورځولي. څوك چې په تاریخي پېښو کې د بېل، لور، ترکتور او ماشین اغیزی ته گوته نیسي خو د انسان ابتکار، د مټو زور، د قلم، توری او ژبې تأثیر له پامه غورځوي، لویه مغالطه کوي، ما ته وواياست چې د تاریخ په جوړولو کې د لور زیاته ونډه ده که د توری، بېل زیات تأثیر لري که نیزه، ترکتور زیات مؤثر دی که ټانك؟!

• کمونستي انقلاب د دنیا په هیڅ گوټ کې د هغې فلسفې مطابق بري ته ندی رسېدلی چې کمونیزم ئې وړاندي کوي، په هیڅ هېواد کې داسي ندي شوي چې د بورژوازی مرحله خپل پای ته رسېدلې وي او ورپسې کمونستي انقلاب راغلی وی، د دې فلسفې مطابق باید لومړی په انگلستان او امریکا کې کمونستي انقلاب ترسره شوی وی، د مارکس انتظار همدا وو او د ده د تاریخي فلسفې تقاضا همدا وه، خو پدې هېوادونو کې لا تراوسه هماغه د بورژوازی مرحله پای ته ونه رسېده او د کمونیزممرحلې ته ئې ارتقا ونکړه، کمونستي انقلاب، د مارکس د فلسفې خلاف، لومړی په روسیې کې ترسره شو، حال دا چې روسیه د پانگه وال نظام په لومړی پړاو کې وه، نور هېوادونه چې د روسیې د توری، توپ او ټانك په ذریعه د کمونیزم په کومي کې پرېوتل اکثراً ئې فیوډالي مرحله هم نه وه تکمیل کړې، چین د کمونستي انقلاب لیار پدې خاطر غوره نکړه چې د تولید په وسایلو کې ئې انقلاب راغلی وو او همدغو وسایلو د کمونستي انقلاب غوښتنه کوله!! برعکس د روسیې نظامي مرستو دا انقلاب بري ته ورساوو!! دا څنگه د اروپائی هېوادونو په ځای چې اکثراً د بورژوازی په پړاو کې وو، کمونستي انقلابونه په افریقایي او آسیایي هېوادونو کې، چې ټول ئې په فیوډالي مرحلې کې وو، ترسره کېږي، دا انقلابونه د کارگرانو په لاس نه؛ بلکې د فوځي افسرانو په لاس او د عسکري کودتاگانو په ذریعه پلي کېږي!! موږ نه پوهیږو چې کمونستان د عراق، یمن، سودان، مصر، سوریې، ویتنام، کامبوج، ایتوپیا، اریتریا او د شرقي اروپا هېوادونو هغه تحولات څنگه توجیه کوي چې د کمونیزم په گټه ترسره شول. پدې هېوادونو کې خو د لور او څټك په ځای د توپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ټانك په ذريعه او د كارګرانو او بزګرانو په ځای د فوځي افسرانو په لاس د زړو حكامو ځای نويو حكامو ونيو، نه د توليد وسايل بدل شوي او نه په اقتصادي نظام كي تبديلي راغلې.

• د فردي او ټولنيز ملكيت په اړه موږ هغوی ته ويل: ظلم په هر صورت كي ظلم دی، كه دا د "فرد" له لوري د "ټولني" په حقوقو وي او كه د "ټولني" له لوري د "فرد" په حقوقو. كه دا ظلم وي چي د "فردي ملكيت" لپاره "اجتماعي ملكيت" صدمه وګوري؛ نو دا هم ظلم دی چي د اجتماعي ملكيت تر نامه لاندې "فردي ملكيت" تر پښو لاندې شي. دا له عدالت او انصاف نه لري كار دی چي انسان د خپل كار هغه ثمره تر لاسه نكړی شي چي د ده د خولو او تناكو نتيجه ده او پدې كي هغه څوك ورسره برابر شريك كړی شي چي نه ئې خولې توی كړې او نه ئې لاس تناكي شوی. كه دا حالت په ده تحميل شي د كار او زيار انګيزه له لاسه وركوي، د كاركولو شوق او ذوق ئی‌صدمه ګوري، د خولې تويول او د لاس پښو تناكي كول ورته بيهوده بريښی. د فردي ملكيت نفی خطرناك عواقب لري، اجتماعي ملكيت په داسي استبدادي نظام منتج كېږي چي د ټولني هرڅه د واكمنو په لاس كي وركوي، د دې په ځای چي "فردي ملكيت" تحريموو ولې هغه راكړه وركړه او اقتصادي چال چلند نه تحريموو چي د ټولني حقوقو ته صدمه رسوي، د بډاي لاس آزاد پرېږدي چي نيستمن استثمار كړي، د ده له مجبوريتونو نه غلطه استفاده وكړي، د بې وزلو د خولو او تناكو حاصل د ده په جيب كي پرېوزی، شتمن مزيد شتمن كړي او نيستمن لاپسي نيستمن، سرمايه د محدودو كسانو ترمنځ لاس په لاس شي، له هري لاري نه د شتمني ترلاسه كول جائز ګڼي، ولې سود، احتكار، انحصار او استثمار نه تحريموو؟

اسلام فردي ملكيت جائز ګڼي خو له څو شرطونو سره:

• بايد له جائزی او قانوني لاري ترلاسه شوی وي. نه د بل فرد حق په كي ترپښو لاندې شوی وي او نه د ټولني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- له دې ملکيت نه يوازې په جائزو لاروکي استفاده کولی شي.

- د ده په شتمني کي د ټولني د محرومانو ثابت او معلوم حق دی، دا حق بايد ورکړ شي. دولت مکلف دی له بډای نه دا ثابت حق ترلاسه کړي او بې وزلو محرومانو ته ئې ورکړي. دا ثابت حق د اجتماعي مصلحت په بنا زياتېدی شي او دولت کولی شي د ټولني د عام مصلحت لپاره له بډايانو نه هومره وغواړي چي ضرورت رفع شي.

- شتمني بايد د محدودو اغنياوو تر منځ لاس په لاس نشي او داسي تراکم و نکړي چي ټولني ته گواښ متوجه کړي، د شتمنيو تراکم خطرناك عواقب لري.

- اسلام د همدې لپاره د زکات، عشر، خمس، ميراث، مصالح مرسله او سد ذرايع قواعد وضع کړي او سود، احتکار، انحصار، استثمار او د نيستمن له مجبوريتونو نه ناروا استفاده ئې تحريم کړې.

- موږ به کمونستانو ته ويل: ستاسو دا ادعا چي په کمونستي ټولنيکي د "دولت" ضرورت په مدا رمدار منتفی کېږي او بې دولته ټولنه رامنځته کېږي، يوه واهی او بې بنياده ادعا ده، د عملي واقعيتونو خلاف، ستاسو په کمونستي ټولني کي نه د دولت ضرورت منتفی شو، نه له منځه ولاړ او نه تضعيف شو، برعکس هومره ځواکمن شو چي د انسان په اوږده تاريخ کي ئې مثال نشو موندلی، پدې نظام کي چي فوځ، پوليس، استخبارات او امنيتی ځواکونو او ځواکمنو حزبی حلقو ته کوم ضرورت دی په نورو نظامونو کي ئې مثال نه گورو، تجربی ثابته کړه چي کمونستي نظام د ځواکمن دولت نه پرته دوام نشي کولی که دولت ضعيف شو او په ټولني ئې تسلط کمزوری شو د نظام مانۍ نسکورېږي او د کمونيزم ټغر ټولېږي.

- کمونستانو به د اسلام په هکله ويل: که اسلام د طبقاتی نظام حامي نه وی ولې ئې مرييتوب تائيد کړ، ولې ئې د مريی ساتل او خرڅول جايز وګڼل؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ د دوی په ځواب کې ویل: دا اسلام وو چې د بشری تاریخ په اوږدو کې ئې د لومړی ځل لپاره د مریی د آزادولو غږ اوچت کړ، له اسلام نه مخکې هیڅ مسلك د انسانانو د برابری او د مریی د آزادي خبره نده کړې، اسلام اعلان وکړ چې لدې نه وروسته هیڅوك آزاد انسان نشي مریی کولی. لا څوکاله نه وو تېر شوي چې د اسلام تر واکمنی لاندې ټولو سیمو کې د غلامی سلسله ختمه شوه او مریيتوب پای ته ورسېدو. دا په داسې حال کې چې په اروپا، امریکا او ټولو غیر اسلامي هېوادونو کې د غلامی بازار گرم وو او هیچا د انسانانو د برابری شعار نشو منلی. اما دا چې اسلام ولې له بري نه وروسته او په ټول حجاز له تسلط نه بعد غلامي تحریم نکړه او د ټولو غلامانو د آزادولو اعلان ئې ونکړ، ځواب ئې باید له یوې خوا د هغه وخت په اجتماعي ظروفو او شرایطو کې ولټوو او له بلې خوا د اجتماعي ستونزو په حلولو کې د اسلام په خاصې کړنلاري کې. اسلام د ځینو خاصو اجتماعي ستونزو د حل کولو لپاره دا کړنلاره خپله کړې چې ورو ورو د هغوی جرړی باسی، تدریجی بدلون غوره گڼي، لومړی د داسې تبدیلي لپاره ذهني شرایط برابروي، مقدماتې کارونه سر ته رسوي، ریښې یوه په بل پسې قطع کوي او په پای کې د دې اجتماعي ستونزي کرغېړن بوټی له بیخه باسی، د شراب او قمار په هکله اسلام همدا اسلوب غوره کړ، په تدریج سره ئې د دې خبیثه بوټو جرړی وایستلې، د مریيتوب په اړه ئې هم همدا طریقه اختیار کړه، لومړی ئې وویل: ټول انسانان د یوه بل وروڼه او د یوه خدای بندگان دي او له یوه مور پلار نه پیدا شوي. بیا ئې وویل: د مریی آزادول د گناهونو د جبران وسیله ده. بیا ئې وویل: هیڅ "حر" او آزاد انسان نشي مریی کېدی، هیڅوك دا حق نلري چې د "حر" او آزاد انسان په غاړه کې د مریيتوب کړی واچوي. بیائی وویل: هر غلام دا حق لري چې له خپل مالك سره "مکاتبه" وکړي، یعنی خپله آزادي په بیه واخلي، له غلامی نه آزاد شي او په مقابل کې ئې مالك ته څه ورکړي. او په پای کې ئې وویل: د دولت د مصرفی بودجی یو مورد د غلامانو اخیستل او آزادول دي.

د غلامانو د آزادولو او د غلامی د تدریجی ختمولو دا طریقه د یته ورته ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي کوم دولت د فیوډالي نظام د ختمولو او د ځمکو د عادلانه ویش په اړه دا فیصله وکړي چي د زیاتو ځمکو له خاوندانو نه ځمکي په بیه واخلي او په بې ځمکو ئې وویشي او پدې خاطر د ځمکو له مصادرې نه ډډه کوي چي پدې سره کېدی شي په ډېرو هغو کسانو ناروا تېری وشي چي شتمني او ځمکي ئې له جائزو لارو ترلاسه کړې. اسلام نه غواړي په هیچا، تر هیڅ نامه لاندې تېری وشي او جائز حق ئې تر پښو لاندې شي.

امریکا تقریباً زر کاله وروسته د غلامۍ د ختمولو فیصله وکړه، د امریکا د هغه وخت جمهور رئیس ابرهام لینکلن د یوه فوق العاده فرمان په ترڅ کي غلامي لغو او د غلامانو آزادي ئې اعلان کړه، که څه هم پدې سره د امریکا ټول غلامان آزاد شول، خو پدې خاطر چي د دې اعلان لپاره مقدماتې کار نه وو شوی او د غلامانو ذهني روزنه نه وه شوې، اکثر غلامان پس له لنډې مودې آزاد ژوند نه بېرته خپلو بادارانو ته راوګرځېدل، غوښتل ئې د سابق په څېر په غلامۍ کي ژوند وکړي، نه د آزاد ژوند په خوند پوهېدل او نه ئې په ځان کي د آزاد ژوند توان او کفایت لیدلو، په ظاهر کي غلامي ختمه شوه خو په حقیقت کي تر کلونو کلونو، په بېلا بېلو بڼو کي په خپل حال پاتې وه.

کمونستانو به په اسلام دا اعتراض کاوو چي ولې ئې نارینه ته اجازه ورکړې چي څلور ښځي په نکاح کولی شي، دا څرګنده بې عدالتي ده او د ښځي په هکله شدید تبعیض، د اسلام پیغمبر ولې "نه" ښځي په نکاح کړې؟ اسلام ولې د طلاق اختیار نارینه ته ورکړی؟ اسلام ولې په میراث کي ښځي ته یوه برخه او نارینه ته دوه برخي منلې؟ اسلام ولې د دوو ښځو شهادت له یوه نارینه سره برابر ګڼلی؟

موږ هغوی ته ویل:

- اسلام د یوې ستري اجتماعي ستونزي د حلولو لپاره د څلورو ښځو نکاح کول جائز کړې، که تاسو قرآن ته رجوع وکړې وبه ګوری چي قرآن په هغه ځای کي دا جواز ورکړی چي د یتیمانو او کونډو په هکله بحث کوي او وایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَ ءَاتُوا الْيَتَمَى أَمْوَلَهُمْ وَ لا تَتَبَدَّلُوا الْخَبيث بالطيِّب وَ لاتاكلُوا أَمْوَلَهُمْ إلى أَمْوَالكُمْ إِنَّهُ كانَ حُوباً كَبيراً* وَ إِنْ خفْتُمْ أَلا تُقْسطوا فى الْيَتَمَى فَانكحُوا مَا طاب لَكُم مِّنَ النِّساء مَثْنى وَ ثُلَث وَ رُبَعَ فَإِنْ خفْتُمْ أَلا تَعْدلُوا فَوَاحدَةً أَوْ مَا مَلَكَت أَيْمَنُكُمْ ذَلك أَدْنى أَلا تَعُولُوا*

النساء : ٢ــ ٣

او يتيمانو ته د دوی مالونه وسپارئ، ناولی په غوره مه بدلوئ، د دوی مالونه د خپل مال په لوري مه خورئ، دا ستره گناه ده، که ووېرېدئ چي په يتيمانو كي عدالت نشي كولى نو له دغو ښځو څخه چي څوك مو خوښي وي، دوه، درې او څلور په نكاح كړئ ، خو كه ووېرېدئ چي عدالت نشئ كولى بيا يوه ده او هغه چي ستاسو په واك كي دي، دا دې ته نږدې ده چي تېری ونكړئ .

يعنی له يوې نه زياتي ښځي كول هم د عدالت لپاره او په يوې اكتفا هم د عدالت لپاره، كه ومولیدل چي د يتيمانو له معضلې سره مخامخ ياست او د همدغو يتيمانو مصلحت دا غوښتنه كوي چي د دوی د ښی روزني او پالني لپاره د دوی كونډي ميندي په نكاح كړی شي نو دا كار كولی شي، پدې كي نه يوازې څه حرج نشته بلكي دا د ستايني وړ كار دی، باهمته كسان به دې كار ته ملا تړي، په يتيمانو زړه سوند او بارحمه انسانان به دا مسئوليت په غاړه اخلي.

كه په يوې ټولني كي د خاصو عواملو په وجه د ښځو شمېر تر نارينه وو زيات شي، دا ستونزه به څنگه حل كوو؟ د دغو ښځو كفالت به څوك په غاړه اخلي؟ مخصوصاً كه دوی كونډې وي او يتيمان ورته پاتې وي؟! آيا د دې اجتماعي ستونزي د حل بله داسي چاره په نظر راځي چي هم په يوې ښځي اكتفا وشي او هم د دغو ښځو انساني اړتياوي له معقولي او قانوني لاري مرفوع شي؟!

په اكثرو ټولنو كي د ښځو شمېر تر نارينه وو زيات دی، د دې وجه يا دا ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د کورنیو په غیږ کي د پیدا شوو لونړو شمېر تر زامنو زیات وي او یا دا چي په سترو سترو جګړو کي اکثراً نارینه مری او عادتاً ښځي له مرګ ژوبلي نه خوندي پاتې کېږي، داسي جګړي په هر هېواد تپل شوې او تل ئې د تکرار وېره شته، که کومه ټولنه لداسي ستونزي سره مخامخ شي د اسلام لدغه علاج نه پرته څنګه کولی شو دا ستونزه حل کړو؟!

دا خبره باید په پام کي ولرو چي "نکاح" د ښځي او نارینه ترمنځ د هغي موافقې نوم دی چي د ګډ ژوند په اړه ئې په خپله خوښه کوي. که ښځه په خپله خوښه، لداسي میړه سره په ګډ ژوند راضی کېږي چي تر یوې زیاتي ښځي لري، هیڅوك پدې کار د اعتراض حق نلري او دې ته د تبعیض نوم نشي ورکولی. اعتراض په هغه صورت کي وارد ګڼل کېږي چي ښځه د خپلي خوښي خلاف نکاح ته اړه کړی شي.

نه پوهیږو هغه کسان څنګه ځانته د دې حق ورکوي چي د اسلام پدې اصل اعتراض وکړي، پداسي حال کي چي د یوې قانوني ښځي تر څنګ د ګڼ شمېر غیرقانوني جنسي ارتباطاتو په درلودو اعتراض نلري!! کمونستان خو د "کورنۍ جوړېدل" د "فردي ملکیت" په څېر د غیر کمونستي ټولني ننبه ګڼي او پدې باور دي چي پدې برخي کي هم باید فردي ملکیت له منځه ولاړ شي، باید کورنۍ منحل او آزاد جنسي تعلقات رایج شي اولاد د کورنۍ "مال" نه بلکي د ټولني "مال" وګڼلی شي، دولت د دوی روزنه په غاړه واخلي، د کورنۍ د غیږ پر ځای باید په وړکتون کي وروزل شي، په کورنۍ کي د دوی روزنه پدوی کي د "فردي ملکیت" غلط افکار راولاړوي!! خو راشئ وګورو چي د غیر قانوني او آزادو جنسي تعلقاتو نتائج څه وو او نن "علم" پدې هکله څه وایي او د کومو خطرناکو اجتماعي ستونزو او نا علاجه ناروغیو منشأ ئې ګڼي!! د " ایډز" په شان ناعلاجه ناروغي، د ګڼ شمېر نورو جسمي او رواني ناروغیو په شمول، د همدې فاجعی نتائج ګڼي او وایي: اکثر ستر ستر جانیان هغه دي چي د مور په غیږ کي ندي روزل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي، د پلار د ترحم او ميني لاس ئې په سر ندی تېر شوی، داسي څوك ئې ندی موندلی چي صادقانه ترحم، عاطفه، زړه سوي او رښتيني مينه ئې له هغه زده کړې وی.

د اسلام له نظره کورنۍ د ټولني د لوېي ماڼۍ لومړنۍ خښته ده که کورنۍ ورانه شوه ټولنه ورانېږي.

اما دا چي پيغمبر(ص) ته ولې د "نه" ښځو د نكاح اجازه ورکړی شوې، د دې دليل څه دی او دا کار په کومي زمانې کي او د پيغمبر عليه السلام د مبارك ژوند په کوم پړاو کي تر سره شوی؟

ټولو ته جوته ده چي رسول الله (ص) په پنځه ويشت کلنۍ کي واده وکړ، "خديجه رضي الله عنها د ده لومړۍ بي بي څلويښت کلنه وه، د هغې تر وفات پوري ئې بله ښځه نده کړې، تر پنځوس کلنۍ پوري ئې يوازې يوه ښځه درلوده، د خديجی رضي الله عنها له وفات نه وروسته ئې سوده رضي الله عنها چي کونډه وه، په نکاح کړه، سوده له لومړيو مسلمانانو څخه وه، له خپل مخکني ميړه سره ئې يو ځای حبشي ته هجرت وکړ او د هجرت سختی شپې او کړاوونه ئې وګالل، نه ئې مال درلود او نه جمال او ښيغلتوب، امتياز ئې قوي ايمان او د ايمان په لاري کي قرباني وه، پيغمبر عليه السلام صرف يوه ښځه په پيغلتوب کې کړې. نوری بي بيانی ئې کونډې وې، هره يوه ئې د يوه لوی اجتماعي مصلحت لپاره په نکاح کړې، شايد د حفصه رضي الله عنها د نكاح څرنګوالی د پاتې ودونو د انګيزو لپاره ښه مثال وي:

حفصه رضي الله عنها د عمر رضي الله عنه لور وه، مخکنی ميړه ئې د بدر په جګړې کي برخه اخيستی وه، هغه وفات شو، عمر رضي الله عنه، ابوبکر او حضرت عثمان رضي الله عنهما ته ورغی او له هغوی نه ئې وغوښتل چي حفصه په نکاح کړي، خو دوی د خپلو معاذيرو په وجه ډډه وکړه، عمر رضي الله عنه دا مشکل له پيغمبر عليه السلام سره ياد کړ او هغه پدې خاطر له حفصی رضي الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنها سره د نکاح اراده وکړه چي له خپل نږدې او مخلص ملګری سره د يوې داسي ستونزي په حل کي مرسته وکړي چي نورو ورته حل نکړی شوه.

همدا راز زينب رضي الله عنها چي ميړه ئې د بدر په جګړي کي په شهادت ورسېدو، عمر خوړلې کونډه وه، په نيکو کارونو کي هومره مشهوره وه چي خلکو به د "بی وزلو د مور" په نامه يادوله، پيغمبر عليه السلام هغه پدې خاطر ځانته نکاح کړه چي له يوې خوا ئې د يوه بدرې مجاهد په هکله خپله خواخوږی ښودلې وي او له بلي خوا ئې د يوې داسي نوميالۍ، خيبري او با ايمانه ښځي ستونزه حل کړې وي. دا نيکه بي بي يوازې دوه کاله نور ژوندۍ وه.

همدا راز ام سلمه چي ۲ اولاده ئې درلودل، ميړه ئې د احد په جګړي کي زخمي شو، د بلي جګړي په دوران کي د ده زوړ پرهار پری شو او له همدې نه وفات شو، پيغمير عليه السلام د ده په مړيني هومره خواشينی شو چي اوښکي ئې تويي شوې، د ده له مړيني ۴ مياشتي وروسته ئې ام سلمی ته څوك د خطبی لپاره ورولېږو، هغې خپل عذر داسي وړاندي کړ: زه عمر خوړلې يم، ډېر اولادونه لرم، نه غواړم ستا د اذيت باعث شم. خو پيغمبر عليه السلام غوښتل پدې نکاح سره مسلمانانو ته د خپلو ديني ورونو په نسبت د وفادارۍ او د کونډو او يتيمانو د پالني او روزني نه هيرېدونکې اسوه وړاندي کړې. ام سلمی ته ئې قناعت ورکړ او دا نکاح ترسره شوه. د پيغمبر عليه السلام ټول ودونه همداسي وو.

په دې ودونو کي يو بل ستر مصلحت هم مضمر وو او هغه دا چي د پيغمبر عليه السلام د بي بيانو له لاري د دين يوه لويه برخه مسلمانانو ته رسېدلې، دوی د نورو ښځو لپاره د ښوونکو حيثيت درلود، نورو ښځو به لدوی نه دين زده کاوو، که تاسو د رواياتو کتابونه وڅېړي په ځرګنده به وګوری چي د دې کتابونو په هر مخ کي له همدې بيبيانو نه يو په بل پسې روايتونه ستاسو مخي ته راځي.

• د کمونستانو د دې اعتراض په هکله چي اسلام ولې د طلاق حق نارينه ته ورکړی، زموږ ځواب دا وو: د طلاق د لاندې ممکنو څلورو صورتونو څخه اسلام

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو غوره کړی:

الف: ښځه او میړه په ګډه د طلاق فیصله وکړي.

ب: اختلاف محکمې ته وړاندي شي او محکمه پدې هکله وروستۍ فیصله وکړي.

ج: د طلاق حق ښځې ته ورکړی شي.

د: د طلاق پرېکړه د میړه په لاس کي وي.

مخکي لدې چي وګورو اسلام ولې څلورم صورت غوره کړی باید څو خبري په پام کي ولرو:

- اسلام له طلاق نه کرکه لري، د مجبوریت په خاطر جواز ورکوي، خو هغه تر ټولو کرکجن حلال کار ګڼي.

- په اسلام کي نارینه له یوې خوا پدې مکلف شوی چي د کورنۍ ټول لازم ورځني مصارف په غاړه واخلي، هغه به د کورنۍ د ټولو مصارفو متکفل وي. له بلي خوا پدې مکلف شوی چي د نکاح په ورځ به هومره مهر په غاړه اخلي چي ښځه وربانديي راضی شي، دا "مهر" د ښځي حق دی او د دې د راتلونکې لپاره یو مهم تضمین. "ښځه" کولی شي له "میړه" نه هومره مهر ترلاسه کړی چي د دې راتلونکې تضمین کړې او د وخت ناوخت، بې ځایه او بې موجبه طلاق مخه ونیسي، میړه ونشي کولی چي له یوې خوند واخلي، پس له لنډې مودې هغې ته طلاق ورکړي او د هوس په حکم بله په نکاح کړي، طلاق نباید په یوې ملعبی بدل شي، د نکاح په ورځ باید داسي تدابیر ونیول شي چي دا مقدسه رابطه دوام وکړي، اسلام د همدې لپاره د مهر حق د ښځي د مستقبل لپاره د یوه تضمین په حیث وضع کړی.

اسلام دوه دلیله د دې لپاره وړاندي کړي چي نارینه به د کورنۍ قیم وي او د طلاق پرېکړه به د ده له لوري کېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف: "مهر" ورکوي او د کورنۍ مصارف ئې په غاړه دي.

ب: د قيموميت لپاره چې کومو مواصفاتو ته اړتيا ده، په نارينه کې دا مواصفات تر ښځو زيات دي. د ښځې طبيعي وظايف دا ايجابوي چې قوي عاطفه ولري. قوي عاطفه اکثراً د انسان "تعقل" تر اغيزې لاندې نيسي، ښځه د همدې "قوي عاطفې" په حکم د اولاد د روزنې ټولې ستونزې په ورين تندي قبلوي، بې خوبۍ ګالي، خپل ژوند او صحت په خطر کې اچوي، د اولاد د هرې غلطۍ په وړاندې صبر کوي او حتی د پرديو په مقابل کې د دوی له هرې غلطۍ نه دفاع کوي، د "قيادت" او "قضاوت" لپاره د "قوي عاطفې" په ځای داسې "تعقل" ته اړتيا ده چې د عاطفې تر اغيزې لاندې رانشي. د نارينه روحی جوړښت داسې دی چې د "عقل" او "عاطفې" ترمنځ ئې تعادل او توازن شته او د "عاطفې" تله ئې د ښځو په شان تر "تعقل" درنه نده.

- پداسې حال کې چې اسلامي شريعت د طلاق حق نارينه ته سپارلی، خوله دې حق نه د ښځې د ځورولو او د هغې په حقوقو د تيرې په لاره کې ناروا استفاده نشي کولی، که خبره دې حد ته ورسيږده ښځه حق لري "محکمې" ته مراجعه وکړي، چې محکمه به يا د دې حقوق احياء کوي او يا به دا رابطه فسخ کوي.

- همدا راز په محکمې کې د شهادت لپاره د يوه نارينه په څنګ کې د دوو ښځو حضور، پدې خاطر ضروري ګڼل شوی چې که يوه په شهادت ورکولو کې اشتباه وکړي او څه ترې هير شي بله ئې ورپه ياد کړي. لکه چې ګوری د دې حکم منشأ د ښځو په هکله د تبعيض او توپير اعمال نه، بلکې د عدالت په هکله جدي احتياط دي، وجه ئې هغه فطری تفاوت دی چې د ښځو او نارينه وو ترمنځ د "شهادت ورکولو" په ارتباط شته، احياناً د ښځې قوي عاطفه د دې په "حافظې" هم اغيزه کوي او د هغه چا په اړه ډېر داسې شيان ترې هيروي چې د زړه سواند وړ ئې ګڼي، دا د زړه سواند طبيعت دی چې په لومړی سر کې د "غلطۍ" لپاره "توجيهات" کوي او ورو ورو د غلطۍ د هيرولو باعث شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

• د میراث د ویش د څرنګوالي په هکله که لږ ځير شو نو په ډاګه به وګورو چي اسلام ښځو ته ډېر امتيازات ورکړي، په ډېرو مواردو کي ئې ښځو ته تر نارينه وو زيات حقوق ورکړي، لاندې څو مواردو ته ستاسو پام را اړوم:

ـ ښځه پداسي حال کي له خپلوانو او له خپل ميړه نه "ميراث" ترلاسه کوي چي هيڅ اقتصادي مکلفيت نلري، له واده نه مخکي ئې پلار د دې متکفل وي او له واده نه وروسته ميړه، کور، کالي او ډوډۍ ئې د "متکفل" له خوا تأمين کېږي.

ـ له ميړه نه مهر ترلاسه کوي، مهر په حقيقت کي يو فوق العاده امتياز دی چي د ښځي د مستقبل د تضمين لپاره منل شوی.

ـ ښځه کولی شي خپله هغه "سرمايه" چي د "مهر" يا "ميراث" له لاري او يا د کار کولو په نتيجه کي ئې ترلاسه کوي، له خپلي خوښي سره سم، په "کار" واچوي او عوايد ولري، لدې شتمنيو او عوايدو سره سره، هغه اقتصادي مکلفيت نلري.

ـ ښځه د "نفير عام" له حالت نه پرته سنګر ته په تلو مکلف نده، مګر دا چي په خپله وغواړي.

ـ ښځه جومات ته په تلو هم مکلف نده، خو که په خپله وغواړي چي لمونځونه په جمع او په جومات کي وکړي څوك ئې مخنيوی نشي کولی.

دا ځيني هغه مسائل وو چي زموږ او کمونستانو ترمنځ به په هري وړې او لويي غونډې کي مناقشه کېدل. که څه هم کمونستان د فرهنګي موادو له ناحيې په موږ برلاسي وو، دوی د مجاني ويش لپاره کافي کتابونه درلودل، د روسيي او چين سفارتونو لدوی سره بې دريغه مرستي کولې، د ايراني "حزب توده" په لاس ليکل شوي او ترجمه شوي ډېر کتابونه ئې په واك کي وو، هر چاته ئې وړيا ورکول، خو موږ لدې ناحيې ډېر مشکلات درلودل، نه مو داسي کتابونه موندل چي پدغو مناقشاتو کي زموږ مرسته وکړي، د کمونستانو سؤالونه ځواب کړي، په اسلام د کمونستانو اعتراضاتو ته ځواب ووايي، د مدرسو په کتابونو کي دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسائل نه وو څېړل شوي، نه په قدوری او کنز کي دا مسائل څېړل شوي وو او نه په هغه یوناني فلسفی، حکمت او منطق کي چي په مدرسو کي لوستل کېدل، د مدرسی ملا نه لدغو مسائلو نه واقف وو او نه ئې داسي ځواب ویلی شو چي د شلمي پیړۍ په فضاء کي روزل شوي ځوانان قانع کړي، موږ دې ته اړ وو چي په خپله د کمونستانو کتابونه ولولو، د ضعف نقاط ئې پیدا کړو، د دوی مقابلې ته ځان چمتو کړو او د دوی سؤالونو ته ځوابونه تیار کړو.

ما د "شعور او ماده" تر نامه لاندې یوه داسي رساله ولیکله چي له کمونستانو سره د هغه وخت مطرح سؤالونه پکي څېړل شوي وو، خو د دې رسالې د تکثیر او توزیع له کړاو سره مخامخ وو، نه مو د چاپ امکانات درلودل او نه د مجاني توزیع توان. د کتابونو د توزیع په هکله موږ دې ته اړ وو چي ملګرو ته وو ایو: دا کتاب پدې شرط د مطالعی لپاره درکوو چي درې نسخی به ترې لیکي، یوه به له ځان سره ساتي او دوه به موږ ته راکوي، چي په نورو ئې وویښو، زما دغه لومړنی کتاب چي په شل کلنۍ کي مي لیکلی وو، په ۱۳۵۵ کال په پشاور کي د حزب اسلامي د ارشاد او فرهنګ ریاست چاپ او خور کړ.

الحمدلله له کمونستانو سره په خپلو مناقشاتو کي تل برلاسی وو او همدا برلاسی پدې منتج شوه چي د بااستعداده، باشخصیته او هدفمندو ځوانانو مطلق اکثریت له موږ سره یوځای شي. که تاسو د پوهنتون د هغه وخت یوه مقطع راواخلئ او ورته ځیر شئ وبه ګورئ چي په هر ټولګی کي د لومړۍ درجی بااخلاقه او باشخصیته زده کوونکي زموږ ملګری وو او بې سویی، بد اخلاق او بې شخصیته افراد کمونستانو ته پاتې شوي وو، کمونستان اکثراً هغه کسان وو چي د خپل ټولګی په ورځنیو درسونو کي هم ترټولو وروسته وو او په ډېر تکلیف به کامیابېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قرآن بې حرمتي

د مناقشاتو دغه بهير کمونستان وهڅول چې کوم جدي عکس العمل وښيي، شايد د عکس العمل په ډېرو صورتونو ئې غور کړی وي، يو لدغو صورتونو نه هغه وو چې په پوهنتون کې ترسره شو، خو عواقب ئې د دوی د زعم او گمان خلاف. د دوی يو شقي او بدبخته انسان، د شپې له خوا د ليليې مسجد ته ننوتی، د قرآن مجيد پاڼې ئې شکولې او ټوټې ټوټې پاڼې ئې له کړکۍ بهر اچولې، چې ځيني شمال خورې کړې او ځيني د بام په سر په يخ کې نښتي وي.

لومړی کس چې د سحر لمانځه لپاره مسجد ته راغلی وو، صوفي سعيد د هرات اوسېدونکی وو، هغه په جومات کې خورې پاڼې غونډې کړې وې، خو له مسجد نه بهر د يخ نيوليو پاڼو په راغونډولو نه وو موفق شوی، ورپسې موږ مسجد ته راغلو او د لمونځ کوونکو شمېر ورو ورو زيات شو، صحنه ډېره دردوونکې وه، ځيني له غم او غصې نه پړېدل، د ځينو اوښکې بهېدې او ځينو غاښونه چيچل، لمونځ په ډېرې غمناکې فضاءکې ترسره شو، همالته د قضيې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځېرني او مناسب اقدام لپاره خبرو ته کښېناستلو، ټول پدې سلا شول چي د پوهنتون د رياست مخې ته احتجاجي غونډه وکړو او د پوهنتون له ادارې نه وغواړو چي حتماً مجرم پيدا او محاکمې ته ئې وسپاري، د ټولو هغو کسانو شمېر تقريباً شپيتو ته رسېدو چي پدې احتجاجي غونډې کي ئې برخه واخيسته، د غونډې وضعيت هم زموږ دوستانو ته حيرانوونکی وو او هم زموږ مخالفينو ته، دوستانو ته لدې لحاظه چي د داسي يوې ستري پېښې او له قرآن نه د دفاع په خاطر څنګه يوازې شپيتو کسانو پدې احتجاجي غونډې کي برخه واخيسته!! او مخالفينو ته لدې لحاظه چي دا د ګوتو په شمېر کسان څنګه کولی شي کوم مؤثر کار وکړي!! خو موږ مصمم وو، د دې پروا راسره نه وه چي ملګری مو څومره دی او په مبارزې به مو څه نتائج مرتب کېږي.

دا غونډه زموږ لومړی عملي حرکت وو، پدې سره زموږ د غونډو لړۍ پيل شوه، هيچا دا ګمان نه کاوو چي دا غونډه به د يوه داسي ځواکمن او خوځنده بهير پيلامه وي چي ټولي ځواکمني سياسي ډلي به له سختی ماتې سره مخامخ کړي، په ټول پوهنتون به مسلط شي، پوهنتون به د همدې حرکت په يوې ډاډمني اډې بدل شي. د نهضت دا حالت د قرآن دا آيت ډېر ښه انځوروي:

كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شطئَهُ فَئَازَرَهُ فَاستَغْلَظ فَاستَوَى عَلى سوقِهِ يُعْجِب الزُّرَّاعَ لِيَغِيظ بهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصلِحَتِ مِنهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيمَا* الفتح: ٢٩

لکه داسي کښت چي تيغ ووهي، بيائی پياوړی کړي، نو ګڼ شي، بيا په خپلي ساقی ودرېږي، داسي چي بزګران حيران کړي، د دې لپاره چي کافران ورباندي خواشيني کړي.

دا د الله په نامه پيل شوی نهضت همداسي وو، د څو تنکيو ځوانانو په لاس پيل شو، ورو ورو ئې وده وکړه، پياوړی شو، ګڼ شو، ځواکمن شو، لمن ئې خوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوه، د ټولني ټول هغه کسان ئې ورو ورو په خپلي غیږ کي راغونډ کړل چي د ایمان څه بځرکي ئې په زړه کي وو، سریع او چټکي ودي ئې هرڅوك حیرانول، حتی هماغه کسان چي دا حرکت ئې پیل کړ، دوی هم گمان نه کاوو چي دومره ژر به د ضعف او ناتوانۍ له هاغه لومړني حالت نه د قوت او غلبې دې پوړي ته ورسېږي، سریع ودي ئې دښمنان هك پك کړل او د دوی غوصه ئې را وپاروله. که ووایو چي زموږ په هېواد کي د اسلامي نهضت د پیاوړي تبارز له ورځي نه بیا ترهغې ورځي چي روسي فوځونو زموږ په هېواد تېری وکړ، مقاومت پیل شو، روسان وتلو ته اړ شول او ورپسې روسانو او امریکائیانو پدې خاطر یوه بل ته لاس ورکړ چي په افغانستان کي د مجاهدینو په لاس د یوه اسلامي حکومت د جوړېدو مخنیوی وکړي، دا ټولي پېښې د دې مبارك اسلامي بهیر په وړاندي د داخلي او خارجي دښمنانو عکس العمل وو، پدې تحلیل کي مو نه یوازې مبالغه نده کړې بلکي یو داسي حقیقت مو څرگند کړی چي ټولو هغو افغانانو ته پوره واضح دی چي د تاریخ د دغه پړاو حوادث او د هغوی لاملونه ئې په دقت سره څېړلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محصلینو اتحادیه

پس له هغه چي په ۱۳۲۹ کي د نادري کورنۍ واکدارانو د محصلینو لومړۍ اتحادیه وځپله، شل کاله وروسته په ۱۳۴۹ کي محصلینو یو ځل بیا د یوې اتحادیی د جوړولو هڅه وکړه، دا ځل د اتحادیی د جوړولو ابتکار د کمونستانو په لاس کي وو. موږ پدې اتحادیی کي د فعالي ونډې اخیستو فیصله وکړه او په هغو انتخاباتو کي مو برخه واخیستله چي د اتحادیی د مؤسسانو مجلس لپاره ترسره کېدل، پدې انتخاباتو کي زموږ ۹ کسان بریالي او د مجلس مؤسسان غړیتوب ئې ترلاسه کړ، زه هم پدې ډلي کي وم، که څه هم د "جوانان مسلمان" د غړو شمېر د "شعله جاوید" او "پرچم" له غړو نه کم وو، یوه څوارلس، بل دوولس او موږ نه غړي مجلس ته لېږلي وو، خو زموږ لپاره دا یو لوی بری وو، موږ تر نورو ډلو ډېر وروسته خپل کار پیل کړی وو، لدې نه مخکي موږ ډېر محدود څرګند فعالیتونه درلودل، نه په پوهنتون کي د لویو غونډو په جوړولو موفق شوي وو او نه په مظاهرو. کمونستان په پوهنتون داسي مسلط وو چي ویلی شو دا ځای په څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستیوکلونو کي د دوی لویه اډه وه، موږ یوازې څو میاشتي د مخه راڅرگند شوي وو.

د مؤسسانو د مجلس داخلي جریانات

په مجلس مؤسسان کي د "جوانان مسلمان" دغړو مشري ماته سپارل شوې وه، زموږ انتظار دا وو چي استاد عبدالرحیم نیازی به له خپل ټولگی نه مجلس مؤسسان ته انتخاب شي او دی به زموږ د ډلي مشري کوي، خو داسي ونشول، ځینو بې عقله کسانو د شخصي ملاحظاتو او حسادت په وجه ده ته رأی ورنکړه، مجلس ته د ده په راوستلو کي زموږ هلي ځلي بې نتیجی پاتې شوې.

د مجلس لومړی کار دا وو چي ځانته رئیس انتخاب کړي، زموږ هڅه دا وه چي له کمونستانو نه څوك د رئیس په توگه انتخاب نشي، پدې کار کي بریالي شوو، داؤد فراهی د یوه مشهور بډای زوی پدې موفق شو چي اکثریت ترلاسه کړي او د رئیس په توگه انتخاب شي. زموږ غړو ما ته رأی راکړه، کمونستانو او بې طرفانو د فراهی ملاتړ وکړ، موږ عملاً او علناً د فراهی مخالفت وکړ، هدف مو دا وو چي محصلینو ته وښیو: دا دی کمونستان د یوه فیوډال مرسته کوي او غواړي هغه د محصلینو د اتحادیی رئیس شي، حال دا چي د فیوډالانو د مخالفت او د کارگرانو او بزگرانو د حمایت دعوا کوي، دې خبري په هغه وخت کښخاص اهمیت درلود.

په مجلس کي د بحث دوهمه موضوع د اساسنامې تدوین وو، مسوده جوړه او د بحث لپاره مجلس ته وړاندي شوه، موږ د اساسنامې په سر کي د "بسم الله الرحمن الرحیم" په لیکلو ټینگار کاوو، کمونستانو د مخالفت لپاره کلکه ملا تړلې وه. مناقشه دوه ورځي طولاني شوه، د کمونستانو د مخالفت گټه دا وه چي د دوی حقیقت ټولو ته څرگند شو، د ټولو خلکو مخصوصاً د کابل د منورینو سترگي د پوهنتون جریاناتو ته اوښتی وې، هر چا به پوښتنه کوله چي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

محصلینو د اتحادیې کار نن کوم ځای ته رسېدلی، د بسم الله په سر تودې او اوږدې مناقشې په بهرکي منعکس کېدې. ډېر خلك ترې خبرېدل، هغه حلقې چې د کمونستانو له ماهیت نه بې خبره او د غفلت په خوب ویده وو، دا پېښې ورته د جدي خطر زنګ وو، بالآخره زموږ شرط ومنل شو خو لدې تعدیل سره چې د "بسم الله" په ځای "د خدای په نوم" الفاظ ولیکل شوو او پدې توګه اساسنامه تصویب شوه.

د اساسنامې مطابق انتخابات

پس له څه مودې، د اتحادیې د فعالولو لپاره د اساسنامې مطابق انتخابات ترسره شول، دا ځل موږ پدې وتوانېدلو چې دوولس کسان شورى ته ولېږو، د شورى په لومړنیو غونډو کي د اتحادیې د رئیس په هکله انتخابات وشول، کمونستانو ذبیح الله عصمتی ته رأی ورکړه، هغه د رئیس په توګه انتخاب شو، د اتحادیې اجرائیه کمیټې ته له هري ډلي دوه دوه کسان معرفي شول، شاکر او حیدرعلي لهیب د شعله جاوید له لوري، خلیل زمر او ډاکتر نجیب د پرچم له خوا، امان الله استوار او خلیل کوهستاني د خلق له خوا، ډاکتر عمر شهید او زه د "جوانان مسلمان" له خوا، د ذبیح الله عصمتی په شمول څلور نور کسان د ننګرهار د پوهنتون، د بې طرفانو او وړو ډلو استازی وو. په اجرائیه کمیټې کي مو د صنفی مسائلو ترڅنګ په ایدیولوژیکي مسائلو د مفصل بحث او مناقشې فرصتونه ترلاسه کول، په بحث کي به د شعله جاوید له خوا شاکر او د پرچم له خوا خلیل زمر برخه اخیسته، ډاکتر نجیب چې وروسته جمهور رئیس شو، د خلیل مرستیال وو. علمي او ایدیولوژیکي سویه ئې هومره نه وه چې په هغو بحثونو کي د پرچمیانو نمایندګی وکړي، د خلقیانو استازی هم په بحثونو کي د برخي اخیستو جوګه نه وو، دغو بحثونو به اکثراً ډېره جدي بڼه غوره کوله، هره وړه خبره به په مناقشې بدله شوه او ورو ورو به بحثونه هغه ځای ته ورسېدل چې ناظرانو به

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان مداخلې ته اړګڼلو ، د دوی د مداخلې په نتیجه کې به مناقشه پای ته رسېده ، ډېر ځله داسې شوې چې نجیب به خلیل زمر او لهیب به شاکر له لاسه نیولو او لدوی نه به ئې یا د بحث ختمولو یا له جلسې نه د وتلو غوښتنه کوله.

زه د خپل مهربان رب له پیرزوینو نه سخت ممنون یم چې پدغو مناقشو کې ئې تل ماته برې را په برخه کړې. په ایدیولوژیکې مسائلو مناقشې مې مخکې وخپرلې، دلته د سیاسې بحثونو دوه مناقشې د یادولو وړ ګڼم:

د پښتونستان په هلکه مو مناقشه وه، پرچمیانو د پښتونستان د آزادۍ خبره وکړه!! ما ورته وویل: د پښتونستان د آزادۍ خبره که له افغانستان سره د یو ځای کېدو خبره؟ د پښتونستان آزادې د چا د منګو په زور، د افغانانو که د روسانو او هندوانو ؟! غلامان غلامان نشې آزادولی، که افغانان پښتونستان آزادوی لومړی باید ځان آزاد کړئ!! شعله یانو زما د خبرې ملاتړ وکړ او وئی ویل: نه افغانان پدې موقعیت کې دی او نه د روسانو د منګو په زور د پښتونستان د آزادۍ خبره معقوله ده.

له ډاکتر نجیب سره مې مناقشه وه، ډېرکسان مو شا او خوا ته ولاړ ول، له شوروې اتحاد سره د افغانستان د نږدېوالې په بدو او خطر ناکو عواقبو مې خبره کوله، نجیب ته مې وویل: ستاسو د سیاستونو پایله فقط دا کېدی شې چې افغانستان د مرکزې آسیا د هېوادونو په څېر د روسانو په منګولو کې پرېوزی!! هغه وویل: څه پروا کوې، دا د افغانانو لپاره غوره ده، د مرکزې آسیا د ولسونو وضعیت تر موږ ډېر ښه دی!!

د محصلینو په اتحادیې کې زموږ برخې اخیستلو، د اسلامې نهضت لپاره په زړه پورې نتائج درلودل، ځوانانو ته د خپلو نظراتو د وړاندې کولو لپاره موږ تر دې نه مؤثر ستیج نشو موندلی، په اعتصاباتو او احتجاجی غونډو کې به موږ او دوی له یوه ستیج نه وېناوې کولې، پدې سره به ځوانانو ته د دې موقع په لاس ورتله چې زموږ او کمونستانو ترمنځ په آسانۍ قضاوت وکولی شې، که زه ادعا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړم چي د "جوانان مسلمان" له مبارك بهير سره د ځوانانو د فوځ فوځ يو ځای کېدو لويه وجه په اتحاديی کي زموږ فعاله ونډه وه، مبالغه مي نده کړې. د دې برخي اخيستلو نتائج هلته څرګند شول چي د اتحاديی لپاره يو ځل بيا انتخابات ترسره شول، پدې انتخاباتو کي موږ په دريو کي دوې برخي څوکۍ ترلاسه کړې، له **۵۲** غړو نه **۳۷** د "جوانان مسلمان" متعهدين وو. نورو ډلو په ګډه صرف **۱۹** څوکۍ ترلاسه کړې وې چي پدې کي هم ځيني بې طرفان ول.

د پوهنتون اعتصابات

د کمونستانو د سياسي مبارزې يوه مهمه برخه دا وه چي د تظاهراتو او اعتصاباتو له لاري له خپلو مخاطبينو سره مخامخ شي، له کارګرانو، مأمورينو او محصلينو سره خواخوږی ونښيي، ځان د محرومانو ملګری معرفي کړي او نوي غړي جلب کړي. د ټولني په نورو پرګنو کي د دې کار لپاره شرايط نه وو برابر، علمي مؤسسات ئې د دې لپاره غوره کړی وو، کله په يوه او کله په بل نامه به ئې ځوانان تظاهراتو او اعتصاباتو ته هڅول، پوهنتون د داسي اعتصاباتو په تود انګړ بدل شوی وو.

په **۱۳۵۰** کي د اتحاديی له خوا عمومي اعتصابات اعلان شول، د استادانو اتحاديه هم لدوی سره يو ځای شوه، د استادانو د اتحاديی واګی کاملاً د کمونستانو په لاس کي وې، زموږ انتظار دا وو چي د پوهنتون مسلمان استادان به پدې اتحاديی کي فعاله برخه واخلي، کم له کمه خپل موجوديت به ثابت کړي او د کمونستانو په لاس کي د دې اتحاديی له پرېوتو به مخنيوی وکړي، د شرعياتو د پوهنځي له استادانو نه مو وغوښتل چي پدې اتحاديی کي برخه واخلي، خو د دوی هيڅوك دې کار ته تيار نشو. موږ ته دې خبري خاص اهميت درلود، دا ځکه چي په ګډو غونډو کي به يوه کس د محصلينو له اتحاديی نه او يوه کس د استادانو له اتحاديی نه په خپل وار وينا کوله، هره ورځ به زموږ يوه، يا دوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسانو ته وار رارسېدو، کله ما ته او کله ډاکتر عمر شهید ته، خو د دوی ګڼ شمېر کسانو به د خبرو فرصت ترلاسه کاوو، همدا راز لدې حالت نه ځوانانو دا انتباه اخیستله چې په ټول پوهنتون کې شاید یو داسي استاد نه وي چې د مبارزې په کار کې زموږ ملګرتیا ته تیار وي، نورو به موږ ته د دې خبرې پېغور راکاوو چې د شرعیاتو د پوهنځي استادان او محصلین پدې عمومي اعتصاب کي له برخي اخیستو ډډه کوي او هماغه څه کوي چې دولت ئې خوښوي!! یو ځل د محصلینو یوه بهیر د شرعیاتو د پوهنځي هغو ټولګیو ته د ننوتو هڅه وکړه چې زده کوونکي ئې په اعتصاب کي د برخي اخیستو په ځای په خپلو ټولګیو کي د درس لپاره ناست وو، غوښتل ئې هغوی توهین کړي، موږ د دوی مخنیوی وکړ او په ټولګیو کي ناستو محصلینو ته مو وویل چې که په اعتصاب کي برخه نه اخلئ کم له کمه دا کار مه کوئ چې له دولت سره په ملګرتیا متهم شي او د محصلینو د جایزو غوښتنو د مخالفت الزام تاسو ته متوجه شي اوکمونستان ستاسو لدې دریځ نه د اسلام په ضد استفاده وکړي او ووایي: موږ تل ویل چې دین د ارتجاع په خدمت کي وي، دا دی عملي او ژوندی مثال ئی!

که څه هم د شرعیاتو په پوهنځي کي د مخلصو محصلینو شمېر ښه زیات وو او په اسلامي نهضت کي د دوی ونډه ډېره څرګنده وه، خو پدې پوهنځي حاکم ذهنیت همدا وو چې له نظام سره له هر راز تصادم نه باید ځان لري وساتي. د همدې لپاره د استاد عبدالرحیم نیازی او مولوي حبیب الرحمن شهید په څېر زموږ مهم غړي پدې ونتوانېدل چې په انتخاباتو کي رأی ترلاسه کړي او د خپلو ټولګیو د استازو په حیث د اتحادیی شوری ته معرفي شي. شاید یوه کیسه د دې پوهنځي وضعیت تاسو ته ښه انځور کړی شي او هغه دا چې: یوه ورځ مي مشر ورور عبدالرحیم نیازی له خپلو ځینو همصنفیانو سره د داسي مناقشې په حال کي وموند چې ماته د ده خبري او له مخاطبینو سره چلند لږ شانته تند معلوم شو، له مناقشې وروسته مي ګوښه کړ او ورتهومي ویل: ګمان کوم ستا خبري لږ تندي او ترخې وې، لدوی سره حوصله په کار ده، نیازی صاحب راته مخ کړ او وئی ویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکمتیار صاحب! د دغو له لاسه زموږ زړونه داغ داغ دي، دوی نه په خپله څه کوي او نه نور کار ته پرېږدي، ستا او سیف الدین نصرتیار په هکله وايي: دا قطب الدین او شیخ الدین څوك دي چي د دین ټیکه داران ئې له ځانه جوړ کړي، دوی دي خپله انجنیري کوي، د دوی ئې له دین سره څه کار؟!! موږ ورته وایو: که همدا قطب الدین او شیخ الدین نه وی ستا به د ذلت او سپکاوي هماغه وضعیت وو چي لدې نه مخکي دي درلود!!

متأسفانه زموږ د هغه وخت په دیني مدرسو باندي له دولت نه د وېرې خپکۍ پرته وه. د ټولني جوړښت داسي وو چي دینداران او واکداران باید له یوه بل سره خواخوږی ولري. واکدارانو به لدوی نه د خپل واك د بقا لپاره استفاده کوله او دوی به د واکدارانو د اقتدار د دوام لپاره دعا کوله او د مخالفینو په ضد به ئې فتوی گاني صادرولې. زه به وروسته پدې هکله څو مثالونه وړاندي کړم خو دلته په دوو مثالونو اکتفاء کوم:

زه په لومړی سمستر کي ناروغ شوم، درسونه را نه پاتې شول، کور ته ستون شوم، یوه ورځ مي اراده وکړه چي د جمعې د لمانځه په وخت کې، د امام صاحب د روضې په مسجد کي خلکو ته وینا وکړم، زما وینا ټولو لمونځ کوونکو په ډېر دقت واورېده، سبا ولسوالۍ ته وغوښتل شوم او له هغه ځایه د دوو پولیسانو په نظارت کي کندز ته ولېږلی شوم، هلته راته وویل شو چي تا خلك بغاوت ته هڅولي او د پاچا په خلاف دي وینا کړې او افغانستان دي دارالحرب گڼلی، وروسته راته معلومه شوه چي د روضې د جومات امام مولوي قمرالدین ولسوالۍ ته همدا راپور ورکړی وو، د ده دا راپور هلته زما لاس ته راغی چي د امام صاحب ولسوالۍ زموږ د مجاهدینو په لاس فتح شوه او د ولسوالۍ ټول اسناد زموږ په لاس کي پرېوتل، پدې اسنادو کي هغه خط هم وو چي همدې مولوي په "شنه قلم" او خپلي امضاء سره زما په خلاف ولسوالۍ ته لېږلی وو.

په یوې رخصتي کي کور ته تلم، پلخمری ته ورسېدم، شپه مي د شهید

(c) ketabton.com: The Digital Library

نصرتیار په کورکي وه، دوی او نورو ورونو تېنګار وکړ چي سبا د اختر ورځ ده، دلته د اختر د لمانځه ډېره ستره جمع وي، خطیب د انجنیر محمد شاه تره دی، له هغه سره خبره کوو چي تا ته د خبرو موقع درکړي، ما موافقه وکړه، سبا د لمانځه لپاره وخوځېدو، د پلخمری په ستر چمن کي خلك را غونډ شوي وو، خطیب څو دقیقی خبري وکړي، ما ته ئي بلنه راکړه، خبري مي پیل کړې، د خلکو شمېر ډېر زیات وو، په لومړی صف کي والي له نورو لوړ رتبه مأمورینو سره، د سلیمان لایق پلار چي د قلعه جواد د حضرتانو خلیفه وو او د پلخمری نور مخور مشران ناست وو، ما تقریباً ۴۵ دقیقی خبري وکړي، د خلکو استقبال او په ډېر دقت سره زما خبرو ته د دوی پاملرنه ډېره عجیبه وه، نه پوهیږم وجه ئي زما خبري وې که دا چي یو شل کلن بې ږیري ځوان د منبر په سر ګوري او د معمول خلاف له منبر نه د رژیم په ضد داسي خبري اوري چي مخکي ئې هیڅکله نه وې اورېدلې. سلیمان لایق د پرچم د کمونستي ډلي د مرکزي کمیتی غړی هم له خپل پلار سره لمانځه ته راغلی وو، له لمانځه نه وروسته ئي خپلو ملګرو ته زما د وینا په هلکه ویلي وو: معلومه نده چي دا به څو کاله د حضرتانو په زیر خانو کي روزل شوی وي!! دا خبره ده پداسي حال کي کوله چي پلا رئی د حضرتانو خلیفه وو او په ده ئې د "غلام مجددي" نوم ایښی وو، چي وروسته ده دا نوم په سلیمان لایق بدل کړ.

په هر صورت، د لمانځه وخت را رسېدلی وو، ما خپلي خبري ختمي کړې او په خپل ځای کښېنستم، له لمانځه نه مخکي مولوي لقمان پورته شو او وئی ویل: پری ئې نه ښودو چي څو حدیثه مو ویلی وی او ستاسو زړه مو له ژوند نه تور کړی وی، لدې نه وروسته داسي خلکو ته موقع نه ورکوو!! همدا دوه درې جملې ئې وویلې او له خلکو نه ئې وغوښتل چي د لمانځه لپاره خپل صفوف برابر کړی. لدې خبرو نه د ده مقصد دا وو چي چارواکو ته خپل اخلاص او زما له وینا سره خپل مخالفت څرګند کړي او هغوی پدې پوه کړي چي ما ته د خبرو موقع ده نده ورکړې. له لمانځه نه وروسته ډېرو لمونځ کوونکو مولوي لقمان ته بد او رد وویل او ځینو خو سختی ښکنځلي ورته وکړي. مولوي لقمان د جهاد په وخت کي د سابق په څېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رژیم په خدمت کي وو او د موټر په یوه تصادم کي په قتل ورسېدو.

د پوهنتون اعتصابات طولاني شول، دولت د لیلیی اعاشه قطع کړه، اتحادیی فیصله وکړه چي سره لدې اعتصاباتو ته دوام ورکړي او د لیلیی د اکمال لپاره له خلکو نه بسپني راټولي کړي، پدغو بسپنو وتوانېدو چي د لیلیی مشکل حل او اعتصابات جاری وساتو، خو وروسته، له یوې خوا په اتحادیی کي اختلاف راولاړ شو، پرچمیانو د اعتصاب پای ته رسول غوښتل او په یوه اړخیزه توگه له اعتصاباتو لاس په سر شول، له بلي خوا دولت پوهنتون تعطیل کړ.

د دغو جریاناتو په ترڅ کي موږ د یوه ځواکمن، دروند او فعال ځواك په څېر راڅرگند شوو، په ځوانانو کي زموږ نفوذ ورځ په ورځ زیات شو، ډېر وخت نه وو تېر شوی چي موږ په ټول پوهنتون مسلط شوو، د مبارزې دا سنگر زموږ په لاس فتح شو او پوهنتون زموږ په ډاډمني اډې بدل شو.

د عقرب ۳ او تظاهرات

د ظاهر خان شپږ وروستی کلونه له تظاهراتو نه ډك کلونه وو، د مظاهرو لړۍ خپل اوج ته رسېدلې او لمن ئې تر اطراف خوره شوې وه، دغه لړۍ د عقرب د ۳ له پېښې نه وروسته پیل شوه. د ۱۳۴۵ کال د عقرب په درېیمې، دولتي ځواکونو په هغو کسانو د ماشینگڼو ډزی وکړې چي د پارلمان په لوري پدې خاطر خوځېدلي وو چي ډاکتر یوسف ته په پټي غونډې کي د اعتماد د رأیي په ورکولو ئې اعتراض درلود، دا حرکت په اصل کي د سردار داؤد په اشاره د کمونستانو له لوري پیل شوی وو، سردار داؤد له صدارات نه په لري کېدو ناراض وو، تل ئې هڅه کوله چي د فرمایشي دیموکراسي هغه سلسله مختل کړي چي دی پکي د صدرات له مقام نه لري شو او پدې مقام د شاهي کورنۍ د غړو ټاکل له منځه ولاړ. له چپي عناصرو سره ئې په همدې خاطر خواخوږی درلوده، غوښتل ئې د دوی په اتکاء ظاهر خان ته خپل زور وښیي. په ولسی جرگه کي د ډاکتر یوسف کابینې ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رأی ورکولو په څرنګوالي د جرګې د غړو ترمنځ توده مناقشه وشوه، ځینو په پټې رأی اخیستنې ټینګار کاوو او ځینو په علني، د جرګېکمونستو غړو خپل ګڼ شمېر پلویان د غونډې تالار ته داخل کړي وو، غونډه مختل شوه، په سبا ئې کمونستانو د ولسی جرګې په لوري د یوې مظاهرې بند وبست وکړ، ولسی جرګې پټه غونډه درلوده، دولتي ځواکونو ته ویل شوي وو چي د ولسی جرګې د مانۍ شا او خوا کلك امنیتی تدابیر ونیسي، د ولسی جرګې په تالار کي کابینې ته د اعتماد رأی ورکولو په اړه بحثونه روان وو چي د مظاهره کوونکو په ډلي د دولتي ځواکونو له خوا ډزی وشوې، مظاهره کوونکو ته مرګ ژوبله واووښته، مظاهره کوونکو د مرګ ژوبلي شمېر ډېر زیات ښودو، کم له کمه ئې د مړو شمېر شپیته کسان ښودل، خو دولت د دریو کسانو په مړیني اعتراف وکړ، دا پېښه په اصل کي د شاهي کورنۍ ترمنځ د رقابتونو نتیجه وه. د مظاهرو مهار د سردار داؤد او د ده د چپي ملګرو په لاس کي وو او د ډزو امر سردار ولي ورکړی وو، ظاهر خان د دې په ځای چي خپل مشکل له سردار داؤد سره حل کړي او سردار ولي ته څه ووایي، ډاکتر یوسف ئې عزل او د ده حکومت ئې منحل کړ او د ده په ځای ئې محمد هاشم میوندوال ته وظیفه ورکړه چي نوی حکومت جوړکړي. میوندوال د ډاکتر یوسف په کابینې کي د اطلاعات او کلتور وزیر وو، چي د عقرب په ۷، صرف څلور ورځي د ۳ عقر ب له پېښي نه وروسته د صدراعظم په توګه وګمارل شو.

د تظاهراتو لړۍ له همدې ځایه پیل شوه، نه میوندوال پدې موقعیت کي وو چي د تظاهراتو مخنیوی وکړي شي، برعکس هغه غوښتل چي د ځوانانو ملاتړ ترلاسه کړي او نه شاهي کورنۍ غوښتل چي د تظاهراتو د مخنیوی په ارتباط یو ځل بیا د عقرب درېیمه تکرار شي.

د تظاهراتو سلسله د کمونستانو په لاس پیل شوه، په لومړی سر کي نامنظم او د ګډون کوونکو شمېرئی کم وو، دا نوې پدیده وه، په ابتداء کي ځینو له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره حساسیت درلود، ځینو د دولت له وېرې په هغوی کې له برخې اخیستو ډډه کوله، خو د دولت انفعالي دریځ، سیاسي ځواکونو ته دا فرصت په لاس ورکړ چې لدې نه یو مهم سیاسي حرکت جوړ کړي.

چپي ډلو به د "کارګر بین المللي ورځ" د "عقرب۳" او دې ته ورته نوری ورځې په مظاهرو سره لمانځلې، کله کله به صنفی اعتصابات په مظاهرو بدل شول، دولت په ابتداء کې له مظاهرو سره آشنا نه وو، خو ورو ورو ئې له مظاهرو نه وېره راکمه شوه، که څه هم مظاهرې له کمي او کیفی لحاظه تشدید شوې وې خو د دولت عکس العمل هغه د لومړیو ورځو عکس العمل نه وو.

موږ تقریباً پنځه کاله وروسته په ۱۳۴۹ کې دې ډګر ته د راوتلو جوګه شوو، په لومړی سر کې زموږ مظاهرې نامنظمې او وړې وې، خو په ډېر سرعت سره ئې هم له کمي لحاظه وده کوله او هم له کیفی لحاظه. لا ډېره موده نه وه تېره شوې چې پدې برخه کې هم ترکمونستانو مخکې شوو، یو وخت خو داسې راورسېدو چې زموږ مظاهرو به د میوند لویه جاده، د پامیر له سینما نه تر سپاهی ګمنام پوري ډکه کړې وه، ټولو یوه بل ته لاسونه ورکړي، په منظمو لیکو کې روان، له یوه ځایه شعار او د مظاهرې له سر نه ترپایه د ټولو له خوا منظم بدرګه کېدل، د مظاهرې سر په سپاهی ګم نام کې او پای ئې د پامیر سینما خوا ته. مخکې به د زرنګار پارك هغه غونډۍ چې د غونډو لپاره ډېره مناسبه سیمه او جوړښت ئې داسې وو چې ستره غونډه په کې جوړېدی شوی او له ټولو خواوو په څرګند طور لیدل کېدی شوی، د هغو ډلو په واك کې پرېوته چې ترنورو ستره او په مظاهرو کې به ئې برخه اخیستونکي زیات وو، په لومړیو کلونوکې دا ځای روس پلوه کمونستانو ته مختص وو، وروسته شعله یانو ترلاسه کړ، خو په وروستیو دوه کلونو کې زموږ لاس ته راغله، هیڅ دا جرأت نشو کولی چې زموږ د مظاهرو په ورځ دلته راغونډ شي.

په مظاهرو کې زموږ شعارونه دا وو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرگ په شرقي او غربی استعمار.

مرگ په امپریالیزم او سوسیل امپریالیزم.

په پردیو پوري تړلو ډلو باندي مرگ.

دولت د فقر او لوږي عامل دی.

دولت د جهل او بې سوادي عامل دی.

دولت د بې کاری او بې روزگاری عامل دی.

کمونستان د دولت په غیږ کي روزل شوي.

خلك خپل اولاد د مسلماني مور له غیږ نه راجلا کړي او دولت ته ئې وسپاری، دولت ورنه کارمل او تره کي جوړ کړي.

مرگ په سردار داؤد د کمونستي ډلي مؤسس.

موږ اسلامي نظام غواړو.

اسلام زموږ د ټولو ستونزو د حل ضامن دی.

موږ د اسلامي امت د تېر برم او عظمت اعاده غواړو.

سرلوړی دي وي اسلام.

مړه دي وي د اسلام دښمنان.

مړه دي وي د اسلام په جامه کي د اسلام دښمنان.

زموږ دغه شانداري مظاهرې چي د افغانستان په تاریخ کي ئې ساری نه لیدل کېږي، پداسي حال کي ترسره کېدی چي له موږ نه ئې یوازې لاندې مصارف غوښتل:

د امپلیفایر او لاوډ سپیکرو کرایه.

د شعارونو لپاره تکه او رنگ اخیستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغو مصارفو لپاره به موږ په خپلو منځونو کي بسپنه کوله، په متوسطو کورنیو پوري مربوطو کسانو به له خپل جیب خرڅ نه څو افغاني د همدې لپاره وقف کړي.

د یوه امپلیفایر او لاوډسپیکرو په اخیستلو هلته موفق شوو چي زه بندي شوم، محبس ته راتلونکو ورونو به چا له ځان سره میوه راوړه او چا هم نقدي پیسې، لدغو پیسو نه مي څلرویشت زره افغاني ورونو ته ورکړې چي یو امپلیفایر او څو لاوډسپیکری واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له موږ او نورو سره د دولت چلند

دولت له نورو ډلو سره په خپل چلند کي محتاط وو، د دوی په خلاف ئې له داسي اقدام نه ډډه کوله چي د دوی د بهرنیو حامیانو په اعتراض او مداخلې منتج شي. لدوی نه ئې خاصه وېره هم نه درلوده، گمان ئې دا وو چي د دوی شمېر کم دی، په ولس کي نفوذ نشي کولی، د دوی په خلاف د عام ولس راپارول آسانه دی. د دولت اصلي وېره له موږ څخه وه، زموږ حرکت ته ئې د یوه جدي گواښ په سترگه کتل، مخصوصاً هلته چي وئی لیدل د دې حرکت لمن له ځوانانو نه تر علماوو او عوامو پوري خوره شوه او پوهنتون او نور علمي مؤسسات د "جوانان مسلمان" په ډاډمنو اډو بدل شول.

غلام سرور ناشر چي د ظاهرشاه نږدې ملگری او د دولت له مهمو ارکانو څخه وو، د کمونستانو د اقتدار په لومړیو ورځوکي زنداني شو، په محبس کي ئې ځینو ورونو ته داسي قصه کوله: یوه ورځ له پاچا سره د ده په مخصوص موټر کي له کابل نه پغمان ته تلم، دا هغه ورځي وې چي سیاسي ډلي ډېری فعالي شوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وې او مظاهرو زور اخیستی وو، هغه ته مي وويل: اعليحضرت! د دغو سرو بيرغونو څه چاره په کار ده، که وضعيت همداسي پاتې شي ما ته راتلونکې خطرناك برېښي، هغه راته وويل: اشتباه کوي، سره بيرغونه نه، شنه بيرغونه خطرناك دی، د سرو بيرغونو په آسانۍ سره مخنیوی کېدی شي، خو شنه بيرغونه کېدی شي پداسي ګواښ بدل شي چي مخنیوی ئې ګران وي!! له مورږ او کمونستانو سره د دولت بېل بېل چلند له همدې تصور نه راولاړ شوی وو، تل ئې زمورږ په مقابل کي د چپي ډلو مرسته کوله، بېلګي به ئې په راتلونکو پاڼو کي وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي نهضت قیادت

او د مشر ورور عبدالرحیم نیازی فراق

عبدالرحیم نیازی ډېر ژر د داسي یوه مشر په څېر راڅرګند شو چي هرچا د ده په څېرې کي د یوه لوی شخصیت نښی له ورایه لیدلې، زموږ په غونډو کي به هغه ډېری اوږدې، ژوري، علمي او په زړه پوري ویناوي کولې، هرڅوك به د ده له وینا نه متأثره کېدو، د ستیج په سر به د ده لنډه وینا تر یوې ګنتی زیاته وه، د ده علمي او په زړه پورو ویناګانو زموږ د تحریك په پیاوړتیا او خورېدو کي ډېره لویه ونډه درلوده، موږ هغه د مشر په حیث نه وو ټاکلی، خدای هغه ته د مشر توب کفایت او اهلیت ورکړی وو. دی د فاریاب د پښتونکوټ اوسېدونکی وو، کورنۍ ئې له شاه جوی نه فاریاب ته منتقل شوې وه، په خټه نیازی وو، مورنۍ ژبه ئې پښتو وه، په فارسی ډېر مسلط وو، عربي ئې په مدرسی او د شرعیاتو په پوهنځي کي زده کړې وه او ازبکي ئې له محیط نه. په ۱۳۵۰ کي ناروغ او د علي آباد په

(c) ketabton.com: The Digital Library

روغتون کي بستري شو، د ده معالجه ډاکتر فتاح نجم ته چي د همدې روغتون مؤظف ډاکتر وو، وسپارل شوه، دا زموږ لويه غلطي وه، فتاح نجم د شاهي کورنۍ مخصوص ډاکتر وو، د نيازی په شان د يوه لوی شخصيت د تداوي په اړه په داسي يوه ډاکتر اعتماد کول، ستره اشتباه وه. دی په خپلو پښو روغتون ته تللی وو، صحی وضع ئې زياته د تشويش وړ نه وه، خو له څو ورځو تداوي نه وروسته د ده وضعه هومره خرابه شوه چي بهر ته د ده په لېږلو مجبور شوو، دوه لکه افغانۍ بهر ته د ده د لېږلو او د تداوي لپاره راغونډې شوې او هند ته مو ولېږو، تر روغتون پوري روغ رمټ ونه رسېدو، د ۱۳۵۰ کال د جوزا په ۲۹ ئې د روح امانت خپل مولی ته تسليم کړه او جنازه ئې بېرته کابل ته را انتقال شوه. د ده ناڅاپی مړينه زموږ لپاره درنه پېښه وه او جبران ئې راته گران. زموږ ځوان تحريك له يوه داسي مؤثر مشر نه محروم شو چي په هغو حساسو شېبو کي د ده قيادت ته سخت اړ وو. د دښمنانو گمان دا وو چي د ده په تلو سره به د مسلمانو ځوانانو د ځوان نهضت د ملا تېر مات شي، بل داسي څوك به پيدا نکړي چي دا خلا ډکه کړي او ټول وربانديي راغونډ شي!! خو دوی هك پك پاتې شول چي څنگه د مرحوم نيازی له تلو سره سره دا ځوان تحريك نه يوازې متلاشي او حتی ضعيف نشو بلکي ترمخکي نه زيات پياوړی شو.

د مرحوم نيازی د جنازی د رارسېدو په وخت کي د کابل هوايي ډگر د يوې داسي ستري غونډې شاهد وو چي مثال ئې نه مخکي ليدل شوي وو او نه وروسته او سبا ته د فارياب په لوري د ده د جنازی د لېږلو مراسم هومره شانداره وو چي مثال ئې نشو په گوته کولی.

د همدې مراسمو په دوران کي يوه خاصه خبره د يادولو وړگنم: له وروستيو ليکو نه څوك په منډه راغی او په وارخطا لهجه ئې راته وويل: مجددي له خپل موټر نه راکوز شو او غواړي په لاريون کي داخل شي، له هغه سره څه وکړو؟ ما ورته وويل: په لاريون کي د برخي اخيستو اجازه مه ورکوئ او ورته ووايي چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ او ستاسو لار بېله ده، ورغی، هغه ته ئې دا خبره وکړه. او په همدې سره خپل موټر ته وخوت او په خپله مخه ولاړ. مونږ نه غوښتل چې د "جوانان مسلمان" صف له هغو کسانو سره په اړیکو درلودو متهم شي چې له دولت سره نږدې اړیکي لري او په ځوانانو کي د دوی په هکله منفی ذهنیت دی. کمونستانو به زمونږ په خلاف همدا تبلیغات کول چې دوی په درباري روحانیونو پوري تړلي دي. مونږ مجبور وو لدوی نه خپل برائت اعلان کړو. که په مظاهرو کي د دغو کسانو په خلاف زمونږ له لیکو نه شعارونه ورکول کېدل اصلي وجه ئې همدا وه.

د مرحوم عبدالرحیم نیازی له وفات نه وروسته څه موده مونږ د دې هڅه کوله چې دا خلأ د هغو کسانو په دعوت او له نهضت سره په یو ځای کېدو ډکه کړو چې دیني، اجتماعي، علمي یا سیاسي وجاهت لري، کله کله به مو داسي گمان کاوو چې:"څه پروا کوي که داسي یو څوك د نهضت د مشر په حیث وټاکو چې علمي، دیني او اجتماعي وجاهت لري، مونږ ځوانان یو ، که وغواړو چې د دې تحریك لمن تر نورو اقشارو خوره شي، باید یو مخور مشر غوره کړو. د همدې ذهنیت په حکم مو له ډېرو همداسي کسانو سره لیدني کتني کړې، دوی ته مو بلنه ورکړې چې د دې نهضت په لارښووني کي مرسته وکړي، مونږ ستاسو په شان شخصیتونو لارښودني ته اړ یو!! دا یوه لویه اشتباه وه، زه ټولو مسلمانو مبارزینو ته د خپلي تجربی په رڼا کي دا مشوره ورکوم چې لداسي غلطي نه په کلکه ډډه وکړي. باید د خپل صف له محدودې نه بهر د "مخور مشر" د موندلو هڅه ونکړي، په خپلو منځونو کي تر ټولو مستعد او مخلص کس غوره کړي، له هغه چا نه د مشرتابه طمع ونلري چې د یوه مفسد نظام په سیوری کي ستر شوی او په خپل تېر عمر کي ئې له همدې نظام سره د روغی جوړې او سازش لار غوره کړې وه. چاچی په ځوانی کي د فساد او ظلم په مقابل کي حساسیت ونښود ، د عمر د پوخوالي په تناسب به د ده حساسیت ورو ورو مری. څوك چې په همدې نظام کي د وجاهت خاوند شو له هغه نه دا انتظار مه کوئ چي له نظام سره د تصادم او ټکر په لار کي به خپل وجاهت په خطر کي واچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه یوازې او د ځینو ورونړو په شمول داسي ډېرو کسانو ته ورغلی یم او د دوی په وړاندي مي همدا غلطه تمنا ښرگنده کړې، د دې غلطۍ په ښرنگوالي او بدو عواقبو اوس ښه پوهیږم.

یو ځل فضل غني مجددي د حقوقو د پوهنځي محصل، ما او ځینو کسانو ته په خپل کور کي مېلمستیا کړې وه، د مېلمستیا د انگیزی په هکله څه نشم ویلی، پدې کي د لاندې کسانو په شمول ځینو دوستانو برخه اخیستی وه:

محمدهاشم مجددي

صبغة الله مجددي

برهان الدین رباني

شهید غفوری

انجنیر احمدشاه

فضل غني مجددي وویل چي ما ځینو نورو کسانو ته هم بلنه ورکړې وه خو د خاصو معاذیرو په وجه رانغلل، استاد غلام محمد نیازی د شرعیاتو د پوهنځي رئیس یو لدغو کسانو څخه وو، "هغه پداسي موقعیت کي وو چي دا راز غونډو کي ئې برخه نشوی اخیستی"، خبري داسي پیل شوې چي باید ټول اسلام غوښتونکي یوه بل ته لاس ورکړي او په گډه د گوابنونو مقابله وکړي.

ما وویل: د ځوانانو دا بهیر د خدای په مرسته پیل شو، دا دی امید بخښونکې مرحلې ته رسېدلی، ټول باید د دې ملاتړ وکړي، دا به له ځان او خپل ایمان سره لویه جفا وي چي څوك د دې حرکت د مزید پیاوړتیا په اړه څه کولی شي خو هغه وسپموي، دا ځوانان نه تجربه لري او نه کافی دیني پوهه، دوی لارښودني ته ضرورت لري. خو موږ د ملگرتیا دوه شرطونه لرو:

- ښرگنده ملگرتیا به کوي، نه پټه ملگرتیا، دا به نه وایي چي زه ستاسو ملگری یم خو په ښرگنده ستاسو په خوا کي نشم ودرېدی، دا عذر له ځینو خاصو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسانو څخه منل کېدی شي نه له ټولو نه، نه له هغه چا نه چي د فعالي ونډې طمع تري کېدی شي.

• له نظام سره به مقاطعه کوي، د نظام په ضد مبارزه به همدومره ضروري گڼي لکه له کمونستانو سره. د "جوانان مسلمان" په لیکو کي چي څوك تنظیم شوي ټول همدا روحیه لري.

صبغة الله مجددي ماته مخ کړ او ویې ویل: زه ستا له لومړی شرط سره موافق یم خو له دوم سره نه!! زه دا معقوله نه گڼم چي په یوه وخت کي په دوو جبهو کي ځان مصروف کړو، برعکس دا غوره گڼم چي یوازې د کمونستانو مقابله وکړو او پدې مقابلې کي د دولت مرسته هم ترلاسه کړو.

ما ورته وویل: دولت د فساد اصلي عامل دی، کمونستان د دولت په غېږ کي روزل شوي، ځوانانو پدې خاطر اسلامي نهضت ته په کمونستانو ترجیح ورکړه او د دوی لوی اکثریت لدې نهضت سره یوځای شو چي هم د دولت د ظلم او فساد مقابله کوي او هم په پردیو پوري د تړلو ډلو. که موږ پدې متهم شو چي لدې فاسد او بې دینه دولت سره په پټه ملگرتیا لرو، دغه ټول مخلص مبارزین زموږ له څنگ نه بېلېږي...

نورو هم څه نا څه خبري وکړي، جلسه مو له کومي خاصي نتیجی نه پرته پای ته ورسېده.

یوه خاصه قصه چي له همدې غونډې سره ارتباط لري د یادولو وړگنم او هغه دا چي: په توقیف کي د تحقیقاتو لپاره خاص ځای ته بوول کېدم، په دهلیز کي د کابل د امنیې له قومندان مینه پال سره مخامخ شوم، هغه ودرولم او له روغبړ نه وروسته ئې راته وویل: موږ ډېره هڅه وکړه چي له تاسو سره تفاهم ته ورسیږو او په خاصو قضایاوو کي توافق وکړو، خو تاسو ونه منله او زموږ پیغامونو ته مو منفی ځواب ورکړ، ما ورته وویل: زه پوه نشوم، ستاسو کوم پیغام او د چا په لاس؟! ما ته خو نه ستاسو استازی راغلی او نه کوم پیغام!! ده راته وویل: موږ څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلي صبغة الله مجددي تاسو ته درولېږو خو تاسو هغه ته منفي ځواب ووايو. زه همدلته پوه شوم چي د فضل غني مجددي په کورکي د صبغة الله مجددي د هغي وينا معنا څه وه!!

د پنځه کسيزی شوری انتخاب

د مرحوم عبدالرحيم نيازی له وفات نه وروسته د وضعيت د څېړني او د يوه مناسب تصميم د نيولو لپاره د ځوانانو د اسلامي نهضت تقريباً "۲۲۰" اهل الرأی کسان د پوليتخنيك په مسجد کي راغونډ شول. د تفصيلي بحثونو نه وروسته فيصله وشوه چي د نهضت د ښه تنظيم لپاره بايد يوه پنځه کسيزه قيادي شوری انتخاب شي. له رأی اخيستني نه مخکي د غونډې ځينو برخه والو تپوس وکړ چي آيا موږ له محصلينو نه پرته، د دولت په مأمورينو يا نورو برخوکي متعهد غړي لرو که نه؟ شهيد سيف الدين نصرتيار د دوی په ځواب کي وويل: زموږ دوه متعهد ورونه پروسږ کال له پوهنتون نه فارغ شوي، مولوي حبيب الرحمن او غلام رباني عطيش، لدوی نه پرته د دولت په مأمورينو کي د يادولو وړ کسان نلرو. رأی اخيستل پيل شول، مشخص کانديدان نه وو، هر چا هرچا ته رأيه ورکولی شوه، پنځه زياتي رأی وړونکي به د قيادي شوری لپاره غوره کېدل. د رأی کاغذونه راغونډ شول، له شمارلو وروسته د لاندې پنځو کسانو نومونه اعلان شول:

۱ ـ مولوي حبيب الرحمن

۲ ـ انجنير حبيب الرحمن

۳ ـ سيف الدين نصرتيار

۴ ـ غلام رباني عطيش

۵ ـ انجنير حکمتيار

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمونستانو د نښتو لار غوره کړه

د اسلامي نهضت چټکي ودي او په علمي مؤسساتو د هغه ورځ په ورځ زیاتېدونکي سلطې کمونستان وارخطا کړل، دوی د دې بهیر پایلې خطرناکې وګڼلې، د مقابلې نورې لارې په نظر نه ورتلې، ناچار ئې د نښتو لار غوره کړه. لومړۍ نښته د خلقیانو له لوري وه چې په هغې کې زه تېپی شوم، قصه ئې داسې وه: خلقیانو د پوهنتون په صحن کې غونډه درلوده، د مسلمانو ځوانانو څو کسانو لدوی نه غوښتې وو چې اجازه ورکړي د دوی له ستیج نه څو خبرې وکړي، هغوی اجازه نه ورکوله. په همدې حالت کې زه هغه ځای ته نږدې راورسېدم، ځیني ورونه راغلل او ما ته ئې جریان ووایو، زه هلته ورغلم، وضعیت مې داسي ولید چې نږدې ده نښته وشي، ورونو ته مې وویل چې صحنه تخلیه کړي او د خلقیانو له ستیج نه په خبرو کولو ټینګار پرېږدي، ما همدا خبره اعلانوله چې خلقیانو په شهید انجنیر محمدشاه حمله وکړه، زه خلاصون ته ورغلم چې ناڅاپی له څلورو خواوو ئې په ما برید وکړ، د غوږ اړخ ته تېپی شوم، په ځمکه ولوېدم، له ورونو نه یوه کس په ما ځان وغورځاوو چې په ما د برید مخه ونیسي، خلقیان خواره شول

(c) ketabton.com: The Digital Library

او زه ئې په شا د علي آباد روغتون ته ورسولم چې له معمولي تداوي نه وروسته لیلیې ته ولاړم.

د نښتې په ورځ ما د سروې امتحان درلود، داسې امتحان چې ځرنګوالی ئې زما د وروستۍ آزموینې لپاره ډېر مهم وو. د امتحان لپاره روان وم چې نښته وشوه، د وروستۍ آزموینې په ورځو کې هم سخت مصروف وم، دومره فرصت مې ترلاسه کړ چې د آزموینې په شپه له خپل هم صنفي انجنیرمحمد اسحاق نه چې خپلو درسونو ته ئې ډېر زیات اهمیت ورکاوو او پوره زیار ئې ایستو، د سروې د مضمون هغې برخې واورم چې د استاد د لیکچر په وخت کې ئې حاضر نه وم. هغه دوه ګنټې له ماسره کار وکړ، سبا دواړه د آزموینې لپاره ټولګی ته ولاړو، استاد راته وویل چې ستا اوسط له هغو آزموینو نه نیسم چې برخه دې په کې اخیستې، هغه آزموینې په پام کې نه نیسم چې درنه پاتې دي. له استاد نه مې مننه وکړه. چې کله د آزموینې نتائج اعلان شول، ګورم چې په سروې کې زما نمرې تر انجنیر اسحاق نه زیاتې دي. د نوموړي استاد زوی شهید معروف له نهضت سره یوځای شو او د اسلام په لار کې په شهادت ورسېدو.

دوهمه نښته

د کمونستانو په لومړي برید سره د نښتو لړۍ پیل شوه. دوهمه نښته هلته وشوه چې دوی د پولیتخنیك د پوهنځي په لیلیې کې د نښتې لپاره تیاری نیولی وو او بهانه ئې لټوله، د روژې د میاشتې په یوه ماخستن ئې په طعام خوري کې غونډه درلوده، هلته ئې مورږ ته ډېر بد او رد وویل او اعلان ئې وکړ چې لدې نه وروسته له "اخوان الشیاطین"سره قاطع او جدي چلند کوو، نوك په سوك ځوابوو!! دوی مورږ د "اخوان الشیاطین" په نامه یادولو، هدف ئې دا وو چې مورږ د مصر د اخوان المسلمین په څېر یو. "داخوان المسلمین حزب پدې ورځو کې د جمال ناصر حکومت سخت ځپلې وو، د دوی ځینې کسان په شهادت رسېدلي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینو ئې د مصر په تورو زندانونو کي تر وحشیانه تعذیبونو لاندې ترخی شپې ورځي تېرولې او په ټولي عربي نړۍ او په روسانو پوري تړلو مطبوعاتو کي د دوی په خلاف شدید تبلیغات روان وو، دوی ئې د اخوان الشیاطین به نامه یادول" د ویاند دا ترخې او تندي خبري لانه وې ختمي شوې چي له طعام خوري نه بهر نښته وشوه. نښته داسي پیل شوه چي له مسلمانو ځوانانو څخه یوکس د هغه چا مخې ته ودرېدو چي ډوډۍ ئې له ځان سره خپل اطاق ته وړه، "د روژې په میاشت کي دا کار د روژې خوړلو نښه ګڼل کېده، موږ اعلان کړی وو چي هیڅوك په ښرګنده توګه روژه نشي خوړلی" لدې کس نه ئې پوښتنه وکړه چي ولې دا کار کوې؟ هغه پتنوس یوې خوا ته کیښود او په ده ئې برید وکړ، نور ورسره ملګری شول، ترکلکو ګوزارونو لاندې ئې ونیو، په غاړي کي ئې پګړۍ وراچولې او د طعامخوري په لوري ئې کشولو. له همدې سره په ټولو هغو مسلمانو ځوانانو بریدونه پیل شول چي د پولیتخنیك په لیلیی کي مېشت وو. مرکزي لیلیی ته د دې نښتي اطلاع ورسېده، پدې وخت کي زه، مولوي صاحب حبیب الرحمن او استاد ګل محمد "د ده بوری په یوه کرایي کورکي په ګډه اوسېدو، د ختم په لمانځه ولاړ وو، هغه شپه اولسم جزء ته ورسېدو، لا مو دعا نه وه تمامه کړې چي دا اطلاع ئې راکړه، نه پوهیږم ولې په ډېر شور او شوق د مرکزي لیلیی په لوري وخوځېدم. ګورم چي د لیلیی په جومات کي ګڼه ګونه ده، سید نورالله د هرات اوسېدونکی خبري کوي او ورونو ته وایي: موږ پدې وخت کي هیڅ نشو کولی، سبا دلته راغونډیږو او د پوهنتون ریاست په لوري مارش کوو او د کمونستانو دا برید محکوموو او له ریاست نه غواړو چي پدې هکله عاجل او مناسب اقدام وکړي... ورونه زما وینا ته منتظر وو، ما وویل: که جګړه پای ته رسېدلې وي او زموږ ورونه تر برید لاندې نه وي نو کېدی شو د راتلونکي عکس العمل په هکله مو خبري کړې وی، خو اوس هلته زموږ ځیني ورونه تر حملو لاندې دي، ځیني ټپی شوي، ځیني محاصره دي، سؤال دا دی چي آیا موږ د دغو ورونو په وړاندي څه مسئولیت لروکه نه؟ لدوی نه دفاع کوو که نه؟ زما نظر دا دی چي حتماً باید له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلو مظلومو ورونړو نه دفاع وکړو، خپلو اطاقونو ته لاړ شئ، تیاری ونیسئ، همدا اوس د پولي تخنيك په لوري خوځيږو. په همدې سره ټول په منډه له جومات نه ووتل، ځو شېبې وروسته د اوياوو په شا او خوا کي با ايمانه زلميان د پوليتخنيك په لوري روان شوو، د پوليتخنيك جومات په مخکي مي ټول ودرول او ورته ومي ويل: څوك چي د سر قرباني ته تيار وي او په هيڅ بيه په شا نه راځي له موږ سره دي وخوځيږي او څوك چي دې قرباني ته تيار نه وي او د ننښتي په وخت کي تښتي، همدا اوس دي له موږ نه بېل شي او د شپې له تياری نه په استفادې سره دي بېرته وگرځي، وروسته ما ته وويل شو چي يوازې دوه کسان له هغې ډلي نه بېل شول او له صحنې نه ووتل" ما ورونړه په دوو ډلو ووېشل، يو شمېر مي له ډاکتر محمد عمر شهيد سره په يوه استقامت ولېږل او زه له نورو سره مخامخ په هغه استقامت وخوځېدم چي کمونستان راغونډ شوي او د بامونو په سرئی گڼ شمېر کسان گمارلي وو ترڅو موږ د تيږو تر بريد لاندې ونيسي. له يوې خوا په موږ د تيږو باران وو له بلي خوا هغو کسانو د تکبير په نعرو زموږ استقبال کاوو چي په خپلو اطاقونو کي تر محاصرې لاندې ول. موږ همداسي سريع او تند مخکي روان وو، د تيږو ځواب مو ورکاوو، مقابل طرف ورو ورو شا ته تلو، خو هغه وخت په تېښته شول چي د زلميانو هغه ډله هم له موږ سره يوځای شوه چي په بل استقامت لېږل شوې وه، د دوی په يوځای کېدو سره مقابل طرف داسي گمان وکړ چي زموږ نوری ډلي هم يو په بل پسې رارواني دي، وارخطا او په تېښته شول، د تېښتې په دوران کي ډېر کسان تر پښو لاندې شول، مخصوصاً هلته چي د دوی گڼ شمېر کسانو څلورم بلاك ته د ننوتلو هڅه کوله، ځينو ورونړو غوښتل چي پدوی پسې بلاکونو ته ننوځي خو ما د دې کار مخنيوی وکړ، ټول مو په هغه ځای کي غونډ کړل چي د ننښتي په سر کي مقابل طرف هلته راغونډ شوي وو، له لنډو خبرو او څو شعارونو نه وروسته مي د مرکزي ليليې په لوري د خوځېدو اعلان وکړ.

د دوی شمېر زموږ په نسبت لس ځله زيات وو، د دوی ۴۲ کسان ټپيان شول

(c) ketabton.com: The Digital Library

او زمونږ درې کسان: مولوي صاحب حبيب الرحمن او استاد عبدالودود د ټپيانو په جمله کې وو.

په دې نښتې کې ټول چپي عناصر او غير ديني ډلې يوې خوا ته او مونږ بلې خوا ته وو. د دوی د ماتې طبيعي نتيجه دا وه چې لدې نه وروسته نه په ګډه زمونږ د مقابلې جرأت وکړي او نه يوازې يوازی. دا په پوليتخنيك او په ټول پوهنتون زمونږ د کامل تسلط په لوري يو مؤثر ګام وو.

پوليتخنيك د پوليسو له خوا په کلکه محاصره شوی وو، مونږ ته ئې د لوډسپيکر په ذريعه ګواښونه کول چې خواره شئ، ورونو ته مې وويل چې له خوربدو نه ډډه وکړي، يوځای به د مرکزي ليليې په لوري خوځيږو. د يوځای راتلو په وجه پوليس ونتوانيدو چې څوك ونيسي.

له دې نښتې نه وروسته نږدې وه د پوهنتون په صحن کې بله نښته وشي، خو مونږ د هغې مخنيوی وکړ، جريان داسې وو: کمونستانو غوښتل د پوليتخنيك د پېښې په اړه څه عکس العمل وښيي، کم له کمه خپلو کسانو ته روحيه ورکړي. د پوهنتون په صحن کې راغونډ شول، لدوی نه آخوا د ساينس پوهنځي مخې ته د مسلمانو ځوانانو محدود شمېر کسان راغونډ شوي وو، زه پداسې حالت کې دې ځای ته راورسېدم چې هره شېبه د لويې نښتې احتمال په نظر راتلو. د نښتې عواقب راته ښه نه معلومېدل، زمونږ شمېر د دوی په نسبت ډېر کم وو، ما ورونه راغونډ کړل او اعلان مې وکړ چې مونږ د ښار په لوري خوځيږو او غواړو چې د پوهنتون د پېښو په هکله عام ولس مطلع او خپل دريځ څرګند کړو، د دارالمعلمين او ابن سينا په لوري وخوځېدو، د ابن سينا ليسې مخې ته له رسېدو سره سم ګڼ شمېر ټولګی له يوې خوا بلې خوا راورسېدل او له مونږ سره يوځای شول، پدې ډلو کې د يکه توت د مولوي صاحب په مشرۍ د ده د طالبانو او د کلي د ځوانانو ډله د خاصې پاملرنې وړ وه، مولوي صاحب ډېر زړه ور، با ايمانه او مجاهد عالم، په حالاتو پوه، د ژورې ديني پوهې او وسيع نظر خاوند وو. نوبو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولگیو، مخصوصاً مولوي صاحب ټینگار کاوو چي باید بېرته د پوهنتون په لوري وگرځو، مبادا کمونستي ډلي زموږ راوتل داسي توجیه کړي چي له وېرې مو صحنه پرېښوده او پدې سره هغوی خپله تېره ماتې جبران کړي. گڼه گوڼه زیاته وه، زه ورونو په اوږو پورته کړم او ومې ویل: له هغو ورونو نه مننه چي پدې سخت حالت کي ئې ځان راورساوو، خو اوس موږ د ښار په لوري د تلو اعلان کړی، له پوهنتون نه راوتلي یو، بېرته گرځېدل مو ښه تأثیر نلري، محصلین ترې غلط انتباه اخلي، پرېږدئ د ښار په لوري خپل لاریون ته دوام ورکړو. خو هغوی نه قانع کېدل، د پوهنتون منار په شا او خوا کي کمونستان راغونډ شوي وو د دوی غونډې زموږ ورونه هڅول. مجبور شوم د دوی خبره ومنم او د بېرته گرځېدو اعلان وکړم. خو زموږ له روانېدوسره سم، کمونستانو خپله غونډه ختمه کړه او خواره شول، چي کله د منار په لوري وخوځېدو، د تېري شپې خوب مي مخي ته ودرېدو. تېره شپه مي خوب لیدو چي موږ د پوهنتون په همدې سړك راروان یو، شمېر مو ډېر زیات دی، د ځینو په لاسونو کي بیرغونه، د ځینو په لاسونو کي لرگی، چا ملاوي تړلې او چا په سر څادرونه تاو کړي، په ډېر شور او ځوك د منار په استقامت راروان یو او شعارونه ورکوو، د منار گرد چاپیر کمونستان راغونډ دي، خو زموږ په لیدو سره خواره شول. چي د منار څنگ ته راورسېدو، گورم چي زما په ښې او کیڼ لاس کي دوه شیان دي، له خوبه راویښ شوم اوس ټوله صحنه هماغسی گورم چي په خوب کي مي لیدلې وه، چي منار ته راورسېدو او ودرېدو له ځان سره مي وویل: هغه دوه شیان چي په خوب کي مي په ښې او کیڼ لاس کي لیدلي وو، چېري دي؟! ناڅاپی مي ښې او چپ جیب ته لاس کړ او هماغه دوه شیان مي لاسونو ته راغلل!!

دې کار موږ ته د پولیتخنیك په څېر یو بل ستر بری راپه برخه کړ، دا له نښتي پرته بری وو، زه د پولي تخنیك جگړه د اسلامي نهضت "د بدر جگړه" گڼم او دا پېښه د احد د جگړي نه وروسته له هغې پېښې سره ورته شمېرم چي قریشو د احد له بري نه وروسته غوښتل په مدیني حمله وکړي، پیغمبر علیه السلام له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلو يارانو سره مخې ته ورغی، خو قريش له نيمايي لارې او له جګړې نه پرته ستانه شول.

دريمه نښته

دا نښته يوازې له شعله يانو سره وه. دوی د يوې نښتې شوق کړی وو. په مخکنيو نښتو کې د خپلې ماتې په هکله به ئې خپلو غړو ته ويل: زموږ صفوف مختلط وو، پرچميان او خلقيان د ماتې باعث شول، دوی په خپلې تېښتې سره په نورو کې وېره راپيدا کړه، دا ځل له اخوانيانو سره يوازې مقابله کوو او سم ځواب به ورکوو... دلته او هلته نيغ نيغ کېدل او د نښتې لپاره ئې هڅوني کولې. په همدې ترڅ کې ئې د تعليم او تربيې يوه محصل ته چې نوی له نهضت سره يوځای شوی وو لاس واچاوو، هغه ته ئې ډېری سپکې سپورې خبرې کړې وې او څو څپېړې ئې وهلې وو. موږ د "ده بوری" په هغه کور کې غونډه وکړه، ترڅو دا پېښه، لاملونه او عواقب ئې وڅېړو او د مناسب عکس العمل فيصله وکړو. زما نظر دا وو چې شعله يان د يوې قاطع نښتې لپاره تياری نيسي او بهانه لټوي. په خپل هر تصميم کې بايد دا خبره په نظر کې ولرو او د دوی د احتمالي بريد د مقابلې لپاره خاص تدابير ونيسو، وړانديز مې دا دی چې سبا يو شمېر وروڼه د تعليم او تربيې هماغه صنف ته ورشي چې دا پېښه په کې شوې او محصلينو ته ووايي: موږ نه غواړو د پوهنتون علمي فضاء خړه پړه شي او مزيد نښتې وشي، خو په خپلو متعهدينو تېری نشو زغملی، اميد دی داسې پېښه بيا تکرار نشي. زما د وړانديز له يوې برخې سره وروڼو توافق وکړ خو له بلې برخې سره نه. د شهيد انجنير حبيب الرحمن او نورو وروڼو رأی دا وه چې زه د څو محدودو کسانو سره د تعليم او تربيې پوهنځي ته ورشم او همدا خبره اعلان کړم، ويل ئې: نه د زياتو کسانو تلو ته ضرورت دی او نه خاصو تدابيرو ته. د دوی استدلال دا وو چې د زياتو کسانو تګ بې طرفه محصلينو ته بده انتباه ورکوي. ما وويل: که څه هم زه لدې تحليل

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره موافق نه یم خو د اکثریت پرېکړې ته احترام لرم، غوښتنه مې دا ده چې دا کار له ما نه پرته بل چا ته وسپارئ. زما غوښتنه ونه منل شوه، مجبور شوم د دې دندې مسئولیت په غاړه واخلم. سبا له لسو دوولسو وروښو سره د تعلیم او تربیې پوهنځي ته ورغلم، استاد نهضت فراهی درس ورکاوو، له هغه نه مې احترامانه وغوښتل چې اجازه راکړي د دې ټولگی له محصلینو سره شو خبرې وکړم. محصلینو ته مې وویل: پرون پدې ټولگی کې یوه د کرکې وړ پېښه شوې، تفصیلات ئې تاسو ته معلوم دي، د څرنگوالي په هکله ئې څه ویل نه غواړم، موږ په پوهنتون کې د سالمي او سوله ییزې فضاء غوښتونکي یو، له نښتو نه کرکه لرو، نه غواړو د پوهنتون علمي فضاء متشنجه شي، امید دی بې طرفه کسان مداخله وکړي او د داسي پېښو مخنیوی وکړي. خو که څوك خپل زور ښیي، په نورو تېری کوي، ناچار به د هغه مخې ته ودرېږو. په څو لنډو خبرو مې خپله وینا پای ته ورسوله او له ټولگی نه ووتم. له پوهنځي نه بهر ځیني وروڼه په ډېره عجله راغلل او وئی ویل: هلته په ځینگله کې شعله یان د راغونډېدو په حالت کې دي، شمېر ئې لحظه په لحظه زیاتېږي، له وضعي نه معلومېږي چې په موږ د حملې اراده لري!! وروڼو ته مې وویل: اوس نباید میدان پرېږدو، لدې نه دوی غلطه استفاده کوي. د مرکزي لیلیی، دارالمعلمین، ابن سینا، رحمن بابا، دارالعلوم او نورو نږدې مراکزو وروڼو ته اطلاع ورکړئ چې ځانونه راورسوي، خپل تیاری ونیسي. دوه کسان مې شعله یانو ته ورولېږل ترڅو پوښتنه وکړي چې د څه لپاره راغونډ شوي، موږ خو د جنگ اراده نلرو، په هغه ټولگی کې مو شو خبرې وکړې، کار مو خلاص شوی، لدې ځایه روان وو چې ستاسو له غونډېدو نه خبر شوو، مقصد مو څه دی؟ که د نښتې اراده لري موږ به ناچار له ځان نه دفاع کوو، مسؤلیت به ستاسو په غاړه وي. شاکر او لهیب د خبرو لپاره راغلل، پدې ئې ټینگار کاوو چې موږ خپله غونډه ختمه کړو. د خبرو په جریان کې وو چې د دوی ملگری له ځنگله نه راووتل او د منار جنوب ته راغونډ شول. ما ورته وویل: موږ خو دلته د غونډې د جوړولو قصد نه درلود، غوښتل مو خواره شو، تاسو بې

(c) ketabton.com: The Digital Library

موجبه زموږ په خلاف راغونډ شوئ اوس فیصله ستاسو په لاس کي ده، که د نښتي اراده نلرئ نو خپله غونډه ختمه کړئ، چي تاسو ولاړ شئ موږ هم خپله غونډه ختموو. دوی ویل: په یوه وخت دواړه غونډې ختموو. ما ویل: نه، لومړی به تاسو لدې ځایه ځئ بیا موږ. پدې وخت کي زموږ د ورونو شمېر هم زیات شوی وو، دوی وضعیت داسي ولید چي مجبور د نښتي فکر له سره وباسی او زما خبره ومني او ووایي: دا دی موږ ځو او خپله غونډه ختموو، زموږ له تلو وروسته تاسو هم غونډه ختمه کړئ. دوی خپلو ملګرو ته ورغلل او پس له څو شېبو له هغه ځایه د کفتریا او ساینس پوهنځي په لوري وخوځېدل. د دوی پخوانی ځای خالي شو، زموږ ورونه په همدې ځای کي را غونډ شول. زه د پوستی د غرفی په بام وختلم چي د غونډې پای اعلان کړم. ما لا خبري نه وې پیل کړې چي د شعله یانو لخوا زموږ لوري ته څو تېږي راګوزاري شوي، پدې سره زموږ له ډلي نه محمد طبیب فرقانیار د کندهار اوسېدونکی پداسي حال کي له غونډې ووت او د شعله یانو په لوري په زغاسته ولاړ چي هیڅوك د ده په راګرځولو موفق نشو. د غونډې کنترول کوونکي ونتوانېدل چي له غونډې نه د ده د وتلو مخنیوی وکړي. هلته پده برید وشو، له هري خوا تر ګوزارونو لاندې ونیول شو، ټپی شو او په ځمکه پرېووت. په همدې سره نښته پیل شوه، دوی د کفتریا مخي ته د وړو تیږو یوې لويي کوټی خوا ته سنګر ونیو او په موږ ئې د تیږو باران پیل کړ. موږ په پاخه سړك ولاړ وو، زموږ شا او خوا ته تېږي نه وې، د دوی لخوا ویشتل شوې تیږي به مو را اخیستلې او بېرته به مو دوی ورباندي ویشتل. ماله نښتي نه د مخه یوه ډله د هغه ځنګله مخي ته لېږلې وه چي په لومړي سر کي شعله یان هلته راغونډ شوي وو، د دې لپاره چي مبادا له شانه په موږ برید وشي. نښته توده روانه وه، تېږي ورېدې، ناڅاپی هغه ډله هم بېرته راوګرځېده، د دوی تکبیرونو او ناڅاپی له نورو سره یوځای کېدو، شعله یان وارخطا کړل او په تېښته شول. په لوی چمن کي هري خواته تښتېدل او د چمن غاړي کورونو ته ئې پناه وړه، زخمیان ئې په میدان دلته هلته پراته. د دې لپاره چي ټپیان په قتل ونه رسېږي، ما د هر ټپی په سر څو کسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤظف کړل چي د دوی حفاظت وکړي. د دوی لومړۍ ټپی سیدال سخندان وو، دې د نښتي په پیل کي د پاخه سړك په سر ټپی شو او همالته په ځمکه پرېووت، په سر لګېدلی وو، همالته ئې سا وختله. د دوی تقریباً شل کسان کم او زیات ټپیان شول، شاکر هم په ټپیانو کي وو، که د ټپیانو په سر محافظین نه وی ګمارل شوي دی هم په قتل رسېدو، "د شاکر پلار یو وخت د منني لپاره ماته راغی او وئی ویل: ستا په وجه زما زوی له مرګ نه وژغورل شو" پولیس او د غونډ ضربه مجهز ډلګی، پلي او سواره د نښتي ځای ته راورسېدل، پوهنتون او لیلیه ئې محاصره کړه. موږ له شا نه د آشپزخانې له لاري لیلیې ته داخل شوو او پدې سره هغه لویه نښته پای ته ورسېده.

دا نښته د شعله جاوید لپاره په ډېر ګران قیمت تمامه شوه، په همدې سره دا ډله متلاشي او په وړو وړو ټولګیو ووېشل شوه. همدا د دوی وروستۍ ګډه غونډه وه، بیا نه د مظاهرې په جوړولو توانېدلي او نه د غونډو په دائرولو. وجه ئې دا وه چي دوی تر نورو ډلو ځان انقلابي ګڼلو، سوله ایزه مبارزه ئې غندله، په مسلحانه مبارزې ئې ټینګارکاوو، دغي ماتې د دوی د شعارونو او باورونو ماهیت بربنډ کړ.

په یوې نښتي کي د ماتې په وجه د شعله یانو له متلاشي کېدو نه معلومېږي چي د پوهنتون د هغه وخت نښتو او پدې کي د بري او ماتې نتائج څومره مهم او ټاکونکي وو. زما باور دا دی چي همدا نښتي د وروستیو لویو جګړو مقدمه وه، په همدغو نښتو کي د ماتې نه وروسته د کمونستانو بهرنیو حامیانو د سیاسي وضعي د بدلولو او د نظامي کودتا فیصله وکړه.

پوهنتون همداسي محاصره وو، سبا ته ټولو غیر اسلامي ډلو د پوهنتون په انګړ کي غونډه درلوده، هاشم میوندوال هم پدې غونډې کي برخه واخیسته، نطاقانو حادثه غندله، موږ ئې ملامتولو، له دولت نه ئې غوښتل چي زموږ په خلاف جدي اقدامات وکړي، د شعله یانو په نسبت ئې خواخوږی ښودله. موږ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیلیې کي محاصره وو، غوښتل مو د پوهنتون په انګړ کي غونډه ولرو او د پېښې ځرنګوالی توضیح کړو او محصلین پدې پوه کړو چي د ښښتي عامل څوك وو او مسئولیت ئې د چا په غاړه دی. سورو او پیاده پولیسانو اجازه نه راکوله، د لیلیې مخې ته له ټولو خواوو محاصره وو. یو ځل مو د پوهنتون په لوري د تلو اعلان وکړ خو په آسونو سورو پولیسانو زموږ مخه ونیوله. بیا مو د کوټه سنګی له لاري د ښار په لوري د تلو اعلان وکړ خو آخوا ته هم د آسونو قطارونه ودرېدل. ټولو محصلینو دا صحنه په سترګو لیدله، د دولت د ډېر قبیح تبعیضی سلوك شاهدان ول. دې صحنې څو ساعته دوام وکړ، په پای کي موږ مجبور شوو چي غونډه پای ته ورسوو.

پولیسانو ته ویل شوي وو چي ما حتماً ونیسي. په لیلیه ئې د حملې جرأت نشوکولی. له لیلیې نه تدریسی ته په تلو راتلو کي به له ماسره ګڼ شمېر ورونه ملګری وو. د پوهنځي رئیس ته ئې ویلي وو چي اجازه ورکړي زما د نیولو لپاره پوهنځي ته داخل شي. هغه نه یوازې موافقه ونکړه بلکي ما ته ئې اطلاع راکړه. سردار ولي د پاچا زوم د کابل امنیې قومندان ته امر کړی وو چي په هر قیمت ما ونیسي، حتی که له محصلینو سره د ښښتي په بیه وي. دا جریان ماته مینه پال د امنیې قومندان په هغه ماشام ووایو چي زه پولیسانو ته تسلیم شوم او له ځان سره ئې د امنیې قومندانۍ ته بوتلم. مینه پال په خپل دفترکي راته وویل: سردار ولي راته امر وکړ چي په پوهنتون حمله وکړم، که چا مقاومت وکړ د ډزو امر ورکړم، پولیس باید د مقاومت کوونکو پښې په نښه کړي... خو ما دا کار ونکړ او د دې په ځای مي ستا پلار راوغوښت او هغه ته مي وویل چي یا به حکمتیار تسلیمېږي او یا به ته زندان ته درومي، دا ده قضیه په ښه شان حل شوه!! ما د محاصرې په هغه سخت حالت کي خپلي آزمویني پای ته ورسولې. پدې دوران کي مي استخاره وکړه چي آیا ځان تسلیم کړم که مخفی شم او لدې نه وروسته د مخفیانه او ځمکي لاندې مبارزې لار غوره کړم. د استخارې نتیجه دا وه چي محبس به ما ته مدرسه شي. دولت زما کورنۍ ترفشار لاندې نیولې وه، زما محترم پلار ئې له امام

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب نه کابل ته راغوښتی وو، هغه ئې لیلیی ته راولېږو، له مانه ئې وغوښتل چي پولیس ته تسلیم شم. د ده په وینا مي له ورونو نه رخصت واخیست، له لیلیی راکوز شوم او د پولیسانو له راغلي ډلگی سره په جیپانو کي د ولایت په لور وخوځېدو. د امنیی له قومندان سره له لیدو وروسته ئې د اطفایې یوه اطاق ته بوتلم، زما نور ملگری ئې هم یو په بل پسې همالته راوستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د توقيف شپې ورځې

دولت زموږ لاندې ۹ کسان بنديان کړل، چې پنځه د کابل ولايت په توقيف خانه کې او څلور په اطفائيه کې ساتل کېدل:

ډاکتر محمد عمر، سيف الدين نصرتيار، انجنير حبيب الرحمن او زه (حکمتيار) په اطفائيه کې او مولوي سلطان جان د لوګر اوسېدونکی او په کابل کې د يوه جامع مسجد امام چې د کمونستانو د اقتدار په وخت کې په شهادت ورسېدو، استاد نذير د لغمان اوسېدونکی چې د کمونستانو په لاس شهيد شو، احمد شاه د پنجشير اوسېدونکی د مولوي صاحب مولاداد زوی چې دی، پلار او څلور ورونه ئې د کمونستانو په لاس په شهادت ورسېدل، محمد طيب فرقانيار د کندهار اوسېدونکی چې د شعله يانو سره په نښتې کې ټپي شو او شريف الله د تخار اوسېدونکی او د ثانوي تخنيك متعلم د کابل ولايت په توقيف خانه کې ځای په ځای شول.

انجنير حبيب الرحمن او سيف الدين نصرتيار په نښتي کې د نه موجوديت په وجه پس له شپږو مياشتو خوشي شول، نور په لومړۍ محکمه کې په څلور او

(c) ketabton.com: The Digital Library

يونيم كال او په وروستيو كې په يوه او يونيم كال بند محكوم شوو. د شعله يانو پنځه عادي كسان څو ورځې په توقيف كې پاتې او ژر خوشې شول.

مور د محكمې له وروستۍ پرېكړې نه وروسته د دهمزنگ قلعه جديد ته انتقال شوو، د بند پاتې موده مو د قلعه جديد په تيارو او له خسكو"كټ ملو" نه ډكو خونو كې تېره كړه.

د بند د اوږدې مودې څو په زړه پورې خبرې د يادونې وړ دي:

• زما لپاره محبس په رښتيا يوه مدرسه وه. ما په محبس كې دا فرصت تر لاسه كړ چې د آفاقي مطالعې ترڅنگ د قرآن تفسير او د احاديثو كتابونه ولولم او د قرآن حفظ پيل كړم "چې الحمدلله تر اوسه توانېدلي يم د قرآن دوه ثلثه حفظ كړم"، زندان د مبارزينو په روحي او معنوي روزنې كې ډېر بنيادي اغيز لري. ډېر داسې څه په زندان كې زده كوي چې له زندان نه بهر په هيڅ ځای كې هغه نشي زده كولی. زه په هغه چا چې د مبارزې په لاركې ئې يو كال په زندان كې تېر كړی وي تر هغه چا زيات اعتماد كوم چې همدا كال ئې په تاوده سنگركې تېركړی وي.

• د توقيف او زندان په دوران كې كم له كمه پنځلس زره كسان زمونږ ليدو ته راغلي. زه باور لرم چې د نهضت د پراخوالي په ارتباط چې زندان ته زمونږ په تلو كوم كار شوی شايد له زندان نه بهر په دومره كار نه وی توانېدلي.

• دولت له مونږ نه پرته يوازې يو سياسي بندي درلود، وزير عبدالرحيم زی چې د داؤد د صدارت په دوران كې د كودتا په اتهام نيول شوی وو، په خپله ئې نه غوښتل چې له محبس نه ووځي، زمونږ خوا ته په يوه بېل ځای كې اوسېدو، ما ورته گڼ شمېر كتابونه ولېږل، هغه دا كتابونه په ډېر دقت سره مطالعه كړل، له مونږ سره ئې د ملگرتيا ژمنه وكړه، د جهاد په دوران كې د ده كورنۍ له مونږ سره ملگرې شوه. كمونستانو هيڅ سياسي بندي نه درلود، دې خبرې په خلكو كې د دوی په نسبت شكوك او شبهات زياتول او په مونږ د هغو كسانو د اعتماد لامل وو چې په حاكم نظام معترض وو، تبديلي ئې غوښتله او د انقلابي مبارزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضرورت ئې احساساوو.

زه په ډېر ډاډ او اطمینان سره ویلی شم چې له اسلامي نهضت سره د ځوانانو د لوی شمېر د یوځای کېدو یوه لویه وجه همدا زندان ته زموږ تګ وو. یوه نتیجه ئې هلته څرګنده شوه چې د محصلینو د اتحادیې درېیم انتخابات ترسره شول او موږ پدې انتخاباتو کې دوه ثلثه څوکۍ ترلاسه کړې.

زه ټولو مسلمانو مبارزینو ته توصیه کوم چې زندان ته له تلو مه وېرېږي، برعکس په ځینو شرایطو کې دا کار یو ضرورت وګڼئ، د ابراهیم علیه السلام، یوسف علیه السلام او د عیسی علیه السلام سنت ئې وشمېرئ.

• یو مازدیګر د کنړ د پاچایانو یو کس، اطفائیې ته زموږ د لیدو لپاره راغی، رالېږل شوی وو، موږ ورسره مخکنی معرفت نه درلود. له ناستې سره سم ئې د ظاهر خان ستاینه پیل کړه. د پاچایانو له دود دستور سره سم ئې د ظاهرخان د کراماتو خبره کوله او ویل ئې: یو ځلې زه ورسره ښکار ته تللی وم، داسې ځای ته ورسېدو چې ځمکه ډېره ښوینده وه، شین چمن چې د پرخی په وجه لوند شوی وو، څو ګامه مسلسل ورباندې نشو تلی، موږ ټول یو په بل پسې پس له هر څو ګامه شوېدو خو پاچا "ستوری دې لوړ وي" تر پایه ونښوېدو!! ما ورته وویل: د خپلو مناسبو بوټونو په وجه؟! هغه وویل: نه، دا د ده د کرامت ښه وه!! ما ورته وویل: وایې چې خواجه غلطان ولې ئې هم نشي رغړولی!! هغه سر وخوځاوو چې هو!! پوښتنه مې وکړه: آیا عمل ممل هم لري که نه؟! هغه په ځواب کې راته وویل: هو، کله کله سګریټې وهی "سګریټې هغه سګریټ ته ویل کېدل چې تنباکو به ئې ترې وایستل، چرس به ئې ورسره ګډ کړل او بېرته به ئې په هغه کې واچول او سر به ئې راتاو کړ، بیا به ئې اورلګیت ورته ونیو او د سګریټ په څېر به ئې څکاوو. له ځان سره مې ویل: دا ئې زموږ د هېواد پادشاه او دا ئې هم د ده بې عقله درباریان!!

• د توقیف په همدې مودې کې مې یوه شپه خوب ولید چې زما مشر ورور اختر محمد، په توقیف کې زموږ اطاق ته د لیدو لپاره راغی، د روغبړ نه وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یوه کټ کښېنستو، د سرو زرو گوتي ئې چې د فیروزی غمې پکې لگېدلې وو په گوته وه، د څو دقیقو خبروآترو نه وروسته ئې دا گوتي راوایستله او ماته ئې راکړه، د خدای په اماني په وخت کي ئې جیب ته لاس کړ او درې د سلو افغانیو نوټونه ئې راوایستل او ماته ئې راکړل. د هغې شپې په سبا، زما همدا مشر ورور ناڅاپي او پرته لدې چې کابل ته د ده له راتگ نه خبر وم، زمونږ لیدو ته راغی، پولیسو هماغه اطاق ته راووست، په هماغه کټ کښېنستو، هماغه گوتي ئې په گوته، له څو شېبو خبرو آترو نه وروسته ئې خپله گوتي راوایستله او ماته ئې راکړه، د تلو په وخت کي ئې جیب ته لاس کړ او هماغه درې نوټونه ئې راوایستل او ماته ئې راکړل. ما تر لاس ونیو او ورته ومې ویل: په خدای قسم چې ستا دغه راتگ او د هغه ټولي صحنې مې تېره شپه په خوب کي لیدلې، دې ته منتظر وم چې دا آخري برخه ئې هم وگورم او بیا ئې تا ته ووایم.

زه د داسي خوبونو پراخه تجربه لرم، همدغو تجربو دې نتیجې ته رسولی یم چې باور وکړم د انسان د روحي جوړښت او یا د دماغ هغه برخي چې په ویښه کي د زمان او مکان له قید نه وځي، وړاندوینه کوي، ابتکار کوي، د راتلونکې په هکله حدس وهي او ډېر ځله ئې حدسونه دقیق او صحیح ثابتېږي، له مقدماتو نه نتائجو ته ځان رسوي او د پېښو پیلامې په گوته کوي، دا برخي د "خوب" په حالت کي هم فعاله وي. داسي نده چې د خوب په حالت کي د انسان د روحي جوړښت ټولي حساسي برخي خپل فعالیت متوقف کوي. په خوب کي د دماغ ځیني برخي له فعالیت نه لاس واخلي، ځیني نیمه فعاله شي، ځیني د انتظار حالت غوره کړي، خو ځیني نوری برخي ئې داسي دي چې د خوب حالت هغوی ته د لا ښه فعالیت کولو موقع په لاس ورکړي. د خوب په حالت کي د انسان دماغ د ورځنیو پراخو مصروفیتونو نه فارغ وي، د ده پنځگوني حواس چې هریو ئې د ورځې له لوري پراخ فعالیتونه لري او د دماغ لویه برخه مصروفوي، د خوب په وخت کي خپل کار متوقف کړي، دماغ آرام پرېږدي او هغه ته دا موقع ورکړي چې په پوره انهماک سره په هغو قضایاوو غور وکړي چې ده ته مهمي برېښي، هغه چې د ورځې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوري، د پراخو مصروفيتونو په وجه نه توانېدو ورباندي غور وکړي. دا داسي وګنئ لکه متفکر، عالم، شاعر، ليکوال چي د يوې مهمي څېړني، ليکني او شعر لپاره له خلکو ګوښه شي او ځانته د ښه فکر کولو او په خپل کار د ښه ترکيز لپاره مناسب شرايط برابر کړي. خوب همدا شرايط د دماغ لپاره برابروي.

انسان د خپل پيچلي دماغ د پراخو فعاليتونو يوه وړوکې برخه په خپل واک کي لري، داسي چي د ده له ارادې سره سم کار کوي، دا برخه په خوب کي خپل فعاليت متوقف کړي، خو د دماغ هغه لويه برخه چي د انسان تر واك لاندې عمل نکوي بلکي خپلواکه ده او خپل ټول فعاليتونه په اتوماتيکه توګه ترسره کوي، دا برخه تل فعاله وي او د يوې شېبې لپاره خپل فعاليت نه متوقف کوي. د خوب په حالت کي د انسان د دماغ دا برخه د لا ښه فعاليت فرصت ترلاسه کوي. که انسان په ويښه کي وړاندوينه کولی شي، د راتلونکې په هکله حدس وهی، اختراعات کوي، نوي نوي ابتکارات کوي، څو مقدماتي خبري د يوې بلي خواته کيږدي او له همدې نه د راتلونکو نتائجو په هکله قضاوت کوي. هيڅ دليل نلرو چي همدا کار دي د خوب په حالت کي ونشي کولی، د اکثرو انسانانو ذاتی تجربو دا خبره ثابته کړې.

په خوب کي د مثلثاتو د هغه پيچلي سؤال حل کول او زندان ته زما د شهيد ورور اختر محمد د راتګ هغه صحنې چي ما تېره شپه په خوب کي ليدلې وې، کم له کمه زما لپاره کفايت کوي.

دا غوره ګڼم چي دلته دوه نوري بېلګي هم وړاندي کړم:

- تل پدې تشويش کي وم چي په هېواد کي د يوې ژوري اجتماعي تبديلي راوستلو لپاره شايد مسلحانه مبارزې ته اړشو، که لداسي حالت سره مخامخ شوو چي نوری لاري زموږ په مخ بندي شي او مسلحانه مبارزې ته مجبور شو، د مسلح ټولګيو د تجهيز او اکمال مشکل به څنګه او له کومي لاري حل کوو؟! په پرديو پوري تړلي ډلي خو د اکمالاتو لپاره بهرنی منابع لري، اما موږ چي اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

انقلاب غواړو او په ټولې نړۍ کې داسې اسلامي هېواد نه ګورو چې له مسلمانو انقلابیونو سره مرستې ته چمتو وي، دا مشکل به څنګه حل کوو؟ په توقیف کې مې یوه شپه په همدې هکله استخاره وکړه، په خوب کې ګورم چې زه له خپلو ګڼ شمېر مسلح ملګرو سره د یوه جګ غره په اړخ کې روان یو، د ټولو په لاسونو کې مشین ګنې، غر د سینځلو په ونو پوښل شوی، میوې ئې پخې او نیم خامې، له ځان سره وایم: دا دی هم مو د وسلې ستونزه حل شوې او هم د غلې، ټول غر له میوې ډك، داسې میوه چې هم نن ترې استفاده کولی شو او هم ئې سبا ته ذخیره کولی شو، سحر چې له خوبه راویښ شوم او له نمانځه نه وروسته مې د قرآن تلاوت کولو، د عنکبوت د سورې لدې آیت سره مخامخ شوم:

وَ كَأَيِّن مِّن دَابَّةٍ لا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَ إِيَّاكُمْ وَ هُوَ السمِيعُ الْعَلِيمُ* العنکبوت: ۲۰

او څومره ډېر خزندګان چې خپل رزق په شا نه وړي، خدای ورته رزق ورکوي او تاسو ته هم او هغه اورېدونکی پوه ذات دی.

د همدې آیت په تفسیرکې د پیغمبر علیه السلام هغه حدیث مخې ته راغی چې فرمایي:

خدای له دریو کسانو سره مرسته په خپله ذمه اخیستی:

- هغه ځوان چې د عفاف لپاره د نکاح اراده کوي.
- هغه مریی چې د آزادۍ لپاره له خپل آقا سره مکاتبه کوي.
- او هغه مجاهد چې د الله په لاره کې د جهاد لپاره ملا تړي.

له دې ورځې نه وروسته ما تل داسې ګمان کاوو چې موږ به حتماً په مسلحانه مبارزې آزمویل کیږو، غرونو ته به پورته کیږو او الله (ج) به زموږ د وسلې او غلې ستونزه په خپله حل کوي. د خوب هغه صحنه مو په وینښه په خپل ژوند کې ولیدله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

• د همدې توقیف په دوران کې مې يو ځل بيا پدې هکله استخاره وکړه چې د هېواد راتلونکې به څنګه وي؟ د روسانو پراخو لاس وهنو، په افغاني فوځ کې د دوی ژور نفوذ، د کمونستانو هڅو او د شاهي نظام فساد مشوش کړی وم، راتلونکې راته تياره بريښېده، غوښتل مې پدې پوه شم چې زموږ هېواد په کوم لوري روان دی او له کومو پېښو سره به مخامخ کيږو؟! خوب مې وليدو چې شاهي رژيم نسکور شوی، ګڼ شمېر حکومتونه يو په بل پسې راغلي او نسکور شوي، دغو حکومتونو روسانو ته د هند تر سمندر پورې د رسېدو لار ورکړې اوس قدرت د مسلمانانو په لاس کې دی. د ايران له لوري زموږ په هېواد بريد شوی، فوځونه ئې مخکې راروان دي، ځيني برخې ئې نيولې او په همدې نيول شويو برخو کې پښتونستانيان ځای په ځای کوي، زه د هغې لارې په سر ودريږم چې تېرو حکومتونو د روسانو لپاره پرانستلې وه. د سړك يوې بلې خوا ته وګورم او خپلو ملګروته ووايم: تېرو خائنو حکومتونو، روسانو ته دا لار جوړه کړه!! په نيول شويو سيموکې چې کوم کسان ځای په ځای کېدل لدوی نه مې ځيني پېژندل، هغوی ته ورغلم چې پوښتنه ترې وکړم، لدوی سره په خبرو آترو مصروف وم چې ايراني فوځونه له موږ نه تېر شول، زه په نيول شوې خوا کې پاتې شوم او ملګری مې بلې خوا ته. زه د ايراني فوځ له ليکې نه د هېواد په لور راتېر شوم چې ناڅاپي يوه ايراني افسر راباندې ډزې وکړې، زه ودرېدم، هغه مې په نښه کړ، ډزې مې ورباندې وکړې، ولګېدو، په ځمکه پرېووت، ورغلم او د ده توپك او تمانچه مې راواخيسته او د خپلو ملګرو په لور وخوځېدم. دوی د يوه پاخه کاريز د خولې شا او خوا ولاړ ول، له ما نه ئې تپوس وکړ چې څه وکړو؟ په ځواب کې مې ورته وويل: په همدې کاريز کې سنګر نيسو، پرېږدو چې دښمن وړاندې راشي، چې کله دې سيمې ته راورسېدل له کاريز نه راوځو او تر ډزو لاندې ئې نيسو، دوی دا رأی ومنله او په همدې سره له خوبه راويښ شوم.

د دې خوب ډېری برخې رښتونې شوې، وبه ګورو چې د نورو برخو تعبير ئې څه دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

• مو ږ له شپږو مياشتو وروسته، له اطفائيې نه د دهمزنگ زندان ته انتقال او د "قلعه جديد" په هغه بلاك كي ځاى په ځاى شوو چي معمولاً به ئې خطرناك كسان په بېلو بېلو وړو وړو خونو كي د تړلو دروازو شاته ساتل. د همدې برخي د تور دهليز په پاى كي يو كس په زنځيرونو تړل شوى، په لاس پښو كي ئې ولچك او زولانه وه او ويل كېدل چي ليونى دى. خوني له خسكو نه هومره ډكي وې چي نه ئې د شپې خوب ته پرېښودولو او نه د ورځې. ځيني زندانيان به مو ليدل چي گهيځ وختى به ئې د زندان دننه كارځى ته بيول، لس ساعته به ئې په هغوى كار كاوو او مازديگر به د هر يوه په لاس كي د سيلو وچه مړى، خپلو خونو ته راگرځېدل، همدا د دوى اجوره او مزد وو او په همدې سره به هغوى گوزاره كوله. دولت له زندانيانو سره هيڅ مرسته نكوله، كه چا كار نشوكولى او له خپلي كورنۍ نه ئې څه مرسته نه ترلاسه كوله، هغه به سؤال كولو ته اړ وو. په ياد مي ده چي يو وخت به ئې داسي زندانيان د دوشنبي او پنجشنبي په ورځو كي بازار ته ايستل، پوليسان به ورسره وو، په لاس، پښو او غاړو كي ئې ځينځيرونه، په دكانونو به ئې گرځول، ترڅو له خلكو په سؤال څه ترلاسه كړي او پدې سره له مرگ نه وژغورل شي. دا صحنه به هومره دردونكې وه چي هيڅ ليدونكي هغه د ژوند تر پايه نشوى هيرولى.

• په زندان كي مو ځيني داسي كسان هم وليدل چي د ټولني خرابو شرائطو جنايت او جرم ته اړ كړي او له سالمي روزني نه محروم پاتې شوي وو. داسي څوك ئې نه وو موندلى چي دوى ته سمه لار وښيي، گناه ترې شوې، خو يا په ناپوهۍ كي او يا اوس نادم وو او د جبران په لټه كې. بسم الله كوچي د ننگرهار اوسېدونكي چي د سيمي خلكو هغه د يوې خطرناكي مسلح ډلي د مشر په نامه پيژاندو او د مسلح شوكو په اتهام نيول شوى وو او ټيپر د لوگر اوسېدونكى چي د سيمي لوى ووړ د ده له نامه سره آشنا وو، د همدې كسانو له جملي نه وو. پداسي كسانو موكار پيل كړ. د دوى روزني ته مو خاصه پاملرنه درلوده، دواړو په اخلاص تعهد وكړ او د دې پرېكړه ئې وكړه چي خپله سابقه به جبرانوي. ټيپر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سواد نه درلود، له الف ب نه ئې کار پیل کړ، څو میاشتې وروسته ئې ټول قرآن ختم کړ، له زندان نه آزاد شو، په جهاد کې ئې برخه واخیسته او ټپی شو. بسم الله کوچې هم له زندان نه آزاد شو، په جهاد کې ئې برخه واخیسته او په سنگر کې په شهادت ورسېدو.

• اکثراً به له فجر نه د مخه د کلا د منځنۍ برخې په غولي کې گرځېدم او د قرآن په حفظ به لگیا وم. یوه زنداني د غولي لورې ته د یوې وړې کړکۍ خوا ته د دوو مرغیو قفس ځوړند کړی وو. هر سهار به مې لیدل چې د سباوون له راختو سره سم به لومړی یوه مرغۍ راویښه شوه، په خپلو وزرونو به ئې بله وهله او هغه به ئې هم راویښه کړه او بیا به دواړو په ډېر خوندور او خوږ غږ ناری پیل کړې او تر هغه به لگیا وې چې د لمر لومړۍ وړانگې به راڅرگندې شوې. دوی په ډېر منظم طور، د یوې د قیقې وروسته مخکې کېدو نه پرته، هر سحر همدا کارکولو، د ورځو لنډېدو او اوږدېدو سره به دوی خپل ځان عیاراوو. او همداسې د فجر له لومړی رڼا نه بیا د لمر د لومړیو وړانگو تر څرگندېدو به هره ورځ په همدې کار لگیا وې. د دوی منظم ژوند او له یوه بل سره مینې ته سخت حیران وم او خاص لذت مې ترې اخیست، شاید همدا وجه وه چې کله له زندان نه ووتم، یوه ورځ له ځینو ورونو سره د کابل باغ وحش هغې برخې ته ورغلو چې واړه مرغان پکې ساتل شوي وو، د دوی له ښایست، لطافت، له یوه بل سره مینې، الوتنې، ناستې پاستې هومره متأثره کړم چې بې اختیاره مې اوښکې په مخ وبهېدې.

• په همداسې یوه سباوون کې چې په هغه غولي کې گرځېدم او د قفس هغو دوو وړو آشنایانو تماشا مې کوله او د دوی له ښایسته او خوندور غږ سره مې خپل تلاوت هم یوځای کاوو، ناڅاپی د محبس له دیوار نه آخوا د کلشنکوفونو مسلسلې ډزی پیل شوې، ډزی زیاتې او موږ ته نږدې وې. ټول بندیان را ویښ شول او له یوه بل نه ئې د ډزو په هکله تپوس کاوو. هیڅوك نه پوهېدو چې څه روان دي او ډزی د څه لپاره. دا د سرطان ۲۲ تیاره سباوون وو، په کابل کې کودتا

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې وه، ظاهرخان له هېواد نه بهر وو، کودتاچیانو ټول حساس ځایونه نیولي وو، له هیڅ مقاومت سره نه وو مخامخ شوي، هیڅا له منحط شاهي نظام نه د دفاع په خاطر یوه شېبه مقاومت ونکړ او د خپل توپك ماشې ته ئې لاس نکړ. د توری شپې سپینه کودتا وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردار داؤد کودتا

د سرطان د ۲۲ شپې په يوې نيمي بجې، کودتاچيانو خپل عمليات پيل کړل، د زرهدارو ۱۵ او ۴ فرقو او د گارد، کوماندو او انضباط قطعاتو پدې عملياتو کي محوری ونډه درلوده. په کودتا کي د برخي اخيستونکو قطعاتو سوق او اداره د لاندې افسرانو په لاس کي وه:

۱ـ حبيب الله د گارد د قطعې افسر چي د کودتا په ورځ ئې ټانك له لاري منحرف شو او د کابل په سيند کي پرېووت او په قتل ورسېدو.

۲ـ ضياء مجيد د سردار ولي محافظ او د انضباط د قطعې افسر چي د نوموړې قطعې اداره ئې په لاس کي وه.

۳ـ فيض محمد د کوماندو د قطعې افسر چي د کودتا په شپه ئې د دې قطعې اداره ترلاسه کړه.

۴ـ سرور نورستاني، مولی داد، محمد يوسف او شيرعلي خان د زرهدار د قطعاتو افسران چي ټانکونه ئې د کابل په لوري وخوځول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ـ پاچا گل وفادار او عبدالحمید محتاط د هوایي قطعاتو د سوق او اداري وظیفه په غاړه درلوده.

۶ـ سید عبدالاله، عبدالقدیر او غوث الدین فایق چي له ځینو قطعاتو سره ئې د ارتباط دنده په غاړه وه.

د کودتا قومنده د سردار داؤد په لاس کي وه، د قومندې مرکز د ده کور وو، په یوې نیمي بجې ده د مخابرې له لاري قطعاتو ته د عملیاتو د شروع کولو قومنده ورکړه. ظاهر خان د سترګي د تداوي لپاره اروپا ته تللی وو. سردار ولي چي د شاه په غیاب کي د فوځ سوق او اداراه د ده په اختیار کي وه او د کوماندو او انضباط دوه مهمي قطعې مستقیماً د ده تر واك لاندې وې، تر دوو بجو په خپل کور کي ونیولی شو. شهزاده احمدشاه هم له خپل کور نه او مارشال شاه ولي خان له پغمان نه ونیول شول او د عبدالقدیر کور ته انتقال او همالته تر نظارت لاندې وساتلی شول. نور نو نه په ټول هېواد کي داسي څوك وو چي له شاهي رژیم نه دفاع وکړي او نه دا سی عسکري قطعه وه چي د کودتاچیانو مخي ته راووځي. د سحر تر شپږو بجو کودتاچیان په ټول کابل مسلط شوي وو. په ۷ بجو سردار داؤد له خپل کور نه کابل راډیو ته ولاړ او خپله لنډه وینا ئې واوروله او ولس ته ئې د جمهوری نظام زیری ورکړ، هغه جمهوری نظام چي د کودتا له لاري مسلط شوی، هغه هم د شاهي کورنۍ د یوه مستبد غړي په لاس چي پدې نظام کي لس کاله صدراعظم وو او کلونه کلونه ئې د دفاع د وزارت دنده هم په غاړه وه، د پاچا د تره زوی وو او له وروستۍ لسیزی نه پرته د پاچا د اقتدار په ټول دوران کي د هېواد واګی د ده په اختیار کي وې. داسي جمهوریت چي نه په هغه کي انتخابات شته، نه منتخب جمهور رئیس، نه منتخب پارلمان، نه سیاسي احزاب، نه د قلم او وینا آزادي او آزاد مطبوعات!!!

موږ د دهمزنګ د محبس په هغي توری خونیکي د سردار داؤد د کودتا د بري خبر او د سردار داؤد لومړۍ وینا واورېده. ما ته تر هغه وخته د ژوند تر ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترخه او غمناکه خبره همدا وه. که له زندان نه بهر مي دا خبر اورېدلي وی شاید هومره راباندي سخته نه وی تمامه شوي. زموږ د شدید تشویش وجوهات دا وو.

• موږ تل سردار داؤد په هېواد کي د کمونیزم باني اوحامي گڼلو او په خپلو تظاهراتو او اجتماعاتو کي به مو د ده په خلاف د کمونستي ډلو د مؤسس په نامه شعارونه ورکول.

• ده په خپلي لومړۍ وینا کي په ډېر صراحت سره وویل چي د اقدام اصلي لامل ئي دا وو چي پدې وروستیو کي مترقي ځواکونه د ارتجاعی ځواکونو تر بریدونو لاندې وو، د ځوانانو د مصئونیت او د ارتجاعی ځواکونو د ودي د مخنیوی لپاره باید دا اقدام ترسره شوی وی. موږ ته د ده د دې پیغام معنا څرگنده وه، موږ پدې وینا کي د اسلامي نهضت لپاره د بربنډ گوابن نښې له ورایه لیدلې.

• د ده په کودتا کي د برخي اخیستونکو افسرانو **۹۵%** هغه کسان وو چي یا د خلق او پرچم غړي وو، یا په روسیه کي تربیه شوي وو او یا د کمونستي افکارو تر تأثیر لاندې تللي وو او له کمونستانو سره ئې ملگرتیا وه . پدغي کودتا کي چي کومو څېرو برخه درلوده، ځینو د ثور د اوومي په کودتا کي برخه واخیسته او ځینو په یوې او بلیمرحلې کې، په یوه او بل شکل د کمونستانو مرسته کړې.

• له کودتا نه د مخه موږ ته د هېواد د سیاسي جریاناتو وضعیت داسي معلومېدو چي روسان به حتماً په کوم اقدام لاس پوري کوي. د اسلامي نهضت چټکي او پراخی ودي، په ټولو علمي مؤسساتو د دې نهضت تسلط، د افغاني ټولني د ځوان نسل او د منورینو لوی شمېر له هغه سره یو ځای کېدل، د کمونستي ډلو په شاتگ، ضعف او تیاری راتلونکې دوی وېرول او د دې بهیر توقف او د افغانستان په حالاتو کي د یوې داسي تبدیلي راوستلو ته ئې هڅول چي له یوې خوا د اسلامي نهضت د مزید تقویې او پراخوالي مخه ونیسي او له بلې خوا د کمونستانو د زوال مخنیوی وکړي او پدې ترتیب خپلي گټې پدې منطقې کي خوندي وساتي. له روسانو نه پرته بل داسي ځواك په نظر نه راتلو چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې شرايطو کې دي په افغانستان کې د يوه سياسي تحول ضرورت احساس کړي او د عسکري کودتا توان دي ولري.

• د کودتاچيانو د نومونو له مزيد څرګندېدو او د مرکزي کميټې د غړو او د کابينې له اعلان سره زموږ تشويش لا زيات شو، دې نتيجې ته ورسېدو چې دا د روسانو په اشاره او د کمونستو افسرانو په لاس ترسره شوې کودتا ده، د اسلامي نهضت د ټکولو دنده په غاړه لري، د کمونستانو کاملې سلطې لپاره به لار آواروي او زموږ هېواد به د مرکزي آسيا د نيول شويو هېوادو له برخليك سره مخامخ کوي.

• ولس ته د خطاب ترنامه لاندې چې سردار داؤد کومه راډيوئی وينا درلوده، د هېواد د هغه وخت د سياسي فرهنګ په اصطلاحاتو پوه کسانو دا وينا د ببرك کارمل د ويناګانو کاپي وګڼله، محتوی او الفاظ ئې داسي وو چې هر چا ګمان کولو چې دا وينا يا کارمل ليکلې او يا د ده له ليکنو نه کاپي شوې.

• روسيه او هند دوه هغه هېوادونه وو چې د داؤد جمهوريت ئې تر نورو د مخه په رسميت وپېژاندو. د روسيي او هند مطبوعاتو سردار داؤد د افغانستان د مترقي نهضت "کمونستي بهير" مؤسس او باني ګاڼو او د ده کلکه ستاينه ئې کوله.

• ګمان مو دا وو چې د سردار داؤد په لاس به نه يوازې د کمونيزم مخالف ځواکونه ټکول کېږي بلکې زموږ هېواد به له پاکستان سره په جګړې کې ښکيل کېږي او پدې ترتيب به افغانستان د روسانو په نظامي اډې بدلېږي.

• د سردار داؤد د کابينې جوړښت داسي وو:

۱ـ سردار داؤد، جمهور رئيس، صدراعظم، د خارجه چارو وزير او د دفاع وزير.

۲ـ حسن شرق د صدراعظم معاون.

۳ـ ډاکتر عبدالمجيد د عدليې وزير.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. عبدالاله د مالیی وزیر.

۵. فیض محمد د کورنیو چارو وزیر.

۶. پاچاگل وفادار د سرحداتو وزیر.

۷. ډاکتر نظرمحمد سکندر د صحت عامې وزیر.

۸. پوهاند عبدالقیوم وردك د صنایعو وزیر.

۹. نعمت الله پژواك د معارف وزیر.

۱۰. جیلاني باختری د زراعت وزیر.

۱۱. د پلان او تجارت وزارتونو چاري د همدې وزارتونو مخکنیو معاونینو ته وسپارل شوي.

پداسي حال کي چي سردار داؤد کوشش کاوو د کمونستانو له پېژندل شویو کسانو نه زیات شمېر په کابینه کي و نه نیسي تر څو د کمونستانو په ملگرتیا متهم نشي، سره لدې د ده د کابینې له غړو لاندې کسان د کمونستي ډلو ملگری وو.

۱. فیض محمد چي د خلق ډلي غړی وو، په روسیی کي ئې تحصیلات کړي وو، د کمونستانو په دوهمي کودتا کي ئې برخه واخیسته او په ځدرانو کي د یوه مجاهد په لاس هله په قتل ورسېدو چي د دولت له لوري سیمي ته لېږل شوی وو، د خپلي درې مشران ئې له خلقی دولت سره ملگرتیا ته چمتو کول او هغوی ته ئې له ځان سره ۲۸۰۰۰ ډالر وړي وو.

۲. عبدالحمید محتاط چي د کمونستانو د اقتدار په وخت کي تر پایه د دوی په څنگ کي وو، د دوی مرسته ئې کوله او په پای کي ئې د کمونستانو او مسعود ترمنځ د رابط وظیفه تر سره کړه.

۳. حسن شرق چي د نجیب په وخت کي د صدراعظم په حیث و ټاکل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. پژواك چي تر پايه ئې د كمونستانو ملگرتيا وكړه.

۵. پاچا گل وفادار چي تحصيلات ئې په روسيه كي ترسره كړي او همالته ئې واده كړى وو او خلقيانو هغه خپل غړى گاڼو.

۶. غوث الدين فايق چي تر پايه د كمونستانو په څنگ كي پاتې شو.

په لاندې سطح كي د دولت ټول حساس پستونه د كمونستانو په لاس كي پرېوتل. د كورنيو چارو وزارت د دوى په اصلي اډې بدل شو. هغوى د فوځ په بېلا بېلو برخو خپلي منگولي داسي ټينگي كړې چي د خپلي دوهمي كودتا لپاره ئې لار اواره كړه.

ځيني حلقى داسي فكر كوي چي د سرطان د ۲۶ كودتا د سردار داؤد د ځان غوښتني او قدرت ته د رسېدو له تلوسى راولاړه شوې، ده له كمونستانو سره د ملگرتيا له لاري غوښتل قدرت ته ورسېږي، بل داسي څواك ئې نه ليدو چي د هغوى په مرسته دا كودتا ترسره كړي. خو حقيقت دا دى چي د دغي كودتا پلان په مسكو كي جوړ شوى، د عملي كولو دنده ئې په كابل كي د روسيى سفارت ته سپارل شوې وه. د روسيى سفارت، هغه افسران چي په مسكو كي روزل شوي او د كمونست حزب غړي وو، مؤظف كړل چي د سردار داؤد تر قيادت لاندې كودتا كي برخي اخيستو ته ملا وتړي. په كابل كي د روسيى سفارت ته همدا راز دنده هغه وخت يو ځل بيا وسپارل شوه چي مسكو د سردار داؤد د لري كولو فيصله وكړه، دا ځل ئې وغوښتل چي حسن شرق د داؤد په خلاف يوې كودتا ته چمتو كړي. حسن شرق پدې هكله ليكي. "د ۱۳۵۴ كال د حوت په مياشت كي د شوروي اتحاد سفير جلالتمآب پوزانف، د صدارت په ماڼۍ كې، پداسي حال كي چي ښاغلي ايرشف د سفارت مستشار هم د ترجمانۍ لپاره د ده ملگرتيا كوله، ما ته وړانديز وكړ چي: د فوځ ځيني افسران او سياسي شخصيتونه چي زموږ د هېوادونو ترمنځ د ښو علايقو سره خاصه علاقه لري، كه تاسو تمايل لرئ د شوروي اتحاد سفارت حاضر دي دا كسان تاسو ته معرفي كړي، ترڅو ستاسو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشوری سره سم مبارزه وکړي... کرباس پوش ها... ۱۳۹ مخ"

همدغه سفارت سردار داؤد ته هم دا خبره کړې وه او هغه ئې یوې داسي کودتا ته چمتو کړی وو چي همدغو افسرانو او سیاسي شخصیتونو ترسره کړه.

روسانو د افغانستان اجتماعي جوړښت داسي ګاڼو چي کمونستان ئې د یوې لویې تبدیلي لپاره جوګه نه ګڼل. د دوی مجموعی شمېر ډېر محدود ورته برېښېدو. پدې موقعیت کي نه وو چي په یوازې سر نظام رانسکور او قدرت تر لاسه کړي او پدې هېواد حکومت وکړي شي. دوی سردار داؤد د دې لپاره انتخاب کړ چي هغه د شاهي کورنۍ غړی دی، افغان ولس به د ده په لاس تبدیلي د شاهي کورنۍ د داخلي منازعې نتیجه ګڼي او خاص عکس العمل او حساسیت به نه ښیي. د سردار داؤد په لاس باید مقدماتې کار ترسره شي او د کمونستانو د دوهمي کودتا لپاره لار آواره شي. پدې وخت کي د کمونستانو مجموعی شمېر په فوځ او له فوځ نه بهر تقریباً ۳۰۰۰ کسانو ته رسېدو، دې وړوکي ټولګي په افغانستان د حکومت کولو توان نه درلود. روسانو حتی د داؤد د راپرځولو لپاره هم کمونست حزب پداسي موقعیت کي نه ګاڼو چي یوازې اقدام وکړي او په برېنډه توګه په افغانستان حکومت وکړي که څه هم د سردار داؤد په راوستلو سره ئې د هېواد ټول ملکي او نظامي حساس پستونه ترلاسه کړي وو، د همدې لپاره ئې د حسن شرق په خبر یوکس د دې لپاره غوره ګاڼو چي د داؤد د راپرځولو لپاره د کمونستانو په مرسته کودتا وکړي. که څه هم کمونستانو د سردار داؤد تر سیوری لاندې خپل ګڼ شمېر مخالفین په ډېره بې رحمۍ وځپل، ځیني ئې اعدام کړل، ځیني ئې په اوږدو مودو بند محکوم کړل او ډېر نور ئې د هېواد پرېښودو ته اړ کړل.

له شاهي کورنۍ سره څه وشول؟

د شاهي کورنۍ ټول غړي د څه مودې لپاره په کابل کي وساتل شول. سردار

(c) ketabton.com: The Digital Library

داؤد ډېر احتياط کاوو چي د ده انقلابي ملگری د شاهي کورنۍ غړي توهين او تحقير نکړي او مخصوصاً سردارولي ته صدمه و نه رسوي. که څه هم سردار ولي د ده ترټولو ستر رقيب وو. ده له نورو مخالفينو سره هره معامله جائزه گڼله، د دوی اعدام، د اوږدي مودي لپاره بندي کول، ځورول، تحقير، توهين او د شتمنيو مصادره، هرڅه ورته جائز برېښېدو خو له شاهي کورنۍ سره دا راز سلوك ئې نشو زغملي. ظاهر خان خپله استعفاء په ليکلي توگه را ولېږله، داؤد ته ئې د ورور خطاب وکړ او د ده د بريا هيله ئې څرگنده کړه، په مقابل کي سردار داؤد د ده کورنۍ ته له هېواد نه د وتلو اجازه ورکړه، د کابل تر هوايي ډگر پوري په ډېر اعزاز، احترام او احتياط ورسول شوه، خو هلته د څارندوی د قومندان په امر د دوی ټول بکسونه او حتی جامې ولټول شول، گاڼې، پيسې او جواهرات ترې واخيستل شول. داؤد د کمونستانو له لوري داسي محاصره شوی وو چي حتی د خپلي کورنۍ غړي ئې هم لداسي توهين او تحقير نه نشو ژغورلی.

داؤد خان د پاچا لپاره د مياشتني ۵۰۰۰ دالر معاش وټاکو. پدې هکله په مرکزي کميټی کي د بحث په دوران کې، عبدالحميد محتاط وويل: که پاچا ښه سړی وي او د دومره معاش مستحق وي نو ښه ده چي بېرته راوغوښتل شي او که نه نو د هېواد پدې بد اقتصادي حالت کي هره مياشت ۵۰۰۰ دالر هغه ته لېږل نامناسب کار دی!! که څه هم دا مقدار مالي مرسته د افغانستان په څېر هېواد لپاره له توانه زياته وه، خو د ظاهرخان لپاره ئې کفايت نه کاوو، د ده انتظار دا وو چي د سعودي پاچا به د ده ستونزه حل کړي، له رياض نه ئې د کافی مرستي طمع درلوده، خو داسي ونشول. د سعودي حکومت د ده پوښتنه هم ونکړه، د ده هيڅ ليك ته ئې ځواب هم ونه وايو او څه خواخوږی ئې هم ونښوده. په مقابل کي د ايران پاچا په روم کي خپل سفير ته وظيفه ورکړه چي د ظاهرشاه مصارف په غاړه واخلي.

مير اسدالله علم د رضاشاه د دربار وزير په خپل کتاب "يادداشتهای علم"

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي د هغه لیك متن نقل کړي چي په روم کي د ایران سفیر د دربار خدمت ته لېږلی:

سفارت شاهنشاهي ایران

بیست و سوم فروردین ماه ۱۳۵۳

سرور معظم قربان حضرتعالي گردم

پس از تقدیم عرض احترام مراتب زیر را به طور مختصر به استحضار می‌رساند.

مطالبی را که طی نا مه اخیر مرقوم فرموده بودید به استحضارشان رسانیدم. عنایت مخصوص همایوني در مورد تهیه منزل، مژده سلامت سردار عبدالولي، اشتغال والاحضرت شاه محمود در ایران ایر "شرکت هواپیمائی ایران" از مراحم اعلیحضرت همایوني شاهنشاه مدت نیم ساعت با قیافه بسیار حق شناس سپاسگزاری نمودند و والاحضرت بلقیس نیز از خوشحالی گریه کرد و خواست که مراتب تشکر و حق شناسی خود و دخترانش را به پیشگاه ملوکانه تقدیم دارم. والاحضرت بلقیس و شخص اعلیحضرت محمد ظاهرشاه از ویلائی که پیدا شده بازدید نموده اند. ویلائی است با ۵ اطاق خواب، ۲ سالن و ناهار خوري، سه طبقه که بیش از ۴۰۰ متر زیربنا دارد. آقای خسروی با توجه به محرمانه بودن امر و اینکه واقعاً مرد مطمئن و قابل اعتماد است مأمور انجام و تعقیب کار شده است. نقشه و مشخصات ساختمان را خواسته ام.

قیمت آن در حدود یك ملیون و دویست هزار تومان می‌شود که می‌گویند اکازیون است و شانس آنها بوده که درست مطابق احتیاجات و سلیقه شان می‌باشد. البته یکی دو نوع مالیات و تاکس و ۵ درصد حق آژانس نیز به آن تعلق می‌گیرد که قرار است با وکیل مذاکره و مشورت نمایند. البته مبلمان هم لازم دارد.

به دلائلی که مجدداً به تفصیل می‌گفتند از عدم توجه کشورهای مسلمان

(c) ketabton.com: The Digital Library

بخصوص ملك فيصل بسيار نگرانند و تقاضا داشتند درصورتيکه اراده مبارك ملوكانه تعلق گيرد ، اقدامی شود که دربار مغرب با ايشان در روم تماس بگيرد. جزئيات امر و نظرياتشان را هر موقع که سعادت شرفيابی دست داد به عرض می‌رسانم و نامه ام را به درازا نمی‌کشم.

از ايران اير سؤال کردم هنوز دستوری برای استخدام شاه محمود نرسېده تحصيلات عاليه کمبريج دارد.

والاحضرت بلقيس تقاضای مقداری برنج و پسته ايراني دارد چنانچه ممکن باشد امر بفرمايند کار پردازی دربار به اسم سفارت ارسال دارند.

مشروب و سيگار و غيره(!!) به وسيله خسروی فرستادم. اعليحضرت محمد ظاهرشاه شخصاً تلفن فرمود ، از عنايات شاهنشاه تشکر کرد.

معظم سرور! له حضرت عالي نه جار شم.

د درنښت له وړاندي کولو نه وروسته په لنډه توگه عرض کوم:

کوم څه چي تاسو په وروستی ليك کي ليکلي وو هغه مي وررورسول، د دوی په هکله د همايوني ذات خاص عنايت، د کور برابرول، د سردار ولي د روغوالي زيری او په ايران کي والاحضرت شاه محمود "د پاچا د زوی" د توظيف په وجه، تقريباً نيم ساعت د شاهنشاه له مراحمو او پيرزوينو نه ئې په حق پېژندونکې څېرې مننه کوله او د والاحضرت بلقيس "د سردار ولي ښځي" له ډېری خوشحالۍ د منني اوښکي په مخ وبهېدې او دا ئي وغوښتل چي د دې او د لوښو مننه ئې ملوکانه ذات ته وړاندي کړم. والاحضرت بلقيس او په خپله اعليحضرت محمد ظاهرشاه هغه ويلايي کور وليدو چي موږ ورته غوره کړی، پنځه د خوب خوني، ۲ د ناستي او ډوډی خوړلو سالونونه، درې پوړيزه کور چي په ۴۰۰ متره ځمکه باندي جوړ شوی. ښاغلی خسروی چي مطمئن سړی دی، مؤظف شوی چي دا کار په پوره محرمانه ډول ترسره کړي، د کور نقشه او مشخصات مي راغوښتی دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قیمت ئې یو ملیون دوسوه زره تومانه کېږي، ویل کېږي چي داسي کور پدې بیه په نادره توگه ترلاسه کېدای شي، دوی ئې د خپلي سلیقی او احتیاج سره سم گنې. خو یوه دوه ډوله مالیه او ټکس او ۵% د نمایندگی کمیشن هم ورباندي اضافه کېږي. چي له وکیل سره به ورباندي خبري وشي. کور ضروري سامان ته هم اړ دی.

دوی"شاهي کورنۍ" د اسلامي هېوادونو مخصوصاً د ملك فیصل له عدم التفات او اعتناء نه ډېره اندیښنه درلوده، د دې عدم توجه دلایل ئې په مکرره توگه او په تفصیل سره بیانول. تقاضا ئې دا وه چي ملوکانه ذات د داسي څه کولو امر وکړي چي په روم کي د المغرب د دربار سفیر لدوی سره تماس ونیسي. د دې لیدني او د دوی د نظریاتو جزئیات به هلته عرض کړم چي ستاسو د ملاقات شرف ترلاسه کړم. خپل لیك نه اوږدوم.

والاحضرت بلقیس د ایراني پستو او وریجو تقاضا درلوده، که ممکن وي د دربار کوم کارمند ته امر وکړي چي د سفارت په نامه ئې راولېږي. د خسروي په لاس مي دوی ته شراب، سیگریټ او نور!! ورولېږل. اعلیحضرت ظاهرشاه په خپله تلفون وکړ او د شاهنشاه د عنایاتو مننه ئې وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړۍ تصفیه

پس له هغه چې د سردار داؤد کمونست ملګری پدې وتوانېدل چې د دولت په حساسو ملکي او نظامي مقاماتو کي خپل اعتمادي غړي توظیف کړي، دوی ته دوهم مهم او اساسي کار د خپلو مخالفینو تصفیه وه. دا کار باید له ځنډ نه پرته ترسره شوی وی. د تصفیی لپاره ترټولو د مخه هاشم میوندوال په نښه شو. د کمونستانو له نظره دی ترټولو خطرناك عنصر وو. په داخل او خارج کي د نوم خاوند وو، د دولت د مخالفینو لپاره په یوه مؤثر محور بدلېدی شو. له ملت پاله منورینو سره ئې ښې اړیکي درلودی. امریکا ته د منلو وړ وو. له روسانو سره ئې هم د نږدې اړیکو د ټینګولو هڅه کوله. کمونستانو ډېر د مخه هغه د "CIA" د جاسوس په حیث معرفیکړی او د ده په ضد ئې پراخ تبلیغات کړي وو. له کودتا نه لا څو اونۍ نه وې تېرې شوې چې د ده کور تر نظارت لاندې ونیول شو، ده سردار نعیم د داؤد ورور ته شکایت وکړ، خو ګټه ئې ونکړه. له کودتا نه دوه میاشتې وروسته د سنبلې د میاشتې په ۲۹ د کودتا په تور له ۴۲ نظامي او ملکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصیتونو سره ونیول شو. مهم نیول شوي نظامیان دا وو:

خان محمد خان مرستیال، ډگرجنرال عبدالرزاق، جنرال گلبهار، جنرال عبدالسلام ملکیار، جنرال نیك محمد سهاك، جنرال محمد رحیم ناصری، ډگروال زرغون شاه، ډگرمن نقیب الله، ډگرمن نوراحمد خان، ډگرمن سید هاشم کامه وال، ډگرمن محمد اکبر، ډگرمن محمد اکرم، ډگرمن ممتاز.

لاندي مخور قومي مشران او تجاران هم د همدې کودتا ترنامه لاندې ونیول شول:

سیف الرحمن خان د ولسی جرگې غړی، محمد عارف خان شینواري، جنت خان غروال د پښتني تجارتي بانك رئیس، د عبدالحکیم خان کټوازی دوه وروڼه، سعدالله کمالي د مهمندرې وکیل، حاجي الله گل هودخیل او ورورئی مولی‌گل، حاجي حنان ځائی، حاجي فقیرمحمدخان او الله نظر خان د ستوخیل.

اکثر نیول شوي کسان ئې هماغه قلعه جدید ته راوستل چي موږ پکي اوسېدو. د قلعه جدید یوه برخه ئې د دوی لپاره تخلیه کړې وه. د شپې له خوابي دوی ورته راوستل، موږ د دوی له وهلو ټکولو او دردوونکو چیغو نه پوه شوو چي دلته ئې داسي بندیان راوستی چي په کودتا تورن دي. وهل ټکول هومره وحشیانه او چیغی‌کوکاری هومره دردوونکې وې چي گمان موکاوو ځیني به حتماً په همدې دوران کي له وهلو ټکولو مری. ډاکتر محمد عمر شهید په یوه دیوال وخوت او له کړکۍ نه ئې د یوه بندي د حالت د لیدو هڅه وکړه، موفق شو، د هغه پرېشان حالت ئې په سترگو ولید، تپوس ئې وکړ چي دا ولې؟ هغه ورته وویل: زه بې گناه یم، له خپل کور نه ئې راوستی یم، د کودتا په تور، دا مي حالت دی... راکوز شو او موږ ته ئې د خپلو سترگو لیدلی حالت بیان کړ، ویل ئې له ډېرو وهلو ئې سترگي پړسېدلې، مخ ئې تك شین وو او ویني ورباندي بهېدې.

د میزان د اتمي په ماښام مو له کابل راډیو نه واورېدل چي محمد هاشم میوندوال له خپلي نیکتائی نه په استفادې سره ځان وژنه کړې!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې وحشيانه تصفيې په هکله څو خبرې د يادوني وړ دي.

• د کودتا خبره هسې يوه خندونکې ډرامه وه چې پرچميانو جوړه کړې وه. دوی د خلکو د غولولو لپاره داسې يو جعلي ليك خور کړ چې په پېښوری پښتو ليکل شوی وو او په هغه کې يوه نا معلوم پاکستاني مقام مولوي سيف الرحمن د شنوارو وکيل ته ليکلی وو چې که خلك د داؤد په هکله ستاسو دا تبليغات نه مني چې کافر شوی، نو ورته ووايا ست چې: کودتاچيان خدای نه منونکي پرچميان دي!

ما ته د هغې دورې يوه مهم شخصيت چې د نوم نه څرګندولو وعده مې ورسره کړې، پدې هکله وويل: دا خط د مصئونيت ملي يوه داسې افسر ليکلی وو چې د شنوارو اوسېدونکی وو او اوس په پېښور کې مېشت دی. دا کودتا سل په سلو کې جعلي وه. ټول هغه کسان ښه پېژنم چې دا ډرامه ئې د ميوندوال د نيولو لپاره جوړه کړې وه.

د دې کسانو نيونکي، تحقيقات کوونکي، تعذيبونکي او محاکمه کوونکي ټول پرچميان وو. د ميوندوال نيونه د جنرال نبي عظيمي په لاس ترسره شوې، د وهلو ټکولو دنده ئې د صمد اظهر په غاړه وه، تحقيقات ئې هغې ډلې ترسره کړي چې عبدالقدير د ژاندارم او پوليس قومندان ټاکلې وه او محاکمه ئې د هغې عسکري محکمې لخوا وه چې سرور نورستاني او د نبي عظيمي په شان پرچمي ئې غړي وو.

نبی عظيمي پدې هکله ليکي:

"من بنابر امر مستقيم محمد داؤد روز پنجشنبه حوالی ساعت دو بجه بعد از ظهر به منزل محمد هاشم ميوندوال رفته و مؤظف بودم تا نامبرده را با خود به ارگ رياست جمهوری برسانم. من افراد امنيتی را در مدخل دروازه منزلش که در شهر نو جنوب چهار راهی شهيد شهرنو واقع بود جابجا نموده و به نفر خدمت وی گفتم که چه کاره هستم و چه مي خواهم؟ وی بعد از چند لحظه کوتاهی مرا بداخل

(c) ketabton.com: The Digital Library

منزل دعوت کرد، در محیط منزل او خاموشي و سکوت عجیبی حکمفرما بود. مرا در یك اتاقك کوچکی که در جنب عمارت اصلي واقع بود رهنمایی کرد، لحظاتی گذشت و بالآخره محمد هاشم میوندوال در حالیکه ریشش را چند روزی نگرفته بود، با چشمان سرخ و آماس کرده و ظاهر نه چندان خوش آیند، به اتاقك مذکور داخل شد و از دیر آمدن خود معذرت خواست. احساس کردم که نامبرده سخت مضطرب گردیده است، پرسېد برادر چه کار داشتید. من خودم را معرفي کردم و گفتم رئیس صاحب دولت آرزو دارند تا همین لحظه شما را ملاقات نمایند. او گفت امروز رخصتي است شما بروید و به رئیس صاحب دولت بگوئید که روز شنبه مشرف می‌شوم. اضطراب او وقتی بیشتر شد که من برایش گفتم: صدراعظم صاحب! چون به من امر داده شده است که شما را همین اکنون به نزد رئیس صاحب دولت ببرم بناءً من نمی توانم خلاف امر عمل نمایم زیرا که من یك فرد نظامي هستم. نمی‌دانم در آن لحظات او به چه می‌اندیشید، دقایقی به فکر فرو رفت، به ریش خویش دست کشید و به سر و پای خویش نظاره کرده و بالآخره گفت، برادر پس اجازه دهید تا ریش خود را بگیرم و دریشي بپوشم، من گفتم بسیار خوب، من همینجا منتظر شما هستم. خیال من در مورد اینکه او فرار کرده نمی تواند، راحت بود، زیرا که بصورت غیر محسوس منزل او را محاصره کرده بودم. بعد از چند دقیقه او که دریشي سرمه ئي رنگی پوشیده بود و تر و تازه معلوم می‌شد مرا صدا زد و به سواری موتر به طرف ارگ ریاست جمهوری حرکت کردیم، محمد هاشم میوندوال در طول راه پرسېد، قوماندان صاحب من بارها خواهش ملاقات با رئیس دولت را کرده بودم و همکاری بیدریغ خود را حین مسافرتم در خارج به ایشان اعلان نمودم، نمی‌دانم چرا نپذیرفتند و اکنون که روز پنجشنبه است، بدون اطلاع قبلی به این شکل مضحك مرا خواسته اند؟ من که جوابی برای گفتن نداشتم خاموش بودم.

موتر ما در مقابل کوتی باغچه ارگ توقف کرد. میوندوال گفت، رئیس صاحب دولت در گلخانه هستند شما چرا مرا به اینجا آورده اید؟ من چاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نداشتم، برایش گفتم که شما بنابر امر رئیس دولت توقیف شده اید"

"زه د سردار داؤد د مخامخ امر په اساس د پنجشنبې په ورځ د ماپښین د دوو بجو په شا او خوا کې د محمد هاشم میوندوال کور ته ولاړم، وظیفه راکړی شوې وه چې هغه له ځان سره د جمهوری ریاست ارگ ته راورسوم. ما امنیتی غړي د ده دکور د وره خوا ته ځای په ځای کړل. دا کور د شهر نو د شهید څلور لاري جنوب ته پروت وو. د ده نفر خدمت ته مې ځان معرفي کړ او ورته ومې ویل چې څه غواړم. ده له څو شېبو ځنډ نه وروسته بلنه راکړه چې کور ته ننوځم. د ده په کور کې عجیب شانته چپتیا وه. زه ئې په یوه داسي وړوکي اطاق کې کښېنولم چې د اصل کور په اړخ کې پروت وو. څو شېبې وروسته محمدهاشم میوندوال پداسي حال کې راغی چې ږیره ئې څو ورځنۍ شوې وه، سترگې ئې سرې او پړسېدلې او وضع ئې ډېره په زړه پوري نه وه. له وروسته راتلو ئې بخښنه وغوښتله. د ده له وضعي مې داسي احساس کړه چې مضطرب شوی، ویې پوښتل: وروره! له ما سره مو څه کار درلود؟ ما خپل ځان معرفي کړ او ومې ویل: د دولت ښاغلی رئیس غواړي چې همدا اوس له تاسو سره ملاقات ولري. هغه وویل: نن خو رخصتي ده، ته ولاړ شه او رئیس صاحب ته ووایه چې د شنبې په ورځ به په لیدني مشرف شم. خو کله چې ما ورته وویل: صدراعظم صاحب! ما ته امر شوی چې همدا اوس تاسو د دولت رئیس صاحب ته بوځم، زه یو نظامي فرد یم، له امر نه مخالفت نشم کولی. پدې سره د ده اضطراب لا زیات شو. نه پوهیږم هغه وخت ده څه فکر کاوو، څو شېبې په ژوري اندیښنې کې ولاړ، په خپلې ږیرې ئې لاس راوکاږو، ښکته پورته ئې ځانته وکتل او وئې ویل: نو وروره! اجازه راکړه چې خپله ږیره وخریم او دریشي راواغوندم. ما ورته وویل: ډېر ښه، زه همدلته منتظر یم. لدې ناحیې ډاډه وم چې تښتېدلی نشي ځکه د ده کور مې له شا او خوا په پټه محاصره کړی وو. له څو دقیقو وروسته پداسي حال کې راغی چې سرمه ئې دریشي ئې اغوستی وه او خوښ تازه معلومېدو. ماته ئې غږ کړ، د موټر په سورلۍ د جمهوری ریاست د ارگ په لوري وخوځېدو. د لاري په اوږدو کې میوندوال رانه وپوښتل: قومندان

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب! ما څو څو ځله د دولت له رئیس سره د لیدني غوښتنه وکړه، خارج ته د سفر په دوران کي مي د ملګرتیا او مرستي اعلان وکړ، نه پوهیږم ولې ئې نه منلم او نن چي د پنجشنبی ورځ ده، دا څنګه له مخکنۍ اطلاع نه پرته ئې پدې مضحك ډول د ملاقات لپاره غوښتی یم؟! ما د ویلو لپاره څه نه درلودل، نو ځکه ساکت وم. زموږ موټر د ارګ د کوټه باغچه مخي ته ودرېدو. میوندوال وویل: د دولت رئیس صاحب خو د ګلخانې په مانۍ کي دی تاسو ولې دې ځای ته راوستم؟ ما "نبی عظیمي" بله چاره نه درلوده، هغه ته مي وویل: تاسو د دولت د رئیس په امر توقیف شوي یاست.

• کودتا نه د تجارانو، بډایانو، وکیلانو کار دی او نه هم د جنرالانو. کودتا هغه افسران ترسره کولی شي چي د مسلح قطعاتو قومنده ئې مخامخ په لاس کي وي، د ټولي او کندك د قومندانانو له موافقې او برخي اخیستو نه پرته هیڅوك کودتا نشي کولی. که تاسو د داؤد کودتا او بیا د ثور د اوومي کودتا وڅېړئ و به ګورئ چي په دواړو کي مهمه ونډه د وړو ضابطانو، برید منانو او تورنانو وه. د هاشم میوندوال په څنګ کي د نیول شویو افسرانو یو کس هم داسي نشو موندلی چي عملاً ئې کومه قطعه ترقومندې لاندې وه.

• ویل کېږي چي د کودتا په نامه نیول شوي کسان ټول پښتانه وو. لدې نه په ځرګنده معلومېږي چي د کودتا ډرامه د پرچمیانو د هغې ډلي له خوا جوړه شوې وه چي له پښتنو سره د دښمني خپکۍ ورباندي سپره وه. له پرچمیانو نه پرته بل چا ته ګوته نشي نیول کېدی. همدا دوی وو چي له دین سره د دښمنۍ ترڅنګ د شدید ژبني تعصب او د پښتنو په نسبت د ژوري کرکي په خبیثی بیماری مبتلا وو.

• له تورنو کسانو نه دا پنځه کسان په اعدام محکوم شول: تورنجنرال خان محمد خان مرستیال، ډګروال سیدامیر، ډګروال ماما زرغون شاه، مولوي سیف الرحمن او عارف شینواری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور د بند په مختلفو مودو محکوم شول چي لدوی نه د جنت گل غروال، حنان ځاځی، الله نظر کوچي، الله گل او حاجي مولی گل شتمني هم مصادره شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه تصفیه

سردار داؤد او پرچمي ملگرو ئې د دوهمي تصفیې لپاره اسلامي نهضت غوره کړی وو. د سردار د کودتا په ماهیت او د کودتا د روسي حامیانو په موخو پوه کسان پدې ښه پوهېدل چي د هاشم میوندوال د ملگرو له ځپلو نه وروسته به کودتاچیان د هېواد په اسلامي نهضت برید کوي او د خپل اصلي او تر ټولو خطرناك هغه حریف د ځپلو لپاره به متې رابډوهي چي د دوی په خاطر ئې د کودتا لار غوره کړه. دوی د سیاسي مبارزې په ډگر کي د اسلامي نهضت په وړاندي ماتې خوړلې وه، روسانو ته د دې ماتې پایلې خطرناکې برېښېدې، له وضعیت سره د مقابلې لپاره ئې خپلو برېڅو ته د کودتا امر وکړ،اوس هغه وخت رارسېدلی وو چي د دې خطر د ختمولو لپاره باید ډېر ژر په دوهمي تصفیې لاس پوري کړي. موږ هره شېبه د همداسي یوه برید انتظار کاوو. هر چا دا تپوس کاوو چي موږ به لدې حالت سره د مقابلې او د نهضت د ژغورلو لپاره کومه لار غوره کوو؟ د سکوت، سازش او د مجهول مستقبل لپاره د انتظار له سیاست سره اکثر غړي مخالف وو، له مسئولینو نه ئې غوښتل چي د دوی سوالونو ته ځواب ووایي او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی تشویشونه رفع کړي. زه او ډاکتر صاحب محمدعمر شهید لا د دهمزنګ په زندان کي وو، نورو مسئولینو ورونو د ګڼ شمېر غونډو، جلسو او بېلابیلو پرېکړو نه وروسته، په تنظیمي برخو او د نوي تګلاري په اړه څه تصمیمونه نیولي وو چي تفصیلات ئې په هغي غونډې کي وڅېړل شوو چي له زندان نه د وتلو په لومړۍ شپه مو درلوده.

زموږ د حبس موده تکمیل شوه، له تنګ محبس نه ووتو، خو سردار او د ده پرچمي ملګرو له ټول هېواد نه لوی زندان جوړ کړی وو. ورونو ته مو ویلي وو چي له محبس نه د وتلو په وخت کي به له دوو دریو کسانو نه علاوه نه څوك زموږ له وتلو نه خبروي او نه به استقبال ته څوك راځي. ورونو داسي ترتیبات نیولي وو چي موږ به لومړی په کارته پروان کي د یوه ورور ځای ته ځو او بیا به ماښام له هغه ځایه جمال مېني ته د انجنیر صاحب کریم کور ته ځو. هلته د پنځه کسیزی شوری له غړو نه علاوه ځیني نور فعال وروڼه هم رابلل شوي وو، د غونډې په پیل کي نصرتیار شهید، انجنیر حبیب الرحمن شهید ته مخ کړ او له هغه نه ئې وغوښتل چي د غونډې د پیل کولو لپاره څه ووایي، خو هغه دا کار په خپله د نصرتیار صاحب په غاړه واچاوو. د نصرتیارصاحب د تفصیلي خبرو مهمي برخي دا وې:

- تاسو ته ښه راغلاست وایو، په خوشي کېدو مو ټول خوشحاله شوي یو او همدې ته منتظر وو.
- موږ له یوه سخت امتحان سره مخامخ شوي یو، له الله ج نه توفیق غواړو چي پدې امتحان کي ناکام نه شو.
- د سردار داؤد کمونست ملګری به خامخا په موږ ګوزار کوي، د میوندوال نه وروسته زموږ وار دی.
- د دې حساسی‌مرحلې د غوښتنو په حکم مو له ګڼ شمېر داسي کسانو سره ولیدل چي د ملګرتیا طمع تري کېده، خو تاسو پوهېږي چي د خطر پداسیمرحلې کي ډېر کم کسان ملګرتیا ته چمتو کېږي. ځینو په پټو غونډو کي د ملګرتیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وعدې وکړي، موږ هغوی ته څه وظایف وسپارل، په تنظیم کې د فعالې ونډې اخیستو لپاره مو مکرر وهڅول، نوی تنظیم مو جوړ کړ، خو هغوی نه په خپلو ژمنو عمل وکړ او نه کوم واړه عملي کار ته تیار شول. د یوه داسي کس نوم ئې واخیست چې وروسته په پېښور کې د یوه تنظیم مشر شو او وئی ویل: ده ته مو د یوې مرامنامې د لیکلو او د کوم بل اسلامي تحریك د مرامنامې د ترجمې خبره وکړه، هغه دا وظیفه په غاړه واخیسته خو تر اوسه چې له هغه وخت نه څو میاشتې تېرېږي دا کار ئې ونکړ، هغه د ۲۰ افغانیو په مقابل کې د شرعیاتو د پوهنځي د مجلې لپاره مقالې لیکلی شي خو زموږ لپاره د ترجمې له کار نه هم ډډه کوي. دې نتیجې ته ورسېدو چې لدې نه وروسته لدغو خلکو نه د مرستې او ملګرتیا طمع ونکړو او فقط په خپلو مخلصو ملګرو اکتفاء وکړو.

- موږ د کارونو د ښه تنظیم لپاره انجنیر صاحب حبیب الرحمن د مشر په حیث غوره کړي، متأسف یو چې ستاسو په غیاب کې مو دا کار کړی، موږ بله چاره نه درلوده. غواړو پدې پوه شو چې زموږ لدې پرېکړې سره موافق یاست که څنګه؟

- د داؤد کودتا ډېر خلك همداسي یوه اقدام ته هڅولي، مخصوصاً د فوځ د هغو افسرانو په لیکو کې چې اسلامي احساسات لري او پر هېواد باندې د روسانو د لاس پوځو تسلط نه مني. هغوی هري خوا ته تماسونه نیسي، زموږ له ملګرو سره هم ډېرو کسانو خبري کړې او په ورته اقدام کې د برخې اخیستو اشاری ئې ورکړې. د داسي کسانو شمېر ډېر زیات دی، د فوځ اکثر افسران له کمونستانو نه کرکه لري. کمونستانو چې له بري نه وروسته د بدمعاشۍ کوم سلوك غوره کړی او په څرګند او ډېر وقیحانه طور د خلکو په دیني او مذهبي شعایرو تېری او استهزاء کوي، د فوځ غیرتی او باایمانه افسران دا وضعیت نشي زغملي.

- تاسو به د څه وخت لپاره کور ته ځئ، امید دی ژر بېرته کابل ته راشي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغو ارتباطاتو تنظیول په غاړه واخلي.

ما د نصرتیار شهید د وینا په ځواب کي په ځو لنډو جملو کي وویل:

- له کودتا نه وروسته د هېواد د وضعیت په هکله ستاسو له تحلیل سره کاملاً موافق یو، د داؤد کودتا په حقیقت کي د کمونستانو کودتا وه چي د روسانو په وینا او مرسته ترسره شوې، د کمونستانو لومړی مأموریت د هېواد د اسلامي نهضت ځپل دي، که موږ او ټول افغان ولس دا حقایق درك نکړواو له دې خطرناك وضعیت سره د مقابلې لپاره عاجل او مناسب اقدامات ونکړو، شاید له داسي عواقبو سره مخامخ شو چي چاره به ئې ممکنه نه وي، د مرکزي آسیا دردناك تاریخ زموږ مخي ته پروت دی.
- موږ ستاسو ټولي مخکنۍ پرېکړي تائیدوو.
- انجنیر حبیب الرحمن شهید ته مي مخ کړ او ورته ومي ویل: موږ ته ووایه څه وکړو، کور ته ولاړ شو که نه، د څومره وخت لپاره هلته پاتې کېدی شو؟

هغه په ځواب کي وویل: تاسو حتماً کور ته ولاړ شئ، خو هلته فقط یوه میاشت تېره کړي او بېرته کابل ته راستانه شئ، وضعیت حساس دی، دلته ستاسو شته والی ضروري دی. ما اطمئنان ورکړ او په همدې سره هغه غونډه پای ته ورسېده. دا باید ووایم چي د هغي تاریخي غونډې له ټولو غړو څخه نن فقط زه او انجنیر کریم د شهادت له افتخار څخه محروم پاتې شوي یو، نورو له الله سره په خپلو ژمنو صادقانه وفا وکړه او د الله په لار کي په شهادت ورسېدل. څه موده مخکي انجنیر صاحب تهران ته راغلی وو او هلته ئې ما ته وویل: په خپل ایمان وېرېږم چي د مبارزې ملګری مو ټول په شهادت ورسېدل او زه لا ژوندی یم.

ما ۲۸ ورځي له خپلي کورنۍ سره تېري کړې، که څه هم یو نیم کال وروسته د کورنۍ په لیدو موفق شوي وم، خو د وروڼو د وینا مخالفت مي نشو کولی، د دوی له غوښتني سره سم بېرته کابل ته راوګرځېدم. له کورنۍ سره د هغو شپو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځو يوه قصه ما ته نه هيرېدونکې ده او گمان کوم چي د مجاهدينو لپاره به ئې اورېدل مفيد وي:

يوه ورځ پداسي حال کي چي د کورنۍ ټول غړي پلار، مور، ورونه، خوندي، ښځه او ماشومان مي او د تره ټوله کورنۍ ئې په يوې خوني کي راغونډ شوي وو، پلار مي راته مخ کړ او وئی ويل: تا دا څه کارونه شروع کړي، ستا ئې له حکومت سره څه، چي ملايان، پيران، شيخان او نور څه نه وايي، د حکومت مخالفت نه کوي، نه اسلام په خطر کي گڼي او نه وضع د اسلام په خلاف بولي، ته څه ته دا خبري کوې، سر له غره سره جنگوې، ولې ځان او ټوله کورنۍ تباه کوې، زموږ ئې له حکومت سره څه، يا لدې کارونو نه لاس واخله او يا دي کډه او ماشومان درسره واخله چي چېري دي خوښه وي هلته ولاړ شه... هر يوه له يوې بلې گوښې دا خبري تائيدولې او ما د ويلو لپاره هيڅ نه درلودل، داسي څه په نظر نه راتلو چي په ويلو سره ئې دوی قانع کړی شم، ساکت او حيران ناست وم او دا خبري مي اورېدلې. تصميم مي دا وو چي په هيڅ صورت کي به له مبارزې نه لاس نه اخلم، خدای ته مي سؤال وکړ چي صبر او استقامت راپه برخه کړي. زه گمان کوم چي د يوه مجاهد لپاره تر ټولو لويه او سخته آزموينه د کورنۍ مخالفت دی. عظيم الشأن قرآن د ابراهيم عليه السلام، نوح عليه السلام، لوط عليه السلام او يعقوب عليه السلام په لارښودونکو قصو کي دغي ستري ابتلاء ته اشاره کړې. زما شهيد پلار پداسي حال کي چي زما له مبارزې سره موافق نه وو، خو زما په خاطر ئې بې شمېره کړاوونه وگالل، درې کلونه ئې د سردار په واکمنۍ کي او پاتې عمر ئې د تره کي او امين د حکومت په دوران کي د زندان په تورو خونو کي تېر کړ او په پای کي د جلاد امين د بې رحمه ملگرو په لاس په ډېر مظلوانه طور په شهادت ورسېدو، هغه ئې د کندز او امام صاحب ترمنځ لويه دښته کې، ژوندی او په داسي حال کي چي په لاس پښو کي ئې زولنې وې په موټر پسې وتاړو او په کشولو کشولو ئې شهيد کړ. له شهادت نه څو اونۍ مخکي ئې د يوه زنداني په لاس ما ته احوال لېږلی وو چي اوس درسره موافق يم او دعا درته کوم. ما ته لاتراوسه نه د ده قبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلوم دی او نه زما د دوو شهیدانو وروڼو.

کابل ته له راستنېدو وروسته، شهید انجنیر حبیب الرحمن په لومړۍ لیدني کي د فوځ د ځینو مسلمانو افسرانو د تماسونو په هکله راته وویل چي دوی له وضعیت او پایلو ئې ډېر مشوش دي، غواړي څه وکړي، اکثرو د خپلو هغو خپلوانو له لاري له موږ سره تماسونه نیولي چي زموږ ملګری دي، دوی وایي چي په اردو کي د مسلمانو او با احساسه افسرانو شمېر ډېر زیات دی او کمونستان ډېر کم او د ګوتو په شمېر دی. وطن غوښتونکي افسران له کمونستانو نه کرکه لري، هغوی وطن پلورونکي ګڼي او د دوی له سلطې نه د هېواد ژغورنه غواړي. موږ پدې توافق وکړ چي دې کار ته جدي توجه وکړو.

متأسفانه پس له څو میاشتو، شهید انجنیر حبیب الرحمن له ځینو افسرانو سره ونیول شو، د ده د نیوني په وجه د کارونو چټك بهیر د لنډې مودې لپاره مختل شو، خو الحمدلله موږ پدې وتوانېدو چي هم له ده سره ډېر ژر ارتباطات قائم کړو او هم له هغو کسانو سره چي نه وو نیول شوي، د دوی او د ارتباطی کسانو نومونه ئې انجنیر صاحب د هغه خطونو په ترځ کي ماته راولېږل چي له زندان نه ئې په ډېر احتیاط او مهارت سره رالېږل. خطونه به د لاس پاکولو په نرم کاغذ لیکل شوي او د جامو په ګنډه، ګریوان یا لستوڼی کي به ګنډل شوي وو، لومړی به شفر ولېږل شو او د شفر له رسېدو نه د مطمئن کېدو نه وروسته به خطونه تبادله کېدل. موږ د انجنیر حبیب الرحمن د نیول کېدو په هکله جدي څېړنه وکړه، معلومه شوه چي د ده د فعالیتونو په هکله عبدالمقتدر نومي کس دولت ته جاسوسی کړې وه، د مقتدر د نامه له اورېدو سره مي هغه صحنه سترګو ته ودرېده چي نوموړی مي د مرکزي لیلیی په یوه ګوښه کي له ډاکتر نجیب سره پداسي حال کي په خبرو بوخت ولید چي دواړو یوه بل ته خندل او داسي معلومېده چي دوی نه یوازې په خپلو کي اختلاف نلري بلکي شاید ملګری وي، لدې صحنې نه زما انتباه دا وه چي د مقتدر په هکله باید احتیاط وشي. نه پوهیږم

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي حبيب الرحمن شهيد څنګه په ده اعتماد کړی وو او له ځينو اسرارو ئې خبر کړی وو. دا کس د جهاد په وروستيو کلونو کي پېښور ته راغی خو موږ پدې خاطر هغه ته څه ونه ويل چي له جمعيت سره يوځای شوی وو.

ماته دا کار په ډېر سخت حالت کي په غاړه راولوېدو، هره شېبه د دې امکان وو چي د سردار پرچمي ملګری خپل بريد پيل کړي او په پراخو نيونو لاس پوري کړي. بايد د دوی له اقدام نه د مخه مو څه کړي وی. څو کارونه مي تر ټولو د مخه ضروري ګڼل:

- د اوسېدو څو سري او ډاډمن ځايونه

- له اعتمادي ورونړو سره سري ليدني، لدوی سره د وضعيت په هکله تفصيلي خبري، روحيه ئې معلومول، که پدې ظروفو کي له کار سره موافق وو، نو خاص وظايف ورکول، که په فوځ کي خپلوان لري يا مسلمان افسران پېژني د هغوی د ليدلو او کار ته د تيارولو وظيفه ورکول.

- د اردو له هغو افسرانو سره ليدني کتني چي د ورونړو له لوري معرفي کېږي، مقدماتې خبري ورسره شوې او د کار لپاره ئې چمتووالی ښودلی.

په کم وخت کي موږ ته ډېر مطمئن، فعال او د کار کسان په لاس راغلو. په دوی کي دوه کسان داسي وو چي يوازې دوی د يوه موفق عسکري اقدام لپاره کافی وو:

- جګتورن شيرعلي خان د زرهدارو د څلورمي فرقې رئيس ارکان چي د داؤد په کودتا کي ئې ډېره لويه ونډه وه او اوس په ډېر حساس موقعيت کي وو، دا فرقه د ده په واك کي وه. ده غوښتل خپله مخکنۍ غلطي جبران کړي، پدې ډېر ځورېدو چي په مخکنۍ کودتا کي ئې د داؤد په ګټه برخه اخيستی او نن د هېواد واګی د کمونستانو په لاس کي دي.

- ډګروال ضياءالدين د هوايي قواوو د su غونډ قومندان، چي زړه ور،

(c) ketabton.com: The Digital Library

درونډ او بادرايته افسر او په خپلو سيالانو کي منلی شخصيت وو. د ده په هکله ما ته شيرعلي خان، کله چي د نوموړي له ملګرتيا نه مو خبر کړ، وويل: يوازې زه او دی د اقدام لپاره کافی وو، تاسو هسې د شمېر په زياتولو پسې ګرځېدئ!!

په فوځ کي زموږ د ملګرو شمېر او په قطعاتو کي د دوی موقعيت داسي وو چي نه يوازې د برياليي اقدام لپاره کافی وو بلکي د شهيد شيرعلي خان په وينا له ضرورت نه زيات وو. متأسفانه د داسي کارونو په اړه هغه فراست او تجربه چي نن ئې لرو په هغه وخت کي مو نه درلوده، د ځينو ورونو د ټينګار په وجه مو د شمېر د زياتولو هڅه کوله چي پدې سره د اسرارو د افشاء او د ضعيفو کسانو او حتی د جاسوسانو د نفوذ احتمالات تقويه کېدل. پدې جريان کي زموږ يوه افسر ملګری، لومړی بريدمن صادق د جبل السراج اوسېدونکي، له خپلو دوو داسي وطندارو افسرانو سره تماس نيولی وو چي په ظاهر کي ئې له ده سره د ملګرتيا وعده کړې وه خو په همغه ورځ ئې د خپلو آمرانو له لاري دولت ته اطلاع ورکړې وه، له لوړو مقاماتو نه دوی ته هدايت ورکړی شوی وو چي د مزيد معلومات ترلاسه کولو لپاره هم له ما سره د ملاقات غوښتنه وکړي او هم د مسئولينو په سطح په ګډه غونډه ټينګار وکړي. ما له دوی سره وليدل، يو ئې جګتورن عزيزالرحمن د قوای مرکز افسر او بل ئې جګتورن خليل د مهتاب قلعې د توپچي افسر وو. دولت په موږ باندي خپل دوهم ګوزار او زموږ په ډله کي د پراخو نيونو پيل په فوځ کي زموږ د ملګرو تر پېژندلو پوري ځنډولی وو، دغو دوو جاسوسانو هغه څه په لاس ورکړو چي د نيونو د پيل لپاره ئې کافی ګڼل. د نيونو لړۍ پيل شوه، د ټولو پېژندل شوو کسانو د نيولو پرېکړه شوې وه، تقريباً پنځه سوه کسان په مرکز او ولاياتو کي ونيول شول، چي چا د ظاهرخان په وخت کي په کومي غونډې او مظاهرې کي يا خبري کړې وې، يا ئې شعار ورکړی وو، په کومي ورځپاڼې کي ئې له اسلام نه دفاع کړې وه او د کمونستانو په ضد ئې څه ليکلي وو، په جومات يا مدرسه او مکتب کي ئې پدې اړه څه ويلي وو او پرچميانو پېژندلي وو، ټول په يوه وخت کي ونيول شول، د دوی په خپلوانو ئې هم رحم ونکړ. زما د نيولو لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيمه شپه د فرزې په ولسوالۍ کې د مير صفی الله پاچا کور ته راغلل. ما لدې نه يوه شپه د مخه خوب ليدلی وو چې د پاچا صاحب کور د کوماندو او پوليسانو له خوا محاصره شو، خو زه د کور شرقي لوري ته يوه ګڼ باغ ته واوشتم او له محاصرې نه ووتم، د همدې خوب په وجه مې دا شپه په بل ځای کې تېره کړه، سحر مې لمونځ په لومړی وخت کې وکړ او په تياره کې د دې کور په لوري راوخوځېدم تر څو وګورم چې که له مرکز نه څوك راغلی وي او د وضعيت په هکله مې خبر کړي. چې کله د کور خوا ته راورسېدم نو د کور مخې ته د حوض په غاړه، تر ونو لاندې مې څه کسان وليدل، ګمان مې وکړ چې دا به زموږ ملګري وي چې له کابل نه به راغلي وي، حال دا چې دوی د ولسوالۍ مربوط پرسونل وو او له کابل نه راغلې مسلح قطعې له ځان سره دلته راوستی وو، مسلح کسان کلا ته ننوتی او د کور په تلاشي لګيا وو، د دې کسانو له منځ نه د ولسوالۍ د امنيې قومندان راووت او پر ما ئې غږ وکړ چې دريش!! ما د ټوپك لټ وواهه او ورپسې مې تفنګچه راوايسته او ګولۍ مې پکې تېره کړه، د امنيې قومندان ځای په ځای ودرېدو او زه لکه څنګه چې مې په خوب کې ليدلی وو د هماغه باغ له ديوال نه واوښتم او د غره په لوري ولاړم.

د نيونو د پيل په شپه زه د شيرعلي خان په کور کې وم، هغه د استخباراتو بې دريشي کسانو مازديګر له خپل کور نه بيولی وو، زه د ده له نيولو نه وروسته د ده کورته راغلم، له نفرخدمت نه مې د ده تپوس وکړ، راته وئې ويل چې له څو کسانو سره ووت، شايد راشي، زه هملته منتظر پاتې شوم، شپه مې تېره کړه، سحر له کور نه د وتلو په وخت کې متوجه شوم چې دا کور د استخباراتو له خوا تر څارنې لاندې دی. نور بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مات وزرو خیل کي

هغه شپه مي هېره نه ده

آ سره، تیاره اوږده

ټول په ژور خوب وو ویده

هره خوا چوپه چوپتیا

هد برې شانته فضا

*****

د ژوندو دې هد برې کي

نه خوځښت شو چا لیدلی

نه ئې ځوږ شو اورېدلی

د مات ځلي په سر ناست کونګ

وازو سترګو سره ویښ وو

خو ساکت او یخ وهلی

****

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپینکۍ فاختې وې غلې
برگ کارغان شور نه لوېدلي
وزر مات د عقابانو
جگ پرواز نه وو لوېدلي

*****

سیلۍ یخې د سړې شپې
که هیبت د دې تیارې شپې
د ویدو د خوځولو په خاطر چا
د پرتو د هڅولو په غرض چا
نه پوهېږم چا راویښ کړم؟
نه پوهېږم څنگه ویښ شوم؟

****

د ویدو د ویښولو
د پرتو د هڅولو
د کاروان د خوځولو
په دې هیله او خاطر مې
خپل وزرونه وڅنډل کلك
په وار وار مې په اوچت غږ
په هرچا او په هر لوري
دا نارې کړلې اوچتې:
که په منډه راویښ نشو خوبولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

که خوځښت ته تیار نشو یخ وهلو
ټول وزرونه کرخت کېږي
لندې پښې مو کنګل کېږي
ننګین مرګ را ته کمین کې
سور صیاد را ته مرصاد کې
*****
باري ربه!
زما دا هیلې دي شېرازه
زما خوبونه دي رښتیا کړل
زما وزرونه دي پیاوړي
زما غړونه دي رسا کړل
*****
چې په چا کې څه شیمه وه
په کوم زړه کې د الوت چې تلوسه وه
په وزر کې ئې چې توان د الوتو وو
چې ئې عزم له تیارو نه د وتو وو
زما په غږ شو رابیداره
خپل وزر به ئې څنډلو
د الوت لپاره ځرك او ناقراره
*****
د تیاره سباوون هغه شور او ځوږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الوت لپاره هغه تیاری
د یوه بل د هڅولو هغه هڅي
هله هله له هر لوري په جگ غږ
نه شور ځوږ د دې سحر د هېرېدو دئ
نه داستان د دې سفر د هېرېدو دئ
*****
زه او چت شو مه له ځمکي،
د سرلوړو خیل په ما پسې
ځنې نه پرته ټول او چت شوو په هوا کي
هر یو پوه چي اوږد سفر لرو په مخکي
جگو غرو نه اوښتل لرو په مخکي
خړي وربځي مو په لار کي
د رڼا په لوري تگ دئ له تور تم نه
د خپلواك او ډاډه ژوند او تودې هیلي
گران سفر دئ له ټاټوبي د ماتم نه
*****
ما ویل له دغو تورو غرونو آخوا
آ د سره شامار د ځالي،
جگي څوکي د مغرور غره
سر کوو بل لور ته اوړو
د سفر یاران هك پك شوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه ځوك چې خپل وزر کې
نه د لوړ پرواز زور ګوري
نه سینه کې د اوږده سفر شور ګوري
خو نه کوز شول نه په شا شول
نه له خیل ځخه جلا شول

*****

د نګ د نګ غرونه ټول زموږ تر نظر لاندي
لوړې ځوکې ټولې زموږ تر وزر لاندي
ټولو غرونو نه تېر شوي
مزل پای ته نږدې شوی
سرمنزل راته له لرې ځان ښودلو
زړونه شوق نه درېېدلو
رڼې اوښکې د شادۍ مو
په لېمو کې رغړېدلې

*****

ناڅاپې له یوې ګوښې نه
یوه بوډا ، ضعیف، طماع
په پریوتې غږ ناري کړې
د سفر ستړو ملګرو!
نور وزر نشو وهلی
نور مزل نشو کولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یوې ساه خو اوږد مزل نشو وهلی
مگر نگورئ چي لاندي په دې خوږ کي
د مرغانو سیل کوز شوی
که له رنگه تور تور برېښي
خو زموږ له خپله بریښي
*****
اندیښنې ئې راپیدا کړې
دې بلني د سترپیا او کوزېدا
له ضعیف زړه خوتېدلې دې وینا
مخ مي واړاوو ملگرو ته چي پام کړئ
د سفر صبور ملگرو اوچت گام کړئ
نه دا ځای د کوزېدو دئ
نه دا خیل د ملگرتیا
نور نو یو وزر وهل دئ تر هدفه
نور نو یوه ساه اخستل دئ تر تم ځایه
****
د ضعیف په رفاقت کي
د طماع متابعت کي
یو په بل پسې داسي کوز شول
چي ئې نه کتل زما خوا ته،
نه ئې غوږ وو زما وینا ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه ئې پام وو د دې ډلي دود دستور ته
چي له خپل امام نه مخکي کوزېدل ئې
حرام کړي دي هر چاته

*****

له ناچاري ورځې زه هم
هلته کوز شوم
پریشانۍ او اندېښنې کي
د سپېره ډاګ یوې ګوښې کي

*****

کله زړه راته ویل چي دا خپل پرېږده
له درنې کرکي نفرت سره اعلان کړه
بې زاري د نیمې لارې له یارانو
یا پرواز کړه د الله په لور یوازي
یا په لټه د بل خپل شه
د ملګرو مصممو وفادارو

*****

زه لا نه وم فارغ شوی له دې فکره
چي ناڅاپه ډزې پیل شوې
له ښي لوري، له کیڼ لوري
له شماله، له جنوبه
له ختیزه، له لوېدیزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له هغو لوریو هم
چي پناه ځای به مو ګڼلو
ځیني پرېوتل په ځمکه
ځینو وخوړل سرونه
د چا ماتې دواړه پښې شوې
د چا مات شولو وزرونه
ځیني والوتل پښې ماتې، وزر مات
سرو مرمیو ئې بڼکي سوځولې،
د دښمن ناڅاپه ډزو وېرولي
زه هم والوتم ناچاره
د مات زړو، مات وزرو په دې خېل کي
دا دئ ګورئ د هدف په لوري درومو
*****
په دې هیلي چي دا خېل به بیا جوړېږي
د وفا صفا یاران به بیا غونډ ېږي
تش ځایونه به ډکېږي
دا کاروان به روانېږي
هغه ټول به ئې په لیکو کي ودرېږي
چي پیاوړي ئې وزرونه
له شوق او میني ډک ئې تاوده زړونه
*****

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

بی رحمه گاونډی

ګاونډيه خو بې رحمه!
له ميړاني او حياء نه عاري خصمه!
د مظلوم ګاونډ په ضد دې
له ظالم سره لاس مل کړ
د خپل قصر له جګ بام دې
زما جونګړې کې اور بل کړ
د دې اور د لګولو اورلګيت دې
زما ناپوه ماشوم په جيب کې واچولو
د تالان لپاره راغلې
په پلمه د اور وژلو

*****

د دې مېنې په ويجاړو سردرو کې
سوځېدلي ئې کورونه
نسکور شوي ديوالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه مات څلي په څنګ کي
د یوې وچي وني لاندي
ورانې شوې خوني خوا کي
ځو شېبې مي آرام پرېږده
لږ د غور فرصت راکړه
یا د کرکي د اظهار لږ مهلت راکړه
له هغو چي ملك ئې وران کړ
په خپل ولس کي ئې د وینو سیل روان کړ
زما د کلیو ورانولو په بها ئې
زما د ورونو د وژلو په قیمت ئې
د غلیم پوره ارمان کړ
*****
لږ مي پرېږده د ستومانه خلکو خوا کي
چي جګرو ځورولي،
فقر وېرې کړولي
ځوریدلي لږ د زړه خواله ته پرېږده
شړل شوي لږ خپل کور کاله ته پرېږده
له یوه بل نه ئې د درد پوښتو ته پرېږده
د زخمونو د علاج پوښتو ته پرېږده
پلار د زوی د پرهارو لیدو ته پرېږده
*****

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وران هیواد چي تل ئې په لمن کي
کله ګورو طوفانونه له ختیځه
کله تېزې سیلۍ راشي له لوېدیځه
کله سره سیلونه راشي له ښي لوري
کله واورو د مرګ چیغې له چپ لوري
ټول کورونه راویجاړ کړي
ټولې ځالې کړي راورانې
لږ موقع راکړه چي ووایو په جګ غږ
لږ خاموش شئ سرو اورونو
لږ آرام شئ طوفانونو
ترڅو جوړې ورانې ځالې
ترڅو جوړ کړو وران کورونه
ترڅو وځنډو له مخ نه تور ګردونه

*****

ما تاوده سلام ته پرېږده
د سر لوړې سروې ښو کي
چي ئې سر وي تل اوچت
مخ ئې تل د آسمان لور ته
چي ئې نشي طوفانونه لړزولی
نه سیلۍ ئې شي د ملا تیر کږولی
نه سیلاب ئې شي له ځایه خوځولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

*****

د پېښو ماتو وزر سوو په دې خېل کې
چې ئې ځالې طوفانونو ورانې کړې
سرو اورونو ئې منګولې وريتې کړې
نه د ونو په شاخونو کښېښنستی شي
نه وهلی شي وزرونه
نه ګامونه اخيستی شي
پرېږده واورو فريادونه يو د بل
پرېږده پاك کړو سره وزرونه يو د بل
د دعا او اسوېليو په څپو
اووم اسمان کې د عرش ور وټکوو
او په چيغو چيغو وغواړو له خدايه
دا تياره شپه مو سبا کړې
د دښمن دا سرې لښکرې ټول په شا کړې
زموږ دا مېنه نور خوندي کړې
له سيليو له طوفانه
د دې مېنې زيړی منی
ته تلپاتې پسرلی کړې
او سمسوره پسرلی ئې
ته ايمن کړې له خزانه

*****

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما ګیله له غلیم نشته

زه که ژاړم نو د دوست نادودې ژاړم
آ چې غوړ کې ورته وویل غلیم پټ:
که ښیرازه ژوند دې خوښ وي زموږ خوا کې
که زموږ له غېږ نه غواړې ځان پناه کې
د یاغیانو د باغیانو قطار پرېږده
د سرتېرو ، بې پرواوو قمار پرېږده
د غلیم په وینا بېل شو له دوستانو
په غوړو ئې کړه حلقه د غلامانو
دښمن خپل ټوپك د ده په اوږه کېښود
زموږ په لوري ئې خپل لاس په ماشه کېښود
دا دئ زموږ وزرونه پښې ئې کړې راماتې
وروستي نسل ته ئې تور تاریخ کړ پاتې

*****

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

عنوان صفحه

د ناشر وینا ---أ
سریزه--- ۱
نادري کورنۍ څنگه قدرت ته ورسېده؟ ------------------------------------ ۷
د نادر خان پاچايي -- ۲۱
د ظاهر خان واکمني -- ۴۱
شاهي نظام او د یموکراسی -- ۲۷
اساسي قانون او سیاسي احزاب--- ۸۲
د کمونستانو په وړاندي عکس العمل ----------------------------------۱۰۴
د مبارزې پرېکړه---۱۰۸
نشرات---۱۲۲
د پوهنتون سیاسي فضاء ---۱۲۸
د تودو مناقشو بحثونه --۱۴۲
د قرآن بې حرمتی --۱۷۷
د محصلینو اتحادیه --۱۸۱
له مورِ او نورو سره د دولت چلند ---------------------------------------۱۹۴
د اسلامي نهضت قیادت --۱۹۲
کمونستانو د نښتو لار غوره کړه---------------------------------------۲۰۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

د توقیف شپې ورځې --۲۱۵
د سردار داؤد کودتا ---۲۲۵
لومړۍ تصفیه --۲۳۲
دوهمه تصفیه --۲۴۳
د مات وزرو خیل کې --۲۵۲
بی رحمه ګاونډی --۲۶۱

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library